

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

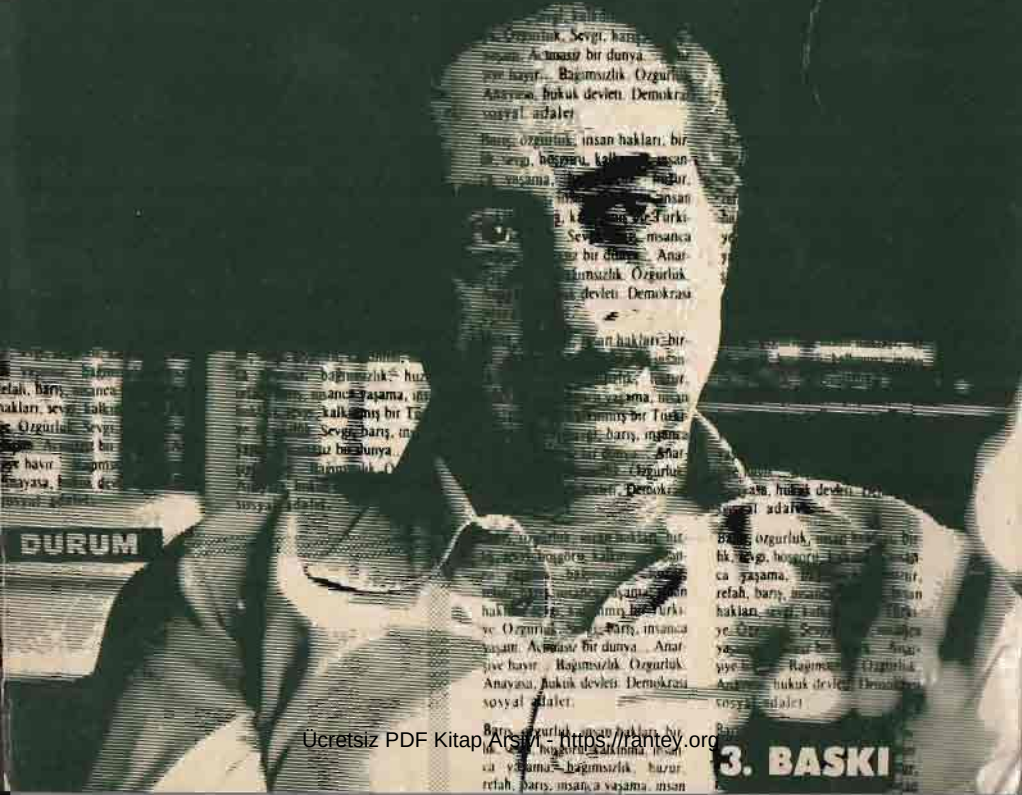
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

TUFAN TÜRENÇ • ERHAN AKYILDIZ

Milliyet
YAYINLARI

Gazeteci

Özgürlük, Sevgi, barış, huzur. Akıncı bir dünya. Anayasa. Bükük devlet. Demokrasi. Sosyal adalet.

Barış, özgürlük, insan hakları, birlik, sevgi, huzur, kalkınma, insanca yaşamak. Akıncı bir dünya. Anayasa. Bükük devlet. Demokrasi.

Barış, özgürlük, insan hakları, birlik, sevgi, huzur, kalkınma, insanca yaşamak. Akıncı bir dünya. Anayasa. Bükük devlet. Demokrasi.

Barış, özgürlük, insan hakları, birlik, sevgi, huzur, kalkınma, insanca yaşamak. Akıncı bir dünya. Anayasa. Bükük devlet. Demokrasi.

Barış, özgürlük, insan hakları, birlik, sevgi, huzur, kalkınma, insanca yaşamak. Akıncı bir dünya. Anayasa. Bükük devlet. Demokrasi.

Özgürlük, Sevgi, barış, huzur. Akıncı bir dünya. Anayasa. Bükük devlet. Demokrasi. Sosyal adalet.

Barış, özgürlük, insan hakları, birlik, sevgi, huzur, kalkınma, insanca yaşamak. Akıncı bir dünya. Anayasa. Bükük devlet. Demokrasi.

Barış, özgürlük, insan hakları, birlik, sevgi, huzur, kalkınma, insanca yaşamak. Akıncı bir dünya. Anayasa. Bükük devlet. Demokrasi.

DURUM

GAZETECİ

Tufan Türe  • Erhan Akyıldız

MİLLİYET YAYINLARI: 55

Yayın Hakkı (copyright): Milliyet Yayın A.Ş.

Kapak Düzeni: Tümer Argın

Birinci Baskı: Ocak 1986

İkinci Baskı: Şubat 1986

Üçüncü Baskı: Temmuz 1987

**Bu kitap Teknografik Matbaacılık Tic. A.Ş.'de
dizilip basılmıştır**

TUFAN TÜRENÇ • ERHAN AKYILDIZ

Gazeteci

**Gazeteciliğe O'nun yanında
başlamaktan gurur duyduğumuz
ABDİ İPEKÇİ'nin anısına...**

SUNU

Türkiye'nin 1950 - 1970'li yılları arasını kapsayan 30 yıllık dönemine etkin bir gazeteci olarak imzasını atan Abdi İpekçi, yaşamı boyunca hep sağduyunun sesi oldu...

Gazetecilik ilkelerinden hiçbir zaman ödün vermeyen Abdi İpekçi, geniş hoşgörü ve demokrasiye olan sonsuz bağlılığıyla en kritik dönemlerde bile ülkede bir denge unsuruydu...

Doğru haberi, gazetecilik mesleğinin namusu sayan, bu konuda aşırı duyarlı olan İpekçi, Bab-ı Âli'de bir ekol yarattı. Türk Basını'na «çifte kontrol» ve «çağdaş haber yazma yöntemleri» başta olmak üzere sayısız yenilikler getiren Abdi İpekçi'nin adı hemen her dönemde, dürüstlüğün ve saygın gazeteciliğin simgesi oldu...

Bu kitap, İpekçi'nin yanında yetişen ve mesleğe O'nun Milliyet'inde başlayan iki gazetecinin, iki yıllık çalışmalarının bir ürünüdür...

Yapıtın asıl amacı, yıllarca birlikte çalışmaktan yalnızca gurur duyulacak bir büyük gazetecinin anısını, sonsuza dek yaşatabilmektir...

Çalışmalar süresince, Abdi İpekçi'nin gazetecilik ilkelerine bağlı kalabilmek için olabildiğince çaba gösterildi.

Özel yaşamından, basın dünyasının çeşitli kesimlerine dek uzanan 200'e yakın kişiyle konuşuldu, metrelerce teyp bandı çözüldü, 1950 ile 1979 arasını kapsayan gazete

koleksiyonları gün gün taranıp, İpekçi'nin gazetecilik yaşamı adım adım izlendi.

Amaç, bu büyük gazeteciye layık bir çalışma yapabilmek ve Abdi İpekçi'nin tarafsız bir portresini Türk kitaplığına kazandırabilmektir...

Eğer başarılılabildiyse, bu çalışma iki gazeteci için gurur kaynağı olacaktır...

Araştırmalarımızda bizi başından beri yürekten destekleyen Abdi İpekçi'nin sevgili eşi Sibel İpekçi ve kızı Nûkhet İzet başta olmak üzere, tüm İpekçi ailesi ile yakınlarına, özel dostlarına, meslekdaşı gazeteci ağabeylerimize teşekkürü bir borç biliriz.

SONUN BAŞLANGICI

Güniz Sokak'taki evin telefonu saat 15.00 sıralarında çaldı. Kitaplar, kâğıtlar ve dosyalarla dolu olan masanın başındaki adam telefonun ahizesine uzandı.

«— Alo... Buyrun, ben Süleyman Demirel.»

«— Süleyman bey merhaba.. Saygılar, ben Abdi İpekçi.»

«— O... Abdi Bey nassın? Eyi misin? Seni hangi rüzgâr attı Ankara'ya?»

«— Çok teşekkür ederim Süleyman Bey.. Siz nasılsınız? Bazı işlerim vardı, onun için geldim. Size de çok uğramak istedim ancak zamanım olmadı. Biraz sonra İstanbul'a döneceğim. Hiç değilse sesinizi duyayım dedim.»

«— Sağol, eyiyim.. Üzülme, bir daha gelişte beklerim. İşler nasıl gidiyor?»

«— Oldukça iyi.. Sizin çalışmalarınız nasıl?»

«— Eyi.. Eyi.. Biz muhalefet yapıyoruz. Sen bizi bırak da iktidarı düşün..»

«— Niye böyle söylüyorsunuz Süleyman Bey, ben her ikinizi de düşünürüm.»

«— Bana bak Abdi Bey, ben sana bir şey söyleyeyim mi? Eğer sen Sayın Ecevit'e verdiği desteğin onda birini bana vermiş olsaydın Türkiye'nin taşı toprağı altın olurdu..»

Biri politikacı, öteki gazeteci olan ülkenin en et-

kin iki kişinin konuşması karşılıklı kahkahalarla noktalanıyor, iki ünlü adam birbirlerine veda ederek telefonu kapatıyorlardı.

Konuşmanın uzaması Milliyet'in Ankara temsilcisini telaşlandırmıştı.

«— Abdi Bey uçağı kaçıracaksınız. Biraz acele etmemiz lazım.»

«— Tamam Orhan tamam... Hemen çıkıyoruz. Yetiştiririz değil mi?»

Bürodaki arkadaşlarıyla alelacele vedalaşan Abdi İpekçi, Orhan Tokatlı ile koşar adımlarla merdivenlerden inip, kapı önünde çalışır vaziyette bekleyen otomobile atladı. Araca biner binmez Orhan Tokatlı şoförü uyardı:

«— Süleyman, çok acele havaalanına gidiyoruz. 16.40 uçağını yakalamamız gerek.»

«— Merak etme Orhan abi, yetişiriz.»

Esenboğa'ya geldiklerinde 16.40 uçağı için son anons yapılıyordu. Abdi İpekçi acele ile Orhan Tokatlı'ya veda edip, bagaj kontrolünü yapan memurlara doğru hızlı adımlarla ilerledi.

Uçağı binmek için iç bölmeye geçerken Orhan Tokatlı'ya son kez el sallayan Abdi İpekçi, gözden kayboldu. Bu, iki gazetecinin birbirlerini son görüşleriydi.

* * *

Yeşilköy'den gazetenin arabasına binen Abdi İpekçi, saat altı sularında Milliyet'e geldi ve doğruca odasına çıktı. Günün raporunu almak için Turhan Aytul'u çağırdı.

Turhan Aytul her zamanki gibi hızla girdi kapıdan içeri:

- «— Hoş geldiniz Abdi Bey.. Nasıl geçti?»
- «— İyi.. iyi.. Ne var ne yok..?»
- «— İçerde önemli bir şey yok.»
- «— Ercüment Bey Londra'dan döndü mü?»
- «— Evet efendim, döndü. Sanırım evde..»

Abdi İpekçi direk telefonundan Ercüment Karacan'ı aradı.

- «— Merhaba Ercüment, ben Abdi. Hoş geldiniz.»
- «— Hoş bulduk Abdi. Nasılsın? Ankara'da ne var ne yok?»

«— Uçakta yanımda Sakıp Sabancı vardı. Çok ilginç şeyler anlattı. Ankara'dan da haberler var, sana gelip bunları anlatmak istiyorum.»

«— Çok iyi olur. Ben de seni özledim, epeydir görüşemiyoruz.»

- «— Peki, yemekten sonra gelirim.»
- «— Canım, neden yemekten sonra geleceksin? Gel işte, birlikte yemek yer konuşuruz.»
- «— Şimdi hazırlığınız filan yoktur.»
- «— Ne olacak, sen bir kişi değil misin? Ne varsa sana da ikram edilecek.»

«— Peki, geliyorum. Fazla gecikmem.»

Saatine baktı, altı buçuğa geliyordu. Hemen karısını aradı. Semiramis Karacan yoktu ama, yine Sibel'i almaya karar verdi.

«— Sibel, merhaba.. Şimdi geldim. Ercüment'le konuştum, akşam onlara gitmem lazım. Semiramis yok ama istersen sen de gel.. Yemeğe bekliyorlar. Hazırlanırsan geçerken alırım. Gazeteden çıkarken seni arattırırım.»

«— Peki, ben hemen hazırlanır, seni beklerim. Nasılsın, iyi misin?»

«— İyiyim... Görüşürüz...»

* * *

.Zamanı olamadığı için yazısını Sami Kohen'e yazdırdı. Birkaç yerini düzelttikten sonra Turhan Ay-tul'a verdi ve hemen çantasını topladı.

«— Çıkmam lâzım. Sibel'e uğrayıp, Ercüment'e gideceğim. Yarın ikiniz de sakın kafayla gelin. Çok önemli bir toplantı yapacağım.»

Üçü birden merdivenleri indiler. Kapıdaki görevliler her akşam olduğu gibi Genel Yönetmen'in çıkışı için hazırlanmışlardı. Arabası, ısınması için çalıştırılmıştı. Hepsiyile tek tek, her akşam yaptığı gibi vedalaştı ve arabasına bindi.

Açık mavi BMW Nuruosmaniye Caddesi'nden hareket ederek acı sona doğru ilerlemeye başladı.

Trafik çok sıkıştı Canı sıkıldı. 'Her şey aksi' diye söylendi. Genellikle araç kullanırken kurallara son derece saygılıydı. Ancak, bugün zaman kazanmak için gereksiz sollamalar yapıyordu. Karaköy'ü geçtikten sonra biraz rahatlayan trafik Fındıklı'da yine tıkanı. Saatine baktı, 19.40'tı. Geç kalacaktı. Keşke daha önce çıksaydı gazeteden.

Dolmabahçe'nin yanındaki yokuştan Elmadağ'a vurdu, Sheraton ile Divan Otel'i'nin önünden geçerek Cumhuriyet Caddesi'ne çıktı. Harbiye'ye doğru adım adım ilerlemeye başladılar. Sıkıntıdan terledi. Nişantaşı'na geldiği zaman biraz rahatladı. Emlâk Caddesi'ne kıvrıldı. Yine adım adım ilerleniyordu ama artık gelmişti. Üç yüz metre sonra evde olacaktı..

Evinin bulunduğu Karakol Sokağı'na dönmek için sol şerite geçti ve tam sapaga on metre kala trafik durakladı.

İnce ince yağmur yağıyordu. İnsanın içini karartan bir hava vardı.. Arabanın camları hafif buğulanmıştı. Önündeki araç tam hareketlendiği sırada sağ cama doğru bir karaltı atıldı... Elindeki bir

şeyle vurmaya başladı. Ünlü gazeteci ne olduğunu anlamadan camın dağıldığını gördü. Kırılan boşluktan içeriye kurşun yağmaya başladı..

İlk iki kurşun sağ koluna girdi ve kolu koltuğun üzerine düşüverdi. Sol eliyle ölüm kusan namluya doğru uzanmak istedi, o anda tam kalbini bulan en ölümcül darbeyi yedi. Sıkılan son kurşun, önce sol iç cebindeki kalemi ikiye bölmüş, sonra da kalbi besleyen ana damarı parçalamıştı.

Namluya son çare olarak uzanmak isteyen sol kolu da yana düşüverdi..

Etraf zifiri karanlığa büründü. Önce başı, sonra gövdesi kıvrıldı...

Kurşunların açtığı yaralardan fışkıran kan tüm göğsüne yayılmış, gömleği kıpkırmızı olmuştu.

Başıboş kalan arabası yavaş yavaş kayıp biraz ilerdeki bir direğe dayanarak durdu.

Çok sevdiği arabasının içinde, bu dünyadan çok uzakta sessiz sessiz kanlar içinde yatıyordu.

Her şey bitmişti..

BAŞBAKAN ÖĞRENİYOR

1 Şubat akşamı, Başbakan Bülent Ecevit Başbakanlık'ta çalışıyordu. Numarasını çok az kişinin bildiği özel telefon çaldı. Arayan; İçişleri Bakanı Hasan Fehmi Güneş'ti.

Beklemediği bir anda Güneş'i karşısında bulan Başbakan şaşırılmıştı. İçişleri Bakanı heyecan içindeydi ve sesi titriyordu.

«— Sayın Başbakan'ım size çok acı bir haber vermek zorundayım. Maalesef Abdi İpekçi'yi vurdular.»

Bülent Ecevit donup kaldı. Bir süre konuşamadı.

«— Yapmayın... bu iş bu kadar mı çığrından çıktı? Terörün Abdi İpekçi gibi bir insana kıyacak boyutlara erişmiş olması çok korkunç. Nasıl olmuş? Kim yapmış?»

«— Evine elli metre kala vurmuşlar. Arabasının içinde.»

«— Vah vah.. Katilleri hemen bulun. Bunun için ne yapmak gerekiyorsa yapalım.»

GÜNİZ SOKAKTAKİ EV

Aynı saatlerde, evindeki konuklarını uğurlayan muhalefet partisi lideri, haberleri izlemek üzere üst kata çıkıyordu. Bültenin sonuna yetiştirilen acı haberi duyunca bir anda beyninden vurulmuşa döndü. Bir süre şaşkın şaşkın çevresindekilere baktı, sonra karısı Nazmiye Demirel ile odada bulunan arkadaşlarına dönüp ağlamaklı bir sesle konuştu:

«— Yahu, nasıl olur? Ben bu adamla üç dört saat önce telefonla konuştum. Yazık... Memleket fevkalâde kıymetli bir evlâdını kaybetti.»

* * *

Televizyon başında haberi dinleyen milyonlarca insan önce ne olduğunu anlayamadı. Abdi İpekçi'yi tanıyan tanımayan herkes olaya inanmak istemedi. Ama kısa süre sonra acı gerçek kabul edildi. Ünlü gazeteci teröristlerce öldürülmüştü. Çılgınlık artık doruk noktasındaydı...

Televizyon haberlerinden hemen sonra Milliyet'in tüm telefonları acı acı çalmaya başladı. Abdi İpek-

çi'nin binlerce okuru son bir umutla arıyorlardı. Aca-
ba yaşıyor muydu? Telefona çıkan Milliyet persone-
li gözyaşları içinde Abdi İpekçi'nin öldüğünü yürek-
leri parçalanarak söylemek zorunda kalıyorlardı.

Gazetede tam bir panik yaşanıyordu. Yıllarca
birlikte çalıştıkları, kader birliği ettikleri, en sevinçli
günde birlikte güldükleri, en acı günde birlikte ağ-
ladıkları genel yönetmenleri yoktu artık. Herkes bir-
birine sarılıyor ve hıçkırığa hıçkırığa ağlıyordu.

Patronlarından odacılarına kadar bütün Bab-ı Âli
Milliyet'e toplanmıştı.

Milliyet yazı işlerinde çalışanlar hem ağlıyorlar
hem de genel yönetmenlerinin ölüm haberini Milli-
yet okurlarına iletebilmek için gazeteyi hazırlıyor-
lardı. Bu, belki de yaşanabilen en acı olaydı. Ve
Abdi İpekçi'nin birinci sayfaya konacak güzel bir
portresi bulunamadı o gün. Çünkü kimse ölümünü
aklına getirmediği için Genel Yönetmenin özel bir fo-
toğrafı çekilmemişti.

Artık saatler ilerliyor sayfanın verilmesi gereki-
yordu. Olayı ağlayarak yazan muhabir, haberi yazı
işlerine getirdi. Görevli sekreter yine ağlayarak oku-
du ve başlık attı.

O gece Milliyet çalışanlarını yalnız bırakmayan
Hürriyet Gazetesi sahibi Erol Simavi, yazı işlerinin
direkt telefonundan gazetesini aradı ve gece sorum-
lusuna talimat verdi:

— Haberi büyütebileceğiniz kadar büyütün. Ga-

zetenin başlığını da siyah verin.. Evet, evet, siyah verin... Bizim bundan daha acı günümüz olamaz. Yarın Hürriyet siyah başlıkla çıkacak.»

Salonda bulunan yüzlerce kişinin şaşkınlıkla dinlediği bu konuşma, o acı günün yüreklerle biraz olsun su serpen en onurlu anı oldu.

Ve ertesi gün tüm gazeteler siyah başlıkla çıkıyordu.

İPEKÇİLERDE ÖLÜM SESSİZLİĞİ

Karakol Sokak'taki iki katlı evin üst katında o gece tam bir ölüm sessizliği vardı. Sibel İpekçi ne görüyor, ne duyuyor, ne de yaşıyordu. Sanki sevgili Abdi'siyle birlikte uçup başka âlemlere gitmişti. Kimse sesini çıkarmıyor, herkes Sibel'den endişe ediyordu. Arkadaşları, dostları ve başsağılığına gelenlerle ev tıklım tıklımdı.

Sibel İpekçi hiçbir şeyin farkında değildi ve arka odada yarı baygın yatıyordu. Saatler ilerleyince kalabalık azaldı ve aile ile çok yakın dostlar kaldı. laı.

O suskunluk içinde telefon çaldı. Gazeteden arıyorlardı. Ailenin en yetkili kişisi ile mezar konusunu konuşmak istiyorlardı. Telefon ağabey Mehmed İpekçi'ye verildi.

Telefonu alan Mehmed İpekçi bir süre dinledi, izin isteyerek telefonun ahizesini eliyle kapattı ve İpekçi ailesinin salonda bulunan öteki fertlerine döndü.

«— Gazeteden hangi mezarlıkta yer ayırılmasını istediğimizi soruyorlar.»

«— Sibel'e sorsak..»

«— Evet, biriniz Sibel'e sorun. Bana kalırsa Bül-bülderesi'ndeki aile mezarlığına gömülsün.»

Ailenin ileri gelenlerinden iki üç kişi arka odaya geçtiler ve yarı baygın yatan Sibel İpekçi'ye durumunu anlatmaya çalıştılar. Odada bulunan Abdi İpekçi'nin arkadaşları hep bir ağızdan müdahale ettiler:

«— Abdi bize çeşitli zamanlarda ısrarla Bülbulderesi'ndeki Selanıklılar mezarlığına gömülmek istemediğini söylemişti. Bu bir nevi sözlü vasiyetti. Ama yine de karar Sibel'in ve ailenindir.»

Sibel İpekçi, «Onu Zincirlikuyu'ya gömün,» diye güçlükle fısıldıyabildi.

«— Bana yakın olsun.»

Sibel İpekçi'nin isteği ve arkadaşlarının söyledikleri Mehmed İpekçi'ye iletildi. En sevdiği kardeşinin acısıyla yüreği yanan ağabey hiç tereddüt etmeden telefonun ahizesine uzandı.

«— Zincirlikuyu'da ayırtalım. Evet, Zincirlikuyu olsun...»

Telefonu kapattıktan sonra salondakilere döndü.

«— Abdi bizim malımız değil.. O bütün milletin malı.. Zincirlikuyu'ya gömülmesi iyi olur.»

Abdi İpekçi'nin ölümü aile içinde bu kararlarla noktalanıyordu. Evi yine bir ölüm sessizliği kapladı.

Bu son, Mehmed İpekçi'nin dediği gibi milletin malı olan büyük bir gazetecinin sonuydu.

**«MERHABA DUNYA»
(DOĞUMU VE ÇOCUKLUĞU)
(1929 - 1940)**

İstanbul, 1929 yazında cehennem gibi bir Ağustos yaşıyordu. Maçka Palas'ın üçüncü katında oturan Cevdet İpekçi'nin karısı Vesime Hanım altıncı çocuğuna hamileydi ve doğum sancıları çekiyordu.

Haber verilen aile ebesi Aliye Hanım, kırk yaşlarındaki Vesime İpekçi'nin yanına koştu. Doğum için tüm hazırlıklar tamamdı. Sancılar sıklaşmaya başlamıştı. Daha önce beş çocuk doğuran kısa boylu, beyaz tenli kadın ter içindeydi. Aliye Ebe, kadının başucuna geldi ve yüzünü sildi. Bugüne kadar kaç kez doğum yaptırttığını bile anımsayamayan ebe, bebeğin yolda olduğunu anlamakta gecikmedi. Doğumu gerçekleştirmek için kolları sıvadı.

Cevdet Bey, iki kızkardeşi ve büyük oğlu Mehmed İpekçi salonda heyecan içinde bekliyörlardı. Cevdet İpekçi sigara üstüne sigara içiyordu. Aslında, bu çok geç gelen bir çocuktı. Doğumu hiç istememişti. Ama aile anlayışı çocuk aldirtmaktan yana değildi. Bu nedenle doğuma razı olmuştu. Doğumun bitip bitmediğini, Vesime Hanımın feryatlarından anlamaya çalışıyorlardı. Sıklaşan ve artık sürekli olan feryatlar dinmek bilmiyordu.

Ebeye sonsuz güveni olan Cevdet Bey yine de merak içindeydi. Her tarafı terlemişti. Karısı oldukça yaşlıydı. Bu doğumun sağlıklı olması için dua

ediyordu. Salonda bulunanlar da aynı endişe içindeydiler ve kimse ağzını açmıyordu.

Birden, feryatlar kesildi ve yerini ince, derinden gelen cıyıklamalar aldı. Salonda bekleyenlerde bir gevşeme oldu. Yerinden fırlayan Mehmed İpekçi, babasının önce elini sonra da yanaklarını öptü ve sıkıca sarıldı.

«— Gözümüz aydın baba.»

«— Sağ ol evladım.»

Biraz sonra odadan müjde geldi:

«— Gözünüz aydın.. Nur topu gibi bir oğlunuz oldu.»

Cevdet Bey'in 20 yaşındaki oğlu Mehmed İpekçi, kalemini ve not defterini çıkardı, 9 Ağustos tarihli sayfaya şu notu düştü.

«Beklenmeyen ve istenmeyen bebek sağlıklı doğdu. Allah uzun ömür versin.»

Zamansız gelen ve bu nedenle istenmeyen bebek, oğlan olunca aileyi gizli bir sevinç sardı. Cevdet Bey'in iki oğlu, üç kızı vardı. Yeni bebeğin oğlan olması doğrusu Cevdet Bey'i bile sevindirmişti. Ama kara kara düşünmeden de yapamıyordu. İki kızı veremdi. Önce Nükhet yakalanmıştı. Onun küçüğü Eymen de hastalığı kapmıştı. Bebeği bunlardan korumak çok güçtü. Ne yapacağını, telaşlı ama sevinçli olduğu bir anda düşünmek istemiyordu.

Ebe Aliye Hanım bebeğin ilk bakımını yaptıktan sonra sarmış sarmalamış ve yatakta yorgun ama mutlu bir şekilde yatan annenin kollarına vermişti. Vesime Hanım kapkara, yumuk gözlü bebeği yüreğinin üzerine bastırarak derin bir oh çekti. Ve dudaklarından «gel benim küçük prensim» sözleri döküldü.

40 yaşlarındaki kadın, adını Abdi koyacakları bebeğin ilerde Türkiye'nin bir numaralı gazetecisi ola-

cağını, ününün Türkiye'nin dışına kadar taşacağını ve uluslararası bir saygınlık kazanacağını bilmiyordu.

Bütün aile sırayla odaya girdi ve mutlu anneyi kutladılar. Cevdet Bey önce karısını okşadı, sonra her şeyden habersiz bebeğe eğildi. Ancak okşamaya çekindi. Gözleriyle sevmekle yetindi.

Evdeki iki hasta ablanın bebeğe el sürmesinin sakıncalı olması sanki herkeste aynı korkuyu yaratmıştı. Bu nedenle Abdi sevilip okşanmaktan hep yoksun büyüyecekti. Onu okşamak için can atanlar, iki kızkardeşin içlenmemesi için kendilerini yıllarca tutmak zorunda kalmışlardı.

* * *

Cevdet Bey hiç zaman kaybetmeden kızkardeşi İclal Hanım'ı karşısına aldı ve bu bebeği hastalıktan nasıl koruyacaklarını sordu. Durum, ailenin hasta iki kızkardeş dışında tüm kişilerine anlatıldı ve ortak bir karar alındı: bebeği okşamak, sarılıp öpmek yasaktı.

Vesime Hanım öğrenim görmemişti ama son derece akıllıydı. Yeni bebek, vereme tutulan iki kızının üzüntüsünü yüreğinden söküp atmaya yetmemişti. Onların Abdi'ye sokulmamalarını, hastalığı bulaştırmamalarını, kendi bulduğu yöntemlerle ve onları kırmadan sağlamıştı. Nükhet ile Eymen, minik kardeşlerini uzaktan sevmeyi öğreneceklerdi...

Nükhet iki yıl önce hastalanmıştı. 16 yaşındaki genç kızı, zamanın en ünlü doktorlarından Âkil Muhtar'a götürdüler. Âkil Muhtar genç kızı muayene ettikten sonra, hastalığın sinirden kaynaklandığını söyledi ve her gün soğuk duş önerdi. Aile, ünlü dok-

torun dediklerini harfiyen yerine getirdi ancak hastalık günden güne ilerledi.

Daha sonra Nükhet başka doktorlara götürüldü ve uzun araştırmalardan sonra o dönemin çaresiz hastalıklarından vereme yakalandığı anlaşıldı. Hastalık öylesine ilerlemişti ki, artık yapılacak bir şey kalmamıştı. Üstelik Eymen de aynı illete yakalanmıştı. Bu acı gerçek Cevdet İpekçi ailesini yıktı. Ailenin gözleri önünde pırlanta gibi iki genç kız yaşamalarının en güzel döneminde eriyip yitiyorlardı. Cevdet Bey ve Vesime Hanım her gün bin kez kahroluyorlardı.

İşte, böylesine acı dolu günlerde Abdi ana rahminde büyümeye başlamıştı. Onun zamansız oluşu ve istenmeyişi, evdeki onulmaz bu acı gerçekten kaynaklanıyordu.

* * *

Nükhet'in hastalığı Abdi'nin doğumundan sonra hızlandı. Artık öksürükler daha uzun sürüyor, zaman zaman ağzından kan da geliyordu. Halsizlik, zayıflama, yüzünün solması, genç kızı görenlerin yüreğini parçalıyordu. Olan olmuş, yanlış teşhis hem Nükhet'in hayatını söndürmüş, hem de hastalık onun küçüğü ve dert ortağı Eymen'e de geçmişti. Eymen'i de kurtarmak o günkü tıpla olanaksızdı. Amaç onun ölümünü geciktirmektir.

Vesime Hanım'ın akıllıca yönetimleriyle gerek Nükhet gerekse Eymen Abdi'ye hiç sokulmuyorlardı. Onu uzaktan seviyorlar, mamasına, sütüne, kabına kacağına ellerini bile sürmüyorlardı. Bu, onlara dayanamayacakları bir acı veriyor ve zaman zaman ikisi birden odalarına kapanarak uzun uzun ağlıyor-

lardı. Durumu farkedenden Vesime Hanım'ın yüreği paralanıyor ama elinden bir şey gelmiyordu. Akıllı ve mantıklı, küçük Abdi'nin korunması gerektiği gerçeğinden yanaydı. Bunu yapmak zorunda olduğuna inanıyordu.

Abdi ele avuca gelmeye başlayınca kıpır kıpır afacan bir bebek olmuştu. Emekleme çağında ise artık zaptedilemiyordu. Öylesine hareketliydi ki, bazen evdekiler onun yaramazlığı ile başa çıkamıyorlar, ağabeyine haber veriyorlar, gelip görünmesini istiyorlardı. Hiç kimseden korkmayan küçük Abdi, ağabeyini gördüğü anda siniyor, köşesine çekiliyordu.

İPEKÇİ'LERDE İLK ÖLÜM

Abdi, iki yaşına geldiğinde ne olduğunu anlamayacaktı, ama yaşamında ilk kez bir yakınını yitirecekti. Dört yıldır hastalık çeken Nükhet yaşama gözlerini kapıyor ve aileyi onulmaz bir acıya sürüklüyordu. Hastalık onu en güzel çağında yakalamış, kemire kemire 20 yaşında kara toprağa yollamıştı.

Nükhet'in ölümü aileyi endişelendirmiş, Eymen'in hasta olması Abdi için daha büyük bir korku duyulmasına neden olmuştu. Bunun üzerine aile oturmuş, küçük Abdi'yi evden uzaklaştırmanın yollarını aramaya başlamıştı. Sonunda evin hemen karşısındaki Işık Anaokulu'na gönderilmesine karar verildi. Hiç değilse bütün gün evden uzaklaşmış olurdu.

Ve küçük Abdi iki yaşında, akranları kucaktan kucağa dolaşırken okulun yolunu tutmak zorunda kaldı. Her şeyden habersiz, ilk kez evden anne kucağından uzaklaşıyordu. Sabahları altı sarılır, giydirilir ve yedek bezleriyle okula bırakılırdı. Anaoku-

lundaki bakıcılar başlangıçta çok küçük olduğu için çocuğu almak istemediler ama sonra okul yöneticilerine ailenin durumu anlatılınca razı oldular.

Abdi sevimliliğini orada da gösterdi. Ve okulun göz bebeği haline geliverdi. Özellikle Mediha öğretmen onu öz çocuğu gibi seviyordu. Akşama kadar okulda bakılıyor, yemeğini yiyor, öğle uykusuna yatıyor, okul bitiminde eve getiriliyordu.

Çok zayıf bir çocuktur. Okulda bakıcıların tüm ısrarlarına karşılık iyi yemek yemiyor, bu nedenle de kilo veriyordu. Anne baba yaşlı, bir kızkardeş hasta olduğu için evde de iyi bakılamıyordu. Okula gitmediği tatil günlerinde zamanı sokakta geçiyordu. Genellikle İclâl Halası'na gidiyordu. Abdi'yi çok seven İclâl Halası ona para veriyordu. Parayı kapam Abdi hemen karşıdaki Aktar Neçati Efendi'ye gidiyor, oradan şeker, çikolata alıyordu. Dükkânın önündeki iskemleye oturuyor ve orada zaman geçiriyordu. Eve dönmemesi, kalabildiği kadar sokakta kalması gerektiğini bilinçsiz de olsa biliyordu. Evde onu bekleyen tehlikeyi seziyordu belki de...

Bazen de canı sıkılıyor ve mahalle arkadaşlarıyla birlikte İhlamur'a bakan yamaçlardaki bahçelere gidiyorlar, orada oynuyorlardı. Ancak hava kararmaya yüz tuttuğu zaman eve geliyordu. Günler böyle akıp gidiyor ve küçük Abdi'nin okula başlama dönemi yaklaşıyordu.

OKUL HEYECANI

Abdi'nin çocukluğu, dünya ekonomik bunalımının genç Türkiye Cumhuriyeti'ni de sarstığı döneme rastladı. Amerika'da patlak veren ve kısa zamanda

tüm dünyayı etkisi altına alan bunalım, Türkiye'ye de perde perde gelmeye başlamıştı. Abdi'nin film ithalatı ile uğraşan babası Cevdet İpekçi'nin de işleri sarsıldı. Tüm esnaf gibi Cevdet Bey'in ekonomik sıkıntısı artmıştı. Kendisine ortak olan Fahir ve İhsan adlı kardeşleri, sinema filmleri ithalatına girdiler ve sinema işleticiliğine yöneldiler. Yaşlanmış olan Cevdet Bey artık yeni maceralara girmeye cesaret edemedi ve işini yavaş yavaş oğlu Mehmed İpekçi'ye bırakmaya başladı.

Cevdet Bey'in bu tutuculuğu, onun öteki kardeşleri gibi zengin olamamasına neden oldu belki de.. Sinemacılığa atılan Fahir ve İhsan İpekçi kardeşler kısa zamanda işlerini büyüttüler ve ülkenin en ünlü film ithalatçısı ve sinema işleticisi oldular.

Abdi'nin babası Cevdet Bey ise işlerini büyütemediği gibi, daha çok kabuğuna çekildi. Evini, ailesini geçindirme derdine düştü. Kardeşleri nedeniyle çok zengin zannedilen Cevdet Bey öldüğünde, çocuklarına oturduğu Nişantaşı'ndaki iki katlı evinden başka bir şey bırakmamıştı.

Bu bunalımlı yılların bilincinde olmayan Abdi, artık İclâl Halası'nın verdiği paralarla çikolata, şeker almıyor, elindeki avucuhdakileri Avrupa dergilere yatırıyor. Henüz okuma bilmemesine karşın o dergilerin resimleri onu büyülüyor ve sayfalar arasında dalıp gitmesine neden oluyordu. Aktar Necati' den aldığı dergileri koltuğunun altında eve getiriyor ve odasına kapanarak saatlerce onlara bakmayı sürdürüyordu..

Eski afacanlığı, yaramazlığı kalmamıştı. Ağırbaşlı, az konuşan bir çocuk olmuştu. Çok zayıftı. Büyüklükleri yıllar sonra bunu, ailede onunla yeterince ilgilenen bulunmadığına bağlıyorlardı.

Abdi'nin kaydını evlerinin karşısındaki Işık Lisesi'nin ilkokul bölümüne yaptırdılar. İki yaşından beri okul alışkanlığı olan 475 numaralı Abdi İpekçi hiç yadırgamadan, ağlamadan ilkokula başladı. Arkadaşlarına oranla daha oturaklı olan Abdi, oyundan çok resimle ve kitaplarla ilgileniyordu. Bu özelliğini gören öğretmenleri onu desteklediler. Sporu seviyor ama yapmaktan pek hoşlanmıyordu. Sınıfı ilerledikçe yazmaya, çizmeye karşı olan ilgisi artıyordu.

Tatillerde Mehmed ağabeyinin adadaki evine gidiyor ve yazı onların yanında geçiriyordu. Yengesi Berşan Hanım'ı çok seviyor, onun bir dediğini iki etmiyordu. Zaten ağabeyi Mehmed İpekçi'ye karşı da son derece saygı duyuyor, bir baba gibi seviyordu.

Öğretim yılı içinde iyi yemek yemediği için zayıflayan Abdi, Ada'ya gidince yengesinin denetimine giriyordu. Onu çok seven, çocuklarından ayırmayan Berşan İpekçi'nin yaz boyunca tek amacı, küçük kayınbiraderini şişmanlatmak ve yeni öğretim yılına hazırlamaktı. Bunun için akıl almaz yöntemler geliştirdiyordu.

Sabahları kocaman beş dilim ekmeğin üzerine tereyağ, reçel sürüyor, sütlü kakao yapıyor ve bunları bitirmeden sofradan kalkmasına izin vermiyordu. İlk günler bu kadar yemeğe alışık olmayan çocuğun midesi bulanıyor ama günler ilerledikçe alışıyordu. Berşan Hanım ona belli etmeden kakaonun içine tereyağı da katıyordu.

«— Berşan ablacım, bu kakaonun üzerinde bir şeyler yüzüyor. Acaba kakao mu bozuk?»

«— Bakıyım Abdicim. A.. Bir şey değil o kakaonun yağıdır. İçiver gitsin.»

İkisi arasında her sabah yinelenen tek konuşma

bu olurdu. Çünkü, Abdi bir yandan kitaplarını okur, bir yandan da kahvaltısını ederdi.

Abdi, kaşar peynirini çok severdi. Yengesi ek-meklerini bitirirse kaşardan verirdi. Yaz sonuna doğru Abdi kilolanır, yanakları dolar ve elbiseleri daralır. Öğretim yılı başlayınca Ada'da aldığı kiloları verir, yine incecik bir çocuk olurdu.

Sınıfları büyüdüğüce Abdi'nin yazma ve çizme yeteneği de gittikçe geliyordu. İlkokul dördüncü sınıfta ilk roman denemesini yazmaya başladı.

Anahtarlı bir anı defterine, el yazısıyla yazdığı bu ilk denemesine «Kara Yarışı» adını vermişti. Abdi, «Daily Telegraph» gazetesinin düzenlediği uluslararası bir otomobil yarışını ve bu yarışa katılan bir Türk mühendisi ile 13 yaşındaki oğlu Cem'in başından geçen öyküleri anlatıyordu. Abdi, bu ilk roman denemesini, yıllar sonra âşık olup, nişanlanacağı Esin Dölen'e, armağan olarak sunacaktı...

Abdi İpekçi'de on yaşlarında başlayan bu edebiyat tutkusu, ilkokulu bitirdikten sonra da sürecekti.

Çocukluğunun bütün olumsuzluklarına rağmen, küçük Abdi ilkokulu rahatça bitirdi. Okulundan ve arkadaşlarından ayrılmak onu üzüyordu. Bazı arkadaşlarıyla o dönemin en popüler okulu olan Galatasaray'da buluşmak için sözleşmişlerdi. Okulun son gününü öğretmenleri ve arkadaşlarıyla vedalaşan Abdi, koltuğunun altında okulun yıllığı olduğu halde ilkokul mezunu olmanın onuruyla uçarcasına eve döndü. Ortaokulu Galatasaray'da okumaya karar vermiş olması da onun mutluluğunu artırıyor.

Koltuğunun altında eve getirdiği okul yıllığındaki yazısı ve şiiri, geleceğin ünlü gazeteci-yazarı Abdi İpekçi'nin doğuşunu müjdeliyordu. Henüz 10 yaşında

iken 1939-40 yılı Işık Lisesi yıllığına, Atatürk'ün birinci ölüm yıldönümü nedeniyle şunları yazmıştı:

«ATA'MA

Doğan güneş neden bu kadar gamlı? O da mı nurunu senden almıştı Ata'm?.. Yüksek ve nurlu ışıklarınla yalnız yurdu değil, kâinatı da sen aydınlatıyordun.

Ey, altıokun büyük temsilcisi Atatürk. Sen ölmedin, evet, sen her Türk'ün kalbinde yatan arslansın. Sen ölmedin ve dünya durdukça yaşayacaksınız.

Ata'm kalk da bize birkaç kelime söyle, senin bir kelimen için bütün Türklük feda olur.

Bir sene sensiz yaşamak... Türklüğe ne büyük acı... Bıraktığın eşsiz mirası canımız gibi koruyacağımıza kanı ol. Yurdumuzu on beş sene o mutlu ışıklarınla aydınlattın. Ve şimdi bizi terkettin. Biz bu ışığı söndürmemeye ant içtik. Buna emin ol. Ve ebedi uykunda rahat uyu. Bize baba idin, her şey idin. Senin için ne feda etmek lazım gelse ederdik. Fakat bizi öksüz bırakmak neden?

*On sekiz milyonun canısın Ata'm
Arkandan ağlayan kurduğun vatan
Feryatla haykırıp ben kime çatam
Feleğin kahrına uğradık Ata'm..*

S: 5 475 ABDİ İPEKÇİ»

* * *

Abdi'nin okulu bitirme mutluluğunu tam anlamıyla tadamayan aile, ikinci evlat acısıyla allak bul-

lak oldu. Eymen tüm uğraşlara rağmen kurtarılamayarak öldü. Nükhet'in acısını yeni yeni unutan aileye ikinci darbeydi bu. Abdi yaşamında ilk kez bir yakınının yitirmenin acısını duydu yüreğinde. Nükhet ablasının ölümünü anlamamıştı. Ama Eymen ablasının ölümü onu perişan etmişti. Kimseye belli etmeden odasına kapanıp saatlerce ağlamıştı. Zaten çok duygusal ve içine kapanık bir çocuktur. Derdini, sıkıntısını kimseye anlatmaz, kendi mantığı içinde çözümlemeye çalışırdı.

Yüreğinde duyduğu fırtınanın korkunçluğunu anlayan aile, onu hemen Ada'ya gönderdi. Abdi yine avurtları çökük, ince, çöp gibi bir çocuk olarak ayak bastı çok sevdiği Ada'ya.. Artık kitapları, tualı, paletleri ile doğanın içindeydi. Kendini okumaya ve resim yapmaya vermişti. Küçük yaşında duyduğu ve kısa aralıklarla daha da büyüklerini duyacağı acılardan habersiz yaşamını sürdürmeye başladı.

«MERHABA GENÇLİK»
(1940 - 1948)

• Büyükada'da geçen o yaz, Abdi İpekçi'nin yaşamı boyunca geçirdiği en zor dönemlerden biriydi...

Acıyla mutluluğun birbirine karıştığı, ama acının hemen her dönem ağır bastığı günlerdi... Ne var ki, o günlerin Abdi'sinin yüreğini biraz olsun ferahlatan tek olay, yeni başlayacağı okuluydu...

1940 yılı yazı çabuk geçti... Büyükada'nın yazlıkçıları İstanbul'un yolunu tutarken, henüz 11 yaşındaki Abdi de, yüreğinde birkaç ay önce yitirdiği ablasının küllenmiş acısı ile İstanbul'a evine döndü...

* * *

1940 - 41 öğretim yılına başlayan Galatasaray Lisesi'nin bahçesi, hemen tüm okullarda olduğu gibi cıvıl cıvıldı. Bir yanda okula yeni başlayan ürkek öğrenciler, öte yanda okulun kıdemli öğrencilerinin yaz sonu coşkusu... Bunlara, özellikle okula yeni başlayan öğrenci velilerinin gürültü ve karmaşası da eklenince, tarihi okulun bahçesinin görüntüsü, tam bir ana-baba gününe dönüşmüştü...

Galatasaray Lisesi'ni dolduran gürültülü kalabalığın arasında, yalnız biri vardı. Üzerine tam oturmamış yeni okul forması, berber makasından birkaç gün önce çıkmış traşlı başı, koltuğunun altına sıkıştırdığı defteri ile yapayalnız biri; Abdi İpekçi...

Abdi İpekçi için çok ürkek başlayan Galatasaray Lisesi'nin ilk yılı, yeni öğrenmeye başladığı Fransızca derslerinin yoğunluğu ve yeni tanıştığı arkadaşları nedeniyle pek sıkıntılı geçmedi. Daha doğrusu, yüreğindeki sıkıntılarını düşünmeye olanak bulamayacak kadar dolu günlerdi.

Galatasaray Lisesi'nin hazırlık öğrenimini başarıyla tamamlayan Abdi, yazı geçirmek için yine Büyükkada'nın yolunu tutuyordu. Kendisinden birkaç hafta önce adaya giden Berşan Ablası da, kışın yitirdiği kilolarını «Abdiciği»ne kazandırmanın hazırlıkları içindeydi...

Galatasaray'ın çiçeği burnunda öğrencisi ile bir yıl öncesinin Abdi'sini çok farklı bulmuştu Berşan Hanım...

Sessiz sedasız, içine kapanık, kitap okumak ve resim yapmaktan başka bir şey düşünmeyen biri olup çıkmıştı çok sevdiği «Abdiciği». Berşan ablası ve Mehmed ağabeyine saygılı davranışlarında bir değişiklik olmasa da, bir tutukluk, bir eziklik gözlenebiliyordu...

Abdi İpekçi'nin, bir baba gibi görüp benimseydiği ağabeyi Mehmed İpekçi, yıllardan beri yazları Büyükkada'da geçirirdi... Ada'nın sırtlarındaki çamların arasında yapılmış evin, gerek Mehmed İpekçi ve eşinin, gerekse Abdi İpekçi'nin yaşamında çok önemli bir yeri vardı. Ev, çok büyük bir teras ve tek kelimeyle «muhteşem» diye nitelenebilecek bir manzaraya sahipti.

İşte Abdi, Galatasaray Lisesi'nin ilk yılını tamamladığı 1941 yazının büyük bir bölümünü, o muhteşem manzaralı büyük terasta geçirecekti. Berşan ablasının, tereyağı, reçel, sütlü kakao takviyeli kahvaltıları, terastaki koltuğa uzanıp okuduğu kitaplar,

keyfi biraz yerine gelince yaptığı yağlıboya tablolarla doluydu günleri...

Bir gün Abdi'nin haberi olmadan İclâl Halası birkaç tablosunu alıp, komşuları olan Ressam Mehmet Ali Bey'e götürüyor, ondan bilgi alıyordu... Ressam Mehmet Ali Bey'in, tablolarıyla ilgili ilk değerlendirmesi, «Güzel, bu çocuk işlenirse çok ilerler,» biçiminde oluyordu. Mehmet Ali Bey'in söyledikleri Büyük Hala İclâl Hanım'a da umut veriyor, Abdi'yi resim yapması için sürekli destekliyordu...

Okuma ve resim yapmanın dışında arada bir, yüzüp, tenis oynadığı da olurdu Abdi'nin. Yüzme tutkusu giderek de artacaktı. Öyle ki, Berşan ablası, Abdi'nin arkadaşlarıyla Sedef Adası'na kadar yüzüp geri döndüğünü öğrenince büyük bir paniğe kapılıyor, kendisinin haberi olmadan yüzerken onu izliyordu. Bir gün, kocası Mehmed İpekçi'yi de alıp Abdi'nin yüzdüğü yere götürmüş, dert yanmıştı:

«— Bak, Mehmed'ciğim, bu çocuk Sedef'e kadar yüzüp geliyor. Ödüm kopuyor bir şey olacak diye.»

Bir yandan oldukça güzel yüzen kardeşi Abdi'yi izleyen, bir yandan da karısını dinleyen Mehmed İpekçi ise, bıyık altından gülümseyerek yanıtlıyordu Berşan Hanım'ı:

«— Meraklanma Berşan'ciğim. Baksana, çocuk çok güzel yüzüyor, hiçbir şey olmaz, korkma.»

Berşan ablası, Abdi'nin üzerine salt yüzmede değil, her konuda titriyordu. Özellikle, onu zayıf bulduğunda, sanki kendisini suçluymuş gibi görüyor, çok yemek yemesi için çabalayıp duruyordu.

İşte o günlerden birinde, Berşan Hanım'ın tüm ailesi Ada'daki evde toplanmıştı. Berşan Hanım'ın kardeşleri ve çocukları da geldiği için, keyfi oldukça yerindeydi. Birbirinden güzel yemekler yapmıştı.

Büyük terasa kurulan masada sanki yalnızca kuş sütü eksikti.

Ve Berşan Hanım'ın aklı da, gözü de her zaman olduğu gibi masadaki Abdi'nin tabağındaydı...

«— Abdi'ciğim şundan da ye.»

«— Abdi'ciğim bunu da benim hatırım için ye.»

Abdi, çok sevdiği Berşan ablasını kıramıyordu bir türlü. Söylediklerinin tümünü yiyor, göbeği öylesine şişiyordu ki, sonunda masadaki sessizliği, «pıt» diye bir ses bozuyordu... Kopan, Abdi'nin pantolon düğmesiydi...

Bir kahkaha tufanı alıyordu masadaki sessizliğin yerini. Abdi, Berşan ablasına dönüp yalnızca, «İşte görüyorsun ablacığım, ne hale geldim,» diyordu...

Resim yapma, kitap okuma, Fransızca çalışmaları, tenis, yüzme ve Berşan Hanım'ın ısrarlı yemek ve kahvaltılarıyla 1941 yazı da çabuk geçmişti...

Abdi İpekçi, 1941 - 42 öğretim yılında artık Galatasaray Lisesi'nin ortaokul birinci sınıf öğrencisiydi...

Geçen yılın, Fransızca'ya olan yabancılığını, çevresine karşı olan ürkekliğini üzerinden atmış olan Abdi, okula daha bir coşkulu başlayacaktı. Derslerine düzenli biçimde çalışıyor, sınıfın başarılı öğrencileri arasındaki yerini alıyordu.

AGABEYİNİN ÖLÜMÜ

Abdi'nin, Eymen ve Nükhet ablalarının veremden ölümünden sonra Cevdet İpekçi ile Vesime Hanım, çocukları Mehmed, Hayat, Osman ve Abdi'nin üzerine titrer olmuşlardı... Büyük ağabey Mehmed,

babasının işlerine yardımcı olurken, Hayat evde an-
nesiyle kalıyor, Osman ve Abdi de öğrenimlerini
sürdürüyorlardı.

Kendisinden 20 yaş büyük olan ağabeyi Meh-
med İpekçi'yi bir baba gibi sevip sayan, bütün ya-
şamı boyunca ona sürekli «siz» diye hitap eden Ab-
di, kendisinden 8 yaş büyük olan küçük ağabeyi
Osman'ı daha bir yakın bulurdu.

İpekçi ailesinin tüm bireyleri gibi, Osman İpekçi
de ablaları Nükhet ve Eymen'in veremden ölümün-
den çok etkilenmiş ve bunun sonucu olarak da
yüksek öğrenim için Tıp Fakültesi'ni seçmişti...

Birbiri ardına gelen iki ölümün etkisiyle Osman,
dört elle derslerine sarılıp, bir an önce doktor ol-
mak için çaba gösteredursun, kader onun da acı
yaşamıyla ilgili ağlarını örmeye başlamıştı bile...

İstanbul Tıp Fakültesi'nin ikinci sınıfından üçün-
cü sınıfına geçmeye hazırlanan Osman İpekçi, bir-
den rahatsızlandı. Dayanılmaz böbrek ağrılarına ilaç-
lar kâr etmeyince, 22 yaşındaki Osman, o zamanki
adıyla «Şişli Sıhhat Yurdu»na kaldırıldı... Osman
İpekçi, zor günler geçirdiği Şişli Sıhhat Yurdu'nda
böbreklerinin yanısıra, safra kesesinden de rahat-
sızlanıyordu. Sonunda ameliyat edildi. Osman'ın iş-
te bu zor günlerinden birinde Abdi, ağabeyini has-
tanede ziyaret ediyor, onu bitkin durumda görünce,
bir kez daha yıkılıyordu...

12 yaşlarındaki Abdi hastaneden çıktığında yü-
zü kireç gibiydi. Bir otomobile atlayıp doğru bü-
yük ağabeyi Mehmed İpekçi'nin Sirkeci'deki işyeri-
ne gidiyordu. Arabada ağlamamak için zor tutmuş-
tu kendini. Ağabeyinin yanına gelir gelmez, kendi-
ni bıraktı, yumruklarını sıkmış, bir yandan masa-
yı yumrukluyor, bir yandan da hıçkırarak ağlıyor-

du. Agabeyi, yıllar sonra Abdi'nin o günkü durumunu «Sanki bir ağlama değil, isyandı,» diye anlatıyordu...

Bu olaydan birkaç gün sonra Osman ani bir kanama geçirdi. Kısa bir süre sonra da, Osman'ın ölüm haberi geldi İpekçi'lerin evine. 12 yıl içinde üç çocuğunun birbiri ardına ölmesi, gerek anne-baba İpekçi'leri, gerekse geride kalan çocuklarını çok üzmüştü. Ailenin en küçüğü Abdi ise bu dramdan en çok etkilenen kişiydi.

Üç çocuğunun ölümüne, geride kalanların perişan haline, anne Vesime İpekçi'nin yorgun yüreği fazla dayanamadı, bir süre sonra o da yaşama gözlerini yumdu. Baba Cevdet İpekçi, çocukları Mehmed, Hayat ve Abdi ile yalnız başına kalmıştı...

GALATASARAY'IN EVDEN AĞIR BASTIĞI GÜNLER

Agabeyi Osman'ın, bir süre sonra da annesinin ölümü, Abdi İpekçi'nin yaşamındaki en zor günleriydi. Ailesi üstünde dolaşan karabulutlar dağılmak bilmiyordu bir türlü. İpekçi ailesinden geride kalanların tümünü saran bu umutsuzluk günleri. Abdi'yi evinden çok okula, derslerine ve arkadaşlarına bağlıyordu... Öyle ki, onu çok yakından tanıyan dostları, o günlerini anlatırken, «ders çıkış zili çaldı mı, bir mahzunluk çökerdi Abdi'nin üzerine, evine gitmek istemezdi sanki. Teşvikiye'deki evin köşesinde saatlerce uzatırdık sohbeti,» diyorlardı yıllar sonra...

Böylesine duygular içindeki Abdi için, o yıllarda yalnızca dostları, kitapları ve arkadaşları vardı...

Hemen her yıl, sınıf birincisi ya da ikincisi gibi sonuçlar aldığı derslerindeki başarısını sürdürürken, özellikle kültür ağırlıklı hemen tüm çalışmaların başında da o vardı...

Abdi İpekçi'nin yaşamına tanık olanların anlattıkları da, ondan günümüze ulaşan belgeler de, Abdi İpekçi'nin yaşamında dört şeyin hemen her dönemde ağır bastığını gösteriyordu; yazı yazmak, karikatür yapmak gazetecilik ve dostları...

* * *

Abdi İpekçi'deki gazetecilik ve karikatür tutkusunu, ilkokul çağlarında çocuksu bir heves gibi başlamış, ilerleyen yıllarda giderek artmıştı. Galatasaray Lisesi'nin ilk yıllarında bir arkadaşıyla çıkarıp «İlk Adım» adını verdiği el yapımı dergi de, bu tutkunun ilk ürünüydü.

Ortaokulun son sınıfına geldiğinde Abdi'deki bu gazetecilik ve karikatür sevgisi, artık çocuksu bir heves olmaktan çıkıyor, ciddi bir görünüme bürünmeye başlıyordu...

O günlerdeki ilk ciddi girişimi, Galatasaray Lisesi'nin resim atölyesinde çalışmalara başlamak olacaktı. Derslerinden boş zaman buldukça atölyeye koşuyor, karakalem, yağlıboya resim çalışmaları yapıyordu. O günlerde 13-14 yaşlarında olan Abdi'nin, en imrendiği kişi «Ekşi ağabey» idi... Galatasaray Lisesi'nin son sınıfında olan «Ekşi ağabey» çizdiği karikatürleri hafta sonlarında mizah dergilerine götürüyor, birçok karikatürü de bu dergilerde yayınlıyordu.

Oysa, aynı günlerde Abdi'nin yazdığı yazılar, çizdiği karikatürler, yalnızca sınıf arkadaşlarınca görülüyordu... «Binlerce insana ulaşan dergilerde ya-

zıp çizmek ne güzel bir şey olmalı,» diye düşünür, hayran hayran «Ekşi ağabey»in çalışmalarını izlerdi... Aynı günlerde spora da büyük bir ilgi duyan Abdi, hiçbir maçı, hatta antrenmanı kaçırmıyor, çıkan spor dergilerini, kaçırmaksızın topluyor, ciltletirip koleksiyon yapıyordu. O günlerin ünlü spor dergilerinden biri de «Kırmızı-Beyaz» adlı dergi idi. Eksik sayıları almak için gittiği bu dergide, çalışanların bazılarıyla sıcak bir ilişki kurmuştu. Sık sık o kişilere uğrayıp onlarla konuşmaktan, çalışmalarını izlemekten büyük bir zevk duyuyordu. Aynı günlerde, «Kırmızı Beyaz ve T Harfi» başlıklı bir yazı yazıp, dergiye postalıyordu...

Abdi'nin yazdığı bu mektup, derginin sahibi Talat Mithat Hemşeri'nin eline geçiyor ve ilk çıkacak sayıda yayımlanıyordu... Abdi İpekçi'nin matbu harflerle gördüğü ilk imzasıydı bu. Sevinçten çılgına dönüyordu.

Bu coşku içinde ve hazır böyle bir ilişki kurulmuşken, çizdiği karikatürleri de aynı dergiye göndermeye başlıyordu. Çok acemice ve baskı tekniğinden uzak olan bu karikatürlerden biri de dergide yayınlanıverince, sevinç ve coşkusu daha da artıyordu.

Ama bu yeterli değildi o günlerin Abdi'si için... Ekşi ağabeyin çizdiği karikatürler, spor dergilerinde değil, ünlü mizah dergilerinde çıkıyordu. Düşlerini hep «Ekşi ağabey»in yaptıkları süslüyordu.

O sıralarda Cemal Nadir «Amcabey» adlı bir mizah dergisi çıkarıyordu. O günlerin Abdi'sinin tek isteği, bu dergide karikatür ve yazılarının çıkmasıydı. Bu duygularla Cemal Nadir'in kapısını aşındırmaya başlayacaktı. Ünlü bir karikatürist olmasına karşın, çok iyi yürekli ve alçak gönüllü bir ki-

şiliği olan Cemal Nadir, Abdi her odasına gelışte tatlı tatlı tebessüm ediyor, gösterdiği karikatürleri kibar bir dille geri çeviriyordu... Ama Abdi yılma-yacaktı. Aylarca gidip geldiği Cemal Nadir, hiç bek-lemmediği bir gün, ona dünyaları verecek bir konuş-ma yapacaktı:

«— Aaa, bu sefer olmuş Abdi Bey.»

Abdi sevinçten uçacak gibiydi... Cemal Nadir ise yalnızca beğenmekle kalmıyor, klişeciyi çağırıp, «Biraz evvel verdiğim karikatürü bırak bunu yap, hemen bu sayıya yetiştirelim,» diyordu...

Dünyalar Abdi'nin olmuştu artık... Amcabey'in çıkacak ilk sayısı için arkadaşlarından borç para toplayıp, harçlığıyla birleştiriyor ve on tane Amca-bey dergisi satın alıyordu...

Galatasaray'ın son yıllarına doğru Abdi'deki ka-rikatür tutkusu artık profesyonelce bir uğraşa dö-nüşüyordu. Sekiz yıllık Galatasaray eğitimi süresin-ce hazırlanan bütün okul yıllıklarında, broşürlerde, okul gazetelerinde, Abdi İpekçi'nin adına rastlama-mak olası değildi. O yıllarda hocalarının, arkadaşla-rının karikatürlerini yapmak işi, hep Abdi'ye kalı-yordu. Temiz Türkçesi, zarif çizgisiyle çalışmaları za-man zaman Galatasaray'ın dışına da taşıyor, bazı spor ve mizah dergilerinde de adına rastlanıyor-du...

ABDİ'NİN YAKIN DOSTLARI

Gençlik dönemini yaşayan Abdi İpekçi'nin yaz-mak ve çizmek dışında en çok değer verdiği şey, dostları ve arkadaşlarıydı. Kimler yoktu ki o yıla-rın dostları arasında... Brütüs Aykut (ya da bu-

günün ünlü Kadın Doğum Uzmanı Prof. Aykut Kazancıgil), Galatasaray'ın ünlü sağıcağı İsfendiyar Açıkşöz, Sivri İzzet (Gazeteci İzzet Sedes) Baby Turgut (Hariciyeci Turgut Tülümen), Jip Kaya (Mersin eski Belediye Başkanı Kaya Mutlu), Boru Sadun (Ünlü denizci Sadun Boro), Keş Engin (Engin Arman), Deve Uygun (Uygun Afşar), Şişe Firuz (Firuz Nikravan) ve ötekiler...

Aile çevresindeki acıların ittiği bu dostluk ve arkadaşlık duyguları, ileri yıllarda Abdi İpekçi'de öylesine büyük boyutlara ulaşacaktı ki, Galatasaray yıllarında tanıdığı ve çok sevdiği bazı arkadaşlarıyla olan bu dostlukları öldürüldüğü günlere dek sürecekti. Bir Engin Arman, bir Uygun Afşar, bir Firuz Nikravan'la olan dostlukları, nişanlanıp evlendikten sonra da sürecekti, bu dostluklara aralarına sonradan katılan eşleri de ayak uyduracaklardı. Bu dörtlü dostluk, Abdi İpekçi'nin mesleğinin doruğuna çıktığı günlerde de öneminden bir şey yitirmeyecek, gazete dışında geçen geceler, günler, mutlu ya da mutsuz anlar hep, İpekçi, Arman, Afşar ve Nikravan dostluğu arasında paylaşılacaktı...

35 yıla yakın süren bu dostluklar irdelendiğinde, göze çarpan bir tek şey vardı; özveri, 'sıcaklık, yardımlaşma ve alabildiğine güzel anılar.

40'lı yılların başında başlayıp, Abdi İpekçi'nin ölümüne dek süren bu dostlukların ilki Abdi ile Firuz arasında kuruluyordu. İki yeni dostun beraberlikleri, evleri de aynı semtte olduğu için, okul dışında da sürüyordu... Hemen her sabah Firuz evden çıkıyor, yürüyerek Abdi'nin evine geliyor, parolalı ıslıklarını çaldıktan sonra da, Abdi'nin çıkışını bekliyordu. Abdi ile Firuz arasındaki bu dostluk okuldaki derslerinde de paylaşılıyordu. Bir dö-

nem sınıf birincisi Abdi ise, ikincisi Firuz oluyor, ya da bunun tersi oluyordu. İki dostun arasına sonradan Uygun'la Engin de katılacaklardı... Okul dışındaki zamanlarını da birlikte yaşayan bu dörtlüye, sonraki yıllarda Erol Öktem, Leyla Umar, Fatoş Sevengil, Abdi İpekçi'nin eşi Sibel İpekçi'nin ağabeyi Emir Dilber, Abdi'nin Büyükada'da tanıdığı ve sonradan da nişanlandığı Esin Dölen ve iki kuzeni de katıldılar...

Birbirleriyle çok iyi anlaşılan bu arkadaş grubu, okullarında geçen günlerin yorgunluğunu, hafta sonlarında ya birinin evinde toplanıp oyunlar oynayarak, sohbet ederek, ya da sinema ya da tiyatroya gidip, düzenlenen çaylarda eğlenerek değerlendiriyorlardı...

Çayların düzenlenmesindeki temsilcileri de günümüzün ünlü diskjokey'i Engin Arman'dı... Engin, çay organizasyonlarında giderek öylesine ustalaşacaktı ki, Galatasaray'ın son yıllarında okulun Çay Kolu'nu yönetmeye başlıyordu.

Arkadaşlarının «Keş Engin» ya da yalnızca «Keş» diye çağırdığı Engin'in yönetiminde, «Hoko-Moko Zekai» (Zekai Uysal), «Cebir Masası Asım», (Asım Ahıska)'ın yardımlarıyla düzenlenen bir çayın öyküsü, 40'lı yılların gençliğinin sosyal yaşantısı yönünden de oldukça ilginçti.

Keş Engin, Hoko-Moko, ve Cebir Masası Asım'ın üstün gayretleriyle organize edilen çay, Taksim Belediye Gazinosu'nda olacaktı. Okulda çayın hazırlıkları aylarca önceden başlamıştı. Ancak, bu hazırlık aşaması pek öyle kolay geçmeyecekti. Bir kere, dansa çağırılacak kişilerin çoğunluğu dans bilmiyordu. İkincisi ise çaya götürülecek kız arkadaş bulamıyorlardı...

Birinci sorunun çözümlenmesi için, uzun tartışmalardan sonra bir yol bulunuyordu...

Çaydan birkaç ay önce, arkadaşlarının genellikle «Profesör» ya da «Kamyon» diye çağırdıkları Togan Cömert, bu dans bilmeme sorununu çözümleyecekti...

İyi akordeon çalan «Kamyon», aylarca önce başlayan dans kurslarının müzik işini üstlenmiş ve bu çok önemli görevi ustaca götürüyordu. Bilmeyenlere «samba», «rumba» gibi o günlerin yeni danslarını öğretmeye çalışıyordu...

Kamyon'un akordeonundan dökülen müzik nağmeleri eşliğinde, dans bilenler bilmeyenlere öğretmeye çalışıyordu. Arkadaşlarının dans öğrenmesi için bütün akordeon ustalığını ortaya koyan Kamyon Togan'ın bir tek kusuru vardı, o da biraz dalgın oluyordu...

Tango çalarken Strauss'un ünlü bir valsini, onu çalarken de Beethoven'in bilmem kaçınıcı senfonisini çalmaya başlıyordu... Bu beklenmeyen garip müzik değişiklikleri «Yahu Kamyon, bununla da dans edilir mi,» gibisinden itirazlara neden oluyor, ama Kamyon affetmiyordu bu itirazları... Akordeonu bir yana atıp dans derslerini terk ediyordu...

Kamyon'un akordeonu eşliğinde, bilenlerin bilmeyenlere öğrettiği söz konusu dans derslerinin yapıldığı yer de oldukça ilginçti. Dans derslerinin verildiği odanın altında müdür yardımcılarının odaları vardı. Aslında dans edenler usta olsa, pek gü-rültü çıkmayacaktı ama, çoğunluğu acemiler oluşturduğu için, özellikle hareketli danslarda büyük gü-rültüler oluyordu.

Başlangıçta hemen her gün tekrarlanan bu derslerin en yoğun anında çat kapı açılıyor, müdür yar-

dımcılarından ya da öğretmenlerden biri çıkıp geliyordu. Bu tür olaylar birkaç kez tekrarlanınca, her gün yapılan dans kursları haftada bir güne, yalnız pazar günlerine indiriliyordu...

Dans dersleri, haftada bire inmesine karşın çok yararlı olmuş, bu konunun acemileri, en azından ayağa basmaktan, ya da güreşir gibi hareketler yapmaktan kurtulmuşlardı...

Kamyon Togan'ın usta akordeonu eşliğinde gerçekleştirilen dans dersleri amacına ulaşmış, artık bütün sorun, çaya geleceklerin kız arkadaş bulmasına kalmıştı...

O dönem gençliği bu yönden de oldukça şanssızdı... Erkek erkeğe dans edemeyeceklerine göre, bu sorunun da mutlaka çözümlenmesi gerekiyordu. Bir çoğunun ailesi İstanbul dışında olduğu için, aileden birilerini getirmeleri de mümkün olmuyordu...

Kız arkadaşı olan gruplar oldukça rahattı. Ama ya olmayanlar... Evinde genç kızı olan, uzaktan yakından tanıdıkları kişileri ziyaretlere başlamışlardı. «Bayram değil, düğün değil eniştem beni niye öptü» tekerlemesini anımsatan bu beklenmeyen ziyaretler, başlangıçta oldukça şaşırtıcı sahnelerle yol açıyorsa da, sonunda olumlu sonuçlar veriyordu. Çaya geleceklerden büyük çoğunluğu dam bulabildi kendine...

Bu arada işin fiyakasına kaçanlar, ve de hali vakti yerinde olanlar da aylarca öncesinden alışverişlere başlamışlardı. O günlerin ünlü kumaşçısı «Kasti»den kumaşlar alınıp terzilere veriliyor, ayakkabıcı Suhudi'ye en son moda ayakkabılar ısmarlanıyor, Beyoğlu'nun birinci sınıf dükkânlarından «bir genç kız titizliğiyle» gömlek-kravat alınıyordu.

İşte o deli dolu günlerden bir Cumartesi'ydi. Fi-

ruz ögle yemeğini kendi evinde yemiş, öğleden sonra gidecekleri Taksim Belediye'deki çay için soluğu Abdi'lerin evinde almıştı. Firuz'la Abdi, çaya birlikte gideceklerdi. Abdi'nin çaya götüreceği bir kız arkadaşı vardı ama, Firuz'un birlikte çaya gitmeyi düşündüğü kız arkadaşıyla ilgilenen biri daha vardı. Firuz ve Can, (Can Göknil) aynı kıza göz koymuşlardı o günlerde... Sonunda Firuz biraz daha acele davrandığı için, kız arkadaşı çay süresince onunla olmuştu. Can bozuktu ama, herhangi bir tatsız olay da çıkarmayacaktı.

Çay sonrası herkes evine dönüyor, Firuz ise alele acele atıştırdığı akşam yemeğinden sonra soluğu Abdi'nin evinde alıyordu. Bir tek amacı vardı Firuz'un bu ziyaretten; çayda kız arkadaşını Can'a kaptırmanın keyfini yaşamak...

Firuz'un, Abdi'nin odasına girmesiyle, ortalıkta bir gariplik olduğunu sezinlemesi de bir olmuştu. Çarşamba pazarı gibi karışık Abdi'nin yüzü...

«— Ne var oğlum, tafrandan yanına varılmıyor..»

Firuz'un bu sözlerini duymuyor gibiydi Abdi. Tutuk tutuk konuşuyor, ne dediği anlaşılmıyordu...

Kızı Can'a kaptırmamanın mutluluğunu yaşayan Firuz'un ise keyfine diyecek yoktu:

«— Can'ın yüzünü gördün mü Abdi? Çay'da ama bozuk bozuk bakıyordu...»

Abdi'de çıt yoktu, Firuz ise bülbül gibi konuşuyordu:

«— Ulan, helal olsun kıza, erkek kızmış, ama da ekti, Can'ı...»

Abdi'nin suskunluğuna yeni gariplikler de eklenmeye başlamıştı. Ağzından fısıltı gibi çıkan ko-

nuşmalar, birtakım garip el kol hareketleri yaparak bir şey anlatmaya çalışıyordu.

Firuz sonunda çileden çıkacaktı:

«— Hasta mısın oğlum, yarın seni Engin'in babasına bir göstereyim...»

Firuz'un, Abdi'yi götürelim dediği kişi de, Engin Arman'ın babası Doktor Nâzım Arman'dı...

Abdi'nin fısıltı biçimindeki konuşmaları, garip el kol hareketleri sürerken, odadaki gardrobun kapıları büyük bir gürültüyle açılıyor ve içinden Can Göknil çıkıyordu...

Abdi yalnız, «al işte» diyebiliyordu. Firuz'un yüzü ise kireç gibi beyazlaşmıştı...

Odadaki sessizliği bozan Can olacaktı. Abdi'nin kara-sarı yüzü, Firuz'un antik heykelleri anımsatan beyazlık ve hareketsizliği, çok komiğine gitmiş olmalı ki, Can kahkahayı koyuverdi...

«— Dedikoducular sizi, kız beni nasıl ekti ha. Kız, erkek kızmış ha» diyor, bir yanda da katılır-casına gülüyordu...

Firuz'la Abdi'nin sessizliği de bozuldu, ve Abdi'nin kriz gibi, boğulan bir insanı anımsatan «hiii, hii» çığlıklarıyla, Firuz'un tebessüm etmekle, gülme arasında bocalayan sesleri dolduruyordu odayı...

Firuz olayın içyüzünü, gecenin ilerleyen saatlerinde öğrenecekti... Kız arkadaşının Firuz'la birlikte olmasına bozulan Can, Firuz'un gece Abdi'ye gideceğini tahmin etmiş, ondan önce soluşu Abdi'nin evinde almıştı... Biraz güçlü ve kuvvetlice olan Can, Abdi'ye de, «Ağzını açarsan karışmam ha,» deyip gardrobun içine yerleşmişti. Firuz olayı öğrendiçe, Abdi'nin o garip el kol hareketleriyle anlaşılmaz konuşmalarının gerçek nedenini daha bir iyi değerlendiriyor, kahkahaları birbirini izliyordu...

Abdi İpekçi'nin yaşamında önemli yeri olan dostlarından ikisi de Engin Arman ve Uygun Afşar'dı...

Galatasaray'ın II. sınıfında bir araya gelen Abdi ile Engin'in dostlukları, düzenlenen bir okul gezisinde sıradan sınıf arkadaşlığının dışına çıkıyordu. Gezi sonrasinda Engin'in tembelliği yüzünden Abdi ona ders çalıştırmaya başlayacaktı. Bu çalışmalar bugünlere dek uzanan bir dostluğun tohumlarının da atıldığı günlerdi.

Abdi ile Engin'in dostlukları öylesine pekişecekti ki, bugünün Engin Arman'ı «Eğer Abdi olmasaydı, ben Galatasaray'ı bitiremezdim,» diyebiliyordu rahatlıkla...

Engin'in babası Doktor Nâzım Bey de Abdi'yi çok seviyor, oğlunun tembelliğine, dalgacılığına yardım edip, onu doğru yola çekmeye çalışan bu delikanlıya en az kendi oğlu kadar yakınlık gösteriyordu. Abdi'nin ablalarının veremden öldüğünü öğrenen Doktor Nâzım Arman, Abdi'nin o günlerdeki zayıflığından ürküyordu... İşte o günlerde Doktor Nâzım, hazırladığı iğneyle oğlu Engin'in çalışma odasına giriyor, iğneden çok korkan Abdi'ye bağırtı çağırta iğne yapıyordu. Bu iğne fasından sonra Abdi'lerin evine telefon edilir, merak edilmemesi için, Abdi'nin Engin'lerde kalacağı söylenirdi. Sabah olunca da Doktor Nâzım Arman, kendi elleriyle hazırladığı kahvaltıları, zaman zaman kızıp, zaman zaman espri ve baskıyla Abdi'nin yemesini sağlardı...

* * *

Böylesine güzel bir dostluk çevresi kurmuş olan Abdi İpekçi ve arkadaşlarının çok renkli yaşamları, binlerce okul anısı ile doluydu... 45'er dakikalık ders-

ler başlıbaşına birer öykü, başlıbaşına birer film gibiydi. Hele hocalarla ilgili olanlar, Rıfat Ilgaz'ın ünlü «Hababam Sınıfı»nı anımsatacak türdendi...

Hangi hocanın, sınıfa nasıl geldiği, sandalyesine nasıl oturduğu, kaleminin ne marka olduğu ve nasıl tuttuğu, derse nasıl başladığı, esprilerini nasıl yaptığı, konuşurken özellikle hangi sözcükleri kullandığı, hatta adımını nasıl attığı bile, başlı başına bir olaydı...

* * *

Abdi ve arkadaşlarının Galatasaray'daki dostluk dönemine imzasını atan hocalardan biri de Edebiyat Öğretmeni Muvaffak Benderli'ydi...

Muvaffak Bey sınıfa girince, başıyla bir reverans yapıp öğrencilerini selamlar, hemen sonra kürsüsüne oturup cebinden çıkardığı «altın parker» kalemıyla o gün derse gelmeyenleri yazardı. Muvaffak Bey'in hemen her derste yinelediği bu görüntüsüne, sınıftan çıkacak esprilere göre yeni yeni olaylar eklenirdi...

İşte o günlerden bir gün, Muvaffak Bey yine o altın kalemıyla «Absant»ları defterine işlemiş, gelmeyen öğrencilere «mırıldanarak» tepkisini gösterdikten sonra kürsüsünden inmiş ve ilk sıralarda oturan öğrencilere yönelip;

«Çocuklar, bana bir kitap verin,» demişti.

Aldığı edebiyat kitabını, işaretparmağıyla başparmağı arasında baştan sona taradıktan sonra, belirlediği bir yerde durup Naili'nin bir beyitini okumaya başlamıştı:

*«Kadem kadem gece teşriği Naili o mehin
Cihan cihan elem-i intizar değmez mi?»*

Muvaffak Bey'in «Değmez mi?» diye biten sözcükleri ön sıralarda oturan Can'ın gözleriyle çakışıyor, o sırada kendince dalgasını geçen Can Buluç, Muvaffak Hoca'nın «Değmez mi» deyişini kendine yönelttiğini sanıp, biraz şaşkın, biraz da uyanıkça, gereken yanıtı vermişti:

«— Değer hocam, değer...»

Muvaffak Hoca kızmakla gülmek arasında, Can'ın kafasına atacak bir şeyler ararken, öğrencilerin kürsünün altına gizledikleri basketbol topunu bulup var gücüyle Can'ın kafasına doğru fırlatmıştı. Can'ın bir yandan hocasından gelen ağır topa karşı kendini korumaya çalışırken düştüğü komik halleri, bir yandan hocanın kızgınlığı, sınıftan bir kahkaha tufanının kopmasına yetip de artıyordu bile... Ancak bu komik görüntünün yarattığı bol kahkahalı ortam, kısa sürede Muvaffak Hoca'nın eski ciddiyetine bürünmesiyle sessizliğe dönüşüyordu. Aslında bu görüntü, hocanın genel yapısından kaynaklanan bir olaydı... Dersi bir anda yarıda kesip zaman zaman kendisi espriler yapıyor, zaman zaman da öğrencilerin espriler yapmasına olanak tanıyordu.

* * *

O yılların Galatasaraylılarının sessizliğiyle tanıdığı hocalardan biri de sosyoloji hocaı Münir Serim'di.

Münir Bey'in sınıfa girişini, öğrencileri ancak kürsüye çıkıp gürültüler arasında kendilerini selamlamasından sonra anlayabiliyorlardı.

Münir Bey her zaman olduğu gibi yine sessizce sınıfa girmiş, açık duran tüm pencerelerin kapatılmasını istemişti.

Cebinden not defterini çıkaran Münir Bey, sayfaları şöyle bir karıştırdıktan sonra, dudaklarının kıpırtısından «6» ve «7» ye benzer sayıları duyan öğrencilerden 67 numaralı Zeki Büke ayağa kalkıp duyulup duyulmama arasında bir sessizlikte,

«Ben mi hocam?» diyordu...

Dersi kargaşaya getirmek için büyük bir fırsattır bu... Arkalarda oturan 670 numaralı Saffet Kuyaş kalkıyor ve, kuşkuyla, hocanın sessizliğini taklit ederek soruyordu;

«Hocam 67'yi mi çağırdınız, 670'i mi?»

Münir Bey burnunun üstüne iliştirdiği gözlüğünün üstünden Saffet'e doğru bakıp yine aynı sessizlik içinde,

«Hayır efendim, 115'i çağırdım,» diyecekti.

Sınıfın görüntüsü sessiz film oynayan bir grubun görüntüsü gibiydi. Münir Bey de öğrenciler de aynı sessizlik içinde konuşup, sanki dudak hareketlerinden birbirlerini anlamaya çalışıyor gibiydiler...

Münir Bey'in sözlü sınava çağırdığı, geleceğin ünlü saçağını İsfendiyar'dan başkası değildi... İsfendiyar'ın tahtaya gelişi de aynı sessizlik içinde küfür mü, yoksa tahtaya kalkmaktan hoşnut mu olduğu anlaşılamayan mırıltılar içinde gerçekleşecekti...

* * *

O yılların İngilizce öğretmeni Edwin Elliot'ın tavırları Abdi ve arkadaşları arasında, kırmızı yüzlü, toparlak bir vücudun sanki yuvarlanırcasına derse girmesi gibi tanımlanırdı... Mr. Elliot'ın kürsüye oturmasıyla «Sulu» namıyla ün salmış Kaya Aynar hemen fırlar ve hocasıyla konuşmaya başlar, bol bol yağ çekerd. Elliot, Sulu'nun kendisine uzattığı def-

teri imzaladıktan sonra, hemen kürsüden inip dersini anlatmaya başladılar. Mr. Elliot'ın sık sık dersi kesip «İskoçyalı fıkraları» anlatması da başlıca özelliklerindendi. Mr. Elliot'ın fıkrasını anlayan, birkaç kişiyi geçmemesine karşın, sınıfın tümüne yakını kahkahalarla gülerdi. Bu arada bazıları «ne olmuş, ne olmuş» diye birbirlerine sorarak öyküyü öğrenmeye çalışır, Elliot ikinci «İskoçyalı» fıkrasını anlatırken çoğu henüz birincisine gülmeye çalışırdı.

* * *

Abdi, Engin ve Firuz'un ayrılmaz bir üçlü oluşturdıkları 11-A sınıfı öğle etüdüne girmişlerdi... Keş Engin, hemen önünde oturan Sefil Osman'ı (Osman Mısırlı) ayağıyla dürterek seslendi.

«— Ulan Osman, şu sınıfın etrafında 50 kere dönemezsin.»

Osman, önündeki işle meşgul olduğu için arkasına dönmeden yanıtlıyordu Engin'i.

«— Git işine yahu, çocuk musun?»

«— Osman, dönersen sana 50 kuruş var.»

Sefil Osman, bir yandan 50 kuruşun cazibesine kapılıp, bir yandan da serde biraz krosçuluk olduğu için Engin'in tahriklerine kapılıp Engin'e dönüyor;

«Kafamı kızdırma, dönerim vallahi,» diyordu...

İş artık Engin'i destekleyenlere kalacaktı... Sulu Kaya ile Abdi devreye giriyor, başlıyorlardı Sefil'i kışkırtmaya:

«— Sefil, çocukluk etme, dönemezsin...»

Dönersin, dönemezsin tartışması sürerken Osman, eliyle sıraya kuvvetli bir yumruk indirip, her zaman açık duran pantolonunun kemerini bağladık-

tan sonra, kollarını sıvayıp, başlıyordu sınıfın içinde dönmeye...

Abdi, Engin ve arkadaşları artık bütün işi gücü bırakıp, dolap beygiri gibi sınıfın içinde dönen Osman'ı katıla katıla gülererek seyrediyorlardı...

1, 2, 3... 10, 12,... 21, 22, 23...

Turların sayısı giderek artıyor, Osman'da ise hiçbir yorgunluk belirtisi görülüyordu. İşin şakaya gelir yanı olmadığını, 50 kuruşun gideceğini anlayan Engin hemen kurtuluş çareleri düşünmeye başlıyordu. Ve birden aklına gelen parlak fikri uygulamaya soktu. Arkadaşlarıyla birlikte Osman'ın yolunun üstündeki sıraları devirmeye başladı.

Osman bir yandan küfür ediyor, bir yandan da «Bu olur mu, bu düpedüz kallesliktir, namussuzluktur» diye bağıırıyordu. Aklına 50 kuruş gelince de devrilen sıraların üzerinden atlamaya, tırmanmaya, koşmaya çalışıyordu... Görüntü muhteşemdi. Sınıfın içi savaş yerine dönmüştü. Engin, Osman'ın önüne koyduğu engeller de para etmeyince, sessizce sıfıftan çıkıyordu... Osman'ın 50 kuruşu kazanmak için 4-5 turu kalmıştı ki birden sınıfa Vahit Hoca girdi. Elindeki anahtarla pencereye vurarak seslendi:

«— Bu ne hal böyle, ne oluyor burada. Osman, sen niye ayaktasın. Otur çabuk yerine, çabuk sıraları düzeltin...»

Vahit Bey'in arkasından başını uzatan Engin ise Abdi ve yakınındaki çocuklara sırtıyordu...

* * *

Bir gün Abdi, Engin'e ders çalıştırıyordu. Bir süre sonra da aralarına Firuz'la Uygun katılacak, gece sinemaya gideceklerdi. Ama Engin'in dersleri

geç bitince sinemaya gecikiyorlardı. Abdi sinemaya gitmekten vazgeçmek üzereydi. Engin, cin gibi bir buluşla devreye girdi;

«— Uygun, aç şu Atlas sinemasına, bir şeyler uydur!»

Abdi, olayı önce şaka sandı. Fakat Uygun böyle bir görevi üstlenir de yerine getirmez mi?

Hemen sarılıyordu telefona:

«— Burası Dolmabahçe Sarayı, sayın İnönü birazdan filmi görmeye gelecekler. Gereken önlemleri alın.»

Dört kafadar sinemaya vardıklarında, filmin başlama saati bir saate yakın geçmesine karşın, Abdi'nin amcalarını (amcaları o yıllarda Atlas Sineması'nın işleticiliğini yapıyordu) kapıda İnönü'yü bekler bulacaklardı. Abdi, amcalarıyla konuşurken renk vermemek için büyük çaba gösteriyor, güçlüklerle içeri girebiliyorlardı.

ABDİ'NİN EN BÜYÜK SORUNU

Abdi ve arkadaşlarının, dostlukları salt okul anılarındaki gibi eğlence ve «gırgır»a dönük bir dostluk değildi. Bu arkadaş grubu gerek derslerinde, gerekse özel sorunlarında olsun, aralarından biri zor da kaldığı zaman hemen yardıma koşuyorlar, soruna çözüm bulmak, kendi boyutlarını aşıp bile en azından o sıkıntıyı paylaşıyorlardı.. Abdi'nin, Engin'in derslerine yardımı, bunlardan yalnızca biriydi...

O günlerin Abdi'sinin en duyarlı olduğu konulardan biri de «Selanik Kökenli» olmasıydı... O günlerde, birçok sorunu, derdi, birlikte yaşayan bu arkadaşlık grubu, Abdi'nin bu konudaki duyarlılığını bi-

lir, konuşmak istemeyişini anlar, pek üzerine gitmezlerdi. Tek tük de Selanik kökenli olmasının, sanki onun bir suçuymuş gibi yüzüne vurulması durumunda da hemen konuyu değiştirirlerdi...

Bu konuda en ayrıntılı dertleştiği dostlarından biri de Firuz'du... Zaman zaman ikisi yalnız olduklarında Abdi, Firuz'a açılıyor, «Benim ecdadım Selanikli ise, bir suç mudur bu. Kaldı ki suç bile olsa, benim bunda ne suçum var. Ben bu toplumun bir parçası değil miyim,» biçiminde yakınıyordu..

Abdi'nin böyle yakındığı günlerde Firuz ona sürekli moral vermeye çalışır, «Selanik'ten gelenler bu toplumun içinde asimile olmuşlardır, bu toplumun malıdırlar» gibisinden sözlerle O'nun üzüntüsünü dağıtmaya çalışırdı.

Abdi, bu konuda çok üzgün olduğu günlerden birinde Firuz'u yalnız yakalamış, onunla dertleşiyor, bir ara Firuz'a ilginç bir soru yöneltiyordu;

«— Dinle Firuz, sana benim için çok önemli bir soru soracağım. İyi dinle ve fikrini söyle...»

«— Tabii Abdi'ciğim söylerim.»

«— Ben İpekçi soyadını değiştirmek istiyorum. Ne dersin?»

«— Hoppala, durup dururken nereden çıktı şimdi bu?»

«— Firuz'cuğum, İpekçi soyadı, Selanik'li tanınmış bir ailenin soyadıdır. Bu soyadı, gelecekte bana ayakbağı olacaktır diye düşünüyorum. Ne diyorsun açıkça söyle fikrini?»

Firuz hiç beklemediği bu soru karşısında önce bocalıyor, bir süre düşündükten sonra da çok sevdiği dostunu yanıtlıyordu;

«— Eğer böyle bir şey yaparsan, seni zavallı bir insan olarak görürüm...»

«— Neden o?»

«— Bir insan kendisinin ne olduğunu kendisi tayin edemez. Bir insanın ana babasını, kardeşini seçmesi mümkün müdür? Bunlar birer doğa yasasıdır. İnsan ancak kendi aslını inkâr etmek için böyle bir şeye gerek görür. Benim tanıdığım Abdi'nin de böyle bir şeyi yapacağını sanmıyorum...»

Firuz'un bu konuşması Abdi'nin hoşuna gitmişti..

«— Doğru» dedi. Sonra da konuşmasını sürdürdü:

«— Zaten olacak şey değil, ben ailemle daima övünürüm. Bu konuda ciddi de değilim, bakalım ne diyeceksin diye merak ettim...»

Abdi İpekçi, bu konuda öylesine duyarlıydı ve tavrını öylesine kesin olarak koymuştu ki, içinde bulunduğu «Selanik Kökenli» çevrenin olası tepkilerine karşın, Firuz ve Engin gibi yakın dostlarına, «Bakin, eğer sizler benden sonraya kalırsanız, beni Selaniklilerin Bülbülderesi'ndeki mezarlığına gömdürmeyin» diyebiliyordu.

* * *

Galatasaray'dan mezuniyet yılları yaklaştıkça, Abdi'nin kişiliğinde, geleceğe dönük önemli kararlar alabilecek kadar önemli gelişmeler görülüyordu... Galatasaray'ın 1946-1948 yıllarını kapsayan son iki yılında, başarılı bir öğrenim hayatının yanı sıra, geleceğin Türk basınına ağırlığını koyacak çalışmalarının tohumlarını atmaya başlamıştı bile. Okuldaki basın yayınlı ilişkili, kültür ağırlıklı tüm çalışmaların başında hep Abdi vardı... Bir konuşma mı yapı-

lacak, bir şiir mi okunacak, bir yıllık, bir duvar gazetesini mi çıkarılacak, akla gelen ilk isim Abdi olurdu...

Abdi ve arkadaşlarının Galatasaray'ı bitirmeden bir yıl önce hazırladıkları yıllık, 11-A sınıfındaki tüm öğrencilerin geleceğe dönük amaçlarını, o günkü davranışlarını, esprili bir dille sergiliyordu.

1947 yılı ortalarında Abdi'nin yakın arkadaşları Uygun Afşar ile Saffet Kuyaş'ın kaleme aldıkları «Sınıftan Portreler»deki Abdi ile ilgili anlatım, onun o yıllardaki kişiliğiyle, gelecekte yapacakları arasında kıyaslama yapabilme açısından oldukça ilginçti:

«Kalemi her an elinde hazır olan, yaptığı karikatürlerde herkesle her fırsatta alay eden, bu muharrir, karikatürist, idareci, çalışan olduğu nisbette de kibardır. En çok kızdığı şey el şakasıdır. İhtimamla sürülmüş ve kabarmış bir tarla- yı andıran esmer saçları altında, şeklini tarif edemeyeceğim bir alın, kara kaşlar, insanın içerisine kadar işleyen naziz nazarlar (İnsanın içine işleyen bakışlar), daima istihfafla (küçümseyici) kıvrık duran bir çift kalın dudak, ve Çengelköy ayvalarını andıran bir çene. En karakteristik eşyası, sebze çorbalarını andıran rengarenk kırvatlarıdır. Hiç şüphesiz, kahverengi fötr şapkası da, sefertası olmayan ilk mektep çocuklarını imrendirecek mahiyettedir...»

Abdi İpekçi'nin ölümünden 32 yıl önce kaleme alınan bu satırlarda, (esprili sözcükler bir yana bırakılırsa) O'nu son dönemlerinde tanıyanların da yapabilecekleri küçük bir değişiklik yoktu...

Abdi'deki 1945-1948 arasında somut biçimde ge-

lişen gazetecilik, karikatür gibi kültür ağırlıklı gelişmeyi, arkadaşlarıyla birlikte hocaları da görüyordu. O yıllarda Abdi için yazılan gerek öğretmen, gerekse arkadaş satırlarında bu somutça sergileniyordu...

Tarih öğretmeni Server Bürge'nin 1947-48 yıllarının Abdi'siyle ilgili düşünceleri sanki 60'lı, 70'li yılları görür gibiydi.

Server Hoca, «Küçük Abdi» diye tanımladığı o yılların Abdi'sinin gelecekte büyük biri olacağını vurguluyordu;

«Abdi gibi talebeler unutulur mu hiç... Küçük varlığınızla gelir, büyür, olgunlaşır ve kalbimizden bir parça koparıp çeker gidersiniz... Bir tek kazancımız, sizleri büyük bir iş başarmış olarak görmek, muvaffakiyetinizle sevinmek ve iftihar etmektir. İşte Küçük Abdi, inşallah bir gün gelecek, onu ben de okutmuştum diyebilecek, yersiz de olsa bu teselli ile avunacağım..»

Geleceğin Abdi İpekçi'si hocasının bu alçakgönüllü düşüncelerinin çok üstünde başarıların altına imzasını atacaktı...

Abdi İpekçi ile aynı yıllarda gazeteciliğe başlayıp, Türk basınında kendisine saygın bir yer yapan, sınıf arkadaşlarından İzzet Sedes'in, 1948'in Abdi'siyle ilgili değerlendirmesi de, o günlerden, geleceği yansıtan bir ayna gibiydi...

Sedes 1948 Eylül'ünde kaleme aldığı bir yazısında, arkadaşı Abdi ile ilgili düşüncelerini yazmak istemediğini, bu yüzden aralarında bir dargınlık olduğunu belirtiyor, bunun nedenlerini de şöyle açıklıyordu.

«Bir kere sana, senin gibi artık istikbalin demeyeyim de bâlin muharririne böyle bir şeyler yazmak bana güç geldi. İkincisi ise sana karşı olan hislerimi ifade edecek kelime, cümle bulamadım. Abdi, eğer her insan, her istediği zaman senin gibi bir arkadaş bulabilseydi, zamanımızda herkesin üstüne titrediği 'menfaat', kimsenin ağzına alamayacağı, utanılacak bir kelime olurdu...»

Yıllar sonrasının Avrupa Konseyi Protokol Müdürü Sedes'in Abdi İpekçi ile ilgili yaptığı bu değerlendirme o günleri olduğu kadar, İpekçi'nin gelecekteki başarılarıyla insancıl yanını da yansıtıyordu...

GAZETECİLİK TUTKUSU

Galatasaray'ın son sınıfına gelen Abdi için artık, gazetecilik tutkusu doruğa çıkmıştı... Somut biçimde belirginleşen yazarlık ve gazetecilik isteğini, 19 yaşını süren Abdi hemen bulduğu her fırsatta gündeme getiriyordu...

Karikatüründen, yazılarına kadar hemen her sa-
tırında emeği açıkça görülen ve «Sekreter» olarak Abdi İpekçi imzasını taşıyan Galatasaray 1947 - 1948 Yılı Mezunları Yıllığı bunun en somut örneğiydi...

O yılın mezunlarına çeşitli konularda 20 sorunun yöneltildiği yıllıkta verilen yanıtlar, öğrencilerin o günlerdeki duygu ve düşüncelerini yansıttığı kadar, geleceğe bakışlarını da yansıtıyordu. O gün için akla geliveren yanıtların gelecekte gerçekleşmesi bir öğrenci için belki çok önemli bir şey değildi ama, Abdi İpekçi'nin ölümünden 31 yıl önce

söyledikleriyle daha sonraki yaşamı arasındaki paralellik O'nun kişiliğinin somut bir göstergesi gibiydi...

Genç Abdi İpekçi'nin bu sorulara verdiği yanıtlar şöyledi:

SORU — İstikbal projeniz?

İPEKÇİ — Matbaacılıkta inkılâp yapıp memleketimizde baskı tekniğini ve sanatını Avrupa ayağına yükseltmek. Muhtelif janr neşriyatta bulunup, gerek siyaset, gerekse fikir ve sanat âleminde hareketler yaratmak.

SORU — Hayatı mütevekkilâne kabul etmeli mi, yoksa isyankâr mı olmalı?

İPEKÇİ — Hayat bir mücadeledir, isyankâr olmalı diyemeyeceğim. Çünkü öyle hâdiseler vardır ki, insana bağlı değildir. Yani insan iradesinin değiştiremeyeceği neviden şeylerdir. İşte bu gibi hâdiseleri mütevekkilâne kabul etmeli, irademizle hâkim olabileceğimizi hissettiğimiz yerlerde de isyankâr olmalıyız. Esasen, mesut insan bu işi yapabilen insandır.

SORU — Düşmanınız var mı?

İPEKÇİ — Düşman, düşmanlık göstermeden de kazanılırsa belki vardır. Mamafih öyle zannediyorum ki, beni çekemeyenler olmakla beraber, tam manasıyla bir düşmanım yoktur.

SORU — Sizce insan hür olmalı mıdır?

İPEKÇİ — Bugünkü insan hayır. Zira onlar daha tam hürriyete kavuşacak olgunluğa erişememişlerdir. Bu hakkı elde ettikleri gün, onu birbirleri aleyhine kullanacakları muhakkaktır.

SORU — Kaç yaşınıza kadar yaşamak istersiniz?

İPEKÇİ — Muayyen bir yaş söyleyemem ama 2000 senesini görmeyi çok istiyorum.

SORU — Yerinde olmayı tercih veya tahayyül ettiğiniz büyük adamlar kimlerdir? Neden?

İPEKÇİ — Cemal Nadir'in yerinde olmayı tahayyül ederim. Büyük bir karikatürist olduğu için değil, fakat kendi sahasının en şöhretli ve en kıymetli adamı olup, dünyanın en mütevazi bir insanı olarak kalmasını bildiği için.

SORU — Beğendiğiniz bir söz, vecize yahut mısraı söyleyiniz.

İPEKÇİ — Zafer biraz da hasar ister...

40'lı yılların Abdi'sinin o günlere ve geleceğe dönük düşünceleri böyleydi... Ve son soruya yanıtı ise bugünü bütün açıklığıyla yansıtıyordu:

Yaşamı boyunca «zafer»e ulaşmak için hep soğukkanlı ve büyük bir savaşım vermişti ama, bu savaşımın sonunda geride kalan «Hasar» çok büyüktü...

* * *

8 yıllık Galatasaray yılları çabuk geçmişti.. Hocalarının tanımıyla o yılların «Küçük Abdi»si, geçen yıllar içinde çektiği sıkıntılardan, güçlüklerden yılmamış, lise öğreniminin sonuna geldiğinde amaçları belli, ne yapmak istediğine kesin kararını vermiş biri olarak karşımıza çıkıyordu...

VEDA KONUŞMASI

Galatasaraylıların «Pilav»ı ünlüdür. Eski, yeni, okulun bütün öğrencilerini bir araya getirmeyi

amaçlayan bu geleneksel gün, o yılın gözde öğrencilerini de sergilerdi bir bakıma...

1948 yılı Pilav'ında da tarihi Galatasaray Lisesi'nin bahçesi hınca hınç doluydu. Saçı ağarmış en yaşlısından, okula yeni girmiş en küçüğüne dek yüzlerce Galatasaraylı birbirleriyle şakalaşüyor, oyunlar oynuyor, o günün sevincini paylaşıyorlardı...

Bu coşkulu kalabalık daha sonra okulun konferans salonuna geçiyordu. İlk anlamlı konuşmayı Abidin Daver yapacak, onu Ercüment Ekrem Talu'nun esprili konuşması izleyecekti. Sıra o yılın veda konuşmasına gelmişti...

Koyu renk elbiseli, saçları düzgün taranmış, kısa boylu öğrenci, kürsüye o günün onuruna yakışır biçimde ilerliyor, ve konuşmasına başlıyordu:

«İşte bizim de 12 yıldır beklediğimiz ve özlediğimiz gün geldi... Gelmez olaymış...

Neden acaba başkaları mezun olurken sevinçten gayrı bir şey duymazlar da biz Galatasaraylılar bu ânı teessürle karşılıyoruz. Gayet basit. Zira Galatasaray bir mektep değil, bir yuva, bir ocaktır. Bu ocaktaki ruh, kelimelerle tarif edilemez. Onu ancak Galatasaray'da yaşamış olanlar duyabilir ve anlayabilir.

Ben öyle Galatasaraylılar gördüm ki, bana ağabeyimin hatta babamın göstermediği yakınlığı gösterdiler. Galatasaray bağlılığının sırrı bu cümlede gizlidir...

Bütün arkadaşlarım gibi ben de ömrüm boyunca mektebime lâayık bir Galatasaraylı olmaya çalışacağım ve hayatımda en mesut ânı Galatasaray adına bir hizmetim dokunduğu zaman yaşayacağım. Elveda benim sevgili okulum...»

Bu içten gelen anlamlı konuşmayı yapan, 1100 Abdi İpekçi'ydi.

Abdi İpekçi'nin lise çağlarına veda ettiği bu konuşmasıyla, yaşam mücadelesi de başlıyordu. Sekiz yıldır aynı sıralarda dirsek çürüttüğü, yakın dostluklar kurduğu arkadaşlarıyla geleceğe dönük planları üstüne konuşmaları sürüyor, herkes koşulları ve o günlerdeki kişisel düşüncelerine göre bir yüksek öğrenim dalını seçiyordu...

1949 yılı başına geldiğinde Abdi İpekçi yüksek öğrenim için Hukuk Fakültesi'ni seçecekti. Ama bu onun lise yıllarındaki gazetecilik tutkusundan uzaklaşması demek değildi. Savcı ya da yargıç olmak yerine, hukuk öğrenimi yapmış bir gazetecinin, mesleğinde daha başarılı olacağına inanıyor, bu duygular içinde ve biraz da gazetecilik yapmasına daha çok olanak tanıyacağı için hukuk öğrenimini yeğliyordu...

ABDİ İÇİN İŞ ARAYIŞLARI

Abdi'nin Galatasaray Lisesi'ni bitirmesiyle birlikte başta ağabeyi Mehmed İpekçi olmak üzere aile büyükleri de onun geleceğine dönük girişimlerde bulunmaya başlamışlardı...

Üç çocuğunu ve karısını yitirmiş olan babası Cevdet Bey, iyice yaşlandığı için küçük oğlunun geleceğiyle ilgili olarak üstüne düşen görevi yerine getiremiyorsa da büyük ağabeyi Mehmed İpekçi ve amcaları onunla ilgili çeşitli projeler üretiyorlardı.

Bu konudaki ilk girişim, yaşlı babasının da görevlerini üstlenmiş olan Mehmed İpekçi'den gelecekti.

O güne dek kendisine hiç «hayır» demeyen kardeşini karşısına alan Mehmed İpekçi, biraz kendisinden emin, biraz da Galatasaray Lisesi'ni bitiren kardeşine yeni bir iş olanağı hazırlamanın verdiği duygularla bir konuşma yapıyordu:

«— Abdi'ciğim, mektebi bitirdin. Bak, ben de yalnızım, babamız yaşlandı. Birlikte olup, omuz omuza verelim, ortak olalım. Hem okulunu bitirir hem çalışırsın...»

Bir baba gibi sevip saydığı ve o günlere dek hiç «hayır» demediği ağabeyinin beklemediği bu teklifi karşısında Abdi, belki çaresizliğinden, belki ağabeyini kırmak istemediğinden çok heyecanlanıyor, rengi sararıyor ve boynunu büküp, yaşamında ilk kez Mehmed İpekçi'ye «hayır» diyordu;

«— Hayır ağabey, ben yıllardır gazeteci olmayı düşündüm. Bu işe girersem, gazeteciliğe de veda ederim...»

Mehmed İpekçi, küçük kardeşini o güne dek hiç böylesine kararlı görmemişti. İlk kez ağzından duyduğu «hayır» sözcüğü nedeniyle üzerine gitmeme kararına varıyor, amcalarıyla konuşmayı tercih ediyordu...

Mehmed İpekçi, o günkü konuşmayı «sen bilirsin,» deyip kapatacaktı. Ama bir süre sonra da amcaları Fahir ve İhsan İpekçi ile konuşup Abdi'nin geleceği konusunda onların da yardımını isteyecekti...

Fahir ve İhsan İpekçi kardeşler o yıllarda sinema filmleri dışalımını ile uğraşıyor ve sinema işleticiliği yapıyorlardı. Ekonomik açıdan da oldukça güçlü bir düzen kurmuşlardı...

Bir gün Fahir ve İhsan amcaları, yeğenleri Ab-

di'yi karşılarına alıp, Mehmed İpekçi'nin teklifine benzer bir teklif yapıyorlardı:

«— Bak Abdi, senin bir matbaa makinesi almana yardım edelim. Bizim sinemaların bilet basma işini sen yap...»

«— Başka şeyler düşünüyorum amcacığım.»

«— Neden öyle söylüyorsun evladım, bir yıl içinde makine kendini amorti eder. İkinci yıldan itibaren, makine de senin olur, bütün kârlar da. İstersen matbaanı büyüt başka işler de yap...»

İhsan ve Fahir İpekçi'nin bu teklifi, sonradan yakın dostlarının anlattığına göre, Abdi'nin idealleriyle de paralellik gösteren bir teklifti. Ancak o yılların Abdi'si ticaretin kucağına girince, gazeteciliği dışlayacağından korkuyordu. Bu düşüncelerden kaynaklanan bir tavır içinde amcalarını kırmadan «hayır» diyecekti...

Mehmed İpekçi'nin amcalarıyla diyalog kurması sonucu yapılan bu teklif de Abdi tarafından reddedilince, Mehmed İpekçi kara kara düşünmeye başlamıştı... Abdi'nin gazetecilik sevdasından vazgeçeceği şoktu... Ve Mehmed İpekçi «Küçük Abdi'nin mutluluğu için yeni yeni çareler aramaya başlıyordu...

Mehmed İpekçi'nin bu aşamada ilk aklına gelen kişi Ahmet Emin Yalman olacaktı. Yalman da kendileri gibi «Selanik Kökenli» idi ve amcası Fahir İpekçi'nin yakın dostuydu...

Birden aklına gelen bu düşünceler içinde Mehmed İpekçi, Fahir amcasına bir kez daha gidecekti;

«— Amcacığım, gazetecilik düşüncesi Abdi'ciğin kanına işlemiş. Ne dediysem ikna edemedim. Bir araya gelseniz de Ahmed Emin Bey'le görüşseniz. Bir şans verse Abdi'ciğe...»

O günlerde 20 yaşlarında olan Abdi, ağabeyinin gözünde hâlâ «Abdicik»ti...

Fahir Bey, yeğeni Mehmed İpekçi'yi kıramıyor, «Ben Ahmed Emin Bey'i arayayım, önümüzdeki hafta için bir randevu alıp sana haber veririm» diyordu.

Mehmed İpekçi, Fahir amcasından haber gelene dek, bu konuşmadan Abdi'ye hiç söz etmeyecekti. Olaydan, Fahir Bey'in Ahmed Emin Yalman'la konuşup Mehmed İpekçi'yi aramasından sonra haberdar olan Abdi'nin keyfine diyecek yoktu... Yıllardır düşlediği an gelmişti işte. Vatan Gazetesi'nin sahibi ve başyazarı koskoca Ahmed Emin Yalman kendisini bekliyordu.

Yılların gazetecilik düşleri ve Ahmed Emin'in adının büyüklüğü aslında Abdi'yi ürkütüyordu. «Ya olmazsa» kuşkuları giderek büyüyen Abdi için beklenen gün sonunda gelmişti. Sabahın erken saatlerinde uyanan Abdi, en temiz giysilerini giymiş, bir süre sonra da soluğu Fahir amcasının evinde almıştı. Fahir İpekçi ve küçük yeğeni Abdi, bir iki saat sonra Ahmed Emin Yalman'ın Vatan Gazetesi'ndeki odasındaydılar. Girdiklerinde Ahmed Emin, o günkü gazeteleri okuyordu. Söze Fahir İpekçi başladı:

«— Ahmed Emin Bey, Abdi benim yeğenimdir. Gazeteci olacağım diye tutturdu. Galatasaray'ı bitirdi, Hukuğa gidiyor. Sana teslim ediyorum...»

Bir yandan Fahir Bey'i dinleyen Ahmed Emin bir yandan da gözlüğünün üstünden, köşede büzülmüş gibi duran Abdi'yi izliyordu.

«— Tamam» diyecekti Ahmed Emin Yalman kısa bir süre sonra...

Abdi, o günlerin büyük gazetecisi Ahmed Emin Bey'in dudaklarından «tamam» sözcüğünü duydu-

gunda nefesi kesilecek gibi olmuştı. Oysa bu «tamam» sözcüğü, Abdi'nin 15 günlük başarısız Vatan Gazetesi denemesinin de başlangıcı oluyordu.

Abdi, Vatan'da 15 gün kadar çalıştıktan sonra Ahmed Emin Yalman, Fahir İpekçi'ye haber gönderip Abdi'yle ilgili düşüncelerini söyledi:

«— Al bu çocuğu buradan Fahir'ciğim. Bir gazetecide olması gereken yırtıcılık yok. Gazeteci olmaz bundan, siz bunu tüccar yapın.»

Fahir İpekçi, Ahmed Emin Yalman'ın bu sözlerini bir süre sonra uygun bir dille Abdi'ye anlatacaktı. Ahmed Emin'in kendisiyle ilgili bu sözleri Abdi'nin üzerinde bir «tokat», bir «kamçı» etkisi yapmıştı.

Dokunsanız ağlayacak gibiydi Abdi... «Hayır olmaz, yıllardır düşlediğim bir olay, bir tek cümle ile bitemez.» diye düşünüyordu...

20 yaşındaki Abdi İpekçi, yeni yeni arayışların içindeydi artık...

İLK GAZETECİLİK
YILLARI

Abdi üniversiteli olmanın keyfini çıkarırken, bir yandan da içini kemiren duyguyu söküp atamıyordu. Çocukluğundan beri yüreğinde yaşattığı, kafasını dolduran, iliklerine kadar işleyen gazeteci olma tutkusu onu 'yakıp kavuruyordu. Amcası Fahir İpekçi'nin yardımıyla gerçekleştirdiği ilk girişiminin olumsuz sonuç vermesi, içinde büyük bir korku olarak çöreklenmişti.

Günlerce düşündü. Gazetecilik tutkusu öylesine ağır basıyordu ki, sonunda dayanamadı ve sıkıntısını arkadaşı İzzet Sedes'e açtı. Yeni Sabah Gazetesi'nin Yazı İşleri Müdürü Murat Sertoğlu, İzzet'in ablasıyla evliydi. Onun aracılığıyla Murat Sertoğlu'na gidebilir, bu arzusunu ona anlatabilirdi.

İzzet'ten kendisi için Murat Sertoğlu ile konuşmasını istedi. Zaten Abdi son derece ikna edici bir yeteneğe sahipti. Arkadaşlarını genellikle her konuda rahatlıkla ikna edebiliyordu. İzzet Sedes sonunda razı oldu.

«— Peki, Abdi, eniştemle konuşacağım. Ama sonra ne olur bilmiyorum.»

«— Sen konuş ve benimle bir kez görüşmesini sağla. Bu benim için son derece önemli.»

«— Tamam, söz. En kısa zamanda konuyu enişteme açacağım. Sen merak etme.»

«— Ama en kısa zamanda yap bu işi. Mesela bugün.. Hemen bu akşam..»

İzzet'ten ayrıldıktan sonra içi içini yiyordu ve dua ediyordu. Günler geçmek bilmiyordu. Ona asırlar kadar uzun gelen birkaç gün sonra İzzet geldi ve sevinçle Abdi'nin boynuna sarıldı.

«— Tamam.. Tamam.. Eniştemle konuştum. Bana getir o arkadaşını dedi.»

«— Nasıl oldu? Hadi, durma anlat. Uzun uzun anlat. Her kelimeyi duymak istiyorum.»

«— Senin gazetecilige çok meraklı olduğundan söz ettim. Okul yıllığını gösterdim ve senin bunu tek başına başardığını söyledim. Aldı, inceledi ve «Bir gün o arkadaşını bana getir bir konuşayım» dedi. İstedğin zaman gideriz.»

«— Hemen bugün. Ne olur, senin için bir sakıncası yoksa hemen bugün gidelim.»

«— Canım Abdi, ne sakıncası olacak. Yalnız biliyorsun onlar gece çalışıyorlar. Ancak gece yarısından sonra görüşebiliriz.»

«— Olsun.. Hemen bu gece gidelim ve bekleyelim.»

Abdi heyecandan akşam yemegini yarım yamalak yedi ve İzzet'le birlikte Murat Sertoğlu'nun evinin yolunu tuttu. Yolda ayakları geri geri gidiyor ama mantığı bu konuşmayı bu gece yapmasını emrediyordu. Onları Nazan Sertoğlu güler yüzle karşıladı ve karınlarının aç olup olmadığını sordu. Karınları toktu ama aç da olsa zaten Abdi'nin heyecandan yemek yiyecek hali yoktu. Oturdular ve beklemeye başladılar.

O devrin ünlü gazetecilerinden Murat Sertoğlu, o gece gazetedeki yoğun işlerini ancak gece bire doğru bitirebildi. Eve geldiğinde, İzzet'le birlikte

genç, zayıf bir delikanlının kendisini beklediğini gördü.

Odaya girince İzzet ile Abdi ayağa fırladılar. Ünlü gazeteci ikisinin de ellerini sıktı ve onları oturttu. Abdi, sözü uzatmadan gazeteci olmak istediğini ve bu mesleğe Murat Sertoğlu gibi bir gazetecinin yanında başlamaktan da ayrıca onur duyacağını söyledi. Ardından da Galatasaray'ın yıllığını bir kez daha önüne koydu.

Yazı İşleri Müdürü yorgundu ama böylesine gazeteci olma isteğiyle dolu olan bir genci kırmak istemiyor, onunla ilgilenmesi gerektiğini biliyordu. Yıllık, gerçekten çok titiz hazırlanmıştı. Bu, çocukta bir mizanpaj yeteneği olduğunu gösteriyordu. Çok az konuşan bu gence bazı sorular sordu. Abdi soruları son derece akıllıca yanıtladı, ancak heyecandan sürekli kekeleydi.

«— Siz yarın öğleden sonra bana gazeteye gelin.»

«— Peki efendim. Yarın sizi rahatsız ederim.»

İzzet orada kaldı, Abdi evden uçarcasına çıktı. O gece heyecandan sabaha kadar gözüne uyku girmedi. Kendini gazeteci olarak görüyor ve meslekte yapmak istediklerini, o toyluğu içinde kafasında planlıyordu. Sabaha karşı, belki binlerce kez tekrarladığı «Tanrım bana yardım et,» cümlesini söylerken dalmıştı...

* * *

Murat Sertoğlu ertesi gün gazeteye gidince ilk işi patronun yanına çıkmak oldu. Yeni Sabah'ın sahibi Safa Kılıçoğlu'ydu Sert ve ters bir adamdı.

Ama Murat Sertoğlu'nu sever, onun gazeteciliğine ve kalemine saygı duyardı.

«— Merhaba Murat Bey, nasılsınız?»

«— Sağolun. Sizden bir ricam var. Dün bana bir genç getirdiler. Kendisi Galatasaray mezunu, gayet güzel Fransızcası var. Gazeteci olmaya çok istekli. Ben tek başına hazırladığı okul yıllığını gördüm. Fevkalâde bir mizanpaj yeteneğine sahip gibi görünüyor. Türkçesi de çok iyiymiş. İzin verirsiniz bu çocuğu bir denemek istiyorum.»

«— Peki. Sen ne istersen yap. İnşallah iyi bir gazeteci olur.»

«— Teşekkür ederim. İzninizle.»

Abdi öğleden sonra Murat Sertoğlu'nun karşısına dikildi. Elleri, ayakları titriyor, ünlü gazetecinin gözlerinin içine bakıyordu. Yazı İşleri Müdürü, karşısındaki genç delikanlının gazeteciliği böylesine sevmesinden mutluluk duydu.

«— Tamam Abdi. Senin durumunu Safa Bey'le konuştum ve seni gazeteye almaya karar verdik. Hayırlı uğurlu olsun. Ben senin istihbaratta göreve başlamanı istiyorum. Çünkü gazeteciliğin ruhu istihbarattır. İşe, oradan başlanır.»

«— Siz nasıl uygun görürseniz Murat Bey.»

Murat Sertoğlu Abdi'yi yanına alarak onu İstihbarat Servisi Şefi Tarık Mümtaz Göktepe'nin odasına götürdü.

«— Tarık, bu genç Abdi İpekçi, kendisi Galatasaray mezunu. Yazı yazıyor, karikatür çizebiliyor. Bizimle çalışacak. Dil bildiği için Beyoğlu muhabiri yapabiliriz.»

Sonra Abdi İpekçi'ye döndü ve Beyoğlu muhabirliğinin Bab-ı Âli'de Türkiye'ye gelen ünlü insanlarla, ünlü işadamlarıyla, büyük otellerin sosyal ya-

şamıyla ilgili haberleri kapsadığını, bunları yakalayabilmek için büyük otelleri sürekli olarak kovalamak, oralardan dostlar edinerek istihbarat almak, bunları değerlendirmek gerektiğini anlattı. Dil bildiği için bunu gayet rahatlıkla başarabileceğini söyledi ve kendisine ilişki kurabileceği bazı isimlerden söz etti.

Murat Sertoğlu odasına dönerken, neden bu çocuk için böylesine angaje olduğunu bir türlü anlayamıyordu. Öyle gazeteciliğin gerektirdiği girginlik de pek yoktu üstelik. Evet, istekliydi ama başarılı olup olamayacağı konusunda kuşkusu vardı. İçinden bir ses, bu çocuğa yardım etmesi için kendisini zorluyordu adeta...

Abdi hayalinde yıllarca yaşattığı mesleğe öylesine hızlı girdi ki, gazetedeekiler onu çabucak benimsediler. Gayretli ve düzenli bir çocuktı. Görevini eksiksiz yerine getiriyordu. Öğleden sonraları mutlaka büyük otelleri dolaşıyor, oradaki görevlilerle arkadaşlık kurarak onlardan istihbarat alıyordu. Sonra bunları gazeteye getiriyor ve yazıyordu. Haberlerini öylesine hesaplı tutuyordu ki, İstihbarat Şefi ya da Yazı İşleri Müdürü hiçbir haberi için ona bir ikazda bulunmuyordu.

Abdi muhabirliğinin dışında yazı işlerine de yardım ediyor, haberleri toparlıyor ve yayına hazırlıyordu. Ayrıca spor için de yazı yazıyor, karikatürler çiziyordu. Günler hızla akıp gidiyor, Abdi artık giderek mesleğinde pişmeye başlıyordu. Bu arada deneyimli muhabirlerden sayılmaya başladığı günlerde, stajyer olarak Yılmaz Çetiner adlı bir genç geldi gazeteye. Yılmaz'la kısa zamanda çok iyi arkadaş oldular.

Kısa boylu, halim selim, fıldırıldır bakışları olan

cin gibi bir delikanlıydı Yılmaz. Abdi'nin ona hemen kanı ısındı. Artık boş zamanlarında beraber geziyorlardı. Abdi maça çok düşkündü. Maçta, özellikle Galatasaray maçlarında çok heyecanlanıyordu. Çocukluğunun ve gençliğinin bedbahtlığını yeni mesleğiyle birlikte yenmeyi başarmış, duygusal, insancıl yönü ortaya çıkmaya başlamıştı. Neşeli, sürekli espri yapan, yapılan esprileri son derece anlayışla karşılayan bir insan olmuştu. Yılmaz'la birlikte geziyorlar ve büyük otelleri kovalıyorlardı. Gruba zaman zaman Necati Zincirkıran ve Feyyaz Tokar da katılıyordu. Hepsi de meslekte büyümenin, ünlü bir gazeteci-yazar olmanın hırsını ve umudunu taşıyorlardı.

YENİ İSTANBUL VE YEPYENİ BİR GAZETE

1949 sonlarıydı, Habip Edip Törehan Almanya'dan yurda dönmüş ve Avrupai bir gazete çıkarmaya karar vermişti. Uzun yıllar yurtdışında kalan Törehan'ın eşi de Alman'dı. En büyük amacı, Türk okuruna Avrupa kalitesinde bir gazete verebilmektir. Bunun için Yeni İstanbul'u kurdu. Genç gazeteciler Yeni İstanbul'da toplanmaya başladılar. Gazete çıkmaya başladı. Az resimli, bol yazılı ve alışılmadık bir gazeteydi. Ancak içeriği daha da güçlendirmek gerekiyordu. Gazetenin Haberler Müdürü Mithat Perin'e yeni bir organizasyon yapma görevi verildi. Tam o günlerdeydi. Bir gün Mithat Perin karşısında ip gibi ince bir genç buldu.

«— Evet, buyurun?»

«— Ben Abdi İpekçi, Yeni Sabah'tayım. Ancak

oradan ayrılıp sizinle çalışmak istiyorum. Burada çalışmanın bana meslek olarak daha yararlı olacağını düşünüyorum. Eğer siz de benimle çalışmak isterseniz hemen başlayabilirim.»

«— Size burayı kim önerdi. Yani sizi bana bir gönderen filan var mı?»

«— Hayır, kimsenin aracılığıyla gelmedim. Siz Galatasaray'lı ağabeyimsiniz. Meslekte de belli bir yere gelmiş, başarılı olmuşsunuz. Sizin yanınızda daha rahat bir gazetecilik yapacağımı umuyorum. Onun için geldim ve kimseyi araya koymayı da düşünmedim.»

Mithat Perin bu gençten çok hoşlanmıştı. Ağır başlı, anlatmak istediğini kısa yoldan anlatmasını becerebilen biri olduğu için gözü tutmuştu.

«— Peki Abdi, yarın hemen işe başla.»

Abdi, ertesi sabah Yeni İstanbul'da çalışmaya başlamıştı. İç haberleri toparlama görevi verilmişti. Bab-ı Âli'de bu iş, muhabirlikten terfi etmektir. Dış haberleri toparlamakla görevli de Sami Kohen'di. Yılmaz Poda ise ekonomik haberlere bakıyordu. Bu üç genç, Yazı İşleri Müdürü Sacit Öget ile Haberler Müdürü Mithat Perin'in yardımcısıydı. Daha sonraları Mithat Perin gazetenin Genel Yayın Müdürlüğü'ne getirildi. Gençlerden oluşan hırslı kadro çok güzel gazete yapmaya başladı. Tiraj yetmiş sekiz bine kadar yükseldi.

Abdi iç haberlerden sorumlu olmanın dışında Yazı İşleri Müdürü Sacit Öget'den gözlerini ayırmıyor, ondan mizanpaj tekniğini kapmaya çalışıyordu. Sacit Öget genç gazeteciyi çok seviyor, ona meslekte öğrendiklerini bıkmadan usanmadan iş içinde de olsa aktarmaya çalışıyordu. Abdi Yeni İstanbul'

da çalıştığı süre içinde Sacit Öget'den, özellikle teknik konularda çok şeyler öğrendi. Bunu hiç unutmayacak ve yıllar sonra «Meslekte, Sacit Öget'den çok şeyler öğrenmişimdir,» diyecekti.

İLK NİŞANLILIK

O yıllarda Abdi gazetecilikte ilerlerken, iç dünyasında da sık sık fırtınalar kopar olmuştı. 1949 yılında Ada'daki bir partide tanıştığı Esin adlı bir kıza âşık oluyordu. İlk ciddi gönül bağıydı bu Abdi'nin. Oysa arkadaşlarının ısrarına dayanamayarak gitmişti partiye. Abdi, artık Bab-ı Âli'de ismi geçmeye başlayan bir gazeteciydi. Aynı zamanda da Hukuk Fakültesi'ne gidiyordu. İki işi birden başarıyla götürüyordu.

Partinin verildiği evin 15 yaşlarındaki kızını Abdi ile tanıştırdılar. Genç gazeteci güzel kızı görür görmez ondan hoşlanmıştı. Onun hem gazeteci, hem de Hukuk Fakültesi öğrencisi olması genç kıza da çok ilginç gelmişti. Birbirlerine hemen ısındılar.

O gün dans ettiler, saatlerce birlikte oldular. Ayılırken birbirlerini görmek için sözleştiler. Esin'le Abdi'nin arkadaşlıkları böylece başladı ve tam iki yıl sürdü. İki yıl sonra da nişanlandılar.

O dönemlerde gazeteciler geceleri çalışıyorlardı. Çünkü sayfalar gece yarısından sonra bağlanıyordu. Esin ise «Dame De Sion»da okuyordu. Abdi'nin boş olduğu saatlerde, buluşmaları olanaksızdı. Bu yüzden hafta içinde sadece telefonla konuşabiliyorlardı. Bu telefonlar genellikle saatlerce sürüyor, Abdi bu konuşmalar sırasında karikatür çiziyordu. Hafta sonu buluştuklarında telefon konuşmaları sırasında için-

den geldiği gibi çizdiği karikatürleri Esin'e armağan ediyordu.

Esin de Abdi'yi çok beğeniyor, onu çok kibar ve zarif bir erkek olarak görüyordu. Abdi ona ilk armağan olarak bir saat aldı ve bunu verirken şöyle dedi:

«— Buna baktıkça beni hatırlarsın. Çünkü saatte sık sık bakmak zorundasın.»

Esin, genç kızlığın verdiği heyecanla ilk armağanı aldığı anda çok heyecanlanmış, dili tutulmuş, bu yüzden de Abdi'ye doğru dürüst teşekkür bile edememişti. Abdi bir gün Esin'e bir defter verdi.

«— Al bunu ve sakla. Bu benim ilkokul dördüncü sınıfta yazmaya çalıştığım romanın müsvetteleri. Sende kalmasını istiyorum.»

Esin, bu el yazısıyla yazılmış, bir Türk mühendisinin de katıldığı uluslararası bir otomobil yarışını anlatan romanı yıllarca sakladı ve Abdi İpekçi'nin öldürülüşünden sonra, kızı Nühket İpekçi'ye verdi.

Abdi'nin, hem iş hem de duygu dünyasında işler oldukça iyi gidiyordu. Yıllardan beri böylesine mutlu olduğunu hatırlamıyordu. Bir anne ve üç kardeş kaybetmişti. Çocukluğu son derece bedbaht geçmişti. Esin'i ve ailesini bu nedenle benimsemek istiyordu. Ancak, Esin'in kendine göre sakıncalı bir yanı vardı. Evleneceği kızın Selanikli olmasını kesinlikle istemiyordu. Özellikle bazı Selaniklilerin tutuculuğunu kabul etmiyor, dışardan kız almalara karşı çıkanları şiddetle kınıyordu. Bunu Esin'e de söylemişti. Ama Esin'e olan sevgisi ve ilgisi bu sakıncayı ortadan kaldırıyordu. Abdi gençlik yıllarının ilk mutluluğunu Esin'le yaşıyor ve bunun devam etmesini istiyordu.

VER ELİNİ İSTANBUL EKSPRES

Yeni İstanbul'un çok genç kadro ile büyük başarı kazanması Habip Edip Törehan'a büyük bir güven getirdi. Kendi hayalindeki az resimli gazeteye dönmek istedi. Bunun üzerine bazı gazeteciler Yeni İstanbul'dan ayrılmak zorunda kaldılar. Genç kadronun bir araya gelerek yarattığı heyecan bir anda sönmeye başladı. Bunun da ötesinde, Habip Edip Törehan Almanya'da edindiği prensipleri burada da uygulamaya kalkmıştı. Bu da koyu bir disiplin getiriyordu. Genç kadro bir şeyler yapmak, yenilikler ortaya koymak istiyor ama, buna izin verilmiyordu.

Bu sıralarda Mithat Perin gazeteden ayrıldı. Kendi adına bir gazete kurmaya karar vermiş ve kafasındaki bazı isimleri de yanına almak istiyordu. İlk olarak Abdi'ye haber yolladı: «Ben bir gazete çıkarıyorum. Oraya gelir, yazı işleri müdürü olur musun?»

Abdi hemen gitti.

«— Tamam Mithat ağabey, yalnız ben değil, bazı arkadaşlarım da buraya gelmek isteyebilir. Çünkü Yeni İstanbul'da özgür bir gazetecilik yapamıyoruz. Eğer izin verirsiniz, ben bazı arkadaşlarımla da konuşayım.»

«— Çok sevinirim. Burada dilediğiniz gibi bir gazete çıkaracağız.»

Abdi, Mithat Perin'in yanından heyecanla çıktı. Bab-ı Âli'nin çiçeği burnunda patronu bu konuşmadan çok duygulanmıştı. Bunlar yetiştirmeye, bir şeyler vermeye, gazeteciliğe hazırlamaya çalıştığı gençlerdi. Onların kendi yanında yer almaya hazır olmaları son derece sevindirici bir olaydı. Mithat Pe-

rin sigarasını yaktı, «Bu gençlerle ben bu işi götürürüm,» dedi.

Gazeteye uçarcasına gelen Abdi hemen Sami Kohen'i çağırdı. Heyecanla anlatmaya başladı.

«— Bak Sami, Mithat ağabeyin yanından geliyorum. Bize bir önerisi var. Gazete çıkarmaya karar vermiş. Büyük olasılıkla Demokrat Parti de onu destekliyor. Onun için bu iş gerçekleşebilir. Burada durumu görüyorsun. Gazetecilik yapma olanağı sınırlı. Ben oraya geçmeye ve gazeteciliğe orada devam keskin kararlıyım. Sen ne dersin?»

Sami Kohen şaşırmıştı. Bir süre düşündü..

«— Evet, haklısın, artık burada kalmanın meslek açısından bir yararı yok. Yapmak istediklerimizi adamlara söylediğimiz zaman sanki duvara konuşuyor gibi oluyoruz. Ben hazırım. Sen öteki arkadaşlarla da konuş istersen.»

«— Tamam, ben senin adına zaten olur demiştim.»

Başta Abdi olmak üzere Yeni İstanbul'un çekirdeğini oluşturan genç kadro Mithat Perin'in kuraacağı İstanbul Ekspres'e geçti. Aralarına yalnız Yılmaz Poda katılmamıştı. Kimsesi olmayan Hadip Edip Törehan'ın yanında kaldı ve onun işlerini üstlendi. Daha sonra Törehan'ın elinde bulunan Remington temsilciliğini devralarak gazeteciliği bıraktı ve başarılı bir işadamı oldu.

Genç kadro Abdi İpekçi'nin önderliğinde yeni gazeteyi hazırlamaya koyuldu. Bu heyecanlı gruba, Avrupa'dan yeni dönen Galatasaray'dan Osman Nuri Karaca, Ali Oraloğlu ile Lale Oraloğlu da katıldı. Güner İzer, Mişel Perlman, Mehmet Ataker, Sami Kohen ile kadroya yeni katılanlar Abdi'nin önder-

liğinde birbirlerine çabucak ısındılar ve dipdiri bir gazete çıkardılar.

İstanbul Ekspres büyük bir patlama yaptı. Genç gazeteciler Mithat Perin'le son derece uyumlu çalışıyorlardı. Abdi geniş bir hareket sahası bulunca yeteneklerini kâğıda dökmeğe başlamıştı. O güne kadar Bab-ı Âli'de görülmemiş yenilikte mizanpajlar deniyor, çarpıcı bir gazete yapıyordu. Kadronun da genç oluşu gazeteyi daha dinamik hale getiriyordu. İstanbul Ekspres kısa zamanda büyük gazetelerin korkulu rüyası olmuştu.

Başlangıçta birinci sayfayı çizen Mithat Perin, artık tüm mizanpajı genç meslektaş Abdi'ye bırakmış ve onun yaratıcılığını zevkle izlemeye başlamıştı. Gazetenin çok hareketli spor sayfası da vardı. Abdi'nin önerisi ile bu sayfayı Osman Karaca çiziyordu. Genç Yazı İşleri Müdürü geziye çıktığı zaman sayfaların sorumluluğunu Osman Karaca üstleniyordu. İstanbul Ekspres aslında, «France Soir»ın havasını taşıyan son derece modern bir gazete olma yolunda hızla ilerliyordu. Gazete ile birlikte Abdi de Bab-ı Âli'de büyüyordu.

İstanbul Ekspres tam bir okul olmuştu. Alp Zirek, Halit Talayer, İlhan Bardakçı, Mehmet Biber, İlhan Demirel, Ümit Deniz, Mehmet Ataker, Sami Kohen ve Ali Başarel bu ekolün yetiştirdikleri gazetecilerdi.

Bir gün Mithat Perin Abdi İpekçi'yi çağırdı.

«— Abdi, sana bir şey sormak istiyorum. Ben seni çağırdığım zaman hiç düşünmeden gelmeyi kabul ettin. Bu gazetenin tutmayacağı filan aklına gelmedi mi?»

«— Mithat ağabey şunu kesinlikle belirtmek istiyorum ki, ben bu gazetenin başarılı olacağına tam

olarak inanıyordum. Çünkü bizim kötü gazete yapacağımızı düşünemiyordum.»

Abdi çalışma sırasında son derece uyumluydu ama inandığı bir konuda da son derece inatçıydı. Fikrini sonuna kadar savunur ve yerine getirmek için inatla üstüne gider, yeni yollar arardı. Bazı konularda Mithat Perin'e etki edemez, bunun üzerine ağabeyi Cevdet Perin'e başvurur, onu ikna eder ve Mithat Perin'e bu yolla fikirlerini kabul ettirmeye çalışırdı. Abdi gazeteciliğinde ayrıntılara çok önem veren bir insan olmuştu. Bu özelliği gazete için yararlı oluyor ve üstünlük kazandırıyordu. Kadro, Abdi'nin ayrıntılara önem vermesi üzerine, özellikle haberlerde son derece titiz davranıyordu. İstanbul Ekspres artık aranan ve okunan bir gazete olmuştu. Abdi ve arkadaşları da bunun mutluluğunu yaşıyorlardı. Genç Yazı İşleri Müdürü'nün İstanbul Ekspres'teki mütevazı gazetecilik yaşamındaki tek lüksü, Osman Karaca ile birlikte Konyalı'dan getirttikleri öğle yemekleriydi. Bu yemekler Bab-ı Âli'de en az yaptığı yepyeni gazete kadar konuşuluyordu.

DÜŞ KIRIKLIĞI

Gazetecilikte baş döndürücü bir hızla yükselen Abdi, duygu dünyasını da aynı başarıyla götürüyordu. Esin'le olan ilişkileri yolundaydı ve aralarında herhangi bir anlaşmazlık çıkmıyordu. Ancak, aile bu beraberliğe karşıydı.

Özellikle babası ve ağabeyi bu beraberliğin evliliğe gitmesini istemiyorlardı. Onlar, iki ailenin anlayış ve yaşam tarzlarının değişik olduğunu, buna bağlı olarak da Abdi ile Esin'in başka ortamlarda

yetiştigini, bu nedenle uyuşamayacaklarına inanıyorlardı. Abdi ise Esin'le evlenmeye kararlıydı. İki yıldır beraber olduğu bir genç kıızı yarı yolda bırakmak onun karakterine ve dürüstlük anlayışına sığmazdı. Bir gün Esin'le başbaşa kaldıklarında konuyu açtı:

«— İki yıldır beraberiz. Artık bunu bir şekle bağlamanın zamanı geldi. Dilersen biz bu işi aramızda bitirelim. Sonra ailelere açıklarız. Biliyorsun babam ve ağabeyim senin kişiliğine değil, ailene karşılar. Yetişme farklılıklarımız nedeniyle anlaşılamayacağımıza inanıyorlar. Benim böyle bir kuşum yok. İnsanın kendi kişiliğidir esas olan. Ben olayı bu çerçevede görüyorum.»

«— Ben de seninle aynı kanıdayım. Senin her dediğine ben uyarım. Nasıl hareket edeceğimize sen karar ver.»

«— Peki, o zaman ben bu işi hallederim. Yalnız senden ricam, aileni bundan haberdar etmen.»

«— Merak etme, biliyorsun babam son derece aydın fikirli bir insandır.»

Abdi ertesi gün tek başına Esin'lerin evinin yolunu tuttu. Her zamanki yalnızlığı, evliliğe ilk adımını atarken de onu bırakmamıştı. Eymen ablasından kalan altın bileziği aldı, «Limoges» bir tabak içine çikolata yaptırttı ve o geceden itibaren nişanlı olacak genç kızın kapısını çaldı. Anne-baba zaten Abdi'yi tanıyorlar ve onu çok seviyorlardı. Aile ona yabancılık çektirmemek için o gece elinden geleni yaptı ve iki gencin evliliğe ilk adımları kutlandı.

Bir yıla yakın nişanlı kaldılar. 1952 sonlarına doğru Abdi askere gitti. Yedek Subay Okulu Ankara'daydı. Nişanlısından, gazeteden ve arkadaşların-

dan kopmak çok zor geldi.

Okul dönemini tamamlamaya çalışırken, Esin' de anlayamadığı bazı değişiklikler olmaya başlamıştı. İstanbul'a izinli geldiği bir hafta sonu Esin'i aradı ancak evde bulamadı. Ertesi gün buluştuklarında son derece durgun olan genç kız, sıkıntısını Abdi'ye açtı.

«— Abdi, bu iş yürümeyecek. Ben zaten çok küçük başladım. Seni çok beğeniyorum ama bunu üzülerek belirtmem gerekir ben bu işin yürümeyeceğine inanmaya başladım. Dilersen, gel birbirimizi kırmadan ayrılalım.»

Çok şaşırان Abdi bir an düşündü ve o anda kararını verdi.

«— Senin götürmek istemediğin bir beraberlik için ısrar etmenin anlamı yok. Yalnız sen üç yıla yakın bir süredir benimlesin. Ayrılmak isterken bunu iyi düşündün mü? Bu beraberlik ilerde çevren tarafından sana fatura edilebilir ve sen bundan büyük üzüntü duyabilirsin.»

«— Her şeyi düşündüm Abdi. Böyle davranmak zorundayım, ne olur beni affet.»

«— Peki, senin istediğin gibi olsun. Sana mutluluklar dilerim.»

Abdi yıkılmıştı. Mutlu olmaya çabalıyordu ama mutluluk sanki ondan kaçıyordu. Esin'den ayrıldıktan sonra sokaklarda bir süre başboş yürüdü. Olayı değerlendirmeye çalıştı. Berşan yengesine gitti ve kendisine bir kahve yapmasını istedi.

«— Tabii. Abdi'cim, istersen sana yemek hazırlayayım.»

«— Hayır Berşan ablacığım. Teşekkür ederim. Size bir şey söylemek istiyorum. Ben Esin'den ayrıldım. Çünkü bu iş yürümeyecekti. Benim canımı sı-

kan, sizlere karşı mahcup olmam.»

«— Sen kendini üzme Abdi'cim. Olur böyle şeyler. Daha yaşın çok genç. Bu ayrılık benim için sürpriz olmadı.»

«— Evet, biliyorum ama böyle bitmemesini arzu ederdim. Olmadı.»

«— Esin çok iyi bir kızdı ama seninle anlaşabileceğine biliyorsun ben ta baştan beri inanmıyordum. Her şeyde bir hayır vardır. İlerde ikiniz de evlenir mutlu olursunuz, bugünler birer anı olarak kalır.»

«— Siz beni teselli etmeye çalışıyorsunuz. Çok teşekkür ederim Berşan ablacığım.»

Abdi'nin sıkıntısı bir türlü dağılmıyordu. Bu olay onu yaralamıştı. Esin'i ve ailesini benimsemek istiyordu. Ölümle nedeniyle ailesi içinde tadamadığı mutluluğu o aile içinde tatmak, mutlu bir aile içinde olabilmek istemişti. Ama olmadı.

ESKİ ARKADAŞLARINA DÖNÜYOR

Ankara'ya okula döndü. Bir hafta süreyle düşündü ve kararını verdi. Kore'ye gidecekti. O sıralarda Kore'de savaş sona ermişti. Özellikle dil bilenlerden isteyenleri Kore'ye gönderiyorlardı. Hem uzak-doğu'yu görür hem de bu sıkıcı atmosferden kurtulurdu. Hafta sonu İstanbul'a döndüğünde daha da rahatlamıştı. Okul arkadaşı Firuz'u aradı. Sirkeci'de buluştular ve Konyalı'ya gittiler. Masaya oturur oturmaz Abdi patladı:

«— Firuz, ben Esin'den ayrıldım. Bu iş yürümüyordu. İsrar etmenin anlamı yoktu. Birlikte karar verdik ve beraberliğimizi noktaladık.»

«— Peki, sebep ne?»

«— Tam olarak bilemiyorum. Esin'de belli belirsiz bir değişme oldu. Arada bir üçüncü kişi olduğunu biliyorum. Sanıyorum sebep bu. Ben de düşündüm taşındım ve Kore'ye gitmeye karar verdim.»

«— Hayırlısı olsun. Canını sıkma, her şey düzelir.»

* * *

Abdi okulu tamamlayıp İstanbul'a döndü. Kore işi gerçekleşmişti. Esin'le nişanlılığı nedeniyle koptuğu eski arkadaş grubunu aramaya, onlarla beraber olmaya karar verdi. Hemen Engin Arman'lara telefon etti.

«— Engin, artık senin sitemlerinden kurtulacağım. Çünkü sık sık birlikte olacağız. Uygun'a da haber ver, önümüzdeki günlerde birlikte olalım.»

«— Hayrola Abdi, hangi dağda kurt öldü. Ne oldu da seni tekrar bulabildik.»

«— Ben nişanlımdan ayrıldım. Artık serbestim.»

«— Ya... Hay Allah. Neyse, hayırlı olsun.»

«— Teşekkür ederim. Görüşmek üzere.»

Telefonu kapattıktan sonra daha mutlu olduğunu anladı. Artık uzun zamandır aramadığı eski okul arkadaşlarıyla birlikte olabilecek, onların yabancı olmadığı yaşamlarına yeniden girecekti. Böylece Ada'daki muhitinden kopması kolaylaşacaktı. Esin'in arkadaş grubunun içinde kalmak istemiyordu.

KORE'YE GİDİŞ

Kore'ye gitmeden önceki günlerini arkadaşlarıyla birlikte geçiriyor, durmadan geziyordu. Bir gün

Ada'dan arkadaşı olan ve çok sevdiği Emir'lere gitmişlerdi. Orada Emir'in kızkardeşiyle karşılaştı. Esmer, küçük, narin bir kızdı. Orada kısa bir süre kaldı. Ama Sibel, Abdi'nin aklının bir köşesine takılmıştı. Yeni bir nişanlılık dönemi geçiren ve duygu dünyası allak bullak olan Abdi, başka bir maceraya girmek istemiyordu ve bu nedenle de Sibel'le ilgilenmeyi pek düşünmemişti.

Yolculuk yaklaşıyordu. Bir gün yine yengesi ile dertleşirken onu şaşırtan bir soruyla karşılaştı.

«— Abdi'cim, Emir'lere vedaya gittin mi? Gitmedinse, mutlaka git. Çünkü onlar seni çok severler.»

Berşan İpekçi, sonradan İpekçi soyadını alacak olan Sibel Dilber'i Ada'dan tanıyor ve çok beğeniyordu. Genç kızı her görüşte Abdi ile evlendirmeyi düşünüyordu. Bu soruyu sorarken, aslında Sibel'i kastediyordu.

Abdi'nin kafasının bir köşesinde duran konu birden canlanıverdi sanki. Gerçekten Emir'lere vedaya gitmeliydi. Sibel, gözlerinin içi parlayan, tertemiz, pırıl pırıl bir genç kızdı. Birden, içinden onu görmek geldi.

O akşam Emir'lere uğradı. Yemeğe bırakmadılar ve çaresiz «Peki» demek zorunda kaldı. Sibel'i ilk kez alıcı gözüyle orada gördü ve çok beğendi. Melek gibi tertemiz yüzlü bir genç kızdı. Henüz on altı yaşındaydı. Abdi arasına onunla da konuşuyordu masada. O zaman içine bir ılıklığın dolduğunu hissediyor, bu kendisini mutlu ediyordu. Sibel sanki birini kırmaktan korkarmış gibi çekine çekine, yavaş yavaş konuşuyordu.

Geç saatlere kadar oturdu. O gece Sibel'in müziğe ve özellikle Avrupa plaklara çok düşkün olduğu-

nu kafasının bir yerine yazmayı unutmadı. Dilber ailesiyle vedalaştı. Eve dönerken yolda yine yürümek istedi ve biraz önce elini korka korka sıkkan genç kızı düşünmeye başladı. Sibel yeni bir sesti onun için. Temiz, samimi ve saftı.

Küçücük Sibel, Esin'den ayrılmasının verdiği mutsuzluğu bir anda silivermişti. Abdi'yi oldukça şaşırtan bir olaydı bu. Ama, Sibel'i tanımaktan mutluydu ve bir şikâyeti yoktu. Kendisini bu konuda uyaran Berşan ablasına içinden teşekkür ediyordu.

Ertesi gün Engin'lere uğradı.

«— Abdi, iyi ki geldin, bu akşam hiçbir yere söz verme, hep birlikte Çınar Oteli'ne gideceğiz. Tamam mı?»

«— Tamam, ben size uğrarım. Birlikte gideriz. Yalnız bir aksılık var. Bana söz vermezseniz ben gelmem.»

«— Ne oldu yine, ne var?»

Abdi, Engin'i bir köşeye çekti.

«— Bak, ben bir kıza âşığım. Dün akşam onların evindeydim. Onun bir ağabeyi var. Benim de arkadaşım. Luf arasında söylemişti. Şimdi sen Çınar deyince aklıma geldi. Onlar da arkadaşlarıyla oraya gelecekler. Eğer bir sululuk yapmaya kalkmazsanız gelirim. Eğer yaparsanız ben bu işte yokum, tamam mı?»

«— Tamam Abdi. Gelen gelir, bize ne. O oğlanı tanımıyoruz bile, ne sululuğu yapacağız. İstersen göstermezsin bize.»

«— Hayır, hayır sizlerin bilmenizi istiyorum. Yalnız sululuk yok.»

«— Söz Abdi, ben herkes adına söz veriyorum. Herhangi bir sululuk olmayacak. Kim bu oğlan?»

«— Hayır, adını vermem. Bu kadarını bilmeniz yeterli.»

«— Peki, sen bilirsin.»

Akşam Çınar Otel'de Emir Dilber ile arkadaşları karşı masaya oturdular. Emirle Abdi selamlaştı. Engin hemen Abdi'nin tepesine bindi.

«Bu oğlan, değil mi? Ben onu tanıyorum. Kolejden.. Adı Emir Dilber.»

«Bana bak Engin, sululuk yaparsan kalkar giderim. Söz verdin, unutma»

İçkiler gelip kadehler kalkınca herkes bir ağzudan bağırdı:

«Hadi Abdi, kayınbiraderin şerefine kadehleri kaldıralım.»

Abdi hırsından kıpkırmızı oldu ve ne yapacağını şaşırdı. Önce kızdı, engel olmak istedi ama baktı kimseye söz dinletemiyor ve Emir de duymamazlıktan geliyor. Aldırmadı. Bütün gece kayınbirader aşağı kayınbirader yukarı sözleri sürdü gitti.

İLK MEKTUP

Kore'ye gitmesini olaylardan uzaklaşması için olumlu bulan aile, onun ilk mektubunu heyecanla bekliyordu. Gittikten bir ay kadar sonra Abdi'den ilk mektup geldi. Abdi mektubunda Kore'ye gelmekten çok memnun olduğunu, buraları çok ilginç bulunduğunu anlatıyordu. Yengesine yazdığı mektupta şöyle diyordu:

«Berşan ablacığım Sizden çok büyük bir ricam var. Ne olur bana sık sık mektup yazın. Çünkü burada mektup çok değerli bir şey. Sabah kalktığı-

mızda kime mektup gelmişse sanki ona piyango vurmuş gibi oluyor. Onun için bana devamlı yazın.»

Abdi çok güzel mektuplar yazıyordu. Berşan yengesi de bir mektubunda ona şu yanıtı verdi:

«Abdicim, ben senin gibi güzel mektup yazamıyorum. Benim sana yazabileceklerim ancak burada olup bitenler. Benim kusuruma bakma, mektuplarım iyi değil diye. Abdicim, ben burada bir genç kız görüyorum ve çok beğeniyorum. Fakat gariptir, o genç kıızı görünce hep seni hatırlıyorum. Acaba böyle bir şey olabilir mi diye de düşünüyorum.»

Abdi İpekçi, kendisini oldukça şaşırtan bu mektuba kesin bir yanıt vermekten kaçındı:

«Berşan ablacım, siz de biliyorsunuz ki evlenmek öyle manavdan şeftali almak gibi bir şey değildir. İnsan evleneceği kişiyle tanışıp konuşmalı ve anlaşmalıdır.»

Aradan yıllar geçti ve Abdi İpekçi ile Sibel Dilber evlendiler. Berşan İpekçi Abdi'ye sık sık takılırdı:

«— Nasılmış, evlenmek manavdan şeftali almak mıymış?»

MİLLİYET'İN DOĞUŞU

Bab-ı Âli'de fırtınalı bir hayatı olan ünlü gazeteci Ali Naci Karacan sayısız gazete çıkarmış, batırmış, sonunda kendisini İsviçre'de basın ataşeliğine tayin ettirmişti. 1948 yılına kadar İsviçre'de kalan Ali Naci, yurda döndüğü zaman yeniden Bab-ı Âli'ye girmeye karar vermişti.

Halil Lütfü Dördüncü ile bir zamanların olay yaratan gazetesi Tan'ın isim hakkını satın aldı. Tan, Zekeriya ve Sabiha Sartel'in yönetiminde yayımlandığı dönemlerde ilerici düşünce akımlarının sesi olduğu için, bazı çevrelerden tepkiler almış ve çeşitli güçlerin yönlendirdiği provakasyonla yakılıp, yıkılmıştı.

Ali Naci hemen gazeteyi çıkarmaya başladı. Kadroda Bedii Faik, Halit Kıvanç ve Kadri Kayabal gibi isimler vardı. Yazı İşleri Müdürlüğünü ise Ali Naci'nin mühendis olan oğlu Ercüment Karacan üstlenmişti.

Ali Naci'nin İsviçre'den döner dönmez alelacele çıkardığı Tan gazetesi beklenen ilgiyi görmedi. Gazete beş bin dağıtılıyor ancak dört bin iade alınıyordu. İşler umulduğu gibi gitmiyordu. Zaten iki ortak da karakter olarak son derece birbirine tersti. Ali Naci ne kadar rahat para harcayan, paraya değer vermeyen bir insansa, Halil Lütfü en ufak giderin bile hesabını yapan ve para harcamaktan ka-

çan biriydi. Bu nedenle bu iki ortağın birlikte bir gazeteyi götürmesi zaten olanaksızdı.

Aradan uzun zaman geçmeden iki ortağın arası açıldı ve 1950 Mayıs'ında Ali Naci kızarak gazetesini bir gecede Bab-ı Âli'ye, Türbedar Sokak'ta üç katlı ahşap binaya, Mithat Şükrü'nün matbaasına taşıdı. Milliyet'in isim hakkını Arif Oruç'tan satın aldı ve gazeteyi hemen o gün çıkarmaya karar verdi.

Ali Naci kararını vermişti ama elde başlık klişesinin dışında hiçbir şey yoktu. Başmürettip Ahmet Büyükfırat'ın ve öteki mürettiplerin insanüstü gayretleriyle gazeteye girecek yazılar dizildi ve Bab-ı Âli'de çok seri olmakla tanınan sekreter Sacit Öget gazeteye getirilerek sayfaların bağlanması sağlandı.

Gece geç saatlere kadar süren çalışmaları Ali Naci de izledi. Daha sonra gitti. Sabaha karşı matbaaya dönen ünlü gazeteci, yeni baskıdan çıkan 3 Mayıs 1950 tarihli Milliyet'i alarak zevkle inceledi.

«— Yahu, bayağı da iyi olmuş, hazırlıksız gazete daha da iyi oluyor galiba.»

Ali Naci'nin gazeteyi beğenmesi, sabaha kadar yemek yiyecek zaman bile bulamadan aralıksız çalışan kadroyu mutlu etmişti. Hepsi rahat bir nefes aldılar. Kurt gazeteci durumu biliyordu. Başmürettip Ahmet Büyükfırat'a dönerek güldü.

«— Param olsaydı bu çocukların hepsine bu akşam mükellef bir ziyafet çekerdim. Ama söz, ilerde yaparız.»

Mithat Şükrü'ye ait olan eski matbaanın giriş katı mürettiphane ve baskı dairesiydi. Üst kattaki üç odadan biri Ali Naci Karacan'ın, öteki idare, üçüncü büyükçe olan da hem yazı işleri, hem istihbarat, hem de spordu.

Sabah ilk gelenler istihbarattaki muhabirlerdi.

Sayılı masa olduğu için ancak erken gelenler oturacak yer bulurdu. Akşamüstü ise muhabirler işlerini bitirip giderler, yerlerini sporcular ve düzeltmenler alırdı.

Milliyet'in Yazı İşleri Müdürlüğü'nü de Ercüment Karacan yapıyordu. Vahit Ongun istihbarat şefiydi. Sekiz sayfa olarak çıkan Milliyet on kuruşa satılıyordu. Kısa bir süre sonra Ercüment Karacan'ın askere gitmesi üzerine gazetede sekreterlik yapan Necdet Boytok Yazı İşleri Müdürü oldu. Ancak Kore'ye asker gönderilme haberini verirken, «Hükümetin beklenmeyen kararı,» diye başlık atınca Ali Naci tarafından görevinden alındı ve yerine Orhan Özkırım getirildi.

Başlıklarda fazla «miş» kullandığı için Ali Naci tarafından azarlanan Orhan Özkırım gazeteden ayrılınca, yerine Vahit Ramiz Hiç Yazı İşleri Müdürü oldu.

Düşe kalka 1951 yılına gelindi. Gazetenin durumu hiç de parlak değildi. Ali Naci başmakale yazıyor, gazete iyi kötü çıkıyordu ama pek satmıyordu. O yıl Vahit Ramiz Hiç görevinden ayrıldı. Yaşamak için çaba gösteren Milliyet'in Yazı İşleri Müdürü Faruk Demirtaş oldu. Bu arada gazete büyük bir sıkıntıya düştü. Zaten resmi ilânın dışında geliri yoktu. Kâğıt parası, kira ve maaşlar artık ödenemez durumdaydı. Ali Naci de o sıralarda kalp krizi geçirmişti. Gazetenin bütün yükü genç yazı işleri müdürü Faruk Demirtaş'ın sırtına binmişti.

Resmi ilanların kesilmemesi için ne yapıp yapıp gazetenin çıkarılması gerekiyordu. Sayfa sayısı dörde indi ve Milliyet batmamak için çırpınır bir hale geldi. Sonra Ali Naci'nin iyileşip gazetenin başına oturmasıyla durum biraz düzeltildi. Bu arada Kı-

lıç Ali'nin anıları yayınlanmaya başladı ve gazetesinin satışı 25 bine kadar çıktı. Ancak para sıkıntısı sürüyordu. Çünkü Ali Naci hesabı kitabı olmayan bir insandı. İyi yaşamayı sever, olsun olmasın çok para harcardı, bu nedenle de borcu hiç bitmezdi. Ne malı vardı, ne de kıyıda köşede parası.

İnsanları seven, özellikle yanında çalıştırdığı işçi ve gazetecileri koruyan, onların hemen tüm sorunlarıyla ilgilenen bir kişiydi. Üzüntülerini, sıkıntılarını belli etmez, içine atardı. En güç zamanlarında bile o cakalı, üst düzey yaşayışından vazgeçmezdi. Ankara'da büyük saygınlığı vardı. Özellikle Demokrat Parti hükümeti üzerinde etkisi güçlüydü. Bütün bu olanaklarına karşın, Ali Naci mesleği dışında bir iş tutmayı hiçbir zaman düşünmemiş, borç harç gazetecilik yapmakta ınatla ısrar etmişti.

Kılıç Ali'nin anılarından sonra gazete yine düşmeye başladı. Yılların verdiği deneyimle, yapması gerekeni görüyor ama buna karar veremiyordu. Milliyet'in ancak kendi binasında, kendi makinesinde basılması ve güçlü bir kadroya sahip olması durumunda büyük gazeteler arasına gireceğini çok iyi biliyordu.

Bir gün oğlu Ercüment Karacan'ı çağırdı.

«— Bak monşer, bu iş böyle gitmez. Benim kafamda çok büyük bir proje var. Gazeteye bir bina, makine ve güçlü bir kadro gerekiyor. Biz Milliyet'i ancak böyle diriltebilir, büyük gazete yapabiliriz. Sen ne düşünüyorsun.»

«— Bütün bunlara katılıyorum. Fakat bir sorun var. O da çok önemli bir sorun: Para.. Onu nereden bulacaksın.»

«— O, işin en kolay yanı monşer. Sen onu dü-

şünme. Ben böyle bir işe girersem bunun yönetimini üstlenir misin?•

«— Şüphesiz üstlenirim. Endişen olmasın.»

Ali Naci çocuklar gibi sevinmişti.

«— Oldu bu iş monşer, hemen kolları sıvayalım.»

ALİ NACİ'NİN GİRİŞİMİ

Ali Naci söylediğini, kafasına koyduğunu ne pahasına olursa olsun yapan bir insandı. Gerçekten de oğluyla konuşup anlaştıktan sonra hemen kolları sıvadı ve ilk iş olarak, daha önceden gözüne kestirdiği Molla Fenari Sokağı'ndaki Refik Münir Paşa'nın konağını satın alabilmek için vârisleri aratmaya başladı. Muhiti çok geniş bir gazeteciydi. Borç para bulması kolay oluyordu. Pazarlık kısa zamanda bitirildi ve konak alındı. Ekrem Ongun adlı dostu olan mimara dört yıllık bonolar vererek hemen inşaata başlamasını istedi.

İşler baş döndürücü bir hızla ilerliyordu. Kısa zamanda yıkım bitmiş, inşaat başlamıştı bile. Sıra makine bulmaya gelmişti. Cumhuriyet'in eski makinesinin iş görebileceği bildirildi Ali Naci'ye. Hemen Nazime Nadi ile ilişki kuruldu. Onun büyük anlayışıyla makine alındı.

İnşaata bitimiyle makinenin onarımı da at başı gidiyordu.ERCÜMENT KARACAN babası ile gururlanıyordu. Böyle beş parasız bu işleri becerebilmek için ancak insanın Ali Naci olması gerekiyordu. Yalnız kafasını kemiren bir kurt vardı. Bu kadar büyük borç nasıl ödenecekti. Annesi Hidayet Hanımın bütün mücevherleri satılmıştı. Kirada oturuyorlardı

ve kendisi 33 yaşında olmasına rağmen ayrı bir eve geçemiyor, hep birlikte yaşıyorlardı. Babası saygınlığı büyük olan bir insandı ama borçların zamanı gelince ödenmesi gerekiyordu. Bunun için babasına güvenemiyordu. Çünkü bugüne kadar çok sayıda gazete çıkarmış ve batırmıştı. Bu kez aynı üzücü olayları yaşamak istemiyordu. Babasıyla konuşmaya karar verdi.

Evde başbaşa oldukları bir akşam konuyu açtı.

«— Bak baba, çok büyük bir borç altına girdik. Bari bunu tamamlayalım. Kadroyu güçlendirdikten sonra normal kalıpların dışına çıkabilen modern bir gazete yapalım. Bunu sen yapma. Genç, dünyaya açık, dış basını bilen bir gazeteciyi getir elim başa. Sen deneyiminle yol göster, ancak bırak o istediği gibi bir gazete yapsın. Değişik bir şey verelim Bab-ı Âli'ye. Eğer bunu gerçekleştiremezsek, yeni bir ses olarak çıkmazsak, bir süre sonra soluğumuz kesilir ve bugünkü duruma düşeriz.»

«— Dediklerin çok doğru monşer, ama bu yetenekte bir insan var mı acaba? Hem genç olacak, hem dünyayı bilecek, hem de büyük bir hamle yapan bir gazeteyi yönetebilecek. Böyle birini bulur, benim de aklımı yatırabilirsen peki derim.»

«— Tamam baba, ben yarından itibaren araştırmaya başlayacağım. Ama lütfen buna itiraz etme, çünkü tek çıkış yolu bu Milliyet için. Yoksa büyük gazetelerin arasında boğulur gideriz. Onlardan ayrı, apayrı bir gazete vermek zorundayız.»

«— Peki, monşer. Böyle bir genci ara bakalım, bulabilecek misin?»

Bu konuşmadan sonra Ercüment Karacan genç bir gazeteci aramaya başladı. Ali Naci ise oğluna peki demiş ama bildiğini de okumaya devam etmiş

ti. Harıl harıl kadro kuruyordu. O dönemin ünlü kalemlerinden Ulunay yazar olarak gazetede yazıyordu. Onun yanına Ercüment Ekrem Talu'yu aldı. Kısa zamanda kadro Peyami Safa, Reşat Ekrem Koçu, Cemil Cahit, Sedat Taylan gibi isimlerle takviye edildi ve o döneme göre çok güçlü bir kadro oluşturuldu.

Ali Naci, Ercüment Karacan'ın girişimini beklemekten Faruk Demirtaş'a yazı işleri kadrosunu kurmasını söyledi. Oğlunun, onun kafasına yatacak birini bulabileceğine inanmıyordu.

1954 yılının Mayıs ayına gelindiğinde gazetenin yeni binası tamamlanmış, makine kurulmuş ve çalışır hale getirilmişti. 18 Mayıs'ta yeni binaya geçildi ve yeni gazetenin hazırlıklarına başlandı. Her şey tamamdı. Ancak henüz Ercüment'ten bir haber çıkmıyordu. Borçların vadesi yaklaşmasına rağmen Ali Naci gazeteyi bu aylarda çıkarmanın akıllıca bir şey olmadığını yılların deneyimiyle kesin olarak biliyordu. Biraz daha dayanıp yeni Milliyet'i Eylül veya Ekim aylarında çıkarmayı planlıyordu.

Milliyet artık kapalı devre çıkmaya başlamıştı. Sayfa sayısı dörde düşürülmüştü. Ali Naci okuyucuya Milliyet'i iyice unutturmak istiyor, yeni, bambaşka bir gazete vermeyi düşünüyordu.

Bu arada gazetenin birinci sayfasına her gün yeni Milliyet'i tanıtan anonslar konuyordu.

«Aziz okuyucularımıza... Milliyet yeni tesislerinde Türkiye'nin en mükemmel bir halk gazetesi halinde çıkmaya hazırlanıyor.

1 — Milliyet 8, 10, 12, 16 sayfa çıkacaktır.

2 — Milliyet dört renkli ilaveler dağıtacaktır.

3 — Milliyet yazı kadrosunu memleketin en kıymetli kalemleriyle zenginleştirmiştir.

DİKKAT: Milliyet 12 sayfa, magazin ve spor kısmıyla iki gazete bir arada çıkacak ve yalnız on kuruşa satılacaktır.»

Bu anonslar her gün ustaca büyütülüyor ve okurun ilgisi taze tutuluyordu.

MİLLİYET YÖNETİCİ ARIYOR

Ercüment Karacan ise o sıralarda Bab-ı Âli'nin en modern gazetesi olan İstanbul Ekspres'i kimin yaptığını merak ediyordu. Robert Kolej'den arkadaşı olan Altemur Kılıç'ı aradı ve kendisine uğramasını, çok önemli bir konuda görüşmek istediğini söyledi. Altemur Kılıç hemen o gün Milliyet'e geldi. Odada Ali Naci Karacan da vardı;

«— Altemur, yeni bir gazete yapmayı planladık. Bu gazetenin alışılmışın dışında olmasına özen gösteriyoruz. Bunun için de genç, dinamik, kafası batıya açık bir gazete yöneticisi arıyoruz. Bu aradığımız kişi Ali Naci gibi deneyimli bir gazete ustasıyla çalışacak. Mesela sen bizim dışı haberlere bakar mısın, ya da gazeteyi yönetebilir misin?»

«— Ben, biliyorsunuz Devir'i çıkarıyorum. Benim gelmem imkânsız.»

Konuşmayı sessiz sessiz dinleyen Ali Naci birden söze girdi.

«— O zaman bize önerebileceğin kimse var mı?»

«— Var. Hem de iki tane. Sizin istediğiniz kapasitedeki iki gazeteciden biri Osman Karaca öteki de Abdi İpekçi. Osman Karaca şu anda İstanbul Ekspres'te çalışıyor, Abdi ise Kore'de asker, sanıyorum yakında dönecek.»

«— Peki, sen Abdi ile ilişki kur ve bizim teklifimizden söz et. Osman Karaca ile biz konuşuruz.»

Altemur Kılıç gazeteden çıkar çıkmaz Ercüment Karacan, Osman Karaca'yı aradı. Hemen Milliyet'e gelmesini rica etti.

Altemur Kılıç'a yapılan teklif bu kez Osman Karaca'ya tekrarlandı. Ancak Osman Karaca yeni bir gazeteye geçmeye ve böylesine bir sorumluluk almaya cesaret edemedi.

«— Beni düşündüğünüz için çok teşekkür ederim ama şimdilik İstanbul Ekspres'ten ayrılmayı düşünmüyorum. İsterseniz teklifinizi Abdi İpekçi'ye iletebilirim. Yakında Kore'den geliyor.»

Ali Naci ile Ercüment Karacan Osman Karaca'ya Abdi İpekçi'yi Kore'den döner dönmez alıp getirmesini söyledi.

ABDİ İPEKÇİ'YE MEKTUP

Altemur Kılıç Milliyet'ten ayrıldıktan sonra oturdu ve Abdi İpekçi'ye, Kore'ye bir mektup yazdı. Milliyet'in teklifinden uzun uzun söz etti ve büyük bir hamle yaptıklarını, bu hamleyi götürebilecek, değişik gazete yapabilecek bir genç aradıklarını anlattı. Abdi İpekçi verdiği yanıtta böyle bir tekliften mutlu olduğunu, ancak durumu geldiğinde konuşabileceğini yazıyordu.

Ağustos sonlarına doğru Abdi gemiyle Türkiye'ye dönecekti. Tarihi arkadaşlarına ve ailesine bildirmişti. İstanbul Ekspres'te onun yardımcısı olan Osman Karaca İzmir'e giderek Abdi'yi karşılamak istiyordu. Zaten o tarihlerde İzmir'de bir maç vardı. Her iki işi birden yapmış olacaktı.

Aynı günlerde Ali Naci aniden Mithat Perin'i ziyarete gitti.

«— Merhaba monşer, senden bir şey rica edeceğim ama sakın bana hayır deme.»

«— Hayrola Ali Naci Bey?»

«— Sende Abdi İpekçi diye bir genç varmış. Bize onu çok övdüler. Biliyorsun ben yeni bir Milliyet çıkarıyorum. Bunun başına genç bir gazeteciyi koymak istiyorum. Onun için Abdi'yi senden alacağım.»

«— Bak, Ali Naci Bey... Abdi yakında askerden dönüyor. Doğrusu ben de Abdi'yi ne yapacağımı düşünüyordum. Çünkü Abdi artık İstanbul Ekspres'in boyutlarını çok aştı. Ona çok ileri gidebileceği yepyeni ve çok güzel şeyler yapabileceği bir alan lâzım. Bu alan Milliyet olabilir. Çok yetenekli bir gençtir. Ona ne kadar çok fırsat vererseniz o kadar güzel gazete yapar. Çünkü burada çok iyi yetişti.»

«— Çok teşekkür ederim monşer. Bu iyiliğini unutmayacağım.»

KORE'DEN DÖNÜŞ

İzmir sıcak bir Ağustos gününe başlamıştı. Sicağa rağmen liman kalabalıktı. Kore'den gelecek birliği bekleyenlerin çoğu subayların ve askerlerin yakınlarıydı. Ama kalabalığın arasında Kore'den getirilen eşyaları satın almak için bekleyenler de vardı. O sıralarda ülkeye, özellikle lüks ithal malların sınırlı sokulması nedeniyle Kore'den gelenlerin yanlarına aldıkları mallar yüksek fiyatlarla kapışılıyordu.

Kore bu nedenle çok çekici hale gelmişti. Aske-

re gidenler hemen bir torpil buluyor ve Kore'ye gönderilmelerini sağlıyorlardı. Giderken yanlarında para götürenler dönüşlerinde burada aranan çakmak, saat, naylon eşya, kalem, küçük ev aletleri gibi eşyalardan getirebildikleri kadar getiriyorlardı.

Halk Kore'den gelen gemiyi heyecanla bekliyordu. Gemi limana yanaşınca bir gürültü koptu. Elllerinde büyük bavullarla inen askerler ve halk arasında bir anda sıkı pazarlık başladı. Osman Karaca kalabalığın arasından sıyrılarak gemiden tek başına inen esmer delikanlıya yanaştı. Birbirlerine sarıldılar.

«— Hoş geldin Abdi. Seni çok özledik.»

«— Teşekkür ederim. İnsanın ülkesine dönmesi çok güzel bir şey. Sen nasılsın? Gazete nasıl?»

«— Gazete filan çok iyi, bütün arkadaşlar seni çok özlediler. Yolunu gözlüyorlar.»

«— Ben de çok özledim. Hepinizi, herkesi çok özledim.»

«— Abdi, sana hemen iletmem gereken bir şey var. Bu görev benden rica edildi. Onun için bir an önce sana iletmek istiyorum. Ali Naci Karacan ile oğlu Ercüment Karacan yeni bir gazete çıkarıyorlar. Daha doğrusu eski Milliyet'i yeniden hazırlıyorlar. Büyük bir girişimleri var. Bina yaptırıyorlar, makine aldılar ve güçlü bir kadro kurdular. Bu hamleyi yürütecek, batı basınına izleyen, yeniliklerden haberdar olan genç bir gazeteci istiyorlar. Bütün yetkiyi ona verecekler. Bunun için senin isminden söz ettiler ve sana tekliflerini getirmemi rica ettiler. Ne dersin.»

«— İlginç. Düşünebilirim. İstanbul'da bir kez daha konuşalım. Ben bugün gidiyorum. Sen dönünce gazetede buluşur konuşuruz.»

«— Tamam Abdi. Ben de yarın döneceğim. O zaman konuşuruz.»

Abdi'nin bu tekliften, ayrıntılı olmasa bile Altemur'un mektubu nedeniyle haberi vardı. Ancak Osman Karaca olayı daha ayrıntılı getirmişti. Milliyet, anlatıldığına göre önemli bir hamle yapıyordu. Bu fırsat her zaman bulunmazdı. Kısa bir değerlendirmeden sonra Milliyet'in teklifini kabul edilebilir buldu.

MİLLİYET'LE TANIŞMA

Abdi'nin ailesiyle hasret giderdikten sonra ilk işi Emir'lere gitmek oldu. Sibel'i görmek için içinde dayanılmaz bir istek vardı. Cumhuriyet Caddesi'nde Dörtler apartmanındaki Dilber ailesinin zilini çalarken oldukça heyecanlıydı.

Aile, Abdi'yi büyük bir sevgi ile karşıladı. Sibel'in çılginca sevinci gözlerindeki pırıltılardan okunuyordu. Abdi yüzüne baktığı zaman utanıyor, bakışlarını kaçırıyordu. Oysa Abdi'nin kendisi için beslediği duyguları biliyordu. Kore'den ağabeyi Emir'e yazdığı mektuplarda Sibel'i çok beğendiğini, hayatını onunla birleştirmeyi düşündüğünü açık açık yazmıştı. Emir bunları kardeşi Sibel'e söylememişti ama nişanlısı Sezin'e anlatmıştı. Sezin de Sibel'den saklayamamış ve mektupların içeriğini aktarmıştı.

Sibel sevincinden deliye dönmüştü. Abdi'yi çok beğeniyor, onun kendisiyle evlenmek istemesinden mutlu oluyordu.

«— Bunu sana getirdim Sibel. Beğeneceğini umarım. Dinlerken beni hatırlarsın.»

Abdi'nin Kore'den getirdiği pakette Nat King Co-

le'un en son plakları vardı. O zamanlar Türkiye'de bir genç kıza getirebilecek en değerli armağandı. Bu, Sibel'i çok sevindirmişti. Kore'ye gitmeden önce beraber oldukları yemekte Sibel en sevdiği şarkıcının Nat King Cole olduğunu laf arasında söylemişti. Demek ki Abdi bunu unutmamıştı. Genç kız bu hareketten çok gurur duydu.

* * *

Abdi hemen ertesi gün gazeteye gitti ve arkadaşlarıyla kucaklaştı. Herkes bir soru soruyordu. Hepsine tek tek yanıt vermekten bunaldı ve onlara başından geçen ilginç bir öyküyü anlatmaya karar verdi, ama başka soru sormamaları için söz vermesini istedi:

«— Kore'deki askeri birliklere moral vermesi için Amerika'dan sık sık şov grupları getiriyorlardı. Kızları görseniz hepsi bir içim su. Bir gün bizim birliğin komutanı beni çağırttı ve bana akşam kimseye söz vermememi, birlikte yemeğe gideceğimizi söyledi. Önce Albay'ın benimle neden yemeğe gitmek istediğini anlayamadım, ama sonradan işimin çevirmenlik olduğu ortaya çıktı. Albay'la birlikte Amerikalı kızların şov yaptıkları gece kulübüne gittik. Bir yandan içki içiyoruz, bir yandan da Amerikalı güzel kızları izliyoruz. Gösteriden sonra bizim Albay kızlardan bazılarını masamıza davet etti ve onlara içki ikram ettik. Bu arada bana sürekli çevirmenlik işi düşüyor. Ancak bizim komutan içkiyi biraz kaçırınca, orayı pavyona çevirdi ve kızları sıkıştırma-ya başladı. Benim sinirlerim bozulmuştu, başladım gülmeye... Gülmemi bilirsiniz, gülmekle boğulmak

arası bir şey. Amerikalı kızlar da şaşırmıştı. Ne yalan söyleyeyim bir yandan da korkuyordum. Komutanın kızıp, başıma bir iş açabileceğini düşünmeme rağmen, kendimi gülmekten alamıyordum. Bu arada Amerikalı kızlar, benden çıkan garip seslerin kahkaha olduğunu anlayınca onlar da gülmeye başladılar... Masa bir anda neşeye boğulmuştu. Bizim komutan bu samimi havayı daha da iyi değerlendirmeye başlıyor, kızları daha rahat sıkıştırıyordu. Bir yandan da arada bir bana dönüp, «Gül ulan asteğmen... Gül ulan Abdi...» diyordu...

Öykü bitince herkes katıla katıla gülüyordu. O arada Osman Karaca Abdi'nin yanına sokuldu.

«— Ali Naci Bey seni bekliyor. Ne zaman gidebiliriz.»

«— Önümüzdeki hafta olsun. Hem biraz kendime gelmek istiyorum. Düşünüp tam olarak kendimi bu teklife hazırlamam gerekiyor.»

«— Peki, ben önümüzdeki hafta içinde bir gün ayarlar sana haber veririm.»

* * *

Abdi, Sibel'lere hemen her gün uğruyordu. Genç kızın babası tutucu bir insandı. Dışarıya çıkmalarına izin vermiyordu. Bir gün karısına şöyle demişti: .

«— Görürsün hanım, bu çocuk bize damat olmak isteyecek.»

Baba, Sibel'in henüz çok küçük olduğuna ve evlenme yaşına gelmediğine inanıyordu. Abdi'yi beğenmesine rağmen evlerine gelip gitmesinden pek

hoşlanmıyor ama kızının mutluluğunu bozmamak için evde oturmaları koşuluyla ilişkilerine ses çıkartmıyordu.

Bir gün Sibel'le yine evde otururlarken, Abdi ertesi gün Ali Naci Bey'le çok önemli bir randevusu olduğunu söyledi.

«— Benim için önemli bir gün olacak. Sanıyorum Milliyet'in teklifini bir terslik çıkmazsa kabul edeceğim.»

«— Hayırlısı olsun. Sen kötü olabilecek bir şeye evet demezsin.»

Kesin kararını veren Abdi, Osman Karaca ile sözleştikleri saatten çok önce İstanbul Ekspres'e geldi ve arkadaşlarıyla oturdu. Milliyet'e geçeceğinden haberleri olmayan arkadaşları işe ne zaman başlayacağını sordular. Onlara bir süre daha dinlenmek istediğini, bazı şeyleri yeniden gözden geçirmesi gerektiğini söyledi.

Randevuları akşamüstüydü. Bir süre sonra Osman Karaca geldi, yavaş yavaş gitmeleri gerektiğini Abdi'ye işaret etti. Gazeteden çıktılar ve Milliyet'in yolunu tuttular. Abdi belli etmemeğe çalışıyordu ama son derece heyecanlıydı. İçi içini kemiriyordu. Bakalım Ali Naci Bey'le uyuşabilecek miydi? Kafasına yatmayan bir teklif olursa bunu kesinlikle kabul etmemekte kararlıydı. Ama doğrusu Ali Naci gibi inişli çıkışlı yaşamı olan usta bir gazeteciyle çalışmayı çok istiyordu. Eğer ona tam yetki verirlerse Milliyet'te çok güzel şeyler yapmayı tasarlıyordu.

Molla Fenari Sokak'taki Milliyet gazetesine girerken gencecik bir gazeteci olan Abdi İpekçi, işte bu karmaşık duygular içindeydi. Oysa, ilerde Türkiye'nin en saygın gazetesini yaratan kişi olacaktı

ve girdiği bu kapıdan yaşamına son verilene kadar bir daha çıkmayacaktı.

Abdi ile Osman'ı, Ali Naci'nin odasında baba oğul karşıladılar. Ali Naci hemen konuya girdi.

«— Abdi, biz yepyeni bir gazete çıkarmaya karar verdik. Bu yeni gazetenin hemen her şeyi tamam, sadece direksiyonuna oturup onu yönetecek insan eksik. Bu insan sizin gibi batıyı bilen, dünyadan haberdar olan, iyi bir gazeteci olmalı ve benim gözetimimde tüm yetkileri kendinde toplayıp modern bir gazete çıkarabilmelidir. Sizin modern gazete anlayışınız nedir? Ben bunu öğrenmek isterim.»

Abdi beklemediği bu soru karşısında çok şaşır-
dı ama kendini çabuk topladı.

«— Öncelikle şunu belirtmek istiyorum. Çok sevdiğim ve saydığım bir gazeteci ile çalışacağım için mutluyum. Bu bana büyük onur verecektir. Benim ve arkadaşlarımdan tam olmamakla birlikte İstanbul Ekspres'te bir denememiz oldu. Orada modern gazete çıkarmaya çalıştık. Tam anlamıyla başarılı olduğumuzu iddia etmiyorum ama bütün bunlar Türkiye'de ilk denemelerdi. Milliyet için neler yapabiliriz. Ben şuna inanıyorum ki Bab-ı Âli'nin alıştığı kalıpların dışında bir gazete hazırlamalıyız. Bu gazete öncelikle geniş ve çeşitli kitlelere seslenmeli. Hem siyasi haberleri, hem ekonomik haberleri verebilmeli. Magazin ve sporu doyurucu olmalı. Çok ciddi, çok doğru habercilik yapmalıyız. Dış olayları çok iyi izlemeli ve yorumlayarak vermeliyiz.

Bence Bab-ı Âli'nin alışık olduğu haber dilini de değiştirip daha rahat okunan, daha sıcak bir anlatım getirmeliyiz. Güzel ve çarpıcı fotoğrafa yönelmeliyiz. Kadın okuyucunun ilgisini çekecek köşeler ya da ekler hazırlamalıyız. Bütün bunları çok iyi den-

gelemeliyiz ve sayfalar arasındaki uyumu kurmalıyız. Milliyet toplumun çok değişik kesimlerine seslenebilen bir gazete olarak çıkmalı. Bunu başarabilirsek Bab-ı Âli'ye yeni bir gazete vermiş oluruz ve sanıyorum büyük gazetelerin arasına girebiliriz.»

Abdi'nin bu açıklamaları kurt gazeteci Ali Naci üzerinde olumlu bir etki yapmıştı. Bu esmer genç adama bayağı aklı yatmıştı.ERCÜMENT Karacan ise o gün tam karar veremedi. Onu endişelendiren Abdi'nin çok genç oluşuydu. Ya Ali Naci'nin etkisine girer ve ona direnemezse diye aklından geçirdi. Oysa Abdi tam onun düşündüklerini söylemişti. Bu kısacık görüşmede Abdi ile hemen aralarında gizli bir ortak cephe kendiliğinden oluşuverdi.

«— Evet Abdi, biz de senin bunları gerçekleştirmen için bir an önce kolları sıvamanı istiyoruz. Gazetenin 1 Ekim günü dönmesini istiyorum. Yanına kimi alacaksan al, bütün idari işleri ERCÜMENT'le halledin. 1 Ekim 1954 Cuma günü Milliyet önümde olmalı. Şansımız açık olsun.»

Abdi teşekkür ederek çıktı. Kendini kuş kadar hafif hissediyordu. Osman'la vedalaşıp evin yolunu tutarken koşmak, zıplamak geliyordu içinden. Birden Sibel geldi aklına... Evet, artık hiçbir engel kalmamıştı. Onu şimdiden eşi gibi görüyordu. Kararını değiştirdi ve onlara uğramak için bir taksi çevirdi. Onu çok mutlu eden haberi ilk kez Sibel'in duymasını istiyordu.

Abdi İpekçi ile Osman Karaca çıktıktan sonra, baba oğul Karacan'lar birbirlerinin yüzüne baktılar. Sessizliği kurt gazeteci bozdu:

«— Yahu monşer çok genç. 24 yaşında bir adam, nasıl yapacak acaba? Yapabilir mi?»

MİLLİYET'TE İSYAN

Mithat Perin'in odasına giren Abdi İpekçi söze nasıl başlayacağını bilemiyordu. Kendisinin Milliyet'e gideceğini bildiğini sanıyordu. Ama yine de onun onayını almaya kendini zorunlu sayıyordu.

«— Mithat ağabey, sizinle konuşmak istiyorum. Daha doğrusu size söylemek zorunda olduğum bir şey var.»

«— Biliyorum Abdi. Seni Milliyet'ten istiyorlar. Ali Naci bana geldi ve sana ihtiyaçları olduğunu söyledi. Sen yetenekli bir gençsin, Milliyet'e gitmen- de fayda var. Sana daha rahat hareket edebileceğin bir alan gerekiyor. O alan da Milliyet'te oldukça geniş. Ayrıca, burada alıştığın ve orada da yanında görmek istediğin arkadaşların varsa onları da beraberinde götürebilirsin. Ben güvenmem. Çünkü sizin artık bu gazeteye sığmadığınızı biliyorum.»

«— Bu sözleriniz beni rahatlattı. Buradan ayrıldığımı üzgünüm. Ama yeni bir gazetede, değişik şeyler yapma olanağı doğduğu için bu teklifi kabul ettim. Ancak sizlerden kopmak çok zor olacak.»

«— Abdi, biz seninle burada çok güzel gazetecilik yaptık. Burası bir okul oldu. Hepiniz piştiniz, deneyimli gazeteciler oldunuz. Çok sayıda da genç yetiştirdi. Siz giderseniz yetiştirdiğiniz gençler görevi devralırlar ve gazeteyi götürürler. Bunun için ben

senin Milliyet'e gitmeni ve orada çok güzel şeyler yapmanı istiyorum.»

«— Tekrar teşekkür ederim Mithat ağabey. Bir sıkıntım olunca ilk başvuracağım insanın siz olacağınızı bilmenizi isterim. Hoşçakalın.»

Abdi İpekçi ile Mithat Perin birbirlerine sarıldılar. Gerçekten de genç gazeteci, her başı sıkışacağı ya da yeni bir girişimde bulunacağı zaman Mithat Perin'e başvuracak, onun görüşünü alacaktı.

* * *

Sami Kohen'i bir köşeye çeken Abdi İpekçi kararını ona da açtı ve kendisiyle birlikte Milliyet'e gelmesini istedi.

«— Ama Abdi, Mithat ağabeye ayıp olmaz mı?»

«— Onunla konuştum. Bizim Milliyet'e gitmemizden yana. Hatta 'istediğiniz kimse varsa onu da götürmenize izin veriyorum' dedi. Ben İlhan Demirel ile Nezih İzmirlioğlu'nu da götürmeye karar verdim.»

«— O zaman sorun kalmaz.»

* * *

Abdi İpekçi'ye yapılan teklif Bab-ı Âli'de hemen iyuldu. Çeşitli yorumlar yapılıyor, bunlar Milliyet' kadrosunu rahatsız ediyordu. Özellikle yazı işleri çok tedirgindi. Gerek Ali Naci, gerekseERCÜMENT Karacan kadroya herhangi bir açıklama yapmıyorlar, bu da söylentilerin çoğalmasına ve yozlaşmasına neden oluyordu. «Abdi Bey kendi kadrosunu getirecekmiş. Milliyet'te çalışanların işlerine son verilecekmiş. Abdi Bey, 'ben bu arkadaşların hiçbirisiyle

çalışmam. Çünkü modern bir gazete yapacağım' diyormuş. Hazırlıklar da buna göre oluyormuş. Ali Naci, Abdi Bey'e her türlü yetkiyi vermiş..» aslı astari olmayan bu tür söylentiler dolaşıp duruyordu.

Milliyet'te kazan fokurdamaya başlamıştı. Günlük işlerini yapmaya çalışan kadro infial içindeydi. Yazı İşleri Müdürü Faruk Demirtaş ise Avrupa'daydı. Geleceklerinin ne olacağını bilmeyen sekreter, muhabir ve foto muhabirleri, yazı işleri müdürünün dönmesini heyecanla bekliyor bir yandan da aralarında toplanarak bir çıkış yolu bulmaya çabalıyorlardı. Sonunda çoğu istifa dilekçelerini hazırladılar ve Hasan Yılmaer'e verdiler. İş, Faruk Demirtaş'ın dönüşüne kaldı. Milliyet'teki fırtına on, on beş günlüğüne dinmişti.

NİŞAN TEKLİFİ

Abdi, gün aşırı Milliyet'e uğruyor ve Ali Naci ile gazetenin hazırlıkları hakkında konuşuyordu. Konuşması tamamlanınca sessizce gazeteden ayrılıyordu.

Kafasında nasıl bir gazete yapacağını tasarlıyordu. Ercüment Bey'in kendi arkasında olması onun için büyük bir destektir. Ali Naci çok usta bir gazeteciydi ama ne de olsa klasik ölçüler içinde kalmayı yeğliyordu. Oysa, Abdi'nin kafasında çok değişik bir Milliyet vardı. Bakalım bunların ne kadarını gerçekleştirebilecekti. Ali Naci ile sık sık yaptığı konuşmalarda bu düşüncelerinden söz ediyor ve kurt gazeteciyi bu yeniliklere alıştırmaya çalışıyordu. Bazı konularda Ali Naci, Abdi İpekçi'nin görüşlerini kabul etmiyor, o zaman da devreye hemen

Ereument Karacan giriyordu. Sonunda Ali Naci sesini çıkarmıyor ve kendisine ters gelen prensiplere olur diyordu. İki genç, yılların gazetecisini başyazısını kısa yazıp, birinci sayfada bitirmeye razı etmişlerdi. Bu, büyük bir aşamaydı.

Abdi bunları düşünerek umutlanıyor ama çok ağır bir yükün altına girdiğini, başarıya ulaşmasının çok güç olduğunu biliyordu.

Ali Naci Bey'le tatlı savaşımdan kurtulduktan sonra doğru Sibel'lere gidiyor, onun yanında biraz kendine geliyordu. Kore'den döndüğü günden beri Sibel'le beraberdi. Bir gece babadan izin kopardılar ve yemeğe çıktılar. Yemekten sonra Abdi, Sibel'i evlerine getirdi ve ona plak albümünü gösterdi. Bir süre oturdular. İkisi de çok mutluydu. Abdi kafasındaki tüm sorunları atıyordu Sibel'in yanında. Evden çıkarken sokak kapısında durdurdu Sibel'i.

«— Nişanlanalım.»

«— Tamam.»

Aralarındaki konuşma bitmişti. Eve gidene kadar hiçbir şey söylemediler. Birbirleriyle, ertesi gün buluşmak üzere sözleştiler ve ayrıldılar.

İki gün sonra Abdi'nin iki halası, İhsan ve Fahir amcaları Sibel'i istemeye gittiler. Büyük olarak İhsan Bey açtı konuyu.

«— Biz buraya hayırlı bir ziyaret için geldik. Çocuklarımız birbirlerini görüp beğenmişler ve birlikte mutlu olacakları bir yuva kurmak istiyorlar. Biz büyüklere de bu yuvayı kurmaları ve yaşatmaları için onlara yardımcı olmak kalıyor. Bu nedenle kızınız Sibel'i oğlumuz Abdi'ye Allahın emri, peygamberin kavli ile istiyorum. Artık karar sizin. İnşallah bir yastıkta kocarlar.»

Sibel İpekçi'nin babası biraz düşündü sonra ağır ağır konuşmaya başladı.

«— Teşekkür ederiz. Zahmet buyurdunuz. Sizin gibi iyi bir ailenin, Abdi gibi değerli bir çocuğuna kızımızı istemesi bize şeref verir. Allah mutlu etsin.»

Karşılıklı gülüşmeler ve kutlamalar sonunda hemen nişan günü kararlaştırıldı. Sibel daha önce Abdi ile konuşmuş ve nişanın kendi doğum günü olan 8 Ekim'de yapılmasına karar vermişlerdi. O gece nişanın 8 Ekim günü olacağı kesinleşti.

Sibel mutluluktan uçuyordu. Hemen Abdi'yi aradı telefonla.

«— Tamam Abdi, babam biraz düşündü ama sonunda izin verdi. Nişan kararlaştırdığımız gibi 8 Ekim'de.»

* * *

Milliyet'in Yazı İşleri Müdürü Faruk Demirtaş vapurdan inerken, gazetede ki çocukları karşısında görünce şaşırdı.

«— Hayrola çocuklar, ne oldu? Hepiniz buradasınız.»

Hasan Yılmaer yanıtladı Yazı İşleri Müdürü'nü.

«— Hoşgeldin ağabey. Senin eşyalarını eve bırakalım sonra hep birlikte bir yerde oturalım. Çünkü seninle konuşmamız gereken çok önemli bir konu var.»

Faruk Demirtaş'ı karşılamaya gelenler arasında Mücahit Beşer, Sami Önemli, Necmi Onur, Fahir Ersin, Turhan Aytul ve mürettiphane şefi Sabahattin Gültan vardı. Hep birlikte Aksaray'da bir lokantaya gidildi ve Hasan Yılmaer gelişmeleri özetledi.

«— Ağabey, her şey sen yokken tezgâhlandı. Bu, bir yerde sana ve dolaylı olarak da bize yapılmış bir

ihanettir. Bu nedenle biz çalışmama kararı aldık. Yeni gazeteyi 1 Ekim'de çıkaracaklar. Bundan önce işi bırakacağız. Hepimizin istifa mektupları da benim cebimde duruyor.»

Hepsinin büyüğü olan deneyimli gazeteci Faruk Demirtaş kısa bir süre düşündü sonra sakın sakın görüşlerini açıkladı.

«— Çocuklar, acele etmeye hiç gerek yok. Önce ben bir konuşayım, bakalım sorun nedir? Önce bunu anlayalım. Belki adamın kötü bir niyeti yoktur ve sizlerle çalışmak istemektedir. Hemen acele karar vermeyin bu bir.»

Hepsi birden Faruk Demirtaş'ın sözünü keserek bağırırlar.

«— Ama ağabey, bu adamlar hepimizi kapı önüne koyacaklar. Onlardan önce biz hareket edelim ve işi bırakalım.»

«— Durun. Acele etmeye gerek yok. Yanlış bir iş yapmayalım. Önce ben Ali Naci ve Ercüment Karacan'la bir konuşayım. Sözümü kesmeyin de bitireyim. İkincisi gazetenin çıkmasından hemen önce işi bırakıp ayrılma kararınız bana göre çok yanlış. Bu, işi sabote etmek olur. Eğer iş bırakılacaksa şimdi bırakılır. Yarın birlikte gazeteye gider, konuşuruz. Gerçekten bizlere karşı bir hareket varsa çaresini düşünürüz. Şimdi hepiniz işlerinizin başına dönün ve hiçbir şey yokmuş gibi görevinizi yapın.»

Bu konuşma hepsini şaşırtmış, aynı zamanda da düş kırıklığına uğratmıştı. Ancak yıllar sonra hepsi de Faruk Demirtaş'ın ne kadar haklı olduğunu kabul edeceklerdi. Çünkü o günkü kadroda bulunanların ve onlar gibi düşünenlerin çoğu Abdi İpekçi ile yıllarca uyum içinde çalışacaklar ve onun yönetimindeki Milliyet'te olmaktan gurur duyacaklardı.

İSYAN BİTİYOR

Ertesi gün Faruk Demirtaş'ın evinde buluşuldu. Birlikte gazeteye geldiler. Hepsi heyecanlı ve tedirgindi. Tam kapıdan girerlerken Ercüment Karacan ile karşılaştılar.

«— Ooo modern Evliya Çelebi, neredesin? Gel bakalım.»

Faruk Demirtaş'ın koluna girdi ve odasına çıkardı.

«— Hoş geldin Faruk. Nasıl geçti gezin?»

«— Oldukça iyi. Biraz yorulduk. Ama sonuçta iyi. Ercüment Bey, çocuklar tedirgin. Nedir bu iş? Bana açık açık anlatın. Durumu bilmem gerekiyor. Hepsinin morali son derece bozuk. Ben olmadığım için dertlerini size de anlatamamışlar.»

«— Ben de senin dönmeni bekliyordum. Yeni bir gazete yapmaya karar verdik. Ben bu gazetenin alışlagelmiş bir yapıda olmasını istemiyorum. Bunu Ali Naci'ye de açtım. Eğer biz değişik bir mal vermezsek, piyasa zaten doyum içinde, zamanla erir gideriz. Çok büyük devlerle savaşmak zorundayız. Bunun için yeni bir ses olmamız gerekiyor. Ali Naci'nin buna akıllı yattı. Bab-ı Âli'de ilk modern gazeteyi yapan, çok başarılı bir çizgiye gelen genç bir gazeteci ile anlaştık. Adı Abdi İpekçi. Biz yönetimi bu genç gazeteciye vereceğiz. Ama burada çalışan arkadaşları yerinden etmek gibi bir niyetimiz yok. Hatta hepsinin maaşlarını da artıracacağız. Sonra Abdi çok yetenekli bir genç, Ali Naci'nin gözetiminde çok değişik bir gazete yapacağına inanıyoruz. Ben, hepimizin bu genç adama yardım etmemiz gerektiğine inanıyorum. Sen burada ağabeysin. Çocuklarla konuş, tedirgin olmalarını gerektirecek bir durum yok.

Sana gelince, biz senin bu gazete için yaptıklarını unutamayız. Ama direksiyonu Abdi'ye bırakmamız hepimiz için iyi olacak.»

«— Tamam Ercüment Bey, ben Abdi'ye yardımcı olurum. Çocuklarla da konuşur onları elimden geldiği kadar yatıştırırım. Başlangıçta bazı terslikler olabilir. Bunları da hoş görmek zorundayız.»

Ercüment Beyin yanından çıkan Faruk Demirtaş, kendisini heyecanla bekleyen çocukları topladı.

«— Herkes işine gücüne baksın. Hiçbirinizin gazeteden çıkarılması diye bir olay yok. Hepimiz yeni Yazı İşleri Müdürü'ne yardım etmekle görevliyiz. Ercüment Bey sizinle önümüzdeki günlerde tek tek konuşacak.»

Milliyet'teki isyanın ilk ve en şiddetli dalgası böylece atlatılmış oluyordu.

ABDİ İPEKÇİ GELİYOR

İki gün sonra bir öğle üzeri, Ercüment Karacan Abdi İpekçi'yi yazı işleri katına indirerek sekreter ve muhabirlerle tanıştırdı. Daha sonra kendisi için yazı işlerinin hemen yanında hazırlanan odayı gösterdi. Abdi hemen çalışmaya başladı. Son derece sakindi ve kapalı devre çıkan Milliyet'le ilgilenmiyordu. Bütün gün odasına kapanıp, Ali Naçi ile anlaştıkları ölçüler içinde yeni gazetenin çatısını hazırlıyordu.

Amacı dinamik bir gazete yapmaktı. Bir de iyi fotoğraf kullanmayı düşünüyordu. Başyazı kesin olarak birde bitecekti. Siyasi haberlerin yanında mutlaka sıcak, okuru ilgilendirecek bir konu da olacaktı. Arka sayfayı spor yapmayı aklına koymuş-

tu. Tam sayfa spor, o güne kadar Bab-ı Âli'de olmayan, alışılmamış bir olay. Maç resimleri mutlaka golleri gösterecekti. Bunu foto muhabirlerine uzun uzun anlatmayı kafasına koymuştu. Bambaşka bir spor sayfası yapmaya kararlıydı. Elinde oldukça zengin bir yazar kadrosu vardı. Bunları sayfalara serpiştirmek istiyordu. Böylece her sayfanın bir lokomotif olması planlıyordu. İkinci sayfaya Peyami Safa, üçe Ulunay, beşe Reşat Ekrem Koçu'yu koyacaktı. Bunların hepsi de o zamanın en popüler yazarlarıydı. Sayfayı sürükleyebilirlerdi. Dinamik haberlerle de desteklendiği zaman iç sayfalar daha okunur olacaktı.

Magazin ilavesinin kadınlara ve çocuklara yönelik olmasını amaçlıyordu. Bu nedenle karikatürlere ağırlık verecekti. Bedri Koraman, Oğuz Aral ve Osman Er'e karikatürler çizdirecekti. Eki renkli yapmayı düşünüyordu.

Abdi İpekçi tek başına sürdürdüğü bu yoğun çalışmayı kendisine pek sokulmayan, uzaktan bakan bir kadro ile götürmek zorunda olduğunun farkındaydı. Kadro ona zaman içinde ısınacak ve uyum gösterecekti.

Genç yaşına rağmen bunu kavramış, kimsenin üzerine gitmemiş, olayları zamana bırakmıştı.

Abdi İpekçi'ye karşı beklenen direniş de pek olmadı. Bunda Faruk Demirtaş'ın tutumu kadar, patronların kesin tavrı da etkili oldu. Abdi İpekçi'nin resmen gazeteye gelmesinden iki gün önce Ercüment Karacan yazı işleri kadrosundaki sekreter, muhabir ve foto muhabirlerini çağırdı ve onlara maaşlarında yaptıkları artışları bildirdi. Ancak genç patron yeni yönetimle çalışmak istemeyenlerin istifalarını kabule hazır olduklarını da her gelene söyledi.

Günler ilerliyor, yeni gazetenin çıkış günü yaklaşıyor, heyecan gittikçe artıyordu. Abdi İpekçi'ye karşı olan soğukluk sürüyor, ancak genç Yazı İşleri Müdürü kimden bir şey istese hemen yerine getiriliyordu.

Haberleri iki grup halinde toplamayı planlamıştı. Dış ve iç olaylarda siyasi haberlerden magazine kadar her şey olacaktı. Bu iki gruptan dış bölümün başına Sami Kohen'i getirdi. İç haberleri ise Faruk Demirtaş başta olmak üzere eski ekip toplayacaktı. Foto muhabirleri Sami Önemli ile İlhan Demirel'e istediği fotoğraf türlerini uzun uzun anlattı. Özellikle maçlardan dinamik fotoğraf istediğini, ikisinden birinin maçı mutlaka kale arkasından izlemesi gerektiğini ve gol resimleri çekmelerini söyledi. Fotoğraflarda golü atan, kaleci ve topun görünmesi ilkesinden hareket etmelerini söyledi.

Haber dilinin de değiştirilmesini istiyordu. İç haberlerden sorumlu olan Faruk Demirtaş ile muhabirlere de bunlar hakkında bilgi verdi. Haber dili belli kalıpların dışına çıkmalı ve rahat okunur, biraz da öykü diline yakın olmalıydı. Okur sıkılmadan, öykü okur gibi haberi okumalıydı. Olaylarda mutlaka hareketli fotoğraf çekilmeliydi. Basın toplantısında bile konuşan kişinin hareketli anının yakalanmasını istediğini, duran fotoğraftan hoşlanmadığını, modern gazetecilikte dinamizmin birinci plana çıktığını usanmadan tekrar tekrar anlattı.

Bunların dışında haberlerin son derece tarafsız yazılmasını istiyordu genç yönetmen. Her haber mutlaka karşı taraftan da kontrol edilmeliydi. Bir iddia varsa, o iddiada adı geçen kişinin görüşüne de haberde yer verilmeliydi. Ayrıca haberler yazılırken «Beş N, bir K» kuralı uygulanacaktı. Ne, nerede, ne

zaman, neden, nasıl, kim... Bu unsurların olmaması halinde haberi eksik kabul etmek gerektiğini, sorumlu olanların, haberi yazanlardan bunu ısrarla istemelerini belirtti.

Bu genç yönetmenin istedikleri bugüne kadar Bab-ı Âli'de bilinmeyen ve uygulanmayan kurallardı. Kadro bunlara ayak uydurmak için yeni bir çalışma havasına giriyordu. Ancak, yokuşun eskileri genç İpekçi'nin isteklerine, koymaya çalıştığı kurallara dudak büküyorlardı. İçlerinde;

«— Kurallarla gazete çıksa Bab-ı Âli gazete dolardı. Bir hevestir gelir geçer,» diyenler vardı...

Ama yıllar sonra dudak bükenlerin çoğu, genç İpekçi'nin getirdiği sayısız yeniliğin, o tarihe kadar kabuğuna çekilerek yaşamış Bab-ı Âli'de bomba gibi patladığını ve bütün gazetelerin Milliyet'i izlediğini itiraf edeceklerdi.

HEYECAN DORUKTA

Günler yaklaştıkça Abdi artık gazeteden ayrılmaz olmuştu. Sibel'e söz verdiği akşam yemeklerine genellikle yetişemiyordu. Çoğu zaman da hiç gide-miyordu. Sözlülük dönemi, Abdi İpekçi'nin meslek yaşamının en zor günlerine rastlayan genç kız, daha evlenmeden gazeteci eşi olmanın güçlüklerini öğreniyordu. Artık Abdi'nin verdiği sözlere tam olarak uya-mayacağını bildiği için hazırlıklı oluyor ve hayal kırıklığına uğramıyordu. Aldığı birçok tiyatro bileti elinde kalacak, yemekleri saatler boyunca beş kez, on kez ısıtmaya alıacaktı.

* * *

Ali Naci görüşlerini söylüyor ama Abdi'nin çalışmalarına karışmıyordu. Çünkü Ercüment Karacan gerek matbaada gerek evde sürekli olarak babasının beynini yıkıyordu.

«— Aman baba, lütfen Abdi'nin söylediklerine karışma ve müdahale etme. Modern bir gazete çıkaralım. Senin çıkardıklarına benzemeyecek. Onun için sen lütfen karışma.»

Hazırlıklar tamamdı. Ne nereye girecek, hangi sayfaya ne konacak belliydi. Sıra 30 Eylül günkü haberlerin gelişmesine kalmıştı. O gün gazete hazırlandı, gelen haberler değerlendirildi ve önceden yapılan çatıya göre sayfalara yerleştirildi. Kadro günlerden beri uykusuzdu. Yeni gazete yaratmanın sinirleri yay gibi gerdiği saatlerdi. Dakikalar ilerlemek bilmiyordu. Bobinlerin üstünde kestirmekten hepsinin orası burası tutulmuş, çayla simit yemekten mideleri bozulmuştu. O anda bir tek amaçları vardı: Bab-ı Âli'ye güzel bir gazete verebilmek. Sabaha karşı makine dönmeye hazır. Şef işaret bekliyordu. Ercüment Karacan Abdi İpekçi'ye baktı, o da ellerini iki yana açarak boynunu büktü.

İşaret verildi ve rotatif önce yavaş yavaş sonra baş döndürücü hızla dönmeye başladı. Merdanelerin arasından kıvrılarak geçen beyaz kâğıtlar siyah beneklerle dolmaya, hız arttıkça sayfalar kâğıt üzerinde şekillenmeye başladı. Bir iki dakika içinde Milliyet makinesinin ağzından dökülüyordu. Ali Naci başta olmak üzere herkesin ağzı kurumuştu. Titreyen eller gazeteye uzandı, meraklı yüzlerce göz sayfaları yutarcasına taramaya başladı.

Abdi İpekçi'nin yarattığı Milliyet Bab-ı Âli'ye doğmuştu.

O anda kimse gazete hakkındaki düşüncelerini söylemedi, çünkü herkes ölü gibi yorgundu. Makinenin başında sarılarak birbirlerini kutladılar ve evlerinin yolunu tuttular.

Abdi eve geldi, gazeteyi yere serdi ve bir süre seyretti. Beğenmemişti. Evet, yaptığı gazeteyi hiç beğenmemişti. Neden olmuştu bu acaba? Ertesi günkü gazete için önlemlerini hemen o dakikada aldı ve yattı. Kalıp gibi uyudu.

Gazetenin özellikle birinci sayfası beğenilmemişti. İçerik ise ilginç bulunmuştu. Ama kim ne derse desin, Milliyet yepyeni bir sestti. Öteki gazetelere hiç benzemiyordu.

İlk gün gazete «117.500» adet basıldı ve bir hafta içinde 56 binde oturdu. İkinci, üçüncü ve ondan sonraki günler giderek düzeldi. Milliyet büyük gazetelerin safını bir omuz darbesiyle yarmış ve onların arasına girmeyi başarmıştı. Yıllar geçtikçe bu yerini de genişletmiş ve sağlamlaştırmıştı.

Abdi İpekçi, aradan yıllar geçtikten sonra bile ilk günkü Milliyet'i unutmayacak ve,

«Hayatımda yaptığım en berbat gazete olmuştu.» diyecekti.

* * *

İşler yavaş yavaş yoluna giriyor, kadro genç yönetmeni benimsiyordu. Daha uyumlu çalışma kurulduktan sonra gazete güzelleşmeye, oturmaya başlamıştı. Abdi gedikleri çabuk görüyor ve hemen oraları kapatıyordu. Peyami Safa'nın başı çektiği muhalefet cephesinin eleştirileri de büyümeden sönüp gidiyordu.

NİŞANLILIK

Gazete heyecanı bir ölçüde azalan Abdi için bir başka heyecan başlıyordu: Nişan. Sibel'le yüzüklerini aralarında takmaya karar vermişlerdi. Nişandan bir gece önce Sibel'i aldı ve birlikte eski Taksim Belediye'nin altındaki gece kulübüne gittiler. Başbaşa birbirlerinin yüzüklerini taktılar ve mutluluklarına kadeh kaldırdılar. Ertesi akşam nişan İhsan İpekçi'nin Bronz Sokak'taki evinde yapıldı.

İki genç, ailelerine yüzüklerini bir gece önce aralarında taktıklarını, bunu anlayışla karşılayacaklarını umduklarını söylediler.

Nişan konuşmasını İhsan İpekçi yaptı. İki gencin birbirini sevmesini, saymasını, zor günlerde birbirine destek olmasını istedi.

«— Yeni bir hayata başlıyorsunuz. Daima mutlu olmaya çalışın. İnsanlar mutluluklarını biraz da kendileri yaratırlar. Birbirinizi kırmaktan kaçının ve anlayışlı olun. Evinizi, yuvanızı sevin, çocuklarınıza mutlu bir gelecek hazırlayabilmek için gençliğinizde çok çalışın. Mutlu olmak hakkınızdır. Bu hakkınızı kullanın.»

Bu konuşmadan sonra Abdi, Kore'den getirdiği inci küpe ile inci iğneyi nişanlısına taktı. Nişana katılanların alkışları arasında birbirlerine sarıldılar. Abdi ve Sibel İpekçi yirmi üç yıl sürecek mutlu evliliklerine ilk adımı atmışlardı.

4

İKİ ÖLÜM, BİR EVLİLİK

Günler, geceler boyu süren yoğun bir uğraşın ürünü olan Milliyet çıkmış, Bab-ı Âli'nin devleri arasında kendine bir yer yapabilmişti ama, Abdi İpekçi, her satırında alın teri olan bu gazeteye imzasını koyamıyordu...

Askerliğini Kore'de bitirip yurda dönmüş ve gazetenin başına geçmişti, ancak henüz o günlerde izinli sayıldığı için teskeresi gelmemişti. İşte bu süre içinde gazetenin künyesinde, «Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden» kişi olarak Turhan Aytul'un imzası çıkıyordu...

1 Ekim 1954 Cuma günü yayın hayatına başlayan Milliyet, Abdi İpekçi'nin yönetiminde her geçen gün daha iyiye, daha güzele doğru yavaş, ama emin adımlarla ilerliyordu...

Ali Naci Karacan'ın başyazarı, Peyami Safa, Ulu-nay, Reşat Ekrem Koçu gibi o dönemin ünlü yazarlarının yazıları ve güvenilir haberleriyle Milliyet, Ali Naci'nin deyimiyle her geçen gün «Halkın Gazetesi» olma yolundaki amacına yaklaşıyordu...

Gazetecilik uğraşı sırasında hiçbir zaman karikatür sevgisini de dışlamayan Abdi İpekçi o günlerde gazetenin birinci sayfasına Ferruh Doğan'ın renkli karikatürünü koyuyor, pazar günleri verilen 4 renkli magazin ekinde de Bedri Koraman, Oğuz Aral ve

Osman Er gibi karikatüristlerin yapıtlarını değerlendirdiyordu...

Sporun, özellikle futbolun, Türk okuru üzerindeki etkinliğinin bilincinde olan Abdi İpekçi, o günlerin Bab-ı Âli'si için çok yeni olan «spor haberlerini zaman zaman birinci sayfada gösterme» gibi bir yeniliği de getiriyordu... Milli maçlarda, ya da çok önemli karşılaşmalarda sonuçlar gazetenin birinci sayfasında anons-haber karışımı bir yöntemle veriliyordu...

Gazetenin birinci sayfasında, kadın unsuru olan bir haber ya da fotoğraf kullanılmaya özen gösteriliyor, birinci sayfanın ciddi haberleri arasında, kadınla ilgili haber ve fotoğraflar bir rahatlatma unsuru olarak değerlendiriliyordu...

Yoğun bir çalışma içinde geçen bir ayın sonunda, 30 Ekim günü çıkan Milliyet, ilk kez Abdi İpekçi'nin Yazı İşleri Müdürü olarak imzasını taşıyordu...

O günlerin Bab-ı Âli'sinde «Genel Yayın Müdürü» gibi bir sıfat ve böyle bir görev olmadığı için, gazetelerin patronlarından sonra gelen yazı işleri müdürleri, gazetelerin her şeyi demekti...

* * *

Sibel'le nişanlılığı, gazetedeki işlerinin biraz olsun rayına girmesi, Abdi İpekçi'nin yaşamındaki mutluluğun da kaynağını oluşturuyordu... Abdi İpekçi, küçük ama mutlu bir dünya kurmuştu kendisine... Artık, geleceğe dönük düşüncelerini daha bir rahat gerçekleştirebiliyordu...

Abdi İpekçi'nin o günlerdeki mutlu dünyasında tek üzücü olay, babasının ölümü oldu...

Üç çocuğunun ölümünden sonra bir de karısı Vesime Hanımı yitiren Cevdet Bey, bir yandan yaşlılığın, bir yandan da çok sevdiği varlıkları yitirmenin acısıyla, günlük yaşamdan elini ayağını çekmiş, evine kapanmıştı... İşlerini büyük oğlu Mehmed'e devreden Cevdet Bey, odasından çıkmıyor, kendini dine verir, huzur bulmaya çalışıyordu.

Çocukları ve akrabaları, «bu durumun, karısının ölümünden kaynaklandığını ve yeni bir evlilikle çözümleneceğini» düşünerek, Cevdet Bey'in kendi yaşlarında bir hanımla evlilik yapmasını sağlayacaklardı.. Cevdet Bey'in ikinci karısı Ayşe Hanım da kısa bir süre içinde hem çocukları tarafından sevilip sayılan hem de Cevdet Bey'in dünyasını değiştiren biri olarak ailedeki yerini alacaktı. Ancak, Ayşe Hanım'ın beklenmeyen ölümüyle Cevdet Bey, daha bir içine kapanıyordu... Cevdet Bey'in kötü kaderi, sonunda onun kısmen akli dengesini yitirmesine yol açacaktı... Zaman zaman, evden dükkâna çıkıyorum diye ayrılıyor ve uzun süre eve dönmüyordu... Babalarını bulmak görevi de evin en küçüğü Abdi İpekçi'ye kalıyordu... Cevdet İpekçi'nin yorgun yüreği, odasına kapandığı günlerden birinde duruverdi. Cevdet Bey'in ölümü, Abdi İpekçi için, en az annesi, ablaları ve ağabeyini yitirmek kadar acı verici bir olaydı ama, onun son günlerindeki çaresizliğini düşündükçe, ölümü bir an için kurtarıcı gibi düşünebiliyordu... Bir yandan gazetedeki işlerinin yoğunluğu, bir yandan da Sibel'in yardımlarıyla Abdi İpekçi, babasının acısını, üzerinde büyük bir olumsuz etki yaratmadan atlatabildi...

DOSTLUK PEKİŞİYOR

Milliyet'in çıkışıyla başlayan Ercüment Karacan - Abdi İpekçi dostluğu giderek daha da pekişiyor, özellikle yapılacak yenilikler konusunda Baba Ali Naci Karacan'a karşı «ortak bir cephe» görüntüsüne dönüşüyordu. Usta gazeteci Ali Naci ise oğlu Ercüment ile, gazetesini teslim ettiği bu genç adam arasındaki dostluğu, pek belli etmese de olumlu duygularla izliyordu...

Ne varki, gazetenin çıkarılması için alınan borçlar, gazetenin hazırlık çalışmalarındaki bunalımlı günler, Ali Naci Karacan yaşındaki bir insan için çok yıpratıcıydı. Hareketi, eğlenceyi ve kumarı çok seven Ali Naci açısından bu, büyük bir tehlike demektir... Ali Naci Karacan idealindeki gazeteyi gerçekleştirmişti ama, yüreği de çok yorgun düşmüştü...

ALİ NACİ'NİN ÖLÜMÜ

6 Temmuz 1955 günü Ali Naci gazeteye çok erken geldi. Bir yorgunluk hissediyordu tüm vücudunda. Siyasal konularda nasihat vermesini pek sevmemesine karşın, o günkü başyazısında «siyasi partiler arasında kurulması gereken dostluğu» işledi.

Erken bitmişti yazısı. Abdi İpekçi'yi odasına çağırdı ve yazısının çift sütuna dizilmesini rica edip, gazeteden ayrıldı.

Abdi İpekçi, Ali Naci Karacan'da bir gariplik olduğunu sezinlemişti ama, pek üstüne varamadı.

Tarayba'daki evinde bir süre dinlendi. Gazetenin bağlanmasına yakın matbaayı bir kez daha arayıp, gecenin son haberlerini sordu ve yatağına girdi...

7 Temmuz günü Ali Naci Karacan yine çok erken uyanmıştı... Tarabya'daki evinin, sokağa bakan balkonuna kurulan kahvaltı masasında, o günkü gazeteyi, özellikle kendi yazısını okumayı çok severdi. Onun bu alışkanlığı, yeni bir güne başlarken sanki güç verirdi kendisine... O gün de aynı şeyi yapmayı amaçlıyordu. Bir gün önce yazdığı başyazıyı okumaya başladığında bir ter bastı tüm vücudunu, göğsüne apansız giren ağrı, giderek artmaya başladı... Şiddetli bir kalp krizi geçiriyordu... Daha önce de tam beş kez yaşamıştı aynı krizleri... Evde bulunanlar hemen müdahale ettiler. Kol damarlarından biri kesilerek, kriz hafifletilmek istendi, ama başarılı olmadı bu girişim. Ali Naci Karacan kurtarılamamıştı... Oysa, her gün yaptığı gibi kahvaltıdan sonra gazeteye gidecek, gazetedeki dostlarına «Monşer, makalemi nasıl buldun?» diye soracaktı. Ama olmadı, Ali Naci'nin kendi değil, ölüm haberi ulaştı gazeteye...

Ali Naci'nin beklenmeyen ölümü, başta Ercüment Karacan ve Abdi İpekçi olmak üzere gazete çalışanlar üstünde büyük bir şok etkisi yarattı... Herkes birbirine, «ne olacak?» diye soruyordu...

Yazarından muhabirine, sekreterinden mürettibi-ne dek bir yalnızlık, bir çaresizlik çökmüştü herkesin yüreğine...

8 Temmuz 1955 tarihli gazete siyah başlıkla çıkıyor, birinci sayfadaki. Ali Naci'nin Başmakalesi'nin yeri kalın siyah bir çerçeve içinde boş bırakılıyor, gazete 8 sütuna manşetten tüm Milliyet'i acıya boğan haberi veriyordu:

«Ali Naci Karacan'ı kaybettik.»

Bir gün sonraki gazete ise, onu sevenlerin, gazeteyi teslim ettiği arkadaşlarının anılarıyla doluydu...

Yönetime gelişinden 9 ay sonra patronunu yitiren Abdi İpekçi ise, Ali Naci Karacan'ı «Ekselans Merhaba» başlıklı bir yazıyla uğurluyordu:

«Ekselans Merhaba...

Her sabah Naci Bey ile benim odamı ayıran kapı ani olarak açılır, bir eli cebinde karşımda Naci Bey belirirdi. Mutad alaylı selamını, tatlı sert bakışlar, mütebessim dudaklarla verdikten sonra sorardı:

'Ne haber?...'

Dün sabah ve bu sabah çok bekledim. Kapı yine açılsın, Naci Bey yine karşıma çıksın, tatlı selamını yine duyayım diye... Yarın sabah da ondan sonraki sabahlar da hep bekleyeceğim...

Genç yaşıma rağmen, hayatta çok acı gördüm, çok sevdik yitirdim. Ekserisi ani oldu. Alışmak güçtü, inanmak zordu. Fakat ister istemez alıştım, inandım. Ama bana öyle geliyor ki, Naci Bey'in artık yaşamadığına hiç inanamayacağım, hiç alışamayacağım. Kapım açılsın, Naci Bey eli cebinde sessinsin;

'Merhaba ekselans?...'

Naci Bey'i Milliyet Yazı İşleri'nde çalışan herhangi birine sorun. Size muhakkak şu cevabı verecektir:

'Baba adamdır...'

Naci Bey'i Milliyet'te çalışan mürettiplere, kahvecilere, hademelere, çıraklara sorun yine aynı cevabı alacaksınız:

'Baba adamdır...'

Onu tanıyalı 9 ay bile olmadı. Fakat işte ben de size bütün samimiyetimle itiraf ediyorum:

Naci Bey'i öz babam gibi sevdim.

Onunla, müessesede çalışan herkes gibi benim de bağlarım, 'amir-memur', 'patron-müstahdem' münasebetlerinden çok uzaktı. O bizim babamız, biz onun evlatları idik. Gazetenin en amansız münekkidi idi. Her gün bütün gazeteyi son harfine kadar okur, bütün hatalarımızı yakalar bizi haşlardı. Bir babanın evladını haşladığı gibi. Hemen hemen her gün bütün arkadaşların masasına uğrar, alaylar, latifeler, nükteler yağdırırdı. Kiminin kıravatına takılır, kiminin âşık haliyle alay eder, hepimizi güldürür geçerdi. Fakat bu alaylarının arkasındaki muhabbet ve şefkat hiçbir zaman laubalileşmez, karşılıklı vekarını daima muhafaza ederdi. Tıpkı baba ile evlat arasında olduğu gibi...

Ne yazık ki bu 'baba adam'ın, bu 'insan adam'ın babalığından, insanlığından, tevazuundan, neşesinden, tecrübesinden, bilgisinden sadece 9 ay faydalanabildim...»

GAZETEYE DEVAM

Ali Naci'nin ölümünden sonra gazeteye, eve başsağılığına gelen dostlar, arkadaşlar, Ercüment Karacan ve Abdi İpekçi'ye «üzülmeyin, ölenle ölünmez» diyorlardı ama, Ali Naci'nin geride bıraktıkları pek iç açıcı değildi...

Babasının ölümünden sonra annesi Hidayet Hanım'la yalnız başına kalan Ercüment Karacan'ın elinde, bir yığın borç senedinden başka bir şey yoktu. Gazetenin hazırlık yıllarında annesinin mücevherle-

rine varıncaya dek her şey paraya dönüştürölüp Milliyet için harcanmıştı...

Babasının ölümünün üstünden birkaç gün, ya geçmiş, ya geçmemişti. Ercüment Bey'le annesi Hidayet Hanım bir gece oturup bütün gerçekleri konuşuyorlar; sonunda da avukatlarına danışmaya karar veriyorlardı.

Avukatlarının Karacan'lara önerisi de pek iç açıcı değildi... Mal varlıklarının, borçlarını karşılamaması nedeniyle Ali Naci Bey'den kalan mirasın reddedilmesini öneriyordu avukatlar... 34 yaşındaki Ercüment Karacan bir yol ayrımına gelmişti. Ya babasından kalan borçları üstlenip bu işe 'devam' diyecek, ya da kalan miras, borçları ödemeye yetmeyeceği için 'redd-i miras' isteminde bulunacaktı... Kocasını kaybetmenin acısından bu işlerle uğraşmaya hali olmayan Hidayet Hanım, her şeyi Ercüment Bey'in üzerine bırakmıştı... Ercüment Karacan sonunda Abdi İpekçi ile konuşmaya karar verdi... Ondan alacağı yanıtı göre yeni yaşamına bir yön verecekti...

Gazeteye gittiğinde ilk işi sekreterine, Abdi İpekçi'yi odasına çağdırtmak oldu...

İpekçi tedirgindi. Söze Ercüment Karacan başladı:

«— Bak Abdi, iki gündür uzun uzun ne yapacağımızı düşünüyorum. Bir karar vermek durumundayım. Bu kararı verirken senin de fikrini almak istiyorum...»

«— Teşekkür ederim Ercüment.»

«— Abdi, sekiz yıldır bu işin içindeyim. Her ne kadar gazetecilik öğrenimi görmediysem de, patron olarak bu gazeteyi götürebilecek gücü kendimde görüyorum. Zaten Bab-ı Âli'de bir tane gazetecilik öğre-

nimi yapmış patron gösteremezsin bana. Burası bir işyeri ama, bir lastik fabrikası değil, bunu biliyorum... Sen evet dersen, birlikte götürebiliriz. Yalnız şunu unutma, babamdan bize kalan bir yığın borç seneden başka hiçbir dayanağımız yok...»

Abdi İpekçi, gözlerini Ercüment Karacan'ın gözlerine dikmiş, sessizce cümlelerinin sonunu gelmesini bekliyordu... Bu konuşmaların ardından, gazetesinin kapanması da söz konusu olabilir kuşkusunu ile tedirgin bir bekleyiş içindeydi... «Sen evet dersen» sözlerini duyduğunda, birden içi ferahladı. Milliyet'in devamı kendisinin onayına kalmıştı... Yanıtı kısa ve öz oldu:

«— Tabii Ercüment, birlikte götürürüz. Zaten başka çaremiz yok.»

Kısa bir sessizlik oldu odada. Ercüment Karacan da Abdi İpekçi de duygulanmışlardı. Sessizliği bozan yine Ercüment Karacan oldu:

«— Teşekkür ederim Abdi. Eğer sen hayır deseydin, redd-i miras talebinde bulunup, kendime başka bir yön çizecektim.»

Abdi İpekçi ile yaptığı konuşmadan güç alan Ercüment Karacan daha sonra gazetede çalışan öteki arkadaşlarını da tek tek çağırıp, durumlarını anlatıyor, herkesten özveride bulunmalarını istiyordu... Gazetesinin genç patronuyla konuşan hemen herkesin yanıtı aynı oluyordu:

«Tamam Ercüment Bey, yanındayız...»

Abdi İpekçi'nin gazetesinin yönetimine gelişinden, Ali Naci Karacan'ın ölümüne dek geçen 9 aylık süre, Milliyet'in de Abdi İpekçi'nin de kişilik savaşımı verdiği yıllardı...

* * *

Abdi İpekçi'nin Japonya'ya yaptığı geziyle ilgili izlenimler, seri yazı olarak yayınlanıyor, Türhan Selçuk sürekli olarak birinci sayfada karikatür çizmeye başlıyordu...

O yıllarda Milliyet'in adından söz ettiren en önemli olaylardan biri de Hilton Oteli'nin açılışı sırasında meydana gelecekti...

10 Haziran 1955 günü Hilton Oteli'nin açılışı nedeniyle düzenlenen törenlere Nicky Hilton da, o günlerde yıldızı yeni yeni parlamaya başlayan sevgilisi Terry Moore ile birlikte gelmişti.. Nicky Hilton ve sevgilisi Terry Moore'un İstanbul'daki günlerini izleyen gazeteciler arasında, Milliyet'in foto muhabirlerinden İlhan Demirel de vardı. Demirel'in, Terry Moore ile yapılan bir röportaj sırasında çektiği ve aktrisin en mahrem yerlerini sergileyen fotoğraflar gazetede yayınlanınca büyük yankılara yol açıyordu...

İlhan Demirel'in basıp getirdiği fotoğrafları gören Abdi İpekçi, birden heyecanlanıyor, fotoğrafların gazeteye basılıp basılmaması konusunda, önce çalışma arkadaşları sonra da Ercüment Karacan'la bir konuşma yapıyordu. Uzun tartışmalardan sonra Terry Moore'un fotoğrafı, 3,5 sütuna tepeden kullanılıyordu... Fotoğrafın kullanılması, Terry Moore ve sevgilisini küplere bindirirken, filmlerin Avrupa basınına yansımından korkuluyordu. Üst düzeyde yapılan girişimler sonunda, Ercüment Karacan, Abdi İpekçi ve İlhan Demirel'in de katıldığı bir toplantıda Demirel'in çektiği film yakılıyordu...

İlhan Demirel'in çektiği ve kendisine 5 bin liralık prim verilmesine neden olan bu fotoğraf, Milliyet'in adından kamuoyunda hayli söz ettirirken, o dönem gençliğinin yıllarca belleklerinden çıkmayacak

olan Terry Moore da, geride bıraktığı bir yığın güzel anıyla İstanbul'dan ayrılıyordu...

Abdi İpekçi'nin Terry Moore'un fotoğrafını kullanırken aldığı karar, derinlemesine bakıldığında, O'nun haber unsuru taşıyan her olaya, önemli bir habermiş gibi bakışını sergilemesi açısından ilginçti... O günlerin Milliyet'inin saygınlığına leke düşürebilecek «çıplaklık» gibi bir olay bile, İpekçi'nin süzgecinden geçtikten sonra fazla yadırganmayacak bir olaya dönüşebiliyordu. İpekçi, izleyen yıllarda da bu tavrını hep koruyacak, eleştiri gelebilir endişesiyle, bu tür olayların üzerine gitmekten hiçbir zaman çekinmeyecekti...

Ali Naci Karacan'ın sağlığında, Abdi İpekçi ile arasında bir tek olayın dışında ciddi olarak nitelenebilecek bir tartışma olmamıştı. İpekçi'nin Ercüment Karacan'la olan yakın dostluğu bu tür olasılıkları engelliyordu.

Abdi İpekçi ile Ali Naci Karacan arasındaki tek ciddi tartışma, bir haber başlığı yüzünden çıkmıştı. Gazetenin kuruluşundan ölümüne dek Demokrat Parti ve Adnan Menderes'in yanında olan Ali Naci Karacan, oğlu ve İpekçi'nin dayanışması karşısında, gazetenin haber politikasına pek karışmasa da başyazılarında bu tavrını açıkça sürdürüyordu...

İşte böyle bir ortam içinde 4 Temmuz 1955 günü gazeteye giren, «İktidar muhalefete isnadlarda bulundu» başlıklı haber, Ali Naci Karacan'la Abdi İpekçi'yi ilk kez karşı karşıya getiriyordu.

Haberin verilmiş biçimindeki bir aksaklık neden olmuştu bu tartışmaya...

İsnad, yalan ya da iftira anlamına geldiği için Ali Naci bu başlığa çok sinirlenmiş, yakınlarına, «Be-

nim gazetem böyle bir şeyi nasıl koyar, ben şimdi Menderes'e ne diyeceğim» şeklinde yakınmıştı.

Ali Naci kızmakta haklıydı... Oysa Abdi İpekçi de böyle olmasını istememişti. Olay «itham» ve «İsnad» sözcüklerinin karıştırılmasından kaynaklanıyordu... Gazetenin hazırlanış temposu içinde ya da yanlış bir haberleşme sonucu «İtham» ya da bugünkü anlamıyla «Suçlama» sözcüğü yerine «Yalan ve itira» anlamına gelen «İsnad» sözcüğünün girmesi Ali Naci'yi çok kızdırmıştı. Bu gergin ortam, Ercüment Karacan'ın devreye girmesiyle fazla büyümeden kapatılacaktı.

* * *

Bu ve benzeri olayların gazete içinde yarattığı ortam, Abdi İpekçi karşıtı bazı kişilerin de harekete geçmesine yol açıyordu... Bunlardan biri de Peyami Safa idi... Peyami Safa Abdi İpekçi'ye karşı başından beri hep tavır koymuş, Ali Naci Bey'le olan yakınlığı nedeniyle üst düzeyde İpekçi'nin aleyhine bir ortam yaratabilmişti. Peyami Safa, gencecik bir çocuğun gazetenin yönetimine getirilişini hazmedemiyordu bir türlü. Bu haberin çıkıp Ali Naci'nin çok sinirli olduğu günlerden birinde Peyami Safa, Faruk Demirtaş, Turhan Aytul ve Cemil Cahit'le birlikte Vilayet'in karşısındaki lokantada yemek yiyordu... Yemekte konuşulan konu, Ali Naci Bey'in Abdi İpekçi ile ilgili düşünceleriydi. Konuyu gündeme getiren kişi de Peyami Safa idi:

«— Ali Naci Bey, bu çocuğun Türkçe bilmediğine kani oldu. 'Başlıklar istediğim gibi olmuyor' diyor. Gazeteyi Turhan çizsin, başlıklar da Faruk tarafından verilsin istiyor.»

Peyami Safa'nın bu yaklaşımına ilk tepki, Faruk Demirtaş'tan geliyordu.

«— Gazetede garip bir hava var. Çalışanlara sanki benim ekibimmiş gibi davranılıyor. Aslolan başlıklar değil, gazete. Önemli olan Abdi'nin gazeteciliği bilip bilmediği. Abdi bana göre mizanpajı da gazeteciliği de iyi biliyor. Başlıklarda bir yanlış oluyorsa, Ali Naci Bey'le konuşurum, düzeltiriz ve daha dikkatli oluruz.»

Bu yemek sohbetinde Turhan Aytul da Abdi İpekçi'den yana ağırlığını koyuyordu...

Milliyet'in yönetimindeki değişikliğe başından beri karşı olan Peyami Safa, o günlerde alaycı bir yaklaşımla İpekçi ve arkadaşlarına «Küçük Dâhiler» diye bir ad takmıştı... Bu tür yanlışlıkları da İpekçi'ye karşı kullanmak için hep bir fırsat bekliyordu. Güçlü bir yazar oluşu ve Ali Naci Bey'le olan yakınlıkları bu tür olaylara neden olabiliyordu...

Abdi İpekçi'ye karşı olan bu tavırlar, Ali Naci Karacan'ın ölümüne dek sürecekti, ölümünden sonra Ercüment Karacan ile İpekçi'nin yakınlığı bu tür ortamların yaratılmasına fırsat vermeyecekti...

Ali Naci'nin Demokrat Parti ve Menderes'ten yana oluşundan kaynaklanan psikolojik baskı da üzerinden kalkınca, Abdi İpekçi daha tarafsız bir gazete yapmak için Milliyet'te çok uygun bir ortam buluyordu.

* * *

Abdi İpekçi gazetede bu savaşımı verirken, nişanlısı Sibel'in yanında, iş hayatındaki kavgaları, gerilimlerini unutuyor, zarif, sıcak, yumuşak kişiliğine dönüyordu...

Abdi İpekçi'nin Sibel Dilber'le nişanlı olduğu dönemde,ERCÜMENT KARACAN Lale Sarı ile evliydi ve Abdi İpekçi gelecekteki karısını ilk kez Hilton'un açılış törenlerinde, patronu ve karısıyla tanıştırmıştı. Bu tanışma ne yazık ki uzun ömürlü olmayacak, İpekçi ve Karacan'ın ailece dostluk kurmaları, Karacan'ın Cemile Hanım'la evliliği döneminde pekişecekti.

Gazetedeki yorgun günlerinin dışında kalan zamanlarını nişanlısı ile geçiren Abdi İpekçi, tiyatro ve sinemaya gidiyor, genellikle gazetedeki işiyle ilgili kokteyl ve toplantılarda da hep nişanlısıyla birlikte oluyordu...

İSTANBUL'DA BİR GARİPLİK VAR

1955 yılının Eylül ayında Türkiye'nin gündemindeki en önemli konulardan biri Kıbrıs sorunuydu... «Ya taksim, ya ölüm» sloganlarının ayyuka çıktığı bu ortamda iyice gerginleşen Türk-Yunan ilişkileri Eylül ayı başında iyice doruğa tırmanmıştı. Türk-Yunan ilişkilerinin böylesine gerginleştiği günlerde Abdi İpekçi İngiltere'ye davet ediliyor, bu çağrıyla ilgili olarak da 5 Eylül 1955 akşamı İngiltere'nin İstanbul Konsolosluğu'nda bir kokteyle çağrılıyordu. Kokteylden sonra da Londra'ya uçacaktı...

Abdi İpekçi İngiliz Konsolosluğu'ndaki kokteyle nişanlısı Sibel'le birlikte gitti. Kokteylden sonra bir süre nişanlısı ile yürüdüler... 5 Eylül'ü - 6 Eylül'e bağlayan gecede bir garip sessizlik vardı... Abdi İpekçi çok tedirgindi, bir şeyler olacakmış gibi duygular içindeydi...

«— Sibel, garip bir şeyler olacak gibi geliyor ba-

na. Londra'ya gitmeyeceğim... Böyle zamanlarda gazeteden ayrı kalmak iyi sonuçlar vermiyor.»

«— Abdi'ciğim sana öyle geliyor. Yunanistan'la ilişkilerimizin bozuk olması seni kuşkulandırıyor. Bir şey olmaz, sen git.»

Sibel Dilber, o günlerdeki gerginliğin, bir İstanbul gazetesinde çıkan ve Yunanlıların Atatürk'ün evine bomba koyduğuna ilişkin haberlerden kaynaklandığını düşünüyordu... Nişanlısını Londra'ya gitmesi için güçlükle ikna edecekti. Bir süre sonra birlikte Yeşilköy'e gidecekler ve Sibel Dilber nişanlısını Londra'ya uğurlayacaktı...

* * *

Kıbrıs üzerine tırmanan olayların yarattığı gerginlik bir yanda, Atatürk'ün Selanik'teki evine bomba konulduğuna ilişkin haberler bir yanda etkisini göstermiş, başta İstanbul olmak üzere Türkiye bir barut fıçısına dönmüştü. Dokunsanız patlayıverecek bir öfke egemendi birçok kişide... Abdi İpekçi'nin «bir gariplik var,» diye Londra'ya gitmek istemediği gece, İstanbul'da olaylar patlıyor, Rum azınlığın sahip olduğu ev ve işyerleri tahrip ediliyordu. Saldırıları kısa bir süre sonra İzmir'e de sıçrayacak, İzmir'deki Yunan Konsolosluğu ile Fuar'daki Yunan Pavyonu ateşe verilecekti...

İktidardaki Demokrat Parti'nin bir sol provakasyon, bir «komünist oyunu» olarak değerlendirdiği 6-7 Eylül olayları, Milliyet'in Ali Naci Karacan'ın ölümünden sonraki kesin siyasal tavrını da ortaya koyacaktı... Yüzlerce sol eğilimli aydının gözaltına alınıp tutuklanmasına yolaçan bu olaylar sırasında Milliyet, DP'ye karşı olan tavrını açıkça sergileyecekti...

6-7 Eylül olayları ülke genelinde bir endişe havası yaratırken, DP içinde de bölünmelere yol açıyordu. 19 milletvekili, basında yazılanların da etkisiyle partilerinin yönetimine başkaldırıyordu. DP Yönetimi, parti içinde patlak veren yeni bunalımı isyancı 19 milletvekilini Haysiyet Divanı'na vererek bastırmak istiyordu. Haysiyet Divanı isyancılardan 9'unun hemen partiden ihracına, geri kalanlarla ilgili olarak da soruşturma açılmasına karar verince, bu milletvekilleri partilerinden istifa edip 19 Kasım 1955 günü «Hürriyet Partisi»ni kuruyorlardı. Bu gergin ortamda Turan Güneş, Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu, Cihat Baban ve İbrahim Öktem'in de içlerinde bulunduğu grup, Demokrat Parti'nin o dönemdeki taşkınlıklarını önlemek için büyük bir çaba harcıyorlardı...

Siyasal ortamdaki bu gerginlik, Abdi İpekçi'nin gazete yönetiminde kurduğu etkinlikten kaynaklanan bir güçle, yavaş yavaş Milliyet'in muhalefetten yana bir çizgiye oturmasına yol açıyordu.

ABDİ İLE SİBEL EVLENİYOR

8 Ekim 1954 günü Sibel Dilber'le nişanlanan Abdi İpekçi, iş yaşamındaki gerginlik ve sıkıntıları, bu mutlu ve sağlıklı ilişkiyle dengeliyor, bu ilişkinin artık mutlu bir yuvaya dönüşmesinin zamanı geldiğine inanıyordu...

Nişanlılıklarının birbuçuk yıla yaklaştığı günlerde Abdi İpekçi konuyu nişanlısına açıyor ve 19 Ocak 1956 tarihini evlilik günü olarak kararlaştırıyorlardı.

Evlilik işlerini Abdi İpekçi yürütüyordu. Aralarında aldıkları karara göre, nikâh Tünel'deki Beyoğ-

lu Evlendirme Dairesi'nde olacak, bir gün sonra da Taksim Belediye Gazinosu'nda düğün yapılacaktı.

Abdi ve Sibel İpekçi'nin nikâhının kıyıldığı 19 Ocak 1956 tarihi, Türkiye'nin de Avrupa'nın da zorlu bir kış geçirdiği günlere rastlıyordu.

Nikâh günü geldiğinde, Sibel Dilber de Abdi İpekçi de oldukça heyecanlıydı... Sibel Dilber'in tanıklığını İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay, Abdi İpekçi'nin tanıklığını da patronu ve yakın dostu Ercüment Karacan yapıyordu... Ercüment Karacan nikâhtan hemen sonra yurtdışına bir geziye çıkacak, bir gün sonra Taksim Belediye Gazinosu'nda yapılacak törene katılamayacaktı...

Taksim Belediye Gazinosu'nda yapılan düğün töreni, Abdi ve Sibel İpekçi çiftinin gazete ve aile çevresinden dostlarının katılımıyla oldukça neşeli geçti. İlhan Demirel töreni fotoğraflarken, birlikte Afrika'ya gittikleri yakın arkadaşı Kemal Baysal da töreni filme alıyordu. İpekçi'lerin gazeteci dostları Leyla Umar, Ümit Deniz, Halit Kıvanç ise gecenin neşe kaynağı oluyorlardı... Sibel ve Abdi İpekçi törenden bir gün sonra üç haftalığına, balayı için Avrupa'ya uçtular...

Sibel İpekçi'nin balayı günlerinden kalan en ilginç anısı, Viyana'da dağa çıktıkları günlerdi. İlk kez birlikte kayak yapmayı deniyorlar ancak bir türlü başarılı olamıyorlardı. Karlar içinde düşe kalka geçen kayak denemelerini, Sibel İpekçi yıllar sonra buğulu gözlerle anlatıyordu...

HEM MİLLİYET'İN
HEM İPEKÇİ'NİN
SAYGINLIĞI ARTIYOR

1956 yılının Ocak ayı Abdi İpekçi için mutlu bir başlangıçtı... Yıllardır düşlediği mutlu bir yuvanın kuruluşu, gazetedeki savaşımının kendi lehine gösterdiği gelişmeler bu mutluluğu daha da pekiştiriyordu.

Her ne kadar Peyami Safa ve Ulunay gibi güçlü yazarların etkinlikleri sürse de, Ercüment Karacan'ın da yardımlarıyla Abdi İpekçi gazetesinin yönetiminde giderek tek isim olmuştu.

Abdi İpekçi, balayı süresince cebinden hiç eksik etmediği küçük defterine yazdığı notları, çektiği anı fotoğraflarını, gazeteye dönüşünde, bir yazı dizisi olarak değerlendiriyor, «Avrupa 1956» adını koyduğu yazı dizisi 1956'nın Mart'ında yayınlanıyordu...

İpekçi'nin bu mutlu dönemi, Demokrat Parti iktidarının da giderek muhalefetten yana sertleşmeye başladığı günlere rastlıyordu...

Partilerin açık hava mitinglerine kısıtlamalar getiriliyor, bu sertleşmeyle birlikte, muhalefete ilişkin haberler Milliyet'te özellikle büyük biçimde gösteriliyordu... Siyasal ortamdaki bu gerginliğe karşın, Abdi İpekçi yönetimindeki Milliyet, temelde benimsediği prensiplerini koruyor, örneğin Grace Kelly'nin Monako Prensi Rainer ile evliliği o günlerde manşetten yayınlanıyordu. Katı bir politik gazete olmaktan çok, halkın büyük çoğunluğunun ilgi duyduğu olay-

ları da büyütebiliyordu. Bizim dışımızda bir öykü olsa da bir prensin evlenmesi, bir sinema yıldızının prenses olmasının gerisinde yatan insancıl öyküye Abdi İpekçi yönetimindeki Milliyet'te böylesine yer verilebiliyordu.

Milliyet'in muhalefetten yana ağırlığını iyice koyduğu bu günlerde Kasım Gülek'in Rize'de mahkemeye verilmesi, Osman Bölükbaşı için Samsun'da yaptığı bir konuşma nedeniyle soruşturma açılması hep büyütülerek yayınlanacaktı.

Bu arada CHP'den İsmet İnönü, Millet Partisi'nden Osman Bölükbaşı, Hürriyet Partisi'nden Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu'nun imzalarını taşıyan bir muhalefet bildirisi, «Tehditlere rağmen mücadeleye devam» başlığıyla Milliyet'in manşetinde yer alırken, gazete artık kesinkes muhalefetten yana ağırlığını koyuyordu.

1956 yılının Ekim ayı, Milliyet'in dış haberlerdeki tavrını yansıtmaması açısından da ilginç bir olaya tanık oluyordu.

30 Ekim'de Macaristan'ın bağımsızlığını ilan etmesi Milliyet'te manşetten verilirken, dört gün sonra Sovyetler'in Macaristan'ı işgal ettiği gazetede önemli bir mizanpaj yeniliğine yol açıyordu.

O günlere kadar Milliyet başlığının üstünde hiçbir haber yer almazken, Sovyetler'in Macaristan'ı işgali, gazetecilik dilinde «Sürmanşet» diye adlandırılan bir yöntemle Milliyet başlığının üstünde veriliyordu.

Bu olay Türkiye açısından çok önemliydi. O günlerin Türkiye'si bu olayların gelişmelerini soluksuz izliyordu. Abdi İpekçi böylesine büyük bir olayın nasıl değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyor, yürekli bir

halkın duygularını yansıtan bir gazetecilik yapmanın gereğine inanıyordu.

4 Kasım Pazar günü, yazı işlerinde çalışan arkadaşlarına bir gün sonraki Milliyet'in başlığını söylediği zaman, buluşu herkes tarafından beğeniyle onaylanıyordu.

5 Kasım 1956 tarihli Milliyet, iri harflerle yazılmış «Rus kahpeliği» başlığıyla çıkıyordu. Bu başlık o günlerin Bab-ı Âli'si için oldukça dinamik ve alışılmadık bir başlık türüydü. Daha da önemlisi, sokaktaki adamın duygularını yansıtıyordu.

MACARLARA KAMPANYA

Abdi İpekçi daha sonraki günlerde de Sovyetler'in talihsiz Macaristan'ı işgalinin yeni bir dünya savaşına yol açabileceğini işliyor, sonunda Sovyet işgalindeki Macar halkı için yardım kampanyası açtıyordu.

«Kahraman Macar Milletine Yardım Kampanyası Açıyoruz» sloganı ile başlatılan kampanya, dinamik bir girişim olarak Milliyet'e saygınlık kazandırıyor-du.

Abdi İpekçi ve kadrosunun iç ve dış politika ile magazin konularında gösterdiği bu dinamizm, spor konularında da sürüyor, önemli maçlar hep birinci sayfadan veriliyordu.

1956 Nisan'ında Gündüz Kılıç'ın Milliyet'e gelişi de birinci sayfadan manşetten anons ediliyordu.

Gündüz Kılıç'ın Milliyet'te böylesine büyütlülüğünün bir başka nedeni de Galatasaray'lı oluşundan ileri geliyordu.

Galatasaraylıların arasında «Baba Gündüz» ola

rak tanınan Kılıç'ın çevresinde yarattığı saygın kişiliğin Abdi İpekçi üzerinde de önemli bir yeri vardı. Abdi İpekçi, Gündüz Kılıç'a Milliyet'e gelişinden itibaren hep gereken saygı ve yakınlığı gösterecek, bütün isteklerini yerine getirecekti...

Abdi İpekçi'nin, sporla olan ilişkisinin temelinde Galatasaray Lisesi'nden oluşu yatıyordu. Her ne kadar sporla direkt olarak uğraşmasa da, iyi bir spor izleyicisiydi ve spor olaylarının gazete okuru üzerindeki etkinliğine inanıyordu... Bu nedenle önemli spor olaylarını, önemli bir gazete haberi olarak görür, gerektiğinde birinci sayfada bile değerlendirirdi.

Milliyet'te, spor denilince akla gelen ilk isimlerden biri de Namık Sevik'ti...

Abdi İpekçi'nin Milliyet'in başına geçişinden iki yıl sonra Milliyet Gazetesi'ne katılan Namık Sevik, gazeteye girişinden kısa bir süre sonra spor servisine ağırlığını koymuş, güçlü kişiliği ile gazete yönetiminde hep ön plana çıkmış biriydi... Abdi İpekçi'nin gazeteyi bir bütün olarak görmesi, Namık Sevik'in de spor çevrelerindeki etkinliği başta olmak üzere, gazetenin üst düzeyiyle kurduğu iyi ilişkiler bu iki güçlü adamı, zaman zaman karşı karşıya getiriyor, önemli kavgınlıklara bile neden olabiliyordu...

Abdi İpekçi'nin ayrılmasından bir süre sonra İstanbul Ekspres'e giren Namık Sevik, o dönemde Milliyet'in spor servisi şefi olan Babür Ardahan'ın girişimiyle Milliyet'te çalışmaya başlamıştı.

Abdi İpekçi'nin balayı nedeniyle Avrupa'da olduğu günlerde gerçekleşen bu transfer olayı, Yazı İşleri Müdürü'nün dönüşünde tatsız bir karşılaşmaya neden olacaktı...

Namık Sevik'in spor servisine gelişinin üstünden on beş, yirmi gün kadar geçmişti. Spor servisi gün-

lük işleriyle uğraşırken, içeri giren Abdi İpekçi'yi Babür Ardahan ayağa kalkarak karşılıyor, «O... Abdi Bey'ciğim, hoş geldiniz» deyip yanaklarından öpüyordu.

Namık Sevik'in o güne kadar tanımadığı Abdi İpekçi serviste çalışan öteki kişilerce de saygıyla karşılanırken, devreye giren Babür Ardahan, Namık Sevik'i Abdi Bey'e tanııtma işini üstleniyordu.

«— Efendim, Namık Sevik, yeni aramıza katıldı.»

Bu arada Namık Sevik de ayağa kalkıyor, 'memnun oldum' diyerek elini uzatıyordu.

«Memnun oldum..»

İlk tepkisi soğuktu Abdi İpekçi'nin. Bir süre sonra kendisinden hiç beklenmeyecek bir tepki gösterecekti.

«— Eğer ben burada olsaydım, sizi Milliyet'e almazdım.»

«— Anlamadım, neden o?»

«— Çünkü siz, Fenerbahçe gol attığı zaman türbünlerde 'gol' diye bağırıp kendini kaybeden birisiniz. Bizim gazetemizde çalışacak kişinin tavırları böyle olmamalı.»

Namık Sevik şaşırmıştı:

«— Yahu, ne zaman bağırmışım» diyebildi.

Abdi İpekçi ısrar ediyordu:

«— Ben biliyorum. Kendim gördüm.»

«— Milliyet'e almazsanız almayın ama bir gün gelecek, benim o bağırın adam olmadığımı anlayacaksınız.»

Abdi İpekçi konuşmasının tonundaki kırıcılığı anlamış olacak ki biraz daha yumuşuyordu.

«— Sizin hasta bir Fenerbahçeli olduğunuzu biliyorum. Ama bundan sonra sizden geçmeyen bir ya-

zı gazeteye girmeyecek. Bu işten anlıyorsunuz, denetiminiz yararlı olur servişe.»

Bu tatsız tartışmayla başlayan Abdi İpekçi-Namık Sevik ilişkisi, daha sonra bir ahbablığa dönüşecek, ancak iki güçlü kişinin anlaşmazlığı zaman zaman ileriki yıllarda da gündeme gelecek, ama Er-cüment Karacan'ın araya girmesiyle tatlıya bağlanabilecekti...

İPEKÇİ-NAMIK SEVİK TARTIŞMASI

Bu tür tartışmalardan biri de Novas adlı bir yabancı bisikletçinin Türkiye'ye geldiği günlere rastlamıştı.

Novas'ın Namık Sevik'e gelip, sürekli olarak 106 saat bisiklete binebileceğini ileri sürmesi üzerine, spor servisi bir gösteri düzenlemeyi kararlaştırıyordu. Çeşitli reklamlar alınıyor, Dolmabahçe Saat Kulesi'nin çevresinde saatlerce pedal çeviren Novas'ın rekor denemesiyle ilgili röportajlar yapılıyordu. Novas ve Milliyet'in ortak girişimi, spor sayfasına bir hareketlilik getirmişti. Röportaj yapmakla görevlendirilen muhabirlerden biri de Şükrü Gülesin'di. Gece gündüz Novas'ı izliyor, yaptığı röportajları Namık Sevik'e ulaştırıyordu. O gün de geç vakitlere kadar izlediği gösteriyle ilgili notlarını toplayıp gazeteye dönmüştü. Çevresinde bol küfürlü ve yüksek sesle konuşmasıyla tanınan Şükrü Gülesin, bir yandan bağıra çağıra espriler yapıyor, bir yandan da yazısını yazıyordu. Sonunda biraz uzunca olan yazısını bitirip Namık Sevik'e teslim etti.

O günlerde annesi ağır hasta olduğu için canı oldukça sıkkin olan Namık Sevik, Gülesin'in yazısını

beğenmiş sekreter arkadaşına, «yazı uzun gelirse devam sayfasına dönün,» deyip, evine annesinin yanına gitmişti...

Abdi İpekçi ise, o günlerde spor haberlerinin kendilerine ayrılan sayfanın dışına taşmamasını, bu kurala kesinlikle uyulmasını istiyordu. Ertesi gün Şükür Gülesin'in yazısının devam sayfasına döndüğünü görünce çok sinirleniyor, hemen telefonla Namık Sevik'i arıyordu.

Biraz önce geldiği hastaneden annesinin kanser olduğunu öğrenen Namık Sevik, telefon çaldığında çok üzgündü.

«— Alo, Namık, ben Abdi. Niye devama döndünüz?»

«— 25 bin lirayla çalıştırdığım adamın telif hakkına değil, bize olan vefası yüzünden içeri döndüm.»

«— Ben size dönmeyin demedim mi?»

«— Biliyorum ama, sen de olsan dönerdin.»

«— Hayır, dönmezdim.»

«— Ne yahu, Kuran-ı Kerim'den ayet mi dönüyorsun. Senin de döndüğün olmuyor mu, bırak 10 santim de biz dönelim...»

«— Ben sana haddini bildiririm!»

«— Ne yaparsanız yapın.»

Telefonlar karşılıklı olarak kapatıldığında, Abdi İpekçi Spor Servisi ve Namık Sevik üzerinde yeterli otoriteyi sağlayamamaktan kaynaklanan bu tartışmaya üzüldürken, Namık Sevik de artık Milliyet'le olan ilişkisinin bittiğine inanıyordu...

Birkaç gün sonra Ercüment Karacan'ın odasında yapılacak olan toplantıya Abdi İpekçi, Namık Sevik, Hasan Yılmaer ve Halit Kıvanç katılıyordu.

İlk konuşmayı Abdi İpekçi yapıyor, Sevik'in kurallara uymamasını dile getiriyordu. Namık Sevik ise

suçlamaların yersiz olduğunu savunuyordu... Bu arada Hasan Yılmaer «benim böyle bir toplantıda yerim yok» deyip odadan ayrılıyor, sonunda odada Er-cüment Karacan, Abdi İpekçi ve Namık Sevik kalıyordu.

Ercüment Karacan konuşmaları dinledikten sonra, tartışmayı bitirmek istiyordu:

«— Yahu Abdi, Namık, ben ikinizi de çocuklarım gibi severim. İkinizin de olmadığı bir Milliyet'i düşünemiyorum.»

«— Benim için bu kadar olumsuz düşünen bir yöneticiyle çalışmak istemiyorum.»

«— Olmaz öyle şey, öyle değil mi Abdi?»

«— Olmaz tabii, gideririz anlaşmazlığı, ileride affedebiliriz birbirimizi, ben de kalmanı istiyorum.»

Konuyu Ercüment Karacan kestirip atacaktı:

«— Bir daha böyle tartışmalara tanık olmak istemiyorum. Çocukluğu bırakıp kardeş gibi geçinin...»

Bu gergin ortamın yarattığı soğukluk uzun bir süre devam edecek, İpekçi-Sevik bir süre konuşmayacaklardı. İpekçi, Namık Sevik'in annesinin rahatsızlığından kaynaklanan o günkü tartışmanın nedenini öğrenince çok üzülecek, aralarındaki kırgınlığın giderilmesi için çaba gösterecekti.

Namık Sevik bu tartışmadan sonra Elif Naci ile Dörtler Lokantası'na yemeğe çıkıyordu. Yemekte karşılaştığı Hürriyet Gazetesi Genel Müdürü Necati Zincirkıran, Namık Sevik'in canının sıkkın olduğunu görünce yanlarına geliyordu.

«— Hayrola Namık, niye canın sıkkın?»

«— Abdi Bey'le tartıştık, valide hasta, hep bir araya geldi sıkıntılar.»

«— Kaç lira aylık alıyorsun Milliyet'ten?»

«— 800 lira... Neden sordun?»

«— Gel, aptallık etme, Hürriyet'ten sana 3600 lira maaş...»

«— Bir düşüneyim.»

Abdi İpekçi ile aralarındaki tartışmadan sonra aralarının düzelmeyeceğine inanan Namık Sevik, yemekten sonra yeniden Ercüment Bey'e gidiyordu:

«— Gel beni bırak Ercüment Bey, Hürriyet'e gideyim, 3600 lira da aylık veriyorlar...»

«— Ben o mesele kapandı sanıyordum.»

«— İleride de bir tartışma olur, bir beyefendilik yapıp bırakın beni, Abdi de rahat çalışsın.»

«— Olmaz öyle şey, ben senin olmadığın bir Milliyet düşünemiyorum. Maaşına da 1000 lira zam yapacağım. Kapat artık bu konuyu.»

Konu gerçekten kapanmış, Namık Sevik de Abdi İpekçi de yıllarca Milliyet'te birlikte olmuşlardı.

İPEKÇİ - BRANT VE İLGİNÇ BİR OLAY

Gazete içindeki etkinliğini kuran Abdi İpekçi Türkiye'yi ilgilendiren dış olaylarda da ağırlığını koyuyor, yurtdışından gelen çağrılarda gazetesini başarıyla temsil ediyordu.

O yıllarda, Alman Basın Örgütü'nün çağrılısı olarak Federal Almanya'ya giden Türk gazetecileri arasında Abdi İpekçi, Bahadır Dülger, Ömer Sami Coşar, Necati Zincirkıran, Faruk Yener gibi isimler vardı.

Almanya'ya davet edilen Türk gazetecileri, o yıllarda Almanya'da Basın Ataşesi olarak görev yapan Fuat Emircan ile, Cumhuriyet Gazetesinin Bonn temsilcisi Feyyaz Tokar'ın ortak çalışması sonucu belirlenmişti.

Türk gazetecileri Berlin'e geldiklerinde o yıllarda Berlin Belediye Başkanı olan Willy Brant, Türk gazetecileri onuruna bir yemek veriyordu. Kısa bir süre sonra Almanya'da genel seçimler yapılacaktı. Yemekte Brant, Abdi İpekçi ile sohbet ediyor, İpekçi Brant'a bir yıl sonra Türkiye'de yapılacak seçimlerle ilgili olarak görüşlerini anlatıyordu. Sonra söz dönüp dolaşıp Alman seçimlerine geldi. O yıllarda da Alman Sosyal Demokratları'nın ağır toplarından biri olan Willy Brant, Abdi İpekçi'ye dönüp:

«— Alman seçimleriyle ilgili olarak sizin görüşleriniz nedir?» diye sordu. İpekçi bir süre düşündükten sonra Brant'ı yanıtladı:

«— Muhalefeti güçlü görüyorum. Bence iktidara gelebilirler...»

Brant - İpekçi sohbeti sürerken yanındaki arkadaşlarıyla sohbet eden Bahadır Dülger, İpekçi'nin «muhalefet iktidara gelebilir» sözlerini duyunca birden heyecanlandı... Türkiye'deki siyasal durum konuşuluyor sandığı için heyecanla devreye girdi:

«Kesinlikle protesto ederim, muhalefetin iktidarı alma şansı yoktur. Demokratlar yine kazanacaktır...»

Willy Brant şaşırmıştı. Çünkü kendisi muhalefeti temsil eden bir belediye başkanıydı. Aynı zamanda bir parlamenter olan Bahadır Dülger'in böyle katı bir yargıya varmasını hayretle karşılıyordu. Brant'ın yüzü asılmıştı. Bu arada Abdi İpekçi'nin gülme hıçkırıkları başlayacaktı... Brant iyice şaşırmıştı. Bir Türk gazetecisi, kendisine anlam veremediği bir biçimde katı bir çıkış yapmış, bir başka Türk gazetecisi ise, garip sesler çıkararak gülüyordu... Biraz sonra bütün masa gülmeye başlıyordu... Durum Bahadır Dülger ile Willy Brant'a anlatılıyor ve masada-

ki gariplik çözümleniyordu. Ne var ki Abdi İpekçi'nin gülme krizi uzun süre devam ediyordu.

Aynı gece sabaha karşı Feyyaz Tokar'la birlikte otele dönen Abdi İpekçi, asansörde Tokar'ın yemekteki olayı anlatması üzerine yeniden kriz halinde gülmeye başlıyordu. Otel ayağa kaldırmamak için asansörün bütün düğmelerine basmaya başlayan Feyyaz Tokar, asansör durup da kapısı açılınca, oldukça güç duruma düşüyorlardı. Otelin çamaşırhane katında duran asansörü açan işçilerden biri, Abdi İpekçi'nin durumunu görünce arkadaşlarıyla birlikte korkup kaçıyordu...

MENDERES'İN ABD GEZİSİ

O dönemde Abdi İpekçi'nin katıldığı önemli yurt dışı gezilerinden biri de Başbakan Menderes'in ABD gezisiydi. Türk-ABD ilişkileriyle ilgili çeşitli temaslarda bulunmak amacıyla Amerika'ya giden Menderes, çeşitli gazetelerden birer kişiyi de beraberinde götürüyordu... Olayın bu yanının organizasyonunu da dönemin Basın Yayın Genel Müdürü Altemur Kılıç üstlenmişti. İpekçi'nin Milliyet'e girişindeki rolüyle başlayan Altemur Kılıç - İpekçi ilişkisi Amerika gezisinde daha da pekişecek, son yıllara dek uzanan bir dostluğa dönüşecekti.

O günler Menderes'in, muhalefeti tutan gazetelere karşı hırçınlaştığı dönemdi. ABD gezisine katılan Abdi İpekçi de bu hırçınlığın hedeflerinden biriydi.

Bir toplantı öncesi, Abdi İpekçi'nin kahverengi ayakkabıları içine giydiği çok renkli ekose çoraplarına gözleri takılan Başbakan Menderes, Altemur Kılıç'ı yanına çağırıp, İpekçi'ye hissettirmeden:

«Kim bu fikir fukarası adam?» diye soruyordu...

İpekçi'nin, iktidara karşı tavrını açıkça koyan Milliyet'in yönetmeni olduğunu öğrenen Menderes'in yüzü daha da ekşiyordu.

Başbakan'ın ABD gezisi, o günün koşulları içinde basın için çok önemli bir olaydı... Her türlü gelişmeler en ince ayrıntılarına kadar değerlendirilerek, Türkiye'ye geçiliyordu... Bu haberleşme trafiği içinde, biraz da o dönemin iletişim olanaklarının kısıtlı oluşundan kaynaklanan bazı aksamalar da oluyordu. Bu aksamalar bazı yanlışlıklara ve tartışmalara da yol açıyordu. Hemen tüm gazetelerin yaptığı bu tür yanlışlardan biri de Associated Press'in bir haberinden kaynaklanıyordu.

AP teleksleri ABD Başkanı Eisenhower'ın, Adnan Menderes'i yarım saat kabul edişini bir yanlışlık sonucu «yarım dakika kabul etti» olarak geçiyor, bu haber özellikle muhalefet yanlısı tüm Türk gazetesinde, AP'nin haberine dayanılarak manşetten veriliyordu. Olaydan ertesi gün haberi olan Menderes ve çevresindekiler buna çok kızıyorlar, gazetecilerle tartışıyorlardı...

Abdi İpekçi'nin bu olaydan sonra yaptığı ilk iş ise gazetesini telefonla arayıp, Turhan Aytul ve Hasan Yılmaer'e yanlışlığın nedenlerini sormak oluyordu:

«— Turhan, nedir bu işin aslı? Ben size böyle bir haber geçtim mi ki, imzamı da koymuşsunuz üstüne.»

«— Abdi Bey, bir dakika, açıklayayım, siz geçmediniz ama, AP'nin haberi aynen böyle...»

«— Mesele şimdi anlaşıldı. AP'nin haberinin orijinalini saklayın, gelince göreceğim. Ayrıca bundan sonra benim göndermediğim haberlere imzamı koy-

mayın. Eğer haberi ille de kullanmayı gerekli görü-
yorsanız, ajansa dayandırarak verin. Ayrıca bu ku-
ral yalnız benim için değil, gazetenin bütün muha-
bir ve yazarları için geçerli olacak...»

* * *

1950'li yılların ikinci yarısı, iktidardaki Demokrat
Parti için yavaş yavaş tehlike çanlarının da çalma-
ya başladığı yıllardı. Bu gelişmelerin hırçınlığı için-
de DP'nin muhalefet partilerine karşı tavırlarında da
sertleşmeler gözlenirken, aralarında Milliyet'in de ol-
duğu birçok gazete muhalefetten yana ağırlıklarını
koyuyorlardı...

İşte böyle bir ortam içinde yaklaşan 1957 yılı
seçimleri, gazetelerin çok önem verdiği olaylardan
biri olarak gündeme gelecekti. Abdi İpekçi yaklaşan
seçimler öncesinde ve seçim gezileri sırasında görev-
lendirdiği geniş bir muhabir ve yazar kadrosu ile bü-
tün gelişmeleri gazetesi aracılığıyla kamuoyuna yan-
sıtacaktı... Aralarında Hasan Pulur, Namık Sevik,
Ümit Deniz, Halit Kıvanç gibi İstanbul muhabirleri-
nin de bulunduğu geniş kadronun yaptığı seçim ön-
cesi çalışmalarla, Milliyet'in tirajı Eylül ve Ekim ay-
larında 100 bine dek çıkıyordu...

57 seçimlerini iktidardaki Demokrat Parti kaza-
nıyor ama önemli ölçüde oy kaybediyordu. Başta CHP
olmak üzere bütün muhalefet partileri, DP'nin seçi-
me hile karıştırdığını öne sürerek sonuçlara itiraz edi-
yorlardı.

Böylesine gergin bir ortamda CHP'nin seçim so-
nuçlarıyla ilgili olarak yaptığı resmi itiraz bazı olay-
ların çıkmasına neden oluyor, bu olaylar Milliyet'te
manşetten yansıtılıyordu.

Türkiye'de siyasal ortamın gerginliği, artık Milliyet'in de bir Ankara Bürosu kurma zorunlulugunu gündeme getiriyordu. Ankara'da bir büro kurmanın zorunluluğuna inanan Cumhuriyet Ecvet Güresin'i, Hürriyet Necati Zincirkıran'ı, Tercüman da Selahattin Sonat'ı görevlendirerek bu işi çoktan çözümlemişlerdi...

Bu gereksinme seçim öncesinde iyice belirginleşince Milliyet Ankara Büro'yu kurmak üzere, gazetenin eski yazı müdürlerinden Faruk Demirtaş'ı görevlendiriyordu...

Yanına İstanbul'dan Fahir Ersin'i alıp Ankara'ya giden Faruk Demirtaş, Karanfil Sokağı'nda, Modern Palas'ın hemen yanında villa tipi eski bir binayı kir alıyor, hemen kadro kurma çalışmalarına başlıyordu. Aralarına ilk katılanlar Rafet Genç, Mücahit Beşer ve Erdoğan Örtülü oluyordu...

ÇANAKKALE'YE ABİDE

Sporda, iç ve dış politikada, magazinde dinamik bir gazetecilik sergileyen Milliyet'in, tirajı da her yıl düzenli biçimde artıyordu.. 1955 yılında 70 bin dolayında olan tiraj, 1956'da 74 bine, 1957'de 83 bine, 1958 de de 88 bine ulaşıyordu. Bu süre içinde gazetenin fiyatı da 10 kuruştan 25 kuruşa yükselecekti...

Abdi İpekçi yönetimindeki Milliyet'in önem verdiği konulardan biri de kampanyalardı... İlk örneğini Sovyetler'in Macaristan'ı işgali sırasında deneyip, Macar Halkına Yardım Kampanyası açan İpekçi, kampanyanın geniş kitlelere yayılmasını sağlayamayınca bu düşüncesini gelecek günlere bırakıyordu...

O günlerde Çanakkale'ye bir iş gezisi için gi-

den Milliyet muhabirlerinden Necmi Onur, Çanakkale'de savaşıırken ölen askerler için ülkelerin hepsinin birer anıt yaptırmış olduğunu, binlerce Türk şehidi için böyle bir anıtın olmadığını görüp üzülüyor, gazetesine dönünce durumu yöneticilerine yansıtıyordu. Onur'un bu saptaması, Abdi İpekçi'yi harekete geçiriyor, 1958 yılı Ocak'ında geniş kapsamlı bir yardım kampanyası açılıyordu... İki ay süren kampanyayla ilgili yayınlar sonucunda birbuçuk milyon liraya yakın para toplanıyor, bu parayla Çanakkale'nin Anıttepe sırtlarını süsleyen görkemli anıt tamamlanıyordu.

Çeşitli dönemlerde yinelenen bu tür kampanyalar, Milliyet'e hem dinamizim hem de saygınlık kazandırıyor, giderek başka gazetelerin de benimseyeceği bir olaya dönüşüyordu...

SENDİKACI İPEKÇİ

Abdi İpekçi, bir yönetici olarak ağırlığını koyduğu Milliyet gazetesinde, patronu Ercüment Karacan'la olan yakınlığına rağmen, her sosyal olayda gazete çalışanlarının yanında yerini alıyordu. 27 Mayıs Devrimi öncesi Türkiye Gazeteciler Sendikası Yönetim Kurulu üyeleri arasında Abdi İpekçi'nin de adı vardı...

Aynı yıllarda, gazetenin günden güne iyiye gitmesini ödüllendirmek isteyen Ercüment Karacan, gazetesinin ticari yönetimini Anonim Şirkete dönüştürürken Genel Yönetmeni Abdi İpekçi ile İdare Müdürü Nurettin Demirkol'a da 10'ar bin liralık hisse veriyordu. O günkü sermayesi 2 milyon 200 bin lira olan Milliyet'te 10'ar bin liralık hisse sahibi olan

İpekçi ve Demirkol Ticaret Kanununa göre de işveren oluyorlardı...

Hem sendika yönetimine girip, (ki o günlerde Nurettin Demirkol da sendikanın murakıplarından biriydi...) hem de işveren gözükmenin sakıncalı olduğunu düşünen Nurettin Demirkol, bir gün Abdi İpekçi'nin odasında konuyla ilgili endişelerini anlatıyordu:

«— Abdi, biz sendikada görevliyiz, bu kadar hisse sahibi olmamız biraz ters olur.ERCÜMENT BEY'le görüşüp, bu hisseleri sembolik bir hale getirmesini isteyelim. Böylece hem sendikacılık durumumuz devam eder, hem de gazetede onore edici bir hissemiz olur.»

«— Tamam Nurettin, benim de aklım yattı bu işe, hemen çıkıp konuşalım.»

Kısa bir süre sonra, Abdi İpekçi ile Nurettin Demirkol'un tekliflerini dinleyen ERCÜMENT KARACAN ise şaşkınlıkla kızgınlık arası bir ifade ile konuşuyordu:

«— Ne... Ben size 10'ar bin liralık hisse veriyorum, siz kabul etmiyorsunuz öyle mi, benim canıma minnet, tamam...»

ERCÜMENT KARACAN hemen sekreterinden ilgili belgeleri getirmesini istiyor, İpekçi ve Demirkol'un 10'ar bin liralık hisselerini 500'er liraya indiriyordu...

İpekçi ve Demirkol'un sendikalı kalmaya önem verdiklerini gösteren bu girişimleri, ne yazık ki o dönemdeki sendikalı rakiplerince de yeterli bulunmuyor, bir kongre öncesinde, ikisinin de sendikadan çıkarılmaları kararlaştırılıyordu..»

Abdi İpekçi çok sinirlendiği bu durum karşısında Nurettin Demirkol'u yanına çağırıyor ve «Ben ya-

zı işleri müdürüyüm. Ben istifa edeyim, seni çıkar-sınlar. İkili örnek olsun, benim çıkarılmam yazı iş-leri kesiminde ağır eleştirilere uğrayabilir, sen da-ha çok para işleriyle ilgilisin, seninki pek farket-mez,- diyordu. Demirkol ve İpekçi bu konuda anlaş-maya varınca, İpekçi Sendikadan istifa ediyor, Nu-rettin Demirkol da Yönetim Kurulu kararıyla sendi-kadan çıkarılıyordu...

DOSTLUKLARA DEVAM

Abdi İpekçi, gazetedeki işlerinin yoğunluğuna karşın özel yaşamındaki dostluklarını da ihmal et-miyor, Galatasaray'daki arkadaşları Engin Arman, Uygun Afşar ve Firuz Nikravan'la olan dostlukları-nı sürdürüyordu. Üçü de evlenmiş olmasına rağmen dostluklarında hiçbir aksama olmamış, haftanın en az bir günü bir arada olmayı İpekçi'nin ölümüne dek sürdürmüşlerdi... Abdi İpekçi çocukluğu boyunca hasret kaldığı sevgi ve şefkati Sibel'le birlikte, kur-duğu bu dostluklarda bulmuştu.

60'lı yılların başına dek aile toplantıları biçimin-de haftada bir evlerde toplanan eski dostlar, daha sonra özellikle Engin Arman'ın radyoda diskjokey olarak göreve başlamasından sonra dışarıya dönük bir özel yaşam süreceklerdi... Aile toplantısı günle-rinde çay kahve dışında bir şey içmeyen eski dost-ların, dışa dönük yaşamları başlayınca çayın yerini de içki alacaktı... O yıllarda en sık gittikleri yer Kulüp Reşat'tı. Önceleri haftada bir olan dışarı çık-malar daha sonra haftada 3-4'e kadar çıkacaktı..

Abdi İpekçi'nin, patronu Ercüment Karacan'la

dostluğu ilerledikçe, arkadaş grubuna zaman zaman o da katılıyordu.

Abdi İpekçi dostlarının deyimiyle «İki ruhlu insan»dı. Gündüz ciddi, işinin sorumluluğunun bilincinde, herkesle arasında bir mesafe bırakan bir kişi olarak gözüken Abdi İpekçi, gece eğlencelerinde bambaşka bir insan görüntüsü çiziyordu. Eğlenmesini, içki içmesini, dans etmesini seven bir insan oluyordu.

Ercüment Karacan, Abdi İpekçi'nin gazetede ve gece yaşamındaki bu değişikliğini «Bir nevi boşalma, gündüz işte yaşadığı gerginlikten kurtulma» olarak değerlendiriyordu...

İpekçi ise, bu yanını, kızına yazdığı bir mektupta şöyle dile getiriyordu:

«... Hiç unutmam yıllar önce Çetin, beni çocukluğumdan beri tanıyan ortak bir dostumuzla konuşurken 'yahu şu Abdi iyi, hoş ama biki gibi yaşıyor. Kendini koyu bir disiplin altına almış, vicdandı micdandı diye hep mantığı ile hareket ediyor. Onu o kadar teşvik etmeye çalıştım, bir türlü küçücük bir maceraya bile kalkışmadı' demiş. Dostumuz cevap vermiş: Sen onun sakın, mantıklı haline aldanma. Onun içinde müthiş bir bohem ruhu gizli. Kendini koyverdiği an kimse tutamaz.

Doğru değil mi?

Hakikaten koyversem kimse tutamaz. Her türlü serseriliği yapabilir. Ama, aileden gelen şartlanmalara, mesleğimin ve Sibel ile birlikte kurduğum yurannın gerekleri eklenince bohem ruhumu sürekli baskı altında tutuyorum. Ama küçük deşarjlar olmuyor değil... Ve o küçük deşarjlar bile bana «sefa pezevengi» denmesine yetiyor...»

Kış aylarını haftanın birkaç günü, dışarıda yemek yiyip gece kulüplerinde eğlenerek değerlendiren eski dostlar, yazları da Florya'da geçiriyorlardı... Florya düşüncesinin kaynağı Uygun Afşar'dı. Florya'dan bir ev satın alan Uygun, daha sonra oraya Abdi İpekçi ile Engin Arman'ı da çekmişti...

İşlerinin yoğunluğu nedeniyle yaz tatili yapma olanağı bulamayan Abdi İpekçi, Belediye'nin Florya'daki Dinlenme Evleri'nde kiraladığı evde yazını geçirir, arkadaşlarıyla sık sık birlikte olurdu.

Yaz günleri işlerini erken bitirmeye çalışır, akşam üzeri telefonla eşini arayıp, «havanın lodos olup olmadığını» sorar, «lodos değil» yanıtını alınca da gidip denize girerdi... Sibel İpekçi'den sık sık havanın lodos olmasına karşın, «Harika bir hava var Abdi'ciğim» yanıtını alan ünlü gazetecinin Florya'ya varığında lodostan denize giremediği de sık sık olurdu.

* * *

Abdi İpekçi'nin yaşamına tanık olan kişiler onun kavgayı hiç sevmediğini, bütün iş yaşamı boyunca 3 - 4 kez ciddi biçimde sinirlendiğini bilirler... İkisini Turhan Aytul, birini Kemal Bisalman, birini de Altınur Kılıç'la yaptığı bu çok sinirli tartışmalardan sonra çok üzülen Abdi İpekçi, bu kırgınlıklarını kısa sürede unutturdu. İpekçi'nin özel yaşamında karıştığı kavga ise hemen hemen hiç yok gibiydi. Çevresindeki kişilerin karıştığı bazı olaylar olsa bile, o kenara çekilir olayla ilgisi olmayan şeyler yapardı...

Bir gün Engin Arman, Uygun Afşar, bir de Şahap Akın adlı bir arkadaşlarıyla, eşlerini de alıp, Trianon adlı kulübe gitmişlerdi... Gecenin geç sa-

atlerine kadar içki içip eğlenen dostların neşesi, ne yazık ki yan masada oturan iki kişinin sarkıntılıklarıyla kaçacaktı. İpekçi ve arkadaşlarının eşlerine laf atan bu kişilerin yarattığı can sıkıcı ortam, Şahap Akın adlı arkadaşlarının masadaki buz kovaşını alıp adamlardan birinin kafasına vurmasıyla sonuçlandı... Ortalık bir anda karışıyor, kulüpteki kadınların çığlıkları, devrilen masaların, kırılan bardak ve tabakların gürültüsüne karışıyordu...

Araya girenlerin kavgayı ayırmalarıyla ortalık yatışınca, görüntü, İpekçi'nin arkadaşlarını şaşırtacak kadar ilginçti. Şahap Akın, Engin Arman, Uygun Afşar itişip kakışmaktan, perişan bir halde görünürken, Abdi İpekçi gitaristin elinden gitarı almış, pistin kenarına çöküp gitar çalıyordu... Trianon'dan çıkan dostlar, daha sonra Kulüp Reşat'a gidecek, eğlencelerini orada sürdürüyorlardı. Gece boyunca konuşulan tek şey, «Abdi'nin gitar çalması» oluyordu.

İPEKÇİ'NİN KAHKAHALARI

Bir başka akşam gittikleri Kervansaray'ın programı ise oldukça zengindi. Gece Kulübü'nün komedyenliğini üstlenen «Zit Kardeşler» (Balarısı Engin'le Ahmet) yaptıkları esprilerle kulübe gelenleri gülmekten kırıp geçiriyorlardı...

Zit Kardeşler sahneye çıktığında büyük bir alkış koptu. Komedyenlerin yaptığı ilk espri kulüpteki herkesi kahkahaya boğmuştu... Kahkahaların bitip de Engin'le Ahmet yeni esprilerini yapmaya hazırlandığında Abdi İpekçi'nin hıçkırık biçimindeki ünlü kahkahaları hâlâ sürüyordu. Komedyenler Abdi İpekçi'

nin masasına doğru dönünce, İpekçi'nin sinirleri daha da bozuluyor, hıçkırıkları giderek artıyordu. Kulüpteki herkes Abdi İpekçi'nin masasına bakıyordu artık. Elini ağzına kapayıp masanın altına giren ünlü gazeteci gülmesinin durmasını bekliyordu. Bu arada masaya gelen Engin'le Ahmet ise «Abdi Bey, çıkın masanın altından, rahat rahat gülün, sizinki bit-sin. Sonra da biz şova başlayalım» diyorlardı...

Gece yaşamında Abdi İpekçi, gecenin bitmesini hiç istemezdi. Yurt dışına gittiğinde de «bir gece bir gecedir» düşüncesiyle eğlenceye bol bol zaman ayırır, ancak işinin başına döndüğünde sanki o insan değilmiş gibi çalışırdı.

Abdi İpekçi gerek iş, gerekse özel yaşamında öylesine kibar, öylesine çevresine saygılı bir kişiydi ki, çok kızdığı zamanlarda bile dudaklarını ısırıp, dişlerini sıkar yine de karşısındaki kişiye bir şey söylememeye çalışırdı.

Bir gün Ercüment Karacan'ın da katıldığı bir grup, gecenin geç saatlerine kadar Tiffany adlı gece kulübünde eğlenmiş, kulübün önünde dağılmak üzere birbirlerine veda ediyorlardı. O kargaşa içinde Abdi İpekçi, kaldırıma yayılmış sokak köpeklerinden birine çarpınca elinde olmadan dönüp «Affedersiniz» diyor, bunu duyan grup kahkahalara boğuluyordu.

«— Yahu Abdi, ne adamsın be.. Köpek onlar kardeşim.»

Abdi İpekçi hep bir ağızdan söylenen arkadaşlarına boynunu büküp yanıt verdi.

«— Canım, ne olur yani.. Ne var bunda.. köpek-se canlı değil mi?»

MİLLİYET BAYRAKLAŞIYOR

Abdi İpekçi'nin yönetime gelişinden itibaren, istikrarlı bir yayın politikası güden Milliyet, 1959 yılı başına gelindiğinde tirajı 100 bine dayanan bir gazete olmuştu...

60'lı yılları karşılamaya hazırlanan Türkiye, iktidardaki DP'nin tutumundan kaynaklanan gergin bir siyasal ortam yaşıyordu.

Gazeteler kapatılıyor, gazeteciler hapse atılıyor, uygulanan sansür yüzünden gazetelerin birinci sayfalarında son anda çıkarılan haberler nedeniyle beyaz boşluklar görülüyordu... Bazen gazete manşetlerinin bile beyaz olarak çıktığı görülüyordu...

1957 seçimlerinde, büyük ölçüde oy kaybetmesine karşın «çoğunluk sistemi» uygulandığı için iktidarda kalabilen Demokrat Parti, 60'lı yıllar yaklaştığı günlerde özellikle basına karşı son derece sert bir tavır almaya başlamıştı...

1 Ocak 1959 tarihli Milliyet, dünyada yılın adamı olarak Fransa Devlet Başkanı Charles de Gaulle'ü seçerken, DP'nin gazetelere ve gazetecilere karşı olan sert tutumuna bir tepki olarak da Türkiye'deki Yılın Adamı'nı «Hapisteki Türk Gazetecisi» olarak belirliyordu.

1959 yılı, gerek Abdi İpekçi yönetimindeki Milliyet, gerekse öteki basın kuruluşları için çok hareketli bir yıl olacaktı... Bir yanda Kıbrıs sorunu, bir yanda iktidar-muhalefet kavgasının doruğa çıkan geriliminden kaynaklanan yönetimdeki hırçınlık sürerken, öte yanda da gazetelerde haber açısından büyük değeri olan olaylar birbirini izliyordu...

Maden Şirketine ait içinde 300 kilo dinamit bu-

lunan bir kum kamyonunun, 36 kişinin bulunduğu Tan Matbaası'na girip büyük bir patlamaya yol açması, İskenderun'da Panama bandıralı Mirador Tankeri'nin infilakı sonucu 19 kişinin yaşamını yitirmesi, Küçükyalı'da bir sinemanın çökmesi olayında 35 kişinin ölümü, o günlerin gazetelerinde manşetten ya da manşete yakın ölçülerde kamuoyuna yansıtılıyordu...

Böylesine büyük haberlerin kaynadığı günlerde Adnan Menderes ve Karamanlis Zürih'te Kıbrıs için bir araya geliyorlar, bir hafta kadar sonra da sorun bu kez de Londra'da Dışişleri Bakanları düzeyinde ele alınıyordu.

Görüşmeler sonunda varılan anlaşmanın imzası için Londra'ya giden Başbakan Adnan Menderes'in uçağı Londra'ya 25 mil uzaklıktaki Gatwick bölgesinde sis yüzünden mecburi iniş yaparken yere çakılıyor, 14 kişinin yaşamını yitirdiği bu beklenmeyen kazada uçağın kuyruğunda oturan Menderes mucize kabilinden kurtuluyordu. Bütün bu olaylar biraz olsun Türkiye'deki iç sorunların unutulmasına yol açıyor, gözler yurt dışına çevriliyordu.

Kıbrıs Cumhuriyeti Andlaşmasını hastanedeki yatağında imzalayan Menderes, 26 Şubat 1959 günü Türkiye'ye dönüşünde görkemli bir törenle karşılanıyordu.

Türkiye'nin, bir gazeteci deyimiyile «Böylesine haber kaynadığı» günlerde Abdi İpekçi, büyük bir Afrika repörteji hazırlamak amacıyla arkadaşı Kemal Baysal'la birlikte Afrika'ya gidiyordu... Menderes'in uçak kazasından sonra Türkiye'ye döndüğünde, Abdi İpekçi de iki ay kaldığı Afrika'dan geliyordu.

1959 yılının Mart ve Nisan ayları, Demokrat Parti iktidarı ve taraftarlarının hırçanlıklarının doruğa

çıkıldığı aylardı. CHP'nin yayın organı durumundaki Ulus Gazetesi'nin bir aylığına kapatılması çok sert tepkilere yol açarken, bir yurt gezisinde bulunan CHP Genel Başkanı İsmet İnönü Uşak'ta saldırıya uğruyor, atılan bir taşla başından yaralanıyordu. Olay, gazetelerde 8 sütuna manşetten verilirken, İnönü'nün söylediği sözler, son anda yasaklandığı için gazetelerin birinci sayfaları beyaz boşluklarla çıkıyordu.

Mayıs ayı ise iktidar-muhalefet kavgasının doruğa çıktığı bir aydı. Mayıs'ın ikinci günü İzmir'de büyük olaylar meydana geliyor, Demokrat Parti'nin İl Merkezi'ne dinamit konuyor, 3 Mayıs tarihli Milliyet'in bu kez de manşeti beyaz çıkıyordu. Bir gün sonra İstanbul'a gelen İsmet İnönü Topkapı'da yine saldırıya uğruyor, olayın basına yansımaları son anda getirilen bir yasakla yine engelleniyordu...

PEYAMI SAFA İSTİFA EDİYOR

Gerek Milliyet için, gerekse tüm Türk basını için böylesine karışık günlerin yaşandığı bir ortamda, Milliyet'in bünyesinde geçmişlerden kaynaklanan bir olayın istifayla sonuçlanması Abdi İpekçi'yi de Ercüment Karacan'ı da, gazete yönetimindeki öteki kişileri de uzun uzun düşündürüyordu.

Ali Naci Karacan'ın, Abdi İpekçi'yi gazetesinin yönetmenliğine getirmeden önce kurduğu kadro içinde yazar olarak yer alan Peyami Safa, güçlü kalemi, Ali Naci Bey'le olan yakınlığı gibi nedenlerle çevresinde bir etkinlik sağlamış, 24 yaşındaki Abdi İpekçi'nin gazetenin genel yönetimine getirilmesini bir türlü hazmedememişti. Olanak buldukça Abdi İpek-

çi'nin kapasitesinin bir gazeteyi yönetmek için yeterli olmadığı yolunda propaganda yapıyordu.

Ali Naci Karacan'ın sağlığında, ondan kaynaklanan bir güçle sık sık sergilenen bu gazete içi muhalefet, onun ölümünden sonra da zaman zaman sürüyor, Milliyet'te yapılan en küçük bir hata bile Peyami Safa ve çevresi tarafından büyük bir olay gibi gündeme getiriliyordu...

Türkiye'nin gerek siyasal açıdan, gerekse haber açısından yoğun günler yaşadığı bir dönemde, Abdi İpekçi'nin Afrika'ya gitmesini de fırsat bilen Peyami Safa, gazete içi kulisine yeniden başlıyordu. Erçüment Karacan-Abdi İpekçi dostluğunun iyice pekiştiği günlere rastlayan bu kulis, pek etkili olamıyorsa da, İpekçi açısından olumsuz söylentilerin çıkmasına yol açıyordu.

Peyami Safa'nın İpekçi aleyhine sürdürdüğü kulis, Abdi İpekçi'nin Afrika gezisinden döndükten sonra da sürecekti.

Gazete içinde, «Abdi İpekçi, Afrika'nın nereye gittiğini bilmeyecek kadar cahil», «Kilimanjaro dağlarının karlarından Türkiye'ye insin de olayları görsün,» gibisinden söylentiler dolaşıyordu.

Peyami Safa'nın kulislerinden kaynaklanan bu söylentilerin yoğunlaştığı günlerden birinde Abdi İpekçi, Peyami Safa'nın CHP yönetimini eleştiren bir yazısını gazeteye koymak istemedi.

Genel Yönetmen, Milliyet'in koyduğu siyasal çizgiyle bağdaşmaması ve Peyami Safa'nın gazete içinde kendisi aleyhine yarattığı olumsuz havanın da koşullandırmasıyla yazıyı koymamaya kesin olarak niyetliydi.

Peyami Safa İpekçi'nin bu tavrı üzerine, «Eğer

bu yazım girmezse ben Milliyet'ten ayrılırım, Milliyet de batar,» diyecekti...

Peyami Safa'nın yazısı nedeniyle ortaya koyduğu bu duyarlılık gazete içinde hoşgörölse de «Ben olmazsam Milliyet de olmaz» türünden yaklaşımı antipatik karşılanmıştı. Sonunda Peyami Safa gazeteden ayrılıyor, bir başka gazeteye geçiyordu... Ünlü yazar Milliyet'teki bu kavgasından bir buçuk yıl sonra da yaşama veda ediyordu.

* * *

Peyami Safa her ne kadar Abdi İpekçi'ye ve o günlerin Milliyet'inin ortaya koymaya çalıştığı siyasal çizgiye aykırı bir kişi olsa da dönemin en güçlü kalemelerinden biriydi...

«Ben olmazsam Milliyet de batar» denecek kadar olmasa bile, Peyami Safa'nın yokluğuyla belirli bir okur kitlesini kaybeden Milliyet, önemli bir sorunla karşı karşıya kalıyordu. Ve bu sorunu önemli bir olay olarak gören başta Abdi İpekçi olmak üzere tüm Milliyet yönetimi, bir çözüm bulmak için yoğun bir uğraş veriyordu... Peyami Safa'nın Milliyet'te yarattığı boşluğu dolduracak bir yazarın bulunması iki aya yaklaşan bir süreyi alacaktı...

ÇETİN ALTAN'IN GELİŞİ

Peyami Safa'nın yerine gazeteye kimin alınacağı konusu Ercüment Karacan'la Abdi İpekçi arasındaki konuşmalarda sık sık gündeme geledursun, sorun bir sabah toplantısında tartışmaya açılıyordu.

Genel Yönetmen toplantıya katılanlara durumu özetliyordu:

«— Arkadaşlar, biliyorsunuz, Peyami Bey'in gazetemizden ayrılmasından sonra bir boşluk doğdu. Bu boşluğu dolduracak bir yazarın bulunması lâzım. Sizlerin de önerilerini almak istiyorum.»

Toplantıya katılanlara tek tek yönelttiği bu soru, çeşitli isimlerin ortaya atılmasına yol açarken, kendisine sıra gelen gazetenin teknik sekreteri Turhan Aytul, ilginç bir öneri ortaya atıyordu.

«— Ben böyle birini biliyorum, yalnız bu toplantıda ismini açıklayamayacağım. Sadece Ankaralı bir gazeteci olduğunu söyleyebilirim..»

Toplantıya katılanların tek tek isimler saydığı bir ortamda, Aytul'un böyle gizli kapaklı konuşması orada bulunan arkadaşları arasında tepkiyle karşılanıyor, birçoğu bunu kendilerine yapılan bir hakaret olarak değerlendiriyorlardı. Sağdan soldan sesler yükselirken Turhan Aytul yeniden devreye giriyordu:

«— Arkadaşlar, bu meselede alınmanın gereği yok. Herkesin içinde açılacak bir konu değil. Adayımı ancak üçlü bir toplantıda açıklarım.»

Turhan Aytul'un son sözleri gerginliği daha da artırıyordu. Toplantı bittiğinde herkes odayı terkederken, Abdi İpekçi Turhan Aytul'a «Sen kal,» diyordu.

Ercüment Karacan, Abdi İpekçi ve Turhan Aytul'un katıldığı üçlü toplantıda Aytul adayını açıklıyordu:

«— Çetin Altan...»

Abdi İpekçi ile Ercüment Karacan birbirlerine bakıyorlardı. Çünkü bu isim ikisi için de yabancıydı.

Çetin Altan Galatasaraylıydı ama o günlerde

Milliyet'te Turhan Aytul dışında kimseyle yakınlığı yoktu. Daha da kötüsü, gazetenin kurucusu Ali Naci Karacan'la aralarında çok önceden tatsız bir tartışma da geçmişti. Ankara'da bir resepsiyonda karşılaşan Altan ve Ali Naci Karacan, sohbet sırasında küçük bir tartışma yapmışlardı. Ali Naci Karacan'ın bir cümlesini gülerek ve aykırı bir 'espriyle' yanıtlayan Çetin Altan, Ali Naci Bey'in sert bir çıkışıyla karşılaşılıyordu:

«— Her zaman espri yapmaya mecbur değilsiniz Monşer...»

Araya girenler konuyu değiştirip olayın büyümesini önlemişlerdi...

Çetin Altan'ın gazeteye alınmasının gündeme geldiği günlerde Ali Naci Bey'in ölmüş olması ve bu tartışmadan pek kimsenin haberinin olmaması bir sorun yaratmayacaktı... ..

Çetin Altan, o yıllarda Ankara'da görev yapan bir gazeteciydi. Küçük fıkralar yazıyordu. Akşam Gazetesinin patronu Necmettin Sadak'la dostluğu nedeniyle bir ara Ankara mektupları da yazmıştı. İsmi pek duyulmamış bir gazeteciydi.

Ercüment Karacan ve Abdi İpekçi, Turhan Aytul'un ortaya attığı Çetin Altan adını olumlu bulmuşlardı. İpekçi son sözü söyledi:

«— Tamam Turhan, hemen Çetin Altan'la irtibat kur, bizim adımıza teklifi yap, bu işi senin üstlenmeni istiyorum...»

Turhan Aytul, gazetelerin üç gün süreyle yayınlanmadığı bir bayram günü Ankara'dan Çetin Altan'ı arayıp, hemen İstanbul'a gelmesini, konunun çok önemli olduğunu söyledi.

Çetin Altan bir gün sonra İstanbul'daydı ve öğ-

le yemeğini Sirkeci'deki Konyalı Lokantası'nda Turhan Aytul'la birlikte yiyordu...

Turhan Aytul'un yaptığı yazarlık teklifini dinledikten sonra heyecanla sordu:

«— Başarabilir miyim Turhan...»

Çetin Altan, o günlerdeki Milliyet'in saygınlığından ve Peyami Safa'nın yarattığı boşluğun psikolojik etkisinden kaynaklanan bu kuşkusunun yersiz olduğunu kısa bir süre sonra anlayacak, Milliyet'te çalıştığı yıllarda yazarlığının doruğuna çıkacaktı...

Bayram nedeniyle gazeteler kapalı olduğu için Çetin Altan dört deneme yazısı yazdı. Anlaşma tamamdı, Çetin Altan Milliyet'te Peyami Safa'nın yerine yazmaya başlayacaktı.

16 Haziran 1959 tarihli Milliyet «Ankaralı Gazeteci Çetin Altan yazılarıyla Milliyet'te» anonsuyla çıkıyor, 21 Haziran günü de «TAŞ» adı verilen köşesinde günlük yazılarına başlıyordu...

YENİ BİR DÜNYA

Çetin Altan'ın gelişiyile gazetede bir boşluk dolduruluyor, aynı günlerde Abdi İpekçi de iki ay kaldığı Afrika'da yaptığı repörtajlarını tamamlayıp, «Yarının Kıtası Afrika» başlığıyla yayınlamaya başlıyordu...

Abdi İpekçi, o günlerde tirajı 100 bini aşan Milliyet'in daha da büyümesi için sürekli arayış içindeydi. Kendi kafasında geliştirdiği çalışmalarını arkadaşlarına soruyor, çevresinden gelen her türlü öneriyi değerlendiriyordu... O aralar ortaya atılan «Kervan» fikri herkes tarafından benimsenince hemen işin planlamasına geçiliyordu..

Gazetenin çeşitli birimlerinden seçilen, yazarlar, muhabirler ve çizerlerin oluşturduğu «Milliyet Kervanı», otobüsle Anadolu'yu il il dolaşüyor, halkın sorunlarını yerinde gözleyip, gazeteye aktarıyordu.. Bu geziler, gazeteye haber kaynağı yaratma açısından yararlı oluyor, hem de Milliyet okurları, gazetelerinde yazılarını okudukları kişileri tanıma olanağı buluyordu... Kervan yola çıkmadan önce gazetenin birinci sayfasında, büyük boyutlarda anons ediliyor, Kervan'da kimlerin hangi illere gideceği halka duyuruluyordu... Kervanı, illerde halka, yerel muhabirler tanıtıyor, böylece il muhabirlerinin de kendi bölgelerinde onore edilmesi sağlanıyordu... Kimler yoktu ki kervana katılanlar arasında... Ulunay'lar, Çetin Altan'lar, Kahraman Bapçum'lar,² Halit Kıvanç'lar, Namık Sevik'ler, Ümit Deniz'ler... Birbirinden hızlı bu kadar gazeteci bir arada olunca, esprilerle dolu günler de birbirlerini izliyordu...

O günlerden güzel bir anı da Bursa'da geçecekti...

Milliyet Kervanı'nın Bursa'ya gideceği bir gün önceden yine gazetede duyurulmuştu. Milliyet'in Bursa muhabiri Necati Akgün için çok heyecanlı günlerdi... Gazetesinin merkezinden gelecek ünlü yazar ve çizerleri ağırlamak işini üstlenecek, onları Bursalılara o takdim edecekti... Beklenen gün gelip çatmıştı... Necati Akgün mikrofonu eline almış, arkadaşlarını takdim etmeye hazırlanıyordu. Heyecanını göstermemeye çalışarak, çıktığı yüksekçe bir yerden konuşmaya başladı. Başlamasıyla birlikte ilk potunu kırdı:

«— Sayın Bursalılar, sizlere Milliyet Kumpanyasını takdim ediyorum...»

Necati Akgün, heyecandan kırdığı bu potun ça-

buk farkına varıyor, ama düzeltmeye çalıştıkça, yükselen kahkahalardan daha da açmaza giriyordu... Akgün'ün «Milliyet Kumpanyası» sözleri, günlerce Kervan'ın espri kaynağı oluyordu.

OLAYLAR TIRMANIYOR

1959 yılının sonları, iktidarın öfkesinin de, olayların da giderek tırmanışa geçtiği yıllardı.

DP iktidarının muhalefete karşı artık hiç tahammülü kalmamıştı... Bir yanda İsmet İnönü'nün, bir yanda Osman Bölükbaşı'nın iktidara yönelik ağır eleştirileri, başta Menderes olmak üzere tüm DP'lileri küplere bindiriyordu. Sonunda Osman Bölükbaşı, 10 ay hapse mahkûm oldu. Kısa bir süre sonra da Ahmed Emin Yalman'ın Vatan Gazetesi kapatıldı...

Yönetimin gazeteler üzerinde kurduğu sansür baskısı alabildiğine sürüyor, sansürle yetinmeyen yönetim, gönderilen yasaklara uyulup uyulmadığını kontrol etmek amacıyla gazetelerde polis bekletmeye başlıyordu... İktidarın bu yeni uygulamasını tepkiyle karşılayan basın, olayı manşetten veriyordu...

1960 yılı başlarında 150 binlik tirajı zorlayan Milliyet, etkinliğini giderek arttırıyordu.

Adana'nın Kurtuluş Bayramı nedeniyle düzenlenen törenlerde DP'lilerle CHP'liler arasında kavgaya çıkıyor, üçü ağır olmak üzere 10 kişi çeşitli yerlerinden yaralanıyordu. İki büyük parti arasındaki bu tür kavgalar o günlerin parlamentosuna da yansıyor, hemen her celse olaylı geçiyordu...

Ülkedeki olaylar artarken, iktidarın gazetecilere yönelik baskıları da birbirini izleyen tutuklamalara

dönüşüyordu... Şahap Balcıoğlu, Naim Tıralı, Selami Akpınar ve 72 yaşındaki Ahmed Emin Yalman aynı günlerde 15-16'şar ay hapis cezasına çarptırılarak cezaevine konuluyorlardı. İktidarın gazetecilere yönelik bu tutumu, Abdi İpekçi tarafından gazetenin birinci sayfasında hep büyütülerek kullanılıyordu...

Bu arada Saidi Nursi'nin başı çektiği nurculâ-rın, eylemlerini giderek arttırması, DP yönetimince hoşgörüyü karşılanırken, başta üniversite gençliği olmak üzere tüm aydın çevrelerde tepkiyle karşılanı-yordu. İstanbul Üniversitesi öğrencilerinin bu gerici eylem ve davranışları protesto amacıyla düzenledik-leri sessiz yürüyüş ise Üniversite'ye giren polis ta-rafından dağıtılıyordu. Üniversite Rektörü Ord. Prof. Dr. Sıddık Sami Onar, polisin üniversiteye girişini şiddetle protesto ederken, Milli Eğitim Bakanlığı da Üniversiteyle ilgili yeni önlemler alınacağını açıklı-yordu...

DP iktidarının, basına, üniversite gençliğine, ay-dın kesime ve muhalefet partilerine karşı takındığı bu olumsuz tutum, Başbakan Adnan Menderes'le Ana Muhalefet Partisi Genel Başkanı İsmet İnönü ara-sında büyük bir söz düellosunun başlamasına neden oluyor, iki lider hemen her gün birbirlerini ağır bi-çimde suçlayıcı konuşmalar yapıyorlardı. İnönü'nün «Seçimi. kaybedecekler ve iktidarda kalamayacak-lar» «Menderes iktidardan düşmeye alışmalı» gibi sözleri sık sık gazete manşetlerini kaplıyordu.

1960'ın ikinci ayı, Menderes ve DP'nin, CHP'ye yönelik tutumlarının artık açıkça saldırıya dönüş-tüğü bir aydı. İsmet İnönü'nün o günlerde Konya'ya yaptığı bir gezi DP'nin saldırgan tutumunun açıkça sergilendiği gezilerden biriydi. Konya girişinde İnönü'

yü karşılamaya gelen yurttaşlara karşı polis, gözyaşırtıcı bomba ve cop kullanıyor, DP'nin bu tutumu büyük bir tepkiyle karşılanıyordu. Olaylar durmuyordu artık, basına sık sık uygulanan yayın yasaklarıyla olayların yeterince halka yansması engellenmeye çalışılırken, Meclis oturumları da kavgasız geçmiyordu. Meclis'teki kavgaları, ülkenin dört bir yanından gelen iktidar-muhalefet kavgaları izlemeye başlamıştı. Yeşilhisar'daki bir kavgada da polis CHP'liler üzerine ateş açmıştı. 2 DP'li ve 11 CHP'linin tutuklanmasıyla sonuçlanan bu olayları yerinde değerlendirmek isteyen İsmet İnönü'nün Kayseri'ye yapaacağı gezi ise baskının boyutlarının daha da büyümesine yol açıyordu...

İnönü'nün Kayseri gezisi, DP yöneticilerinin büyük bir paniğe kapılmalarına yol açarken, özellikle Cumhurbaşkanı Celal Bayar muhalefet liderinin gezilerinin, ülkedeki tansiyonu yükselttiğini ve çok zararlı olduğunu savunuyordu.

DP ORDU'YA GÜVENMİYOR

İnönü'nün Kayseri gezisi öncesinde yaveri aracılığıyla Başbakan Menderes'e bir mesaj gönderen Bayar, bu düşüncelerini anlatıyor, Kayseri'de sıkıyönetim ilan edilmesini istiyordu. Ancak o günlerdeki DP yöneticilerinin orduya yeterince güvenmemeleri nedeniyle sıkıyönetim önerisi benimsenmiyordu. Olaylar bu yönde gelişirken, Kayseri Valisi İnönü'nün trenini Kayseri yakınlarındaki Himmetdede İstasyonu'nda durduruyor, kente girmesini engellemeye çalışıyordu. Ancak, İnönü Valiyi dinlemeyip Kayseri'ye giriyordu. Ne var ki ertesi gün, 11 CHP'

linin tutuklandığı Yeşilhisar'a giderken, ilçe girişinin askeri birlikler tarafından kesildiği görülüyor, Yeşilhisar'a sokulmuyordu.

Yeşilhisar yolunu kesen askeri birlikler, o günlerde DP ile yakınlığı bilinen II. Ordu Komutanı Suat Kuyaş'ın emirleriyle İnönü'yü engellemişlerdi ve General Kuyaş'ın emirlerini uygulamak zorunda kalan üç Albay, Selahattin Çetiner (Ulus Hükümetinin İçişleri Bakanı), Bahri Yazır ve Osman Özcan, bu yasadışı emri uygulamayı onurlarına yediremeyip bir gün sonra istifa ediyorlardı...

Üç Albay'ın tutumu, Menderes iktidarının «ordu ya güvenmeme» konusundaki kuşkuvarında ne denli haklı olduklarını da gösteriyordu...

Orduya ve adli mekanizmaya güvenini yitiren DP yönetimi için artık tek dayanak kalmıştı; o da çoğunluğu ellerinde bulundurdıkları Meclis'ti... Bundan yararlanmak isteyen DP iktidarı, tüm üyelerin DP'lilerden oluşan bir «Tahkikat Komisyonu»nun kurulmasını gerçekleştiriyordu. Başkanlığına Hamdi Sancar'ın getirildiği 13 üyeli ünlü komisyon, mahkemelerin ve sıkıyönetimin elinde bulunabilecek olağanüstü yetkilerle donatılıyordu. Partileri, gazeteleri, kapatabilme, istediği kişiyi tutuklatabilme yetkilerine sahip komisyonun kuruluşu bardağı taşıran son damla olacaktı. İktidar artık tüm dünyanın gözleri önünde açıkça Anayasa'yı çiğniyordu... DP'nin bu tutumu, gençlik kesiminde olsun, halk arasında olsun «bir askeri müdahalenin kaçınılmaz olduğu» görüşünün de yaygınlaşmasına yol açıyordu...

* * *

Türkiye Büyük Millet Meclisi 27 Nisan 1960 gü-

nü en heyecanlı günlerinden birini yaşıyordu... DP iktidarının, muhalefet partilerinin kapatılabilmesini sağlamak amacıyla hazırlattığı «Tahkikat Komisyonu'nun yetkilerini arttıran» yasa tasarısı görüşülecekti... Hazırlanan tasarı, üniversite çevresinde olsun, muhalefet partileri arasında olsun, halk arasında olsun büyük bir tepkiyle karşılanıyor, uygulamanın antidemokratik olduğu, açıkça söyleniyordu.

Üniversitelerdeki Anayasa profesörlerinin, «bu tasarıyla, Anayasanın açıkça çiğnendiğini» anlatan demeçleri, gazetelerde korkmadan yayınlanıyordu. Başta Milliyet olmak üzere birçok basın organında, o günlerde öğrenci hareketleri sonucu Kore'de iktidardan düşen Syngman Rhee'yle ilgili haberler büyütülerek değerlendiriliyor, DP'nin bundan ders alması için uyarılarda bulunuluyordu...

Ne var ki, üniversitelerin de, muhalefet partilerinin de uyarıları fayda etmiyor, tartışmalı yasa tasarısı 27 Nisan oturumunda kabul ediliyordu.

Meclis'teki tartışmalara konulan yayın yasağı yüzünden gazeteler tarihi oturumla ilgili yayın yapamıyorlarsa da İsmet İnönü'nün, o oturumda söylediği sözler, ertesi gün üniversiteli gençler arasında kulaktan kulağa yayılıyordu:

«— Bu baskı rejimini kuranlar, bu tedbirlere teşebbüs eden baskı tertipçileri zannediyorlar ki, Türk milleti Kore milleti kadar haysiyetli değildir... Artık, sizi ben bile kurtaramam...»

Üniversite gençliğinde heyecan ve öfke doruktaydı artık. Aynı gece gençler öğrenci yurtlarını, pansiyonları, evleri tek tek dolaşıp ertesi sabah er-

kenden Üniversite bahçesinde toplanılacağı haberini yayıyorlardı.

29 Nisan sabahı saat 07'den itibaren Atatürk Anıtı çevresinde toplanmaya başlayan gençler bir ağızdan marşlar söylüyor, iktidarı protesto ediyorlardı. Polisin 10 kadar öğrenciyi sürükleyerek karakola götürmesi gerilimi daha da arttırıyor, olayların önlenmesi amacıyla araya giren Rektör Sıddık Sami Onar da tartaklanıyordu.. Bu tartaklanma sırasında, rektörün düşerek başını yarması, daha sonra da Emniyet Müdürlüğü'ne götürülmesi gençlerin öfkesini arttırıyor, hareketin büyümesine yol açıyordu.

Olaylar böylesine gelişirken, İstanbul'dan İçişleri Bakanlığı'na çekilen teleksin tuşlarından dökülen sözcükler, DP yöneticilerini büyük bir paniğe uğrattıyordu:

«Öğrenciler arka yoldan Süleymaniye'ye çıktı. Oradan Beyazıt'a geliyorlar. Kalabalık giderek büyüyor... Öğrenciler üzerlerine giden atlı polislerle karşılaşarak karşılık veriyorlar. Polis yer yer ateş ediyor. Öğrenciler barikatı aşamayınca Eminönü'ne saptılar.. Köprüleri açtık..»

Korku ve paniğin egemen olduğu DP'li yöneticiler için tek şey kalıyordu artık; sıkıyönetim ilan etmek...

Komutanların kim olacağı bir süre tartışıldıktan sonra Ankara ve İstanbul'da sıkıyönetim ilân ediliyor, Ankara'ya Korgeneral Namık Argüç, İstanbul'a da Birinci Ordu Komutanı Orgeneral Fahri Özdilek Sıkıyönetim Komutanı olarak atanıyorlardı...

İstanbul Üniversitesi öğrencilerinin eylemleriyle büyük bir hareketlilik ve gerilim içinde geçen 29 Nisan gününün gecesi de büyük olaylara gebeydi...

Sabahın 7'sinden itibaren toplanmaya başlayan gençler, hava kararmasına karşın dağılmıyorlar, Atatürk Anıtı'nın çevresinde kenetlenerek aç susuz bekliyorlardı... Binlerce gencin ağzından dalga dalga yayılan bir marş, çevrede görevli birçok asker ve sivilin ağlamasına yol açıyordu:

*«Olur mu böyle olur mu?
Kardeş kardeşi vurur mu?
Kahrolası diktatörler
Bu dünya size kalır mı?»*

Araya giren bazı subayların telkinleriyle yumuşatılan gençler gece yarısı askeri cemselere bindirilip Davutpaşa Kışlası'na götürülüyor, bir bölümü, yolda subaylarca serbest bırakılıyordu...

Öğrenci yüklü cemselerin geçtiği yollar, öğrencilerin attığı haber pusulalarıyla doluydu:

- Halk, yardım edin..•
- Ölen arkadaşlarımızın intikamını alın.~
- Saat 02.30, bizi askeri kamyonlarla götürdüler.~
- Anneciğim merak etmeyin, iyiyim. Topkapı tarafına götürüyorlar. 4 bin kadarız.~
- İstanbul Üniversitesi. Bizi, 3 binden fazla genci cemselerle götürüyorlar.~

Öğrencilerin başkaldırısıyla patlak veren olaylar artık ordu bünyesine de sığıyordu. Ordunun çeşitli kesimlerinde yıllardır sözü edilen «ihtilal» sözcüğü, o günlerde sık sık kullanılmaya başlıyordu.

* * *

Ülkedeki, orduyu, gençliği, aydın kesimi, gide rek tüm halkı endişeye sürükleyen bu bunalımlı gün-

lerde, Abdi İpekçi yönetimindeki Milliyet de giderek büyüyordu... DP iktidarının uygulamalarına, haksızlıklara karşı yürüttüğü yayın politikasıyla gazete, özellikle gençliğin ve aydın kesimin bayrağı olup çıkmıştı... Gazetesiyle dinamik bir bağ kuran okurlar, sık sık gazeteye gelip, sıkıntılarını yansıtabiliyordu...

İşte bu günlerde, Milliyet yöneticilerini düşündüren bir tek eksiklik vardı... Ali Naci Karacan'ın ölümünden sonra gazetede ki Başyazı sorunu bir türlü çözümlenememişti. 4 yıla yakın bir süredir gazete başyazısız çıkıyor, yöneticiler, «Başyazı» sorununun çözümlenmesi için çeşitli seçenekler üzerinde duruyorlardı. Ülkedeki siyasal ortamın giderek gerginleşmesi, Milliyet, gibi etkinliği olan bir gazetede, «Başyazı»nın kaçınılmazlığını, iyice gündeme getirmişti. Sonunda bazı Batı gazetelerinin uyguladığı «editorial» diye adlandırılan imzasız başyazı türü benimseniyordu.

İmzasız başyazı konusu benimsenince Ercüment Karacan'la Abdi İpekçi, yazının başlığı konusunu tartışmaya başlayacaklardı. Her ikisi de, hemen bütün gazetelerin kullandığı klasik «Başyazı» sözcüğünü kullanmak istemiyordu.

Başlık konusunda ilk teklif Ercüment Karacan'dan gelecekti:

«— Abdi, gel biz bu başlığa 'vaziyet' diyelim... Hem başyazı kelimesini kullanmış olmayız, hem de o günkü vaziyeti anlatacak olan başyazıya uygun düşen bir isim olur..»

Abdi İpekçi Karacan'ın buluşunu beğenmişti ama «vaziyet» kelimesinin Arapça olması nedeniyle pek içi almıyordu. Sonunda «vaziyet»in Türkçe karşılığı olan «Durum» sözcüğünü öneriyor, kısa bir tartışmadan

sonra Milliyet'in başyazısının adı «Durum» olarak belirleniyordu...

Ve 18 Şubat 1960 Salı günkü Milliyet, sol alt köşede çift sütuna yazılmış, 'DURUM'la çıkıyordu. Milliyet'in imzasız bu ilk yazısında «Seçimlere doğru» ve «İthalat artıyor» başlıkları altında, siyasal ve ekonomik iki önemli konu İpekçi tarafından kaleme alınıyordu...

Uzun bir süre zaman zaman Abdi İpekçi, zaman zaman da konunun uzmanları tarafından yazılan Durum, günler ilerledikçe sadece Abdi İpekçi tarafından yazılmaya başlıyordu. Abdi İpekçi'nin olmadığı zamanlarda ise Halit Kıvanç tarafından yazılıyordu.

Bir haber toplantısında, daha önceden «Durum»a ilişkin bazı eleştiriler kulağına gelen Abdi İpekçi şunları söylüyordu:

«Arkadaşlar, başyazı konusunda bazı eleştiriler kulağıma geliyor. Şu kadarını söyleyeyim. Durum'un amacı ahkâm kesmek değildir, durumu arzettir. Bir eleştiri yapılacaksa, bunun bilinmesini ve burada yapılmasını istiyorum..»

Bu konuşmadan sonra eleştirilerin giderek azaldığı başyazılar, yıllarca İpekçi'nin kaleminden ve imzasız olarak yazılacaktı...

Milliyet, Cumhuriyet ve Zafer Gazetelerinin kapatılışları da aynı günlere rastlayacaktı...

«BBC» ve «Amerika'nın Sesi» radyolarının yayın saatlerini gazetede yayınladığı gerekçesiyle kapatılan Milliyet'in açılmasını sağlamak amacıyla, Abdi İpekçi ve Turhan Aytul, o günlerde Tahkikat Komisyonu üyesi bulunan eski dostları Bahadır Dülger'e gidiyorlardı. Yeni İstanbul Gazetesi'nde birlikte çalıştığı için umutla Bahadır Dülger'e giden Abdi İpekçi,

Dülger'in son derece olumsuz tavrı ile karşılaşacaktı. Eski dostu Dülger'in bu tutumunun Turhan Aytul'un yanında gerçekleşmesi İpekçi'yi çok üzecekti...

* * *

Türkiye'deki bunalımın doruğa çıktığı günlerde Abdi İpekçi, olanak buldukça yine Galatasaray'daki eski dostlarıyla buluşup hem eğleniyor, hem de günün olayları üzerine sohbet ediyorlardı...

O günlerin Abdi İpekçi'sinin en sevindiği olaylardan biri de, yaşamında ilk kez bir otomobile sahip olmasıydı. Biraz para biriktirip, gazetenin de yardımıyla bir Volkswagen otomobil satın almıştı, ama kullanmasını bilmiyordu... Engin Arman'ın yardımlarıyla bir süre direksiyon çalışıp İstanbul'da sınavlara girdiyse de başarılı olamıyordu. Sonunda ehliyet sınavlarına İzmit'te girmeye karar veriyor ve ehliyetini İzmit'ten alıyordu. Sıkıyönetimin ilân edilip, geceleri sokağa çıkma yasağının uygulanması acemi şoför Abdi İpekçi'nin işine yarıyor, boş İstanbul sokaklarında (gazetecilere sokağa çıkış kartı verildiği için) bol bol direksiyon çalışması yapıp, otomobil kullanmayı öğreniyordu...

İHTİLÂL VE SONRASI

Soğuk bir kış günü, Nurnberg'de ağır ağır yol alan resmi plakalı lüks otomobilin arka koltuğunda oturan iki Türk subayı oldukça düşünceliydi...

Subaylardan, yaş ve rütbece büyük olanı Orgeneral'di. Bir NATO tatbikatını izlemek için geldiği Almanya'da bile, ülkesindeki siyasal kargaşayı aklından çıkaramıyor, «Bir şeyler yapmanın zamanı geldi, ama nasıl?» diye düşünüyordu...

Yanında oturan genç Kurmay Binbaşı'nın düşündükleri de hemen hemen aynıydı.. Genç subay, Türk ordusundaki kurmay subayların yıllardan beri sürdürdükleri bir örgütlenmenin içindeydi... Onlar da «Bir şeyler yapmanın zamanının çoktan geldiğine» inanıyor, ileride gerçekleştirecekleri harekât için, general rütbesinde bir lider arıyorlardı...

Genelkurmay Başkanlığı Protokol Müdürü Kurmay Binbaşı Sadi Koçaş, işte bu lider sorununu çözümlemek amacıyla arkadaşları tarafından Almanya'ya gönderilmişti. Böyle bir teklifin yapılması için, bir yabancı ülkeden daha uygun bir yer olamaz diye düşünüyorlardı. Hareketin liderliği için seçilen kişi ise, Koçaş'ın yanında oturan Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Cemal Gürsel'den başkası değildi.

Otomobilin içinde kendilerinden başka bir Amerikalı Binbaşı ile, aracın yine Amerikalı olan şoförü vardı... Koçaş'ı teklif yapmadan önce düşündü-

ren tek şey, Amerikalıların Türkçe bilmeleri olasılığıydı... Kısa bir süre düşündükten sonra, aklına o anda gelen bir planı uygulamaya soktu. Önde oturan Amerikalıların omuzlarına dokunan Binbaşı Koçaş, Türkçe bir soru yöneltti:

«— Saat kaç?»

Koçaş, iki Amerikalı'nın Türkçe bilmeleri durumunda, ansızın gelen bu Türkçe soruya en azından saatlerine bakarak bir tepki göstermemeleri mümkün değildir diye düşünüyordu. Gelen yanıtın yalnızca «Excuse me» olması Binbaşı Koçaş'ı rahatlatmıştı...

Genç kurmay subay daha sonra gülerек Orgeneral Gürsel'e dönüyor, ülkenin içinde bulunduğu sorunlardan bahsetmeye başlıyordu. Orgeneral Gürsel, Koçaş'ın gündeme getirdiği birçok konuda kendisini onaylayacaktı. Baklayı ağızdan çıkarmanın zamanı gelmişti artık. Binbaşı Koçaş, günlerdir söylemek için uygun bir zaman aradığı teklifini yapıyordu:

«— Paşam, bu gidiş sizin de belirttiğiniz gibi ülkeyi bir uçuruma sürüklüyor. Acaba bu durumda, tarafsız bir kuvvetin, memleketi felâketten kurtarması için hazırlıklı olması gerekmez mi, bu kuvvet de ordu değil midir?»

«— Evet.»

«— İşte Paşam sizin gibi düşünen birçok vatansever subay var. Bunlar hazırlıklara başlamışlardır. Başlarında kuvvetli bir lider bulunursa, müdahale daha iyi bir şekilde gerçekleşir. Biz daha önce lider olarak Orgeneral Necati Tacan'ı seçmiştik. Ancak ölümüyle onu kaybettik ama, sizi bulduk.»

Orgeneral Gürsel, gülümseyerek yanıtlıyordu Binbaşı Koçaş'ı.

«— Tamam Sadi, varım. Bana güvenebilirsiniz. Yalnız şunu bilersiniz ki, gerçekten müdahale zarureti olmadıkça yapılacak herhangi bir hareketi tasvip etmem. İhtilâl son çare olmalıdır...»

Koçaş, Orgeneral Cemal Gürsel'in ellerine sarılıyordu sevinçten. Gürsel soru sormayı sürdürdü:

«— Teşkilâtınız geniş mi?»

«— Evet Paşam, son derece güvenilir arkadaşlardan kurulmuş çok geniş, güçlü bir teşkilâtımız var.»

Orgeneral Gürsel'le Kurmay Binbaşı Sadi Koçaş arasında 1959 yılı başında geçen bu konuşma, DP iktidarının ülke genelinde yarattığı bunalıma, baskı rejimine karşı, silahlı kuvvetler bünyesinde yıllarca önce başlayan tepkilerin ilk ciddi belirtisiydi...

DP iktidarının 1957 seçimleri öncesinde başlayan yönetiminden kaynaklanan siyasal kargaşa, silahlı kuvvetler bünyesinde daha o yıllarda tepkilere yol açıyor, bazı genç kurmay subaylar aralarında örgütlenerek, gelecekte doğabilecek bir bunalım ortamında, silahlı kuvvetlerin hazır olması için çalışmalara başlıyorlardı..

Rütbeleri Yüzbaşı ile Albay arasında değişen genç subayların örgütlenme çalışmaları, Binbaşı Koçaş'la Orgeneral Gürsel'in Nürnberg'te yaptıkları bu konuşmayla bir lidere kavuşuyordu...

1956-57 yıllarında başlayıp 1960 öncesine dek süren ordu içindeki bu örgütlenme sonucunda, genç kurmaylar, kendi ideallerini paylaşan birçok arkadaşlarının kilit noktalara atanmalarını sağlıyorlar, gelecekte gerçekleştirilecek bir girişim için adımlarını daha o günlerde atmaya başlıyorlardı... İşte Gürsel'le Koçaş arasında geçen bu konuşma da bu adımların en önemlilerinden biriydi...

28-29 Nisan 1960 günlerinde, üniversite gençliğinin tepkilerini yaşayan birçok ihtilalci subay, yönetime el koyma harekâtını daha o günlerde bile başlatmayı düşünmüşlerdi.

* * *

NATO Konseyi'nin İstanbul'daki toplantısı nedeniyle 2 Mayıs günü Saraçhanebaşı'ndaki Belediye Sarayı'nda toplanan yabancı ülkelerin bakanları ile gazeteciler, alınan bütün önlemlere karşın bir anda ortaya çıkan yüzlerce gencin «Özgürlük istiyoruz», «Kahrolsun diktatörler» sloganları ile İngilizce ve Fransızca yazılmış pankartlarla karşıyorlardı. Yabancı bakanlar önünde her türlü tehlikeyi göze alarak yapılan bu gösteri artık bardağı taşıyordu. 18 Mayıs 1960 günü toplanan ihtilalci subaylar harekât gününü 25-26 Mayıs gecesi olarak belirliyorlardı.

Zaten 21 Mayıs günü Harbiyelilerin üç subayın tutuklanışını protesto etmek amacıyla Başkent'te yaptıkları yürüyüş, ihtilalin artık kapıda olduğunun en kesin göstergesi oluyordu.

Başbakan Menderes'in Atina gezisi nedeniyle belirlenen 25-26 Mayıs tarihi, gezinin iptal edilmesinden dolayı 26 Mayıs gecesine erteleniyordu.

27 Mayıs 1960 sabahı Türkiye'de yaşayanlar, Silahlı Kuvvetler'in ülkede yönetime el koyduğu haberleriyle uyanacaklardı.

İhtilalin gerçekleştiği günlerde Eskişehir'de bulunan Başbakan Adnan Menderes, bir gün önce Şeker Fabrikası salonlarında verilen yemekte, «Üniversite öğretim üyelerinin hükümetin tutumunu protesto eden bir bildiri yayınlayacakları» haberini alıyor,

yemek sonrasında «kara cübbeliler» diye tanımladığı üniversite profesörlerine yönelik çok ağır bir konuşma yapıyordu. Daha sonra başına yansması engellenen bu konuşmanın yapıldığı günün gecesi, Silahlı Kuvvetler'in harekâtı başlıyor, Menderes Kütahya yolu üzerinde yakalanıyordu.

Cumhurbaşkanı Celâl Bayar'ın da aynı saatlerde, Başkent'deki Cumhurbaşkanlığı Köşkü'nde yakalanmasından sonra, ihtilâli yönlendiren subaylar, karşı oldukları sivil ve asker kişilerin etkisiz hale getirilmesini sağlıyorlardı.. Bir yığın beklenmeyen aksaklık ve kargaşaya karşın, yalnızca Ankara'daki bir çatışma sırasında yaşamını yitiren Teğmen Ali İhsan Kalmaz'ın ölümüyle 27 Mayıs İhtilâli gerçekleşiyor, Silahlı Kuvvetler ülkede yönetimi ele alıyorlardı...

Türkiye artık yeni bir döneme girmişti. Ülkede yönetimi ele alan Silahlı Kuvvetler, DP iktidarının sorumlularını yargılamaya başlıyorlardı. Oluşturulan Yüksek Adalet Divanı, 14 Ekim 1960 günü başlattığı çalışmalarını bir yıl sonra tamamlıyor, yargılanan 587 sanıktan 15'i için idam, 31'i için ömür boyu hapis, 418 sanık için çeşitli ağır hapis cezaları, 123 sanık için de beraat kararı veriyordu.

Daha sonra eski Cumhurbaşkanı Bayar'ın ölüm cezası yaşlılığı nedeniyle ömür boyu hapse çevrilirken, idamlıklardan 11 kişi de son anda ölümden kurtuluyorlardı. 27 Mayıs'ın faturası üzerlerine çıkarılan üç kişi, Başbakan Menderes, Maliye Bakanı Hasan Polatkan ve Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu bunu canlarıyla ödüyorlardı.

VE İHTİLAL

27 Mayıs 1960 öncesini yaşayan herkes gibi gazeteciler de ülkenin gelecekte yeni yeni olaylara gebe olduğunu sezinliyor, görevlerinin gereği, oldukça gerilimli günler yaşıyorlardı.

O günlerde Abdi İpekçi de gazetede ki yoğun işlerinden olanak buldukça, bir süre önce satın aldığı Volkswagen'ine atlayıp, henüz acemisi olduğu şoförlüğünü ilerletmeye çalışıyordu.

26 Mayıs'ı 27 Mayıs'a bağlayan gece de, gece yarısına dek gazetede kalmış, baskıya geçildikten sonra da Turhan Aytul'a seslenmişti.

«— Turhan, garip bir sessizlik var şehirde. Hadi kalk, hem direksiyon çalışalım, hem de biraz ortalığı dolaşırız...»

«— Tamam Abdi Bey, hemen geliyorum...»

İpekçi ve Aytul kentin içinde uzun bir süre dolaştıktan sonra, gazeteyi son kez kontrol etmek için Çağaloğlu'na doğru ilerlerken, yolda bir gazeteci grubuyla karşılaşıyorlardı. Gazeteciler İpekçi ile Aytul'a «Tankların namlularını Vilâyete doğru çevirmiş olduklarını, çok sayıda askeri aracın geçtiğini» söylüyorlardı.

Abdi İpekçi heyecanını gizleyememişti..

«Tamam Turhan, işte beklediğimiz başımıza geldi. Galiba Ordu idareye el koyuyor...»

«— Galiba Abdi Bey...»

İki arkadaş, büyük bir hızla gazeteye geliyorlar, bir süre sonra da Abdi İpekçi Turhan Aytul'a, «Sen durumu bir kontrol et, neler oluyor» diyordu.

Hemen telefonun başına geçen Turhan Aytul sağa sola telefon açıyorsa da bütün telefonlar yüzüne kapanıyordu...

Aytul'u telefonun başında gören Abdi İpekçi yüksek sesle uyarıyordu arkadaşını:

«— Telefonla olmaz bu iş Turhan, dışarı çık, askerlerle konuşmaya çalış.»

Ok gibi gazeteden fırlayan Turhan Aytul ancak Sirkeci'ye kadar gidebiliyor, yolda rastladığı askerlerin uyarısı ile gazetesine dönüyordu.

Büyük bir hızla gazeteye giren Aytul, Abdi İpekçi'nin odasına doğru hem «Tamam Abdi Bey, ihtilâl olmuş» diye bağıyor, hem de koşuyordu. Oysa, Abdi İpekçi odada değildi. Kısa bir süre önce Harbiye Orduevi'nden gelen bir telefon ve gönderilen bir jiple gazeteden alınmıştı.

On on beş dakika sonra Abdi İpekçi telefonla gazeteyi arıyor, karşısına çıkan Turhan Aytul'a «İdare Orduda» diyordu. İpekçi'nin Harbiye'de askerlerle yaptığı konuşmadan sonra o günkü gazetenin manşeti belirleniyordu:

İHTİLÂLİN KOŞULLARI

Ülke yönetiminde, 27 Mayıs'la gelen değişiklik, gazetelerin bünyelerine yansıyor, her gazete yeni yönetim şekli içinde kendi tavırlarını belirlemeye çalışıyordu.

Abdi İpekçi yönetimindeki Milliyet, DP iktidarı na karşı gerçekleştirilen ihtilâlin genelde yanında olmakla birlikte, askerlerin sağlıklı bir yönetim kurabilmeleri için, kin gütmeyen, akılcı ve serinkanlı bir yol izlemeleri gerektiği görüşünü savunuyordu...

27 Mayıs sonrasında Abdi İpekçi, askerlerle diyalog kurmanın, gazetesini açısından yararına inanıyor, bu yakınlaşmanın sonucunda ancak ihtilâlin ger-

çek yüzünü anlamamanın mümkün olabileceğini düşünüyordu...

Bu düşünceler içindeki İpekçi bir süre sonra or-
duda diyalog kuracağı ilk kişiyi, Milli Birlik Komite-
si'nin basınla ilgili sekreterlerinden Orhan Erkanlı
olarak belirliyordu.

Çok kısa bir süre sonra da Erkanlı'dan rande-
vu alıyor, görüşmek üzere Ankara'ya gidiyordu...

İpekçi ve Erkanlı'nın, daha sonra bir dostluğa
dönüşecek olan ilk görüşmeleri, Meclis binasındaki
Milli Birlik Komitesi'nin genel sekreterlik odasında
gerçekleşiyordu.

Orhan Erkanlı Abdi İpekçi'yi daha önceden hiç
tanımıyorsa da yazılarını kaçırmadan okuyor, onun-
la ilgili olumlu düşünceler taşıyordu. Erkanlı, «Daima
doğruyu arayan, objektif bir gazeteci» olarak tanıd-
ığı İpekçi'yi sıcak bir şekilde karşılıyordu. Söze İpek-
çi başladı:

«— Orhan Bey, ziyaretimin sebebi, herhangi bir
beyanat almak ya da herhangi bir yazı veya haberle
ilgili değildir. Sizinle tanışıp diyalogumuzu geliştir-
mek amacıyla geldim...»

Abdi İpekçi bu amacına ulaşacak, kurulmasını is-
tediği diyalog, ilerideki günlerde fazlasıyla gerçekle-
şecekti. İpekçi - Erkanlı dostluğuna, sonraki yıllarda
Abdi İpekçi'nin Kore'den tanıdığı Orhan Kabıbay ile,
Turhan Aytul da katılacaklardı..

Abdi İpekçi, Orhan Erkanlı'ya özellikle basınla
ilgili konularda akıl veriyordu. Erkanlı İstanbul'a gel-
diği zaman İpekçi'ye mutlaka uğruyor, ya gazetede
sohbet ediyorlar ya da dışarı yemeğe çıkıyorlardı...

Yassıada Mahkemelerinin başlayacağı günlerde
de Erkanlı'nın yardımına İpekçi koşuyor, basınla iliş-
kilerin düzenlenmesinde büyük yardımları oluyordu...

Mahkemelerin başlamasından 10 gün kadar önce Abdi İpekçi ile buluşan Orhan Erkanlı, görüşlerine ihtiyacı olduğunu belirterek İpekçi'nin yardımını istiyordu:

«— Abdi Bey, biz Yassıada'nın kapalı bir mahkeme olmasını istemiyoruz. Tam tersi açık bir mahkeme olmasını istiyoruz. Yalnız basınla ilişkimizi nasıl kurup, organize edeceğiz?»

«— Mahkemelerin, açık mahkeme olmasını istiyorsanız, sakın sansür falan koymayın.»

«— Abdi Bey, mahkemeler sırasında merhamet ticaretine de müsaade etmek niyetinde değiliz. İkisinin ortasını nasıl buluruz?»

«— Bırakın herkes istediğini yazsın. Ama onlar olayı bir merhamet ticareti haline getiriyorlarsa, bunu sansür yoluyla değil, başka yollardan, ikna ile halledin...»

«— Önerinizi değerlendireceğiz, gerçek olmak şartıyla, mübalağa edilmemek şartıyla, basının her şeyi yazabilmesini sağlayacağız...»

MAHKEMELER

Başlayan Yassıada Mahkemeleri, gazeteler için önemli bir haber kaynağı oluşturuyor, onların büyük bir yarışa girmelerine yol açıyordu. Her gazete kendi bünyesinde ekipler oluşturuyor, duruşmalara sayfalarında geniş yer veriyordu.

Abdi İpekçi de gazetede, Yassıada duruşmalarını izlemek amacıyla bir ekip kuruyor, organizasyon işleriyle de Turhan Aytul'u görevlendiriyordu. Zaman zaman Abdi İpekçi'nin de katıldığı ekipte Çetin Altan yazı yazacak, Bedri karikatür çizecek, Vasfiye

Özkoçak da haberleri toplayacaktı. Ekibin araç gereç ve yiyecek gibi sorunlarının çözümü ile haber ve yazıların gazeteye zamanında ulaşması işini de Turhan Aytul üstlenecekti. Her şey planlanmıştı ama, Turhan Aytul, bir gece önce çok sarhoş olduğu için Dolmabahçe'den Yassıada'ya kalkan vapura yetişemiyordu. Aytul içkiye olan düşkünlüğü yüzünden ekibi ilk günden yatırmış, onun bu tutumu İpekçi'yi çok kızdırmıştı...

İHTİLÂL SORUNLAR GETİRİYOR

«Yönetime el koyma» eyleminden sonrası, ayrıntılarıyla düşünülmeyen gerçekleştirilen 27 Mayıs İhtilâli, kaçınılmaz olarak bazı sorunları da beraberinde getiriyordu...

27 Mayıs'ın hemen sonrasında alalecele oluşturulan Milli Birlik Komitesi'nin başkanlığının yanı sıra, Devlet Başkanlığı ve Başbakanlık görevlerini de üstlenen Orgeneral Gürsel başta olmak üzere, hemen tüm ihtilâlcı genç subaylar kadrosu, ülke sorunları ile yüz yüze geldikçe, belirgin fikir ayrılıkları da baş göstermeye başlıyordu...

27 Mayıs İhtilâli'ni gerçekleştirenler arasında, yönetimi en kısa zamanda «sivillere» devredip, ordunun kışlasına çekilmesini düşünenler olduğu gibi, 27 Mayıs'ın askeri gücünü siyasal bir otoriteye dönüştürme düşüncesinde olanlar da vardı...

Böyle bir ortamda Türkiye'nin en büyük şanslarından biri de, İsmet İnönü gibi, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasında Mustafa Kemal'le omuz omuza savaş vermiş, engin politik deneyimleri olan bir «sivil lider»e sahip oluşuydu...

İhtilâlden iki gün sonra, Devlet Başkanı Orgene-

ral Gürsel'i kutlamak amacıyla ziyaret eden İnönü, daha o gün ihtilâl sonrasıyla ilgili görüşlerini sunmuş, «ordunun kesinlikle kontrol altına alınmasını, ordu ve ülke yönetimini üstlenen kişiler arasında bölünmeye yol açılmamasını, seçimlerin en kısa zamanda yapıp, yönetimin sivillere bırakılması gerektiğini» söylemişti...

İsmet İnönü'nün ihtilâlin hemen sonrasında gündeme getirdiği bu görüşler, bir bakıma, yönetimin bir an önce CHP iktidarına devredilmesi isteğini de taşıyordu... Bu arada Milli Birlik Komitesi içindeki kurmay subaylardan bazılarının, yönetimin hemen sivillere devredilmesini savunmalarına karşın kendi aralarında yeni örgütlenmelere gittikleri gibi söylentiler dolaşmaya başlamıştı.

1960 Ağustos'u başında ordu içinde yapılan ve 235 general ile 5 bin subayın emekliye çıkarılmasıyla sonuçlanan toplu tasfiye de, (Eminsu olayı) 1960 Ekim'inde üniversitede görevli 147 öğretim üyesinin görevlerine son verme eylemleri de (147'ler olayı) o günlerin siyasal erkini elinde tutan Milli Birlik Komitesi'nin icraatı arasındaydı.

27 Mayıs İhtilâli'nin gerçekleştirildiği günlerde sempatiyle karşılanan genç subayların oluşturduğu Milli Birlik Komitesi'nin sözü edilen bu eylemleri, Kurmay Albay Alpaslan Türkeş adının da öne fırlamasına neden oluyor, bütün bunların planlayıcısının Türkeş olduğu yolunda söylentiler yaygınlaşıyordu. Bu eylemlere en büyük tepki CHP Genel Başkanı kurt politikacı İsmet İnönü'den geliyordu. İnönü, Kurucu Meclis'in bir an önce oluşturulmasını ve hemen seçimlere gidilmesini istiyordu.

Ülke içinde olaylar böylesine gelişirken, Adana'daki ABD İncirlik Üssü'nden kalkan bir U-2 casus uça-

ğının Sovyet toprakları üzerinde düşürülmesinin yarattığı bunalım da hızla tırmanıyor, ABD ile Sovyetler arasındaki gerginliği arttırıyordu. Türkiye'deki ABD üsleri dünya gündeminde yoğun olarak tartışılmaya başlıyordu.

Ülkemizi de çok yakından ilgilendiren uluslararası bu bunalımın bilincinde olan ve olayları endişe ile izleyen İnönü, yönetimin bir an önce sivilere devredilmesi üzerindeki ısrarlarını yoğunlaştırıyordu. Bu da ihtilâlcı subaylar üzerinde etkili oluyordu.

İç ve dış dünyada olaylar böyle bir gelişme gösterirken, 13 Kasım günü Ankara Sıkıyönetim Komutanı General Cemal Madanoğlu'nun yönetiminde daha ılımlı bir Milli Birlik Komitesi oluşturuluyor, aralarında Alpaslan Türkeş'in de bulunduğu 14 ihtilâlcı, Gürsel'in onayıyla hem emekliye ayrılıyor, hem de yurt dışında görevlere atanarak tasfiye ediliyorlardı.

İnönü'nün girişimleri ve iki Cemal Paşa'nın (Gürsel ve Madanoğlu) anlaşması sonucu gerçekleşen 14'ler operasyonu, Alpaslan Türkeş Yeni Delhi, Orhan Kabibay Ottawa, Orhan Erkanlı Meksika, Münir Köseoğlu Stockholm, Mustafa Kaplan Lizbon, Muzaffer Kaplan Oslo, Şefik Soyuyüce Kopenhag, İrfan Solmazer Lahey, Rıfat Baykal Tel-Aviv, Dündar Taşar Rabat, Fazıl Akkoyunlu Kabil, Numan Esin Madrid, Muzaffer Özdağ Tokyo, Ahmet Er de Libya büyükelçiliklerimize müşavir olarak atanıyorlardı.

ERKANLI ANLATIYOR

27 Mayıs Askeri Yönetiminden, sivil yönetime geçiş aşamasında yaşadığımız «14'ler olayı»nı, ihti-

lâlden 25 yıl sonra, ihtilâlin en önde kişilerinden olan Orhan Erkanlı şöyle değerlendirdiyordu:

«14'ler olayının temel sebebi, iktidarı devam ettirmek ya da sivillere bırakmaktı. Meselenin kaynağı budur. Ne Türkeş'le, ne diktatörlükle, ne de demokratik sağ ve sol gibi olaylarla ilişkisi yoktur. İhtilâlin gerçekleşmesinden sonra bazı arkadaşlar, ki ben onlardan biriyim, anladık ki bu işler 3-5 ayla, bir seneye düzelmeyecek. İktidara gelen bir şeyler yapmak için gelir. Fakat maalesef rahmetli Cemal Gürsel bu fikirlerle yetişmediği için, kendini buna göre eğitmediği için, ya da böyle bir makama ansızın geldiği için yeni gelişmelere hazırlıklı değildi. O anda Türkiye'de mevcut ve rakipsiz olan Halk Partisi de iktidara gelmek ihtiyacı içinde olduğu için çeşitli yollarla Gürsel ve yakın çevresini etkileyebiliyordu. «Bir an önce yönetimi sivillere devredin, siz de cumhurbaşkanı yaparız» vaadinde bulunuyorlardı. Meselenin esası budur. Rahmetli Gürsel, bizden yani Milli Birlik Komitesi'nden şikâyetçiydi. 38 tane genç subay bir türlü, kendi ölçülerine göre disipline alınamıyor, o hâlâ bizi kışla içinde tasavvur ediyordu... Oysa biz, burası bir ihtilâl meclisidir, burada rütbe yoktur, herkes bir fikrin sahibidir onu savunur, bir de oyu vardır onu kullanır diyoruz o günlerde. Durum böyle olunca rahmetli Gürsel, bir an önce bizden kurtulmak düşüncesine kapıldı. Kurucu Meclisi bir an önce kurmasının sebeplerinden biri de buydu. Bu zaafı işleyerek süratle iktidarın devri telkin ediliyordu. Bu gelişmeler içinde komitede bir bölünme oldu. Biz, iktidarı devam ettirelim diyorduk. 1982'de yapılanın benzerini yapacaktık. Bir referandumla Anayasa'yı oya koyacaktık, Kenan Evren'in Cumhurbaşkanı seçilmesi gibi bir olay ola-

caktı. Bir kısım arkadaşlar da 'hayır, biz devrelim, kenara çekilelim' tezini savunuyorlardı. Bu arada bazı dedikodular, rivayetler dolaşmaya başladı. Gürsel ve çevresinde şüpheler yaratıldı. «Bunlar sizi imha edecekler, sizi yok edecekler, bunlar başa geçecek ve Türkiye'de bir dikta rejimi kuracaklar» havası işlendi. Bu girişimlerin sonucunda 14'ler olayı gerçekleşmiştir. Şurasını da belirteyim ki 14'ler derken, söz konusu 14 kişi de gerçekte aynı fikirlerin sahibi değildi. Gidenler arasında bu fikre sahip olmayanlar olduğu gibi, kalanlar arasında da bizim gibi düşünenler vardı. Bu, bir iki gece içinde yapılan bir seçimdir. Bunda bazı şahsi faktörler, sempati ve antipatiler de etkili olmuştur. Kimler gitsin, çekinilen veya güçlü görülen, yani disipline girmeyeceği düşünülen 14 kişi aynı çuvala konmuştur.

Bizim 14'ler operasyonu gerçekleşmeden önce bazı toplantılarımız olmuştu. Konu, iktidarı devam ettirelim ya da devredelim konusuydu. Bu toplantılardan birini 18 Ekim günü yapmıştık. İktidarı sürdürelim fikrine katılanlar 25 kişiydik. Eğer bunların hepsinin gitmesi gerekiyorsa olayın 25'ler olayı olması lâzımdı. Ama 11'i kaldı 14'ü gitti. Ben sonradan Cumhuriyet Halk Partisi'nden milletvekili oldum. O günlerde partinin ileri gelenleriyle de meseleleri konuştum. Onların da söylediklerinden istifade ederek şu sonuca vardım ki, bu seçimde CHP'nin etkisi olmuştur. CHP ileride kendisine engel olabilecek kişileri de bu çuvalın içine atmıştır. Biz Orhan Kabilbay'la birlikte başından beri bu bölünmeyi önleyebiliriz inancını taşıyorduk. Biz Kabibay'la son anda listeye konmuşuzdur. Rahmetli Gürsel'i, 'seni öldürecekler' falan diye ikna etmişlerdir. O zamanlar talih-siz bir olay olmuştu.

Eski Meclis binasında çalışıyorduk komite olarak. Meclis'in de çeşitli sığınakları falan var. Tesadüfen oranın idare müdürü sığınakları temizletmiş, badana yaptırmış. Onlar direk olarak bana bağlıydı, ama bu badana ve temizlik işinden benim habirim yoktu. Buraları göstermişler, 'bakın, sığınakları hazırladılar, sizleri buraya atacaklar ve öldürecekler' demişler. Gürsel, Madanoğlu'nun etkisindeydi. Bizim durumumuz incelenirken, Meclis'teki bu tamirat işi öne sürülmüş. Adam gönderip inceletmişler, sığınaklar badana edilmiş, kapıları tamir edilmiş.

İhtilallerin kötü tarafı budur. Bir süre sonra insanlar birbirlerinden şüphelenmeye başlar. Kim önce davranırsa işi o kapacak diye bir duygu hakim olur. Bizim böyle bir düşüncemiz yoktu. Aslında biz o sıralarda iktidarın gerçek sahibiydik. Türkeş Başbakanlık Müsteşarı'ydı, ben Genel Sekreterdim, zırhlı birlikler bana bağlıydı. Biz daha güçlüydük, onların endişesi vardı. Seçim böyle yapılmıştır. Bir sürü rivayetler çıkmıştır, yok işte tabanca çekilmiş falan. Bunların hepsi yalan. Münakaşalar olmuştur ama hepsi bir ölçü, bir terbiye sınırı içinde kalmıştır. Ben aslında, 13 Kasım'dan iki gün önce istifa etmiştim. Bu çıkmazı görünce Gürsel'le bir konuşma yaptım, kendisine bir mektup yazıp istifamı bildirdim. Sonra da İstanbul'a gelmiştim, 13 Kasım'a kadar istifam açıklanmamıştı. Ben Gürsel'e, 'size bırakıyorum, münasip bir zamanda, istediğiniz şekilde açıklarsınız' demiştim. Türkeş'in ismi ve geçmişi bizim en büyük handikapımız olmuştur. İster istemez aynı çuvala konmuşuzdur.»

212 TARTIŞMASI

Abdi İpekçi'nin 27 Mayıs'ın hemen sonrasında Milli Birlik Komitesi'nin önde gelen kişileriyle kurduğu diyalog giderek gelişiyor, özellikle Orhan Erkanlı ve Orhan Kabibay'la olan yakınlıkları gelecek günlerde bir dostluğa dönüşüyordu. Bu dostluk bir yandan Abdi İpekçi'nin yönetimini üstlendiği Milliyet'e haber kaynağı olarak büyük yararlar sağlarken, bir yandan da gazetecilerin karşı karşıya olduğu sosyal sorunların çözümünde İpekçi'nin girişimleriyle önemli sonuçlar alınmasına neden oluyordu.

Abdi İpekçi'nin, bu ilişki ve dostlukların gelişmesinden umduğu bir başka yarar daha vardı. İhtilâlin hemen sonrasında yazmayı aklına koyduğu bir araştırmanın gerçekleşmesi için, bu kişilerin verecekleri bilgilere gereksinimi olduğunu biliyor, 27 Mayıs ihtilâliyle birlikte, ihtilâlin perde arkasını yazmak için hazırlıklara başlıyordu.

Böylesine kapsamlı bir araştırmayı, gazetedeki yoğun işleri arasında tek başına tamamlayamayacağını bilen İpekçi, gazetesinin en hızlı muhabirlerinden Ömer Sami Coşar'la ortak bir çalışmaya giriyordu. Gerek gazetede yayınlandığında, gerekse kitap olarak basıldığında büyük yankılar uyandıran «İhtilâlin İcyüzü» adlı araştırmasının hazırlıkları daha o günlerde başlamıştı...

Abdi İpekçi, Milli Birlik Komitesi Genel Sekreteri Orhan Erkanlı ile daha ilk buluşmasında, basının habercilik yaparken alabildiğine özgür olması gerektiğini ve sansürün sakıncalarını anlatırken, gazetecilerin bazı sosyal sorunlarının olduğunu da kısaca anımsatıyordu... İlk günkü konuşmada satır arasında geçirtilen bu konu, İpekçi - Erkanlı - Kabi-

bay yakınlığı ilerledikçe, daha sık gündeme gelmeye başlıyordu. Sonunda bu dostluk çemberine Muzaffer Özdağ, Numan Esin, Ahmet Yıldız da katılıyor, basın emekçilerine büyük sosyal haklar kazandıran 212 Sayılı Basın Kanunu'nun hazırlıklarına başlanıyordu.

Türkiye Gazeteciler Sendikası'nda, başkanlığa kadar yükseldiği görevinden, Milliyet Gazetesi'ndeki küçük hissesi yüzünden eleştirildiği için istifa eden Abdi İpekçi, bunu bir onur meselesi yapmıyor, elindeki olanakları, gazetecilerin yararlarına kullanabilmek için elinden gelen her çabayı gösteriyordu...

Abdi İpekçi'nin sendikadan istifasından sonra Sendika Başkanlığına İpekçi'nin yardımcılarında Hasan Yılmaer getiriliyordu... 212 Sayılı Yasa'nın hazırlık aşamasında, Hasan Yılmaer'i devreye sokan Abdi İpekçi, patronu Ercüment Karacan'ın bilgisi dışında bu yasanın çıkarılması için büyük çaba harcıyordu...

212 Sayılı Yasa'nın bütün hazırlık çalışmaları genellikle Hasan Yılmaer'in evinde yapılıyor, zaman kalmayınca çalışmalar gündüzleri de Milliyet'te sürdürülüyordu... Milli Birlik Komitesi'nden Muzaffer Özdağ, Hasan Yılmaer ve Ömer Sami Coşar'ın katkılarıyla yasa tasarısı hazırlık çalışmaları yapılıyor, zaman zaman Abdi İpekçi'ye konuyla ilgili bilgi veriliyordu. Yasanın, Yılmaer ve Özdağ tarafından götürülen hazırlık çalışmalarına daha sonradan Ahmet Yıldız, Sami Küçük ve Numan Esin gibi isimler de katılıyor, büyük ağırlığı Yılmaer ile Özdağ yükleniyordu.

Özdağ ile Hasan Yılmaer'in Milliyet Gazetesi'nde bir odaya kapanıp saatlerce yasayla ilgili çalışma yaptıkları olurdu... Abdi İpekçi, yasa çalışmaları nedeniyle gazetedeki işlerini aksatan Hasan Yılmaer'e

göz yumuyor, onun yapacağı bazı işleri kendisinin üstlendiği bile oluyordu...

212 Sayılı Yasa'yla ilgili çalışmaların tamamlanmak üzere olduğu günlerde, gazete içinden bazı kişiler, gazetenin patronu Ercüment Karacan'a Yılmaer'in yaptığı çalışmalardan söz edecekler, bu da Ercüment Bey'in çok sinirlenmesine yol açacaktı. Karacan işte o sinirli günlerinden birinde Hasan Yılmaer'i odasına çağırarak, kesin tavrını koyuyordu:

«— Bak Hasan, gazete içinde sendika işiyle uğraşıyormuşsun. Sendika çalışmalarını burada yapmanı istemiyorum.»

«—»

«— Bu benim seninle sendika konusunda yaptığım son konuşmadır. Yoksa senin için iyi olmaz...»

Hasan Yılmaer, Ercüment Karacan'ın odasından çıktığında, yüzü sinirinden kireç gibi olmuştu. Aylardır sürdürülen bir çalışma, gazete içinden yapılan bir ispiyonla sona eriyordu. Daha da kötüsü, Yılmaer gazetede ki işini kaybetme gibi kötü bir durumla karşı karşıyaydı...

Yılmaer soluğu hemen Abdi İpekçi'nin yanında alıyordu.

«— Abdi Bey, Ercüment Bey'in yanından geliyorum. Yasayla ilgili çalışmalarımızı duymuş, çok sert konuştu. 'Senin için iyi olmaz' gibi laflar etti. Çok canım sıkıldı...»

«— Sıkma canını Hasan, sen bu konuşmayı hiç yapmamış gibi çalışmalarını sürdür. Mümkün olduğu kadar gazete içinde çalışmayın. Ben gerisini idare ederim...»

Abdi İpekçi'nin desteğini alan Hasan Yılmaer rahatlamıştı ama, artık gazetede yapılan çalışmalar da sona eriyordu.

Ercüment Karacan'ın ihtarından sonra çalışmalar Ankara'ya kayacaktı. Hasan Yılmaer sabah ilk uçakla Ankara'ya uçuyor, öğleye kadar Muzaffer Özdağ, Ahmet Yıldız, Numan Esin'le çalışıyor, öğleden sonra da 14 uçağıyla İstanbul'a gazetede ki görevine dönüyordu...

Bu yoğun tempo içinde gerçekleşen 212 Sayılı Yasa çalışmaları tamamlandığında 1960 yılı sona ermişti. 1961 yılı Ocak ayında yürürlüğe giren 212 Sayılı Basın Yasası, gazete patronlarının, özellikle kıdem tazminatları maddesi yüzünden şimşeklerini çekiyor ve Akşam, Cumhuriyet, Dünya, Milliyet, Tercüman, Vatan, Yeni Sabah ve Hürriyet gazetelerinin patronları, 212 Sayılı Yasa'yı protesto amacıyla gazetelerini 3'er gün süreyle kapatma kararı alıyorlardı.

Gazetecilerin hiç beklemedikleri bu son gelişme, onları yıldırmayacak, daha da ilginç olayların gelişmesine yol açacaktı...

O günlere dek 1475 sayılı iş yasası kapsamında değerlendirilen gazeteciler, yeni çıkan 212 sayılı yasayla özel bazı haklar elde ediyorlar, bu da gazete sahiplerinin tepkisini çekiyordu. Bedii Faik'in kaleme aldığı bildiri yi gazetelerine koyan gazete sahipleri, 10 Ocak'ta üç gün süreyle yayınlarına son verirken, gazeteciler de Abdi İpekçi'nin girişimiyle «Basın» adlı bir gazete çıkarmak için hazırlıklara başlıyorlardı. Gazetenin çıkarılmasında organizasyon işini sendika üstleniyor, gazetenin çıkarılması çalışmalarında fiilen işin başında olanlar arasında ise Abdi İpekçi, Turhan Aytul, Hasan Yılmaer gibi Milliyet çalışanları çoğunluğu oluşturuyordu. Halit Kıvanç'la Ümit Deniz bu hareketin nedenlerini anlatan propaganda işlerini üstleniyorlar, çeşitli gazetelerden gelen

gazeteciler, «Basın» adlı gazetenin çıkarılması için yoğun bir çaba harcıyorlardı...

Gazetecilerin patronlara karşı giriştikleri bu eylemde karşılaştıkları en önemli sorun teknik personel bulmakta oluyordu... Gazetelerde çalışan mürettip, makineci gibi teknik personel, yeni çıkan 212 Sayılı Yasa'nın kapsamına alınmadıkları için, ağırlıklarını patronlardan yana koyuyorlardı.

Gazete sahipleri, tahribat olur düşüncesiyle, personelin gazetelere girişlerini yasaklarken, gazetecilerin başvurduğu hiçbir mürettip bu işe girmiyordu. Hangi gazetenin teknik personeline başvurulduysa hep olumsuz yanıt alınmıştı. Gazetenin basılacağı matbaa konusu da önemli bir sorun oluşturuyordu. O günlerde Kasım Gülek'in sahibi bulunduğu Tercüman Gazetesi tesislerinden yararlanma girişimi de olumsuz sonuçlanınca Milli Birlik Komitesi'nden yardım isteniyor, 27 Mayıs ihtilâliyle birlikte kapanan Bahadır Dülger'in Son Havadis Gazetesi'nin tesislerinden yararlanılıyordu...

İş, mürettip ve makinede görev alacak teknik personel bulmaya kalmıştı. Abdi İpekçi ve Turhan Aytul, Milliyet'in Sermürettibi Sabahattin Gültan'ın Aksaray'daki evine gidiyor, yardımlarını istiyorlardı. Sabahattin Usta, İpekçi ve Aytul'un teklifini reddedince, piyasadaki küçük matbaalarda çalışan piyasa mürettiplerinden yararlanmaktan başka çareleri kalmıyordu. Alelacele toplanan piyasa mürettiplerine işle ilgili ayrıntılı bilgiler verilirken, Turhan Aytul ile Murat Kayahanlı sayfaların hazırlanması için yoğun bir çaba harcıyorlardı... Gazetenin çıkması için bu yoğun savaş sürerken, aralarında Abdi İpekçi'nin de olduğu bir grup gazeteci de Vilâyete kadar bir protesto yürüyüşü yapıyorlardı. Bu yürüyüşe katılan

Leyla Umar ve Ümit Deniz gibi Ercüment Karacan'a yakın gazetecilerin patronla ilişkileri de belirgin biçimde bozuluyordu. Gazete içinde Ercüment Karacan'ın «Düne kadar evimde benim yemeğimi yediniz, benim aleyhime yürüyüşe katılıyorsunuz» dediği söylentileri dolaşıyordu... Gazeteciler, bu söylentilere aldırmaksızın, davalarında sonuna kadar direneceklerdi. 10 Ocak 1961 günü sabah saatler 6'yı gösterdiğinde, uykusuz bir gece geçiren gazeteciler, «Basın» baskıya veriyorlar, uykusuzluklarını unutup sevinç içinde birbirleriyle kucaklaşıyorlardı... Büyük baskıları olan bir gazete olmasa da, sembolik anlamda bir çalışma olsa da patronların gazetelerini kapatmaları onları durduramamış, ara vermeden emeklerini sergileyebilmişlerdi...

Gazetenin baskısı bittikten sonra herkes evine gitmeye hazırlanırken, Abdi İpekçi Turhan Aytul'a sesleniyordu:

«— Turhan, beni beklemeden ayrılma, yapacağımız bir iş daha var...»

İşin ağırlığını taşıyan Turhan Aytul, «sabahın 7'sinde daha ne yapacak işimiz var acaba» diye düşünürken, Abdi İpekçi yanına geliyordu.

«— Hadi Turhan, bir iki gazete al, Aksaray'a gidiyoruz.»

Yorgun argın, ama mutlu bir şekilde matbaadan çıkan İpekçi ve Aytul, Milliyet'in Sermürettibi Sabahattin Usta'nın Aksaray'daki evine gelip, kapısının altından iki gazeteyi atıyorlardı...

Gazetecilerle, gazete sahipleri arasındaki bu anlaşmazlıkta en ılımlı davranan Ercüment Karacan olacaktı. Abdi İpekçi, ağırlığını gazete çalışanlarından yana koymasına karşın, Ercüment Karacan'la olan diyalogunu da koparmıyor, Karacan'la konuşma-

larında bu işi her zaman gazetecilerle götüreceklerini, hoşgörölü davranması gerektiğini anlatmaya çalışıyordu. İpekçi'nin bu yaklaşımının sonucu Karacan, o günlerdeki eylem içinde en ılımlı patron olarak göze çarpıyordu...

Gazete sahiplerinin, kapatma süreleri tamamlanmış, gazeteler 14 Ocak 1961 günü yeniden çıkmaya başladığında, Milliyet'in birinci sayfasında üçer sütuna dizilmiş iki açıklama yer alıyordu. Yazılardan biri Ercüment Karacan'ın imzasını taşıırken öteki de «Milliyet Fikir İşçilerinin Açıklaması» olarak yayınlanıyordu...

Ercüment Karacan, «Benim Yönümden» başlıklı yazısında, kapatma kararının 212 Sayılı Yasa'dan kaynaklanmadığını, İlan ve Reklam Kurumu Kanunu'na muhalefetten kaynaklandığını yazarken, Milliyet Fikir İşçileri'nin açıklamasında ise kapama kararının onaylanmadığı vurgulanıyordu...

Abdi İpekçi ise 18 Ocak tarihli gazetede ki Durum yazısında olayın perde arkasını ayrıntılarıyla anlatıyordu.

YENİ DÖNEM, YENİ ANAYASA

38 ihtilâlcı subaydan 14'ünün emekliye ayrılıp, ülkeden uzaklaştırılmasıyla noktalanan Milli Birlik Komitesi'ndeki görüş ayrılıkları, ülkede yeni bir dönemin de başlangıcı oluyordu. General Cemal Madanoğlu'nun başkanlığındaki yeni komitenin, 1960 yılının son ayında çıkardığı bir yasayla Kurucu Meclis varlığını kazanıyor, yeni yılın ilk haftasında da ilk toplantısını yaparak çalışmalarına başlıyordu...

Kurucu Meclis'e giren basın temsilcileri arasında

Milliyet muhabirlerinden Ömer Sami Coşar da vardı.

Kurucu Meclis çalışmalarını sürdürürken, çoğunluğunu üniversite profesörlerinin oluşturduğu Anayasa Komisyonu da, yeni Anayasa'yı kendilerine verilen tarihte tamamlayabilmek için yoğun bir çalışma yapıyorlardı. Bu yoğun uğraşların sonucunda, yeni Anayasa ile ilgili çalışmalar ihtilâlin birinci yıldönümünde tamamlanıyor, aynı yılın Temmuz ayında yapılan halk oylamasıyla da 1961 Anayasa'sı yürürlüğe giriyordu...

1961 Anayasası ile birlikte Türkiye'de yeni bir döneme girmişti. Yeni Anayasa, ülkede çok partili bir siyasal ortama olanak tanıyor, seçim sistemi olarak Nisbi Temsil Sistemi benimseniyordu. Türkiye Cumhuriyeti'ne bir «Sosyal Devlet» niteliğini kazandıran yeni Anayasa ile sosyal yaşamımıza, «Senato» «Tabii Senatörlük» ve «Anayasa Mahkemesi» gibi kurumlar da giriyordu...

1961 Anayasası'yla, siyasal partiler demokrasinin vazgeçilmez unsurları sayılıyor, özgür bir basın, özerk bir üniversite ile yine özerk bir Radyo Televizyon Kurumu oluşmasına da olanak tanınıyordu...

1961 Anayasası'nın yürürlüğe girdiği günlerin Türkiye'sinde İnönü önderliğindeki CHP ile, Osman Bölükbaşı'nın CKMP'sinden başka bir siyasal parti yoktu. Yeni Anayasa'nın ülkedeki siyasal yelpazenin genişlemesine tanıdığı haklar, bir süre sonra hemen meyvelerini veriyor, Adalet Partisi, Yeni Türkiye Partisi ve Türkiye İşçi Partisi 1961'in Şubat ayı içinde ard arda kurularak Türk siyasal yaşamındaki yerlerini alıyorlardı. Kapanan Demokrat Parti'nin tabanından yararlanmak umuduyla kurulan iki liberal parti, AP ve YTP'nin yanısıra, siyasal yaşamımıza yeni giren Türkiye İşçi Partisi ise, başlangıçta pek

önem verilmemesine, yalnızca işçi oylarını toplama-yı amaçlayan bir parti olarak görülmesine karşın, gelecek yıllarda, sosyalizmi kendisine bayrak yaparak, parlamentoya girmeyi başaracaktı...

1961 Anayasası'nın yürürlüğe girmesi, ardından Türkiye İşçi Partisi'nin kuruluşu, ülkede o günlere dek birçok kişinin yabancı olduğu bazı kavramların da sık sık gündeme gelmesine yol açıyordu... «Sosyalizm», «sosyal demokrasi» «sosyal adalet» «kapitalizm» ve «sömürü düzeni» gibi bazı kavramları Türk insanı, işte o günlerde sürekli duymaya başlıyordu..

Türkiye'deki bütün kurum ve insanlar gibi, başta Ercüment Karacan ve Abdi İpekçi olmak üzere, o günlerin Milliyet'i de 1961 Anayasası ile başlayan yeni düzene ayak uydurmaya çalışıyor, kendisine yeni bir politika çiziyordu... Ali Naci Karacan'ın ölümünden önce iktidardaki DP'den yana ağırlığını koyan Milliyet, Abdi İpekçi -Ercüment Karacan yönetiminde bu çizgisinden yavaş yavaş ayrılıyor, sosyal demokrasiden, sömürüye karşı bir düzenden yana olan bir çizgiye oturmaya başlıyordu...

Milliyet'in bu çizgiye oturmasında, Ercüment Karacan ve Abdi İpekçi gibi genç kuşaktan iki yöneticinin elinde bulunuşunun rolü olduğu gibi, gazetesinin Yazarı Çetin Altan'ın da etkisi büyüktü...

Peyami Safa'nın Milliyet'ten ayrılmasından sonra gazeteye alınan Çetin Altan, sürekli okuyan, dünyadaki, sosyal ve siyasal gelişmeleri izleyen bir yazar olarak, o günlerde hemen ön plana çıkıyor, gerek köşesindeki yazılarıyla, gerekse gazete içindeki sosyal konumuyla etkin bir yazar olarak gazetenin genel politikasına da ağırlığını koyuyordu... Milliyet'in sosyal demokrat bir çizgiye oturmasında Çetin

Altan'ın bu etkinliğinin payı çok büyüktü... Yazdığı günlük yazılarla Çetin Altan, zaten dinamik bir gazetecilik sergileyen Milliyet'in okurları arasında giderek bayraklaşıyordu... İhtilâlden önce bir üniversitenin ölümü üzerine yazdığı «Bugün canım yazı yazmak istemiyor» diye başlayıp, biten tek cümlelik yazısı, Altan'ın bayraklaştığı günlerden, bugünlere dek ulaşabilen ilginç yazılarından yalnızca biriydi...

* * *

60'lı yılların başında ülke içindeki gelişmeler böylesine bir seyir izlerken, Milliyet de her geçen gün saygın bir gazete olma yolunda adım adım ilerliyordu... Bu gelişmeler ise Abdi İpekçi adına, gerek Milliyet ve Babiâli düzeyinde, gerekse ülke genelinde oldukça önemli bir saygınlık kazandırmıştı...

Abdi İpekçi'nin dış dünyaya açıldığı günler de aynı döneme rastlıyordu... Japonya ve Afrika röportajlarıyla başladığı dışa dönük gazetecilik çalışmaları, Fransızca ve İngilizceyi iyi bilmesinin sağladığı avantajlarla her geçen gün biraz daha ilerliyordu. İpekçi'nin dışa dönük çalışmalarında adını duyurmaya başlaması Uluslararası Basın Enstitüsü'ne (IPI) üye olmasıyla başlayacaktı. O yıllarda merkezi Zürih'te olan IPI'nı başkanlığını Arman Gaspar yapıyordu. IPI'nı 1960 yılında Rodos'taki ilk toplantısına Hürriyet'ten Necati Zincirkıran, Ulus Gazetesi'nden ve CHP Milletvekili Bülent Ecevit'le birlikte katılan Abdi İpekçi ilk toplantıda tanıştığı IPI Başkanı Arman Gaspar'la güzel bir diyalog kuruyor, onun sempatisini kazanıyordu. Gaspar'ın bu sempatisi ve Abdi İpekçi'nin çalışmalarının bir sonucu ola-

rak genç Genel Yönetmen gelecek yıllarda Uluslararası Basın Örgütü'nün yönetim kuruluna girecek, Başkan Yardımcılığına kadar yükselecekti.

İPI'nın ilke toplantısının Abdi İpekçi'ye kazandırıldığı, salt Arman Gaspar'ın sempatisi değildi. Türkiye'den birlikte toplantıya gittiği CHP Milletvekili ve Ulus Gazetesi yazarı Bülent Ecevit'le aralarındaki dostluk da bu geziyle başlıyordu... Türk siyasal yaşamına gelecekte damgasını vuracak olan Bülent Ecevit, yanında hep Abdi İpekçi'nin desteğini bulacak, bu dostlukları İpekçi'nin ölümüne dek sürecekti.

* * *

İçte ve dışta sağladığı bu saygınlığın bilincinde olan Abdi İpekçi, bundan kaynaklanan bir güç veERCÜMENT KARACAN'ın sağladığı destekle Milliyet'i sosyal demokrat bir çizgiye oturtma yolunda yoğun bir uğraşa girmişti...

1961 yılının Şubat ayında başlattığı «Köy Okullarına Kitap Yardımı Kampanyası» sonucunda 20 gün içinde 250 bin kitap toplanıyor, kitaplar köy okullarına gönderiliyordu...

Bu kampanyanın hemen ardından da «Bir köy çocuğunu evinizde misafir etmek ister misiniz?» sloganıyla yeni bir kampanya başlatıyor, o günlerin yoğun siyasal ortamı içinde gazeteye yeni bir dinamizm getiriyordu.

Muhabir, yazar, foto muhabiri, sekreter ve teknik personel olarak geniş bir kadro oluşturan Milliyet'in gazete dışında yeni bir yayın çıkarması da sık sık düşünölmeye başlanıyordu.

YENİ BİR GAZETE DOĞUYOR

Gazetenin yönetim kadrolarında, bu konuşmaların yapıldığı günlerde, ilk öneri Abdi İpekçi'den gelecekti. Ercüment Karacan'a, tabloid diye tanımlanan, normal bir gazetenin yarı boyunda bir akşam gazetesi öneriyordu... Batı basınında çokça örnekleri görülen tabloid gazeteler, o günlerin Türkiye'si için yeni bir olaydı...

«— Yahu Ercüment, adamlar ne güzel tabloid gazete yapıyorlar. Biz neden yapmayalım. Elimizde yeterli kadro da var...»

«— Günlük, siyasi ağırlıklı bir gazete mi?»

«— Yok canım, cicili bicili, albenisi olan, bir akşam gazetesi Milliyet'in elindeki personelin rahatlıkla çıkarabileceği bir gazete olur..»

«— Kadro bunu çıkarır da, başına kimi getireceğiz. Senin başını kaşıyacak zamanın yok...»

Ercüment Karacan'ın bu sorusunun yanıtını Abdi İpekçi, aslında daha önceden düşünmüştü ama, yanıtı o anda vermeyecekti. Kısaca yanıtladı Karacan'ı:

«— Buluruz birisini...»

* * *

Altınur Kılıç'ın, Abdi İpekçi'nin yaşamında önemli bir yeri vardı...

Ali Naci Karacan'ın genel yayın müdürlüğü tekليفini o günlerde bir dergi çıkardığı için kabul etmeyip, kendi yerine Kore'de askerlik yapan Abdi İpekçi'yi öneren, bunun gerçekleşmesi için, mektup yazıp Ali Naci Karacan'la konuşarak kişisel çaba har-

cayan Altemur Kılıç, daha o günlerde Abdi İpekçi'nin sevgisini kazanmıştı... İpekçi, bütün yaşamı boyunca Altemur Kılıç'ın bu girişimlerini unutmayacak, bunu manevi bir borç sayacaktı. Kılıç ne zaman dara düşse hemen yanında Abdi İpekçi'yi buluyordu...

DP İktidarının son günlerinde Basın Yayın Genel Müdürü olan Altemur Kılıç, İhtilâlin gerçekleştiği gece de Adnan Menderes'le birlikte Eskişehir'deydi. Menderes ve çevresindeki kişilerle birlikte tutuklanan Kılıç, Yassıada Mahkemeleri'nde yargılanmış, 1961 yılı başlarında tahliye olmuştu. Özgürlük güzel şeydi ama, karnını doyuracak para kazanmak için bir iş bulması gerekiyordu. Hangi gazeteye başvurduysa, hangi kapıyı çaldıysa, hep eli boş dönüyordu. Bir yıla yakın süren tutukluluk süresince elde avuçta ne varsa hepsini tüketmiş, biriken borçlarını ödemek için, Esentepe Gazeteciler Sitesi'ndeki evini satmak zorunda kalmıştı. Altemur Kılıç'ın oldukça zor günler geçirdiği bir sırada Abdi İpekçi telefonla arayıp hemen gazeteye gelmesini istiyordu. Ertesi gün İpekçi'nin odasında buluştular.

«— Geçmiş olsun Altemur.»

«— Sağol, Abdi'ciğim.»

«— Altemur, yeni bir gazete çıkarmayı düşünüyoruz. Tabloid bir akşam gazetesi olacak. Başına senin geçip, Yazı İşleri Müdürü olmanı istiyorum...»

«— Teşekkür ederim. Peki, kadroyu dışarıdan mı kuracağız.»

«— Yok yok, Milliyet'in personelinden yararlanmayı düşünüyoruz. Sana yardımcı olarak, Turhan'ı vereceğim. Sayfaların düzenlenmesi işini o rahatlıkla götürür. Omuz omuza verip çalışabilirsiniz. Muhabirlerimiz de Milliyet'e yaptıkları işle birlikte size de

haber, fotoğraf ve röportaj getirebilirler... Hem onlara da ek bir para kazanma fırsatı çıkar...”

«— Anlaştık, adı ne olacak gazetenin...”

«— Biz Ercüment Bey’le ‘Gün’ olarak düşünmüştük. Galiba en güzeli de bu. Kısa, akılda kalan şirin bir ad...”

Abdi İpekçi ile Altemur Kılıç anlaşmıştı... Kılıç, İpekçi’nin odasından çıktığında garip duygular içindeydi...

«— Ne kadar büyük adam şu Abdi... Bir tek şey sormadan Yazı İşleri Müdürlüğü teklif etti. Halbuki, zor durumda olduğumu bal gibi biliyordur. İş istemediğim kapı kalmamıştı, hiç hissettirmede,” diye düşünüyordu...

Altemur Kılıç bu güzel duygular içinde evine dönüp karısına mutlu haberi veriyordu.

3 Nisan 1961 günü yayın hayatına başlayan Gün, çok güzel bir gazete olmuştu. Milliyet’in birçok muhabiri, Gün’e yazmak için birbirleri ile yarış edencesine çalışıyordu... Abdi İpekçi bile yeni gazeteye daha çok zaman ayırıyor, titiz davranışlarıyla zaman zaman Altemur Kılıç ve Turhan Aytul’u bile çileden çıkarıyordu. Dinçer Güner’le Necdet Günkut’un çeviri ve magazin işlerini üstlendiği «Gün,» sevimlilik ve dinamizmi ile hem çalışanlarca, hem de okurları tarafından kısa süre içinde benimseniyor, tirajı 50 bine dek yükseliyordu. O günlerin Türkiye’sinde bir akşam gazetesi için 50 bin, iyi bir tiraj sayılıyordu... Ancak Gün’ün ömrü fazla olmadı... «İlan alamadığı, maliyetinin fazla olduğu» gibi gerekçelerle 45 gün sonra verilen bir kararla yeni gazete kapatılıyordu...

16 Mayıs günü Altemur Kılıç’ı odasına çağıran Abdi İpekçi çok üzgündü.

«— Altemur, Gün'ü kapatıyoruz. Ben elimden gelen her şeyi yaptım, ama Ercüment Bey'e dinletemiyorum. Bazı konularda hakları var ama, ben dayanmalarını söyledim. Ercüment de Nurettin de dinlemiyorlar...»

Altemur Kılıç yutkundu. Çok şey söylemek istedi ama, yalnızca «Bu gazete kapatılır mıydı?» diyebilirdi...

Abdi İpekçi'nin odasından çıktığında ağlıyordu. Cezaevinde geçirdiği zor günlerin hemen ardından kavuştuğu Gün'ü, çocuğu gibi sevmiştii. Kendi ellerinde doğan bebeği ancak 45 gün yaşayabilmiş, ama onu öldürmüşlerdi.

Bir süre dayanılabilseydi, güzel bir gazete olarak Türk basınındaki yerini alabilecek olan Gün, arkasında bir yığın acı, tatlı anı da bırakmıştı...

Milliyet'te kendilerine ayrılan bir cam bölmede Gün'ü çıkaran Altemur Kılıç'la Turhan Aytul, ortak özelliklerinden dolayı arkadaşlarının neşe kaynağı olmuşlardı...

Altemur Kılıç olsun, Turhan Aytul olsun dalgınlık ve unutkanlıkları yüzünden öylesine ilginç konuşmalar yapıyorlardı ki, çevrelerindeki gülmekten kırıp geçiyorlardı.

Sırt sırta oturdukları masalarda çalışan Kılıç ve Aytul'un, çok dalgın ve kafalarının karışık olduğu bir gün aralarında şu konuşma geçiyordu:

«— Kılıç Ali, Kılıç Ali, telefon...»

Turhan Aytul hemen arkasında çalışan Altemur Kılıç'a bağırarak seslenirken, babası Kılıç Ali ile karıştırmıştı. Çevrelerinde çalışanlar, biraz sonra harika bir diyalogun başlayacağından emin, hissettirmeden onları dinliyorlardı.

Aytul'un konuşması sırasında önündeki yabancı dergilerden yazı ve fotoğraf kesmek için makas arayan Altemur Kılıç, bir yandan paralelini açtığı telefona «alo alo» diye bağıyor, bir yandan da Turhan Aytul'a dirseğiyle vurup;

«— Makası kapatsana Turhan, konuşamıyorum,» diyordu...

«— Ne makası Kılıç Ali?»

«— Kapat şu makası yahı, ne söylediğini anlamıyorum karşıdakının...»

Turhan Aytul, neden sonra Altemur Kılıç'ın makasla karıştırdığı telefonun paralelini kapatıyor ve böylece konuşma yapabiliyordu...

* * *

. 45 günlük ömrü olan Gün gazetesi kapatılınca, Altemur Kılıç da gazeteden ayrılmak zorunda kalıyordu... Abdi İpekçi, Gün'ün kapatılmasına çok üzül-müştü ama, gazetede başarılı olmuş bazı köşelerin de tümüyle ortadan kalkmasına gönlü razı olmuyordu... Bu düşüncesini Ercüment Karacan'la da konuştuktan sonra, Gün'deki bazı yazıların Milliyet'e aktarılmasını kararlaştırıyordu. Abdi İpekçi'nin Milliyet'e aktardığı köşelerden biri de «Olaylar ve İnsanlar» adlı köşeydi...

Gün'ün yayına başladığı günlerde başlatılan «Olaylar ve İnsanlar», gazetede çalışanların ortak ürünü olan bir köşeydi. İlginç olayların esprili bir dille işlendiği bu yazılar, «Olaylar ve İnsanlar»ın kısa bir süre içinde sevilen bir köşe olmasına yol açacaktı. İlk günlerde Altemur Kılıç tarafından kaleme alınan «Olaylar ve İnsanlar», Milliyet'e aktarıldık-

tan sonra, köşeyi yazma görevi Turhan Aytul'a veriliyordu. Ne var ki, gazetedeki işleri oldukça yoğun olan Aytul, köşeyi oldukça güç koşullarda hazırlamaya başlayacaktı. Bunun farkında olan İpekçi, o günlerden birinde, askerden yeni dönüp, yazı işlerinde sekreter olarak çalışmaya başlayan Hasan Pulur'u çağırıyor, bundan böyle «Olaylar ve İnsanlar»ının hazırlamasını istiyordu.

Abdi İpekçi'nin Hasan Pulur'a verdiği bu görev, bir bakıma Hasan Pulur'un da doğuşu olacaktı. 1958 yılında Milliyet'e polis muhabiri olarak giren Hasan Pulur, 3,5 yıl gibi kısa bir süre içinde gazetesinde köşe hazırlamaya başlıyordu. Pulur'un yıllarca imzasız olarak yazdığı «Olaylar ve İnsanlar», giderek özgün bir yazı türüne dönüşecek, Hasan Pulur adıyla özdeşleşecekti...

1

,

.

14'LER'İN DÖNÜŞÜNDEN
MUHTIRAYA

1961 yılının son aylarında Türkiye, yeni bir siyasal yapıya geçişin sıkıntı ve hareketliliğini yaşıyordu... 15 Ekim'de yapılması kararlaştırılan seçimler, ülke yönetimine egemen olan askeri gücün büyük oranda kışlasına çekilmesi demekti. 14'ler olayı ile baş gösteren «askeri otoritenin sürdürülmesi» gibi bazı girişimler, bir grup genç subayın tasfiyesi ile bastırılmış gibi gözüküyorsa da, bazı belirtiler ülkenin yeni olaylara gebe olduğunu gösteriyordu...

15 Ekim'de yapılan seçimler, yeni anayasanın sağladığı bazı hak ve değişiklikler, ülkede yeni bir siyasal yapının ortaya çıkmasına neden olacaktı. Seçim öncesinde, büyük bir çoğunluğun, CHP'nin tek başına iktidara geleceğini sanmasına karşın, sandıktan çıkan tablo, hiç de öyle değildi. Askeri yönetimin kapattığı Demokrat Parti'nin oy tabanı üstüne kurulan Adalet Partisi ve Yeni Türkiye Partisi'nin de katılımıyla dağılan oylar, hiçbir partiye tek başına iktidar olanağı vermiyor, o günlerin Türkiye'si için yeni bir kavram olan koalisyonları gündeme getiriyordu... 1961 yılının 28 milyonluk Türkiye'sinde oy kullanma hakkına sahip 12 milyon yurttaş, oylarını seçime katılan dört parti arasında bölüştürmüştü.

Oy dağılımına göre, İnönü'nün önderliğindeki CHP, 173 milletvekilliği ve 36 senatörlük, Ragıp Gü-

müşpala'nın önderliğindeki AP, 158 milletvekili ve 70 senatörlük, Ekrem Alican'ın önderliğindeki YTP, 68 milletvekili ve 28 senatörlük, Osman Bölükbaşı'nın önderliğindeki CKMP de 53 milletvekilliği ve 16 senatörlük kazanıyorlardı... Oyların bu dağılımı hiçbir partiye tek başına iktidar olanağı tanımayınca, iki farklı siyasal yapıdaki CHP ve AP, o günkü koşulların getirdiği parti içinden ve dışarıdan gelen bazı etkenlerle İsmet İnönü'nün Başbakanlığında bir koalisyon hükümeti kuruyorlardı. Koalisyonun oluşmasında cezaevindeki Celal Bayar'ın bile etkilerinden söz ediliyordu...

Kurulan koalisyon hükümeti fazla uzun ömürlü olamayacaktı ama, bu hükümette Çalışma Bakanı olarak görev alan Bülent Ecevit'in (İşçi haklarına ilişkin bazı yasaların hazırlanıp çıkarılmasında gösterdiği yoğun çaba nedeniyle) yıldızı parlamaya başlamıştı.

Uluslararası Basın Enstitüsü'nün (IPI) bir yıl önce Yunanistan'da yapılan toplantısında başlayan Abdi İpekçi - Bülent Ecevit dostluğu ise geçen yıllar içinde daha da pekişecekti...

1961 seçimleriyle Türkiye'deki yönetim, sivilleşmeye doğru önemli adımlar atarken, ihtilâlin hazırlayıcılarından 14 kurmay subayın tasfiyesiyle, bastırıldığı sanılan ordu içindeki bazı kıpırdanmalar, gelecek günlerde birtakım yeni başkaldırıların hazırlayıcısı oluyordu.

İHTİLÂLİN İÇYÜZÜ

İhtilâlden hemen sonra «İhtilâlin İçyüzü»nü yazmak için kolları sıvayan Abdi İpekçi ile Ömer Sa-

mi Coşar, ihtilâlcilerden, özellikle Orhan Erkanlı ve Orhan Kabibay'ın da yardımlarıyla, incelemelerinde önemli bir yol almışlardı. Ancak aralarında Erkanlı ve Kabibay'ın da bulunduğu 14 subayın yurtdışında bazı görevlere atanmasıyla çalışmalarında bir süre âksama olacaktı. İpekçi ve Coşar incelemelerini tamamlayabilmek için yeni bir görev bölümü yapmak zorunda kalıyorlar, Coşar araştırmanın ülke içindeki bölümünü üstlenirken, Abdi İpekçi de yurtdışındaki 14'lerle görüşmek için birbuçuk aylık bir dünya turuna hazırlanıyordu..

İPEKÇİ MEKSİKA'DA

Ordudan emekliye ayrıldığını ve Meksika Büyükelçiliği'ne müşavir olarak atandığını öğrenen Orhan Erkanlı'nın ilk işlerinden biri Milliyet'i, Abdi İpekçi'yi aramak olmuştı. İpekçi'yi bulamayınca Turhan Aytul'la görüşmek isteyen Erkanlı, Aytul'un da geçirdiği bir trafik kazası sonucunda yaralandığını ve hastanede olduğunu öğreniyordu.

Orhan Erkanlı alelacele yazdığı bir notu, hava albayı olan bir arkadaşına veriyor, çok çabuk hastaneye Turhan Aytul'a götürmesini istiyordu. Erkanlı'nın notunda, Aytul'un çok acele Yeşilköy Havalimanı Şeref Salonu'na gelmesi isteniyordu.

Ayağı geçirdiği trafik kazası nedeniyle alçıya alınmış durumda olan Turhan Aytul, hastane görevlilerinin tüm ikazlarına karşın bir taksiye atlayıp, büyük bir hızla havaalanına gidiyor, ancak uçağın kalkış saati çok yaklaştığı için Erkanlı ile birkaç dakika konuşabiliyordu. Erkanlı Aytul'a yalnızca «Bi-

zimle irtibatınızı kaybetmeyin, bu mesajımı mutlaka Abdi Bey'e de iletin» diyebiliyordu.

Seçimlerin yapılıp, CHP-AP Koalisyonu'nun kurulmasından sonra gazetede ki işleri biraz olsun hafifleyen Abdi İpekçi, yurtdışına çıkış için hazırlıklarını tamamlıyor, ilk durak olarak da Orhan Erkanlı'nın bulunduğu Meksika'yı seçiyordu.

14'ler olayının gerçekleştirildiği 13 Kasım'ın birinci yıldönümünde gazetede ki başyazısını bu olaya ayıran İpekçi, bir süre sonra da Orhan Erkanlı'nın yazdığı «14'ler yurda dönmek istiyor» başlıklı yazıyı yayınlıyordu. İpekçi'nin ilk durak olarak Erkanlı'nın bulunduğu Meksika'yı seçmesinin bir nedeni de Erkanlı'nın o günlerde öteki arkadaşlarına oranla daha fazla doküman te olmasıydı.. 14'ler, Türkiye'den ayrıldıktan sonra her ay kendi aralarında haberleşiyorlar, bu bilgilerin tümü Orhan Erkanlı'da toplanıyor ve Erkanlı tarafından, bu bilgilerden kaynaklanan aylık bir bülten hazırlanıyordu...

Abdi İpekçi'nin Meksika'ya gelişi Orhan Erkanlı'yı çok duygulandırmıştı. İpekçi ile Erkanlı geçmişe yönelik ve gelecek üstüne ayrıntılı bir konuşma yapıyordu. Erkanlı daha sonra öteki arkadaşlarını da telefonla arayarak, İpekçi'nin kendisiyle ayrıntılı bir konuşma yaptığını, onların da bildiklerini bütün ayrıntılarıyla ve doğru olarak İpekçi'ye anlatmalarını istiyordu. Meksika'da yapılan bu program gereği 14'lerin bulunduğu ülkelere giden Abdi İpekçi, tasfiye edilen kurmay subaylarla ayrıntılı konuşmalar yapıyor, gerek ihtilâlin, gerekse 14'ler olayının perde arkasıyla ilgili önemli bilgiler topluyordu...

Abdi İpekçi çalışmalarını yurtdışında yürütürken, Ömer Sami Coşar da Türkiye'deki ilgililerle görüşmelerini sürdürüyordu. Bu çalışmaların sonucun-

da iki yıla yakın bir süredir yürütülen «İhtilâlin İç-yüzü» adlı incelemeyle ilgili hemen tüm bilgiler toplanmış oluyordu.

Abdi İpekçi'nin, birbuçuk aylık mini dünya turunu tamamlayıp Türkiye'ye dönmesinden sonra yoğun bir çalışmaya giren iki gazeteci, araştırmalarını 27 Mayıs İhtilâli'nin ikinci yıldönümünde tamamlıyorlar ve Milliyet'te yayınlamaya başlıyorlardı.

Böylesine kapsamlı bir araştırmanın yankıları büyük olacaktı. 1962 yılının başında tirajı 140 bin dolayında olan Milliyet, İpekçi - Coşar ikilisinin yazdığı «İhtilâlin İçyüzü» başlıklı incelemeyle 35 bin dolayında tiraj alıyor, Haziran ve Temmuz aylarındaki satışı 175 binlere dayanıyordu.

İpekçi'nin gazetecilik anlayışında çok önem verdiği bir çalışma türünü de kanıtlayan bir sonuçtu bu. İpekçi, önemli olaylarda, ayrıntılı ve doğru olarak yapılan araştırmaların halkın anlayacağı bir dille anlatılmasıyla büyük okur kitlelerinin ilgisinin çekilebileceğine inanıyor, sürekli bunu savunuyordu. «İhtilâlin İçyüzü» adlı incelemeyle İpekçi, hep savunduğu bu tür çalışmaların da öncülüğünü yapmış oluyordu...

İpekçi'nin bu araştırmanın hazırlanması sırasında başta Erkanlı ve Kabibay olmak üzere gerek 14'ler, gerekse Milli Birlik Komitesi'nin öteki üyeleriyle yaptığı görüşmeler, o günlerde çeşitli yorumlara da yol açıyor, İpekçi'nin zaman zaman «14'leri tutan adam» olarak değerlendirilmesine neden oluyordu. Bu değerlendirmede bir gerçek payı varsa da sözü edilen «tutma» tanımlaması, bilinçsizce bir «saf tutma» dan çok, sık sık birlikte olmaktan kaynaklanan, bir tür yakıştırmadan öteye gidemiyordu.

14'ler olayının patlak verdiği günlerde, birçok çevrede bu kişiler, ‐dikta heveslisi bir grup genç su-
bay‐ olarak değerendirilirken, Abdi İpekçi ve y -
netimindeki Milliyet bu tür yorumlara girmiyor, 14'
lerle ilgili olarak hep  l     davranıyordu. İpekçi,
38 ihtil lci subay arasındaki görüş ayrılığından kay-
naklanan 14'ler olayıyla ilgili uygulamaya, ba ından
beri karşı çıkıyordu. Bu inanç  indeki İpekçi, 14'le-
rin   lkeye dönmesi için gerek Başbakan İsmet İn -
n , gerek Dı ı leri Bakanı Selim Sarper, gerekse h -
k met düzeyinde girişimlerde bulunuyordu.

14'lerden Türkiye'ye ilk dönen Orhan Erkanlı idi.
Cemal G rsel'in izni, Selim Sarper'in oluruyla 1962
yılı başında izinli olarak Türkiye'ye gelen Erkanlı'nın
karayolu ile Türkiye'ye gelişinden yalnızca iki ki-
 inin haberi vardı, onlar da İpekçi ile Turhan Ay-
tul'du. Erkanlı'nın İstanbul'a geldiği ak am Levent'
teki evinde ziyaret edenlerden biri de Abdi İpekçi
oluyordu.

İpekçi o günkü yönetimin 14'lerle ilgili uygula-
masına kar ıydı. 27 Mayıs İhtilâli'nin hazırlayıcısı ko-
numundaki 40'a yakın genç subaydan yalnızca 14'
 n n ayrılıp   lke dışına gönderilmesine ve bunun
yaratacağı sonuçlara karşı idi. İpekçi'ye göre 14'ler
yurtdışında olduğu sürece, ordu  indeki kıpırdanma
bitmeyecek, kanayan bir yara gibi sürekli i leye-
cekti. 14'lerin d n   n ,   lkenin de silahlı kuvvet-
lerin de huzura kavuşması için istiyordu. Nitekim
olaylar gelecek yıllarda İpekçi'nin d   nd ğu gibi
ger ekle ecekti...

İpekçi'nin 14'lerin yurda dönmesi için uğraş ver-
diği günler, ordu  inde bir kayna manın da ba -
gösterdiği günlere rastlıyordu. İhtilâlin hemen arka-

sından örgütlenmeye başlayan «Silahlı Kuvvetler Birliği»nin eylemleri de, önderliğini o günlerin Kara Harbokulu Komutanı Albay Talat Aydemir'in yaptığı 22 Şubat ve 21 Mayıs İhtilâl girişimlerinin de planlanıp uygulamaya sokuluşu, hep o bunalımlı günlerin ürünleriydi.

KAMPANYALAR

Türkiye'deki siyasal ortam böyle bir gelişme gösterirken, Abdi İpekçi de Milliyet'in etkinliğini ve tirajını arttırmak için sürekli bir arayış içindeydi. Çeşitli kesimlerden kişilerin Milliyet okurları arasına katılmasını sağlamak için, sürekli toplantılar yapıyordu. «Turizm ekleri», «Kokulu moda ekleri» ve Kuran-ı Kerim'in Türkçe anlamının ek olarak verilmesi hep o günlerde yapılan çalışmaların sonucunda gerçekleşiyordu. Aynı günlerde birçok ilimizde Atatürk heykelinin bulunmadığı haberlerinden yola çıkan Abdi İpekçi, bunu Cumhuriyet'in kuruluşunun 40. yıldönümüne denk getirip bir kampanya açıyor, toplanan yarım milyon lirayı aşkın parayla Atatürk Heykeli bulunmayan Bingöl, Tunceli, Van, Bitlis, Giresun, Mardin, Muş, Uşak ve Gaziantep illerine Atatürk heykelleri yaptırılıyordu. Bu kampanya, Nusret Suman, Hüseyin Gezer, Hüseyin Anka, Sadi Çalık, İsmail Gökçe, Zühtü Müridoğlu, Gürdal Duyar gibi heykeltıraşların da katkılarıyla başarıyla gerçekleşiyor, Milliyet'e büyük prestij kazandırıyor. Sonuç Abdi İpekçi ve Milliyet açısından büyük başarıydı. Gazete, 200 binlik bir tirajı zorlamaya başlamıştı.

GEVGİLİLİ MİLLİYET'E GELİYOR

Abdi İpekçi'nin isteğiyle, aynı günlerde Milliyet kadrosuna katılan Ali Gevgilili, altyapısı ve kişiliğiyle, gazeteye girdiği günden itibaren ağırlığını koyuyor, Abdi İpekçi'nin sevgi ve güvenini kazanıyordu. Gevgilili'nin gazete içindeki etkinliği giderek öylesine artacaktı ki, gazete içinde büyük başkaldırılara bile neden olabilecekti. İpekçi bu tür olaylarda ağırlığını hep Gevgilili'den yana koyuyordu.

Ali Gevgilili ile Abdi İpekçi'nin tanışmaları 1956 yılına rastlıyordu: O günlerde Vatan Gazetesi'nde gece sorumluluğu üstlenmiş olan, zaman zaman da sinema eleştirileri yapan Gevgilili'nin İpekçi ile tanışması, Vatan'ın düzenlediği bir açıkoturum nedeniyle gerçekleşecekti. Basını konu alan bu açıkoturuma Milliyet'in yöneticisi olarak katılan İpekçi ile Gevgilili'nin, tartışmalar sırasında öne sürdükleri görüşlerin büyük benzerlikler göstermesi, iki gazeteci arasındaki yakınlaşmanın da ilk işareti oluyordu.

1962 yılı sonlarında Vatan Gazetesi'nin ortakları arasında çıkan bir anlaşmazlık sonucu satışa çıkarılan gazete, genç ortaklardan Naim Tıralı'nın eline geçiyordu. Ali Gevgilili'nin Vatan'ın Yazı İşleri Müdürü olduğu bu günlerde, gazetenin genç patronu milletvekili seçilince gazetesini Ankara'ya taşımak istiyor, Ali Gevgilili'ye de gazeteden ayrılmak düşüyordu.

Hiç beklemediği bir anda yazı işleri müdürü olduğu gazetesinden ayrılmak zorunda kalan Ali Gevgilili için oldukça zor günlerdi. Gazetesinden ayrıldıktan bir hafta sonra Bab-ı Âli'ye indiğinde ilk karşılaştığı kişiler karikatürist Ali Ulvi ile Hilmi Yavuz oluyordu. Ali Ulvi ile Hilmi Yavuz'un Gevgilili'

yi ilk gördüklerinde söyledikleri ise «Neredesin yahu» olacaktı. Kısa bir sohbetten sonra arkadaşlarından, Abdi İpekçi'nin günlerdir kendisini aradığını öğrenen Gevgilili bu habere çok seviniyordu. Arkadaşlarından ayrılır ayrılmaz en yakındaki telefona giden Gevgilili'nin çevirdiği numara Milliyet, aradığı kişi de Abdi İpekçi oluyordu:

«— Alo, Abdi Bey, ben Ali Gevgilili. Bugün arkadaşlara rastladım, beni arıyormuşsunuz.»

«— Yahu Ali, nerelerdesin. Seni sormadığım yer kalmadı. Hemen buraya gelebilir misin?»

İpekçi'nin bu çağrısını alan Gevgilili, sevinç ve merak karışımı duygular arasında Milliyet'e gidiyordu.

Abdi İpekçi, Gevgilili'yi güleç bir yüzle karşıladı ve hemen konuya girdi:

«— Ali, sana müthiş bir oyunum var. Türkiye yeni bir aşamaya girdi. 1961 Anayasa'sı ile ekonomi geliyor. Planlı kalkınma dönemleri başlıyor. Sanayileşme yolunda yeni atılımlar var. Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğuyla ilişkileri gündeme geliyor. Yeni dönem politik sorunlarda olduğu gibi, ekonomik sorunların da ön plana çıkacağı bir dönem olacak.»

Gevgilili, İpekçi'nin sözü nereye getireceğini merakla bekliyor, İpekçi ise konuşmasını sürdürüyordu:

«— Bu aşamada Milliyet'in genel yapısında da köklü değişiklikler yapmak istiyorum. Senin Vatan'dan aşına olduğun biçimde, düşünce yazılarıyla, sanat köşesiyle, en önemlisi yeni ekonomi bölümüyle çok daha ileri, çok daha sağlıklı bir yapıya götürmek istiyoruz gazeteyi. Sözüünü ettiğim alanlarda görev üstlenebilecek pek çok gazeteci var ama eko-

nomiyi üstlenecek kimse yok. İşte sana hazırladığım sürprizim bu. Seni Milliyet'in ekonomi servisini kurmaya çağırıyorum.»

Hukuk öğrenimi yapan Ali Gevgilili'nin şaşkınlığı daha da artmıştı. Ekonomiyi hiçbir zaman tek başına bir gazetecilik uzmanlık alanı olarak düşünmediği için ilk tepkisi gülmek oluyordu. İpekçi de Gevgilili de inatçı kişiliklere sahipti. İlk tartışmaları da bunu kanıtliyordu:

«— Abdi Bey, biliyorsunuz Vatan'daki görevimden ayrıldım. Şu anda işsizim, ama sizden bana her türlü teklifin geleceğini umardım da böyle bir teklifle karşılaşacağımı rüyamda görsem inanmazdım. Lütfen beni mazur görün.»

«— Ali, seni tanıyorum ve bu işi yapacağına da yüzde yüz inanıyorum. Aramızdaki tek sorun senin inatçılığındır. Lütfen inadı bırak ve bu işi kabul et.»

«— Abdi Bey, lütfen ısrar etmeyin, bir başka önerinize evet diyebilirim, ama hiç düşünmediğim ekonomi konusunda evet demek içimden gelmiyor.»

Gevgilili'nin bu sözleri üzerine, oturduğu sandalyeden kalkan İpekçi kararlı bir tavırla Gevgilili'ye doğru yürüyor, koluna girip:

«Tamam bu iş Ali. İnadı bırak artık, şimdi Ercüment Bey'e çıkıyoruz» diyordu.

Ercüment Karacan da, ilk kez karşılaştığı Ali Gevgilili'yi İpekçi'nin sıcaklığıyla karşılamıştı. İlk konuşan Abdi İpekçi olacaktı:

«Ercüment Bey, işte size günlerdir sözünü ettiğim Gevgilili. Ama inatçıdır, dikkatli ol biraz.»

İşi bitiren Ercüment Karacan olacaktı:

«Bak Gevgilili, Abdi senin inatçılığından söz ediyor. Ama Abdi sana bu kadar güveniyorsa ve seni yanında istiyorsa, ben inanıyorum ki, bu iş olur.»

Ali Gevgilili'ye söyleyecek bir söz kalmamıştı. Yalnızca üç günlük bir düşünme payı isteyebiliyor, 1963 yılı başında da Milliyet kadrosuna alınıyordu.

YENİ ÇATI

Ali Gevgilili'nin gazeteye alındığı günler, Milliyet'in yapısında önemli değişikliklerin yapıldığı günlerdi. «İktisat ve Ticaret» başlığıyla, ekonomi haberleri yayınlanıyor, sanat köşesi, dizi yazılardaki hareketlilik «Düşünenlerin Düşüncesi» gibi yenilikler hep o günlerde gerçekleşiyordu. İç ve dış politikayla ilgili haberlerde belirli bir denge kuruluyor, Milliyet de Cumhuriyet gibi, düşünce ağırlığı olan bir gazete kimliğine bürünmüş oluyordu. Bu atılımlar ileriki yıllarda da sürecek, Milliyet'in bu «ciddi gazete» kimliği, giderek Abdi İpekçi'nin adıyla özdeşleşecekti. Birkaç yıl sonra gerçekleştirilecek bir başka büyük atılımda ise Ali Gevgilili ve Abdi İpekçi günlerce birlikte çalışacaklar, ancak uygulamanın sonuçları çeşitli şanssızlıklar yüzünden istedikleri gibi olmayacaktı.

* * *

1964 yılı karşılanırken, Milliyet de yaptığı bu hamlelerle 200 bin tirajını aşıyor, 8 sayfalık gazete 25 kuruştan 210 bin dolayında satıyordu. Aynı günlerde Türkiye'de büyük iç ve dış sorunlar yaşanıyordu.

İhtilâl sonrasında kurulan CHP - AP Koalisyon hükümeti, 22 Şubat başkaldırısına karışanların affı görüşülürken, araya eski DP'lilerin affının da karış-

tırılmasıyla son buluyor, yerine CHP, YTP ve CKMP Koalisyonu kuruluyordu...

Bu gelişmeler sırasında Küba'ya Sovyetlere ait nükleer füzelerin yerleştirilmesinden kaynaklanan Amerikan ambargosu başlayacak, hemen ardından da Amerika'nın Türkiye'ye yerleştirdiği atom başlıklı füzeler gündeme gelecekti. Bu gelişmeler Sovyetlerle Amerika'yı ciddi bir savaşın eşiğine getiriyordu. Sovyet lideri açıkça Türkiye'nin konumunu bir pazarlık konusu yapıyor, Küba'daki Sovyet füzelerinin kaldırılmasına karşılık olarak Amerikalıların da «Türkiye'deki atom başlıklı füzeleri kaldırmasını» istiyordu.

Birkaç yıldır sivil yönetime geçiş süreci yaşayan Türkiye için, çok ciddi bunalımlara yol açabilecek günler yaşanıyordu. Bunalım karşılıklı anlaşma ve Türkiye ile Küba'daki füzelerin kaldırılmasıyla çözümlenirken, aynı günlerde ABD Başkanı Kennedy de Dallas'da uğradığı bir suikast sonucu öldürülüyordu. Kennedy'nin cenaze töreni nedeniyle İnönü de yaşamında ilk kez Amerika yolculuğuna çıkıyordu...

Başbakan İnönü'nün ABD gezisi sırasında koalisyon ortakları YTP ile CKMP'nin hükümetten çekilmeleri, İnönü'nün yeni ABD Başkanı Johnson'la görüşmeler yapacağı güne rastlaması Başbakan'ın ciddi biçimde hastalanmasına yol açacaktı. İnönü, Türkiye'ye dönüşünde kendisine yeniden hükümet kurma görevi veriliyor, CHP ve bağımsızlardan oluşan yeni hükümet de Türkiye'nin ilk azınlık hükümeti oluyordu. İnönü'yü Amerika dönüşünde bekleyen sorun, salt hükümet bunalımı da değildi. Kıbrıs'ta Makarios'un hoşgörüsüyle birkaç yıldır eylemlerini arttıran EOKA örgütünün, Türklere karşı soy-

kırırna dek varan saldırıları giderek artmaya başla-
mıştı. Kanlı saldırıların giderek yoğunlaşması üze-
rine İnönü'nün aldığı «Türk jetlerinin Kıbrıs üstün-
deki ihtar uçuşu» kararı başta ABD ve İngiltere ol-
mak üzere hemen tüm Batı'nın tepkisiyle karşılaş-
ıyor, bir süre sonra müdahaleye hazırlanan Türkiye'
nin girişimleri ise ABD Başkanı Johnson'un ünlü
mektubuylay engelleniyordu. Kıbrıs'taki bu gerilimin,
Johnson mektubu ile doruğa çıktığı günlerde İnönü,
Amerika'ya çağırılıyordu. İnönü'yü izleyen Türk ga-
zetecileri arasında Abdi İpekçi de vardı.

* * *

İnönü'nün ABD gezisine kadar, Milliyet'te imza-
sız olarak çıkan «Durum» başlıklı başyazıları, ilk kez
bu geziyle birlikte gazetenin sol alt köşesindeki ye-
rini değiştiriyor, gazetenin sağ üst köşesinde «Was-
hington'da Durum» başlığı ve Abdi İpekçi'nin im-
zasıyla yayınlanıyordu.

Milliyet'teki bu yeni uygulama, bir bakıma 1960
Şubat'ından beri imzasız olarak yazılan başyazıların
da Abdi İpekçi tarafından yazıldığıının açıklanması
anlamına geliyordu. İnönü'nün ABD dönüşü uğradı-
ğı İngiltere ve Fransa duraklarında da başyazılar yi-
ne «Londra'da Durum» ve «Paris'te Durum» başlık-
ları ve Abdi İpekçi imzasıyla yayınlanacaktı.

Amerika gezisinden dönen İnönü artık, «yeni bir
dünyanın kurulacağından, Türkiye'nin de bu yeni
dünyadaki yerini alacağından» bahsediyordu...

İsmet İnönü'nün (Türk - ABD ilişkilerindeki so-
ğukluğun Türkiye'nin yeni bazı arayışlara girebile-
ceğini vurgulayan) bu ünlü sözünün yankıları sürer-
ken, Kruşçev'in ölümü üzerine yerine Başbakan olan

Kosigin, İnönü'yü Moskova'ya çağırıyordu. Türk-ABD ilişkilerinin iyice gerginleştiği böyle bir ortamda Sovyetler Birliği'ne gitmeyi sakıncalı bulan İnönü, yerine Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin'i gönderiyordu. Abdi İpekçi de Erkin'le birlikte yine Moskova'daydı ve imzalı olarak «Moskova'da Durum»u yazıyordu.

Johnson'un tavrı, İnönü'nün de bu tavır üzerine geliştirdiği politikanın sonucu olarak ortaya çıkan Türk-SSCB yakınlaşması, İnönü iktidarının da bir bakıma sonu oluyordu. ABD artık Türkiye'de, daha iyi diyalog kurabileceği yeni yönetimlerin arayışı içindeydi.

DEMİREL'İN BİRDENBİRE YÜKSELİŞİ

27 Mayıs İhtilâli sonrasında kurulan CHP - AP Koalisyonu'nun Çalışma Bakanı Bülent Ecevit'in adı, nasıl işçi haklarıyla ilgili yasaların hazırlanmasında gösterdiği çaba nedeniyle ön plana çıkıyor ve gide-rek parti içindeki etkinliği artıyorsa, Süleyman Demirel adlı genç mühendisin adının politika sahnesinde duyulması da aynı günlere rastlıyordu...

DP İktidarının son yıllarında Devlet Su İşleri Genel Müdürü olarak görev yapan Süleyman Demirel, ihtilâlden sonra kurulan Devlet Planlama Teşkilâtı'nda vatani görevini yaptığı yıllarda, Adalet Partisi ile ilk bağlarını kuruyordu.

Aynı günlerde «Morisson» adlı dev bir Amerikan şirketinin Türkiye temsilciliğini de yapan Süleyman Demirel'in adı, Morisson şirketinin o yıllarda Türkiye'de gerçekleştirdiği Ereğli Demir Çelik tesisleri ile Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ne ait bazı

tesislerin yapımı sırasında daha da ön plana çıkıyordu. Özellikle ODTÜ tesislerinin yapımı sırasında Morisson Şirketi ile Yapı-İş Sendikası arasında çıkan anlaşmazlıklarda Demirel'in ağırlığını Morisson'dan yana koyması, ülkedeki sol çevrelerin tepkisine neden olacaktı.

Olaylar böyle bir gelişme gösterirken, o günlerin Çalışma Bakanı Bülent Ecevit de, Morisson ile Uluslararası Yapı İş Sendikaları Konfederasyonu arasındaki anlaşmazlıkta devreye girmek zorunda kalıyordu. İşin daha da ilginç yanı, Uluslararası Yapı-İş Konfederasyonu'nun Türkiye'ye temsilci olarak gönderdiği John Thalmayer'in Türkiye'den sınır dışı edilmek istenmesi, şimşeklerin Demirel'den Çalışma Bakanı Ecevit'e doğru çevrilmesine yol açıyordu. 1960 sonrasında yıldızları parlamaya başlayan bu iki genç politikacının adları, bundan böyle geleceğin Türk siyasal yaşamı içinde birlikte anılmaya başlayacaktı.

1964 Haziran'ında AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala'nın bir kalp krizi sonucu ölmesi, o günlerin Türk sağı için yeni bir lider arayışını gündeme getiriyordu. Gümüşpala'nın yardımcısı olan Sadettin Bilgiç, parti örgütüne egemen olmasına karşın, gerek yurt içinde gerekse yurt dışında bir lider olarak yeterli görülmeyecek, yeni bir liderin arayışına gidilecekti.

Aynı günlerde Genelkurmay Başkanı olan Cevdet Sunay'ın, hazırlanan bir mektubu, Başbakan İnönü'nün haberi olmaksızın Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'e götürmesi, Gürsel başkanlığında bir liderler toplantısı yapılmasına neden oluyordu.

Toplantıda ülkenin içinde bulunduğu koşullar tartışılacak, kapalı biçimde de olsa Bilgiç'in AP'nin başına geçmesinin sakıncaları yansıtılacaktı.

Türkiye'nin böylesine karışık koşulları yaşadığı bir ortamda Adalet Partisi'nin Genel Başkanlığı için Süleyman Demirel'den daha şanslı bir isim görülüyordu.

DEMİREL - İPEKÇİ TANIŞIYOR

AP Genel Başkanlığına en yakın aday olduğunun bilincindeki Süleyman Demirel'in ilk yaptığı işlerden biri de basınla diyalog kurmak olacaktı. Politikadaki başarısının basınla iyi ilişkiler içinde olmaktan geçtiğini bilen genç Demirel, gazetelerin sahipleri, yayın yönetmenleri ve yazı işleri sorumlularıyla tanışmak, onlara ne yapmak istediğini anlatmak istiyordu. Demirel bunları istiyordu ama, bu işleri organize edecek biri gerekliydi...

«Ben Süleyman Demirel'im. AP Genel Başkanlığı'na aday oluyorum» deyip çat kapı gazetecilerle konuşmanın antipatikliğini bilen Demirel, bu işlerden iyi anlayan birini bulmak zorunda olduğunu da biliyordu. O günlerde hem yakını hem de basını yakından tanıyan eski gazeteci Turhan Dilligil gelecekti aklına. Dilligil'i bu iş için «biçilmiş kaftan» olarak düşünen Demirel, ilk randevuyu Abdi İpekçi'den almasını istedi. Demirel'in bu isteği üzerine Dilligil hemen telefonun başına geçip Abdi İpekçi'yi arıyordu:

«— Alo, Abdi Bey, ben Turhan Dilligil. Biliyorsunuz Süleyman Demirel Adalet Partisi Genel Başkanlığı'na aday oluyor. Kongre öncesinde gelip sizinle tanışmak, konuşmak istiyor.»

«— Tabii, çok iyi olur. Yalnız ben rica edeyim, Süleyman Bey bize kendisini, neler yapmak istediği-

ni anlatsın. Yarın öğleden sonra görüşelim.»

Abdi İpekçi ile olan randevusuna Turhan Dilligil'le birlikte gelen Süleyman Demirel, daha önceden kararlaştırıldığı gibi yalnızca bu işe neden girdiğini, Genel Başkan olunca neler yapmak istediğini anlatıyor, ülkenin içinde bulunduğu sorunlarla ilgili görüşlerini yansıtıyordu.

Abdi İpekçi hiç konuşmadan dinliyordu Demirel'i. Birisini yakından tanımak, görüşlerini öğrenmek istediği zamanlarda yaptığı gibi gözlerini Demirel'in gözlerine dikmiş, hiçbir tepki göstermeksizin Demirel'in anlattıklarını değerlendiriyordu. Demirel konuşmasını bitirdiğinde odada kısa bir sessizlik oldu. Hemen sonra da İpekçi konuşmaya başladı:

«— Süleyman Bey, Milliyet'in bir anayasası vardır. Bizim yayınlarımız bu anayasanın çizdiği çerçeveye içinde gerçekleşir. Yasamıza ters düşmeyecek her türlü çalışmanızı destekleriz...»

İpekçi'nin konuşması kısa ve özdü. Biraz sonra sandalyesinden kalkıyor, kitaplığın raflarından aldığı iki kâğıt parçasından birini Demirel'e, ötekini de Dilligil'e veriyordu. İpekçi'nin iki konuşma verdikleri Milliyet'in «sosyal demokrat çizgideki» anayasasının kopyalarıydı.

İpekçi'nin Süleyman Demirel'le yaptığı teybe aldığı bu söyleşi, AP Büyük Kongresi öncesinde Milliyet'te manşetten yayınlanıyor, Genel Başkan adayı Demirel'e büyük puan kazandırıyordu.

Bu buluşma ilk bakışta, biri siyasete soyunan genç bir mühendisle, o günlerin Türkiye'sinde siyasal etkinliği olan bir gazetecinin buluşmasıydı. Bu koşullarda gerçekleşen ilk buluşma, 15 yıla yakın bir süre devam edecek olan bir ilişkinin de başlan-

gıcı oluyordu. Biri gazeteci, öteki de politikacı olarak Türkiye'nin kaderini etkileyen bu iki kişi, aralarındaki siyasal düşünce farklılıklarına, zaman zaman ciddi boyutlara varan tartışmalar yapmalarına karşın, uygarca ilişkilerini hiç bozmayacaklardı. Bu uygarca ilişkilerin ardında öylesine insancıl duygular yatıyordu ki, İpekçi'yi son yolculuğunda uğurlayanlar arasında, hıçkırıklarını, gözyaşlarını gizlemeye çalışan birkaç kişiden biri de Demirel oluyordu...

* * *

Ülkenin içinde bulunduğu koşulları iyi değerlendiren Süleyman Demirel, AP Büyük Kongresi'nden zaferle çıkıyor, 29 Kasım 1964 günü Adalet Partisi'nin Genel Başkanı oluyordu. Demirel için artık tek şey vardı, o da 1965'in Ekim ayında yapılacak seçimlerde Genel Başkanı olduğu AP'yi iktidara getirmek...

AP Kongresini izleyen günler, politik açıdan oldukça buhranlı günlerdi. Askeriyle, sivilıyla, Türkiye'deki hemen herkes gelecek günler için somut olarak konuşamıyordu. Ülkenin içinde bulunduğu iç ve dış sorunlar nedeniyle oldukça yıpranmış durumdaki İnönü'nün azınlık hükümeti bir yanda, güçlü bir sağ taban üzerinde oturan AP ve sağ partiler öte yanda mücadele veredursun, 27 Mayıs kökenli Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel de ülkede siyasal huzurun sağlanması için çareler arıyordu. Gürsel'in bulduğu çarelerden biri de Çankaya'da «Huzur Toplantıları» düzenlemek olacak, ilk toplantı tarihi olarak da 8 Aralık 1965 günü kararlaştırılacaktı. Toplantıya, AP Genel Başkanlığı'na bir süre önce seçilen Süleyman Demirel ile CHP Genel Başkanı ve Başbakan İsmet

İnönü başta olmak üzere hemen bütün partilerin genel başkanları katılıyordu.

Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, ülkenin içinde bulunduğu iç ve dış sorunların bir özetini yapıyor, siyasal kargaşanın, böylesi bir ortamda ülke açısından yararlı olmayacağını söylüyordu. Konuşma sırası kendisine gelen ve o günlerde henüz parlamento dışında bulunan AP Genel Başkanı Süleyman Demirel ise düşüncelerini şöyle açıklıyordu:

«— Sayın Cumhurbaşkanım, Sayın Başbakan, önemli olan idare edenlerin değil, idare edilenlerin rahatlığıdır. Sizler burada rahatsınız ama halk değil. Bu parlamento milletin eğilimini temsil etmiyor.»

Demirel'in bu konuşmasını dinleyen Başbakan İnönü, sinirli bir tavırla devreye giriyordu.

«— Siz benden mi şikâyetçisiniz?»

«— Belki sizin şahsınızdan değil ama, hükümetinizin icraatından şikâyetçiyiz.»

İnönü çok sinirlenmişti ama belli etmemeye çalışıyordu.

«— Öyleyse gelin, beni Meclis'te düşürün. Hükümet meselesi Meclisin işidir, Çankaya'nın değil. Gelirsiniz hükümeti orada düşürürsünüz.»

Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in siyasal huzuru sağlamak için düzenlediği ilk ve son «huzur toplantısı» olacaktı bu toplantı.

İnönü'nün «Gelin öyleyse Meclis'te düşürün» sözlerini günlerce aklından çıkarmayan Demirel, 65 seçimleri öncesinde iktidarı düşürebilmek için bir fırsat beklemeye başlamıştı. 1965 yılı bütçe oylaması Demirel için kaçırılmaz bir fırsattı. Bütçe oylamasını bir «güvenoylaması» gibi değerlendiren İnönü, 226 kabul oyunun altına düşmeyi çoğunluğu yitirmek

gibi değeriendiriyor, oylama öncesinde, hemen bütün kritik zamanlarda yaptığı gibi kendi ağırlığını ortaya koyuyordu. Ama bu da yetmeyecekti 225'e karşı 197 olarak İnönü'nün aleyhine sonuçlanan oylamayla İnönü ve hükümet istifaya ediliyordu.

İnönü hükümetinin istifasından sonra Adalet Partisi, henüz parlamento dışında bulunan Genel Başkanları Demirel'i Başbakanlığa aday olarak gösteriyor ama Çankaya «Tarafsız Başbakan» formülünü benimsiyordu. Liberal eğilimleriyle tanınan Suat Hayri Ürgüplü, hükümeti kurmakla görevlendiriliyordu. Ürgüplü'nün AP, YTP, CKMP ve MP'den oluşan karma hükümetinin Başbakan Yardımcılığı'na da Süleyman Demirel getiriliyordu. Demirel destekli Ürgüplü Hükümeti 1965 Şubat'ında göreve başlayacaktı.

İPEKÇİ-GEVGİLİLİ BERABERLİĞİ

Ürgüplü'nün 1965 Ekim'ine dek görev yapacak olan sağ koalisyonu, çalışmalarına başlayadursun, aynı günlerde tirajı 230 bini bulan Milliyet de büyük bir hamleye hazırlanıyordu.

Milliyet'in bu yeni hamlesini üstlenen iki kişiden biri Abdi İpekçi, öteki de Ali Gevgilili'ydı.

Ercüment Karacan'la Abdi İpekçi, hamle hazırlığı öncesinde Ali Gevgilili'yi Abdi İpekçi'nin yardımcısı olarak düşünüyorlardı. Çalışmalara başlamadan iki gün önce Ercüment Karacan Gevgilili'yi odasına çağırıyordu. Odada İpekçi de vardı. Karacan ve İpekçi, Gevgilili'yi sempatik bir biçimde karşılıyorlar, ilk sözü Ercüment Karacan alıyordu:

«— Gevgilili, gazete yeni bir hamleye hazırlanı-

yor, bu hamle için gündüz ekibine katılacak ve Abdi'nin yardımcısı olacak genç bir arkadaş'a ihtiyacımız var, kimleri tavsiye edersin?»

Karacan'ın bu sorusu üzerine Gevgilili, böyle bir görevi üstlenebilecek birkaç isim sayıyor, Karacan'la İpekçi de Gevgilili'nin saydığı isimler üzerine çeşitli sorular soruyorlardı. Bu konuşmalar sürerken, Karacan'la İpekçi'nin de kıs kıs güldükleri gözden kaçmıyordu. Sonunda Abdi İpekçi dayanamayıp söze giriyordu:

«— Yahu Ali, sen ne tuhaf adamsın, bunca adamı sayıyorsun da, niçin kendini bu iş için düşünmüyorsun.»

Gevgilili şaşırmişti, sessizliği bozan Ercüment Karacan oluyordu:

«— Abdi de ben de hiç kuşku duymuyoruz ki, bu işi yapacak olan kişi sensin.»

«— Çok teşekkür ederim Ercüment Bey, ama benim başıma yine sizin sardığınız, giderek sevmeye de başladığım iktisat sayfasını bırakmak istemiyorum.»

Karacan ve İpekçi'nin değişik önerileri ve Gevgilili'nin direnmesine karşın, bir saat kadar süren bu toplantının sonunda Ali Gevgilili yeni görevi kabul etmek zorunda kalıyordu. Gevgilili'nin bu görevi kabul edişi yazı işlerinde duyulunca, birçok kişi gelip Gevgilili'yi kutluyorlardı.

Yeni hamle için Gevgilili ile İpekçi günlerce, bazen geceleri de süren yoğun bir çalışmaya giriyorlardı. İpekçi ile Gevgilili'nin oluşturmak istediği Mil-liyet, düşünce ağırlıklı bir gazeteydi. Gazetede ki sütun aralarına konan çizgiler kaldırılıyor, o günlere kadar kullanılan yazı hurufatları değiştiriliyor, az,

ama güzel fotoğraf kullanmak gibi kurallar benim-seniyordu.

İpekçi ile Gevgilili'nin çalışmaları bitince, Abdi İpekçi yaptıkları taslak sayfaları alıp, ilk gazetecilik yıllarında birlikte çalıştığı ve hemen her zaman saygı duyduğu Mithat Perin'e götürüyordu. Perin'e gitmeden önce oldukça heyecanlı gözüken İpekçi dönüşünde çok sevinçliydi. Perin çok beğenmişti Milliyet'in yeni maketini. İpekçi, Gevgilili'nin yanına geldiğinde sevinç içindeydi:

«— Mithat Bey çalışmamızı çok beğendi. 'Bu kadar güzel olacağını beklemiyordum' dedi. Mithat Bey bu kadar beğendiğine göre, yaptıklarımızı iyi oldu demektir. Hadi bakalım, şimdi sen bunları uygula...»

İpekçi ve Gevgilili'nin günler, geceler boyu süren çalışmaları artık uygulamaya konmuştu. Gazete 8 büyük sayfa ana gazete, 8 küçük sayfa da magazin eki olarak yayınlanıyordu. Gazetenin ana başlığında bile değişiklik yapılmıştı. Yıllardır İmzasız çıkan «Durum»a Abdi İpekçi'nin, «Olaylar ve İnsanlar»a da Hasan Pulur'un imzaları konuyordu. Turhan Selçuk'un birinci sayfadaki karikatürü ile Ulu-nay'ın yazısı ikinci sayfaya alınıyor, 3. sayfa yurt haberlerine, 4. sayfa dış haberlere, 5. sayfa seri yazılara, 6. sayfa sanat ve eğlenceye, 7 ve 8. sayfalar da spora ayrılıyordu.

8 küçük sayfadan oluşan magazin ekinde ise çeşitli magazin haberlerinin yanısıra Hasan Pulur'un «Olaylar ve İnsanlar»ı, karikatürler ve fotoroman yer alıyordu...

Bu yeni uygulama, bir bakıma Milliyet'in tepeden tırnağa değişmesi gibi bir olaydı. Ancak, bu değişiklikler gerek gazete içinde gerekse okurlar ara-

sında şaşkınlık yaratıyor, eleştiriler birbirini izliyordu. Milliyet okuru alıştığı gazetesinin biçiminin böylesine değiştirilmesini istemiyordu. Eleştirilerin yoğun biçimde sürdüğü günlerde İpekçi ve Karacan'a ulaşan bir mektup bu değişikliğin yadırganmasını ilginç bir üslupla dile getiriyordu. Mektubu yazan kişi Selçuk Kaskan'dı. Ünlü tiyatro yazarı, mektubunda 15 yıllık alışkanlıklarının zorlandığını belirtiyor ve «İlk gün gazeteyi aldığımda, birdenbire Beyoğlu Caddesi'nde giderken, pantolonu çözülüp, ayağımdan düşen bir adam durumuna düştüm. Tek kelimeyle apışıp kaldım.» diyordu.

İpekçi'nin ideal bir gazete olarak sürdürmeyi düşündüğü yeni model, aynı günlerde kâğıt fiyatlarına yapılan bir zamla da şansını yitiriyor, 8 sayfalık ek vermek ekonomik açıdan olanaksızlaşıyordu. Gazete sonunda 12 sayfalık tek gazeteye indiriliyor, küçük mağazin ekindeki hemen tüm unsurlar biraz küçültülmüş biçimiyle ana gazete içine serpiştiriliyordu.

İpekçi -Gevgilili hamlesinin uygulamaya konulduğu günler, gazete içinde önemli etkinlikleri olan bazı kişilerin de huzursuz oldukları bir döneme rastlıyordu.

Peyami Safa'nın yerine Milliyet'e yazar olarak alınan Çetin Altan, güçlü kalemıyla o yıllarda sol düşüncenin bayrağı olmuş, gazete içinde de önemli bir etkinlik kurmuştu. Ne var ki Çetin Altan'ın yazıları artık gazetenin patronuERCÜMENT Karacan'ı rahatsız etmeye başlıyordu. Abdi İpekçi, ERCÜMENT Karacan'la yaptığı ikili görüşmelerinde her ne kadar «Çetin Altan'ın Milliyet için gerekliliğini» anlatmaya çalışıyorsa da Karacan'ın, Çetin Altan'ın yazılarından büyük rahatsızlık duyduğu ve bazı karar-

lar aldığı görülüyordu. Bu gelişmeler gazete içinde çeşitli dedikoduların üretilmesine neden oluyor, «Ercüment Karacan'ın evindeki bir yemekte Çetin Altan'ın biraz içki içtikten sonra, biz işçiler senin evini de alacağız, bizler burada yatıp kalkacağız» dediği, Ercüment Karacan'ın ise «Babamın kurduğu bir gazetede ben kendime küfür ettirmem» şeklinde konuştuğu söylentileri dolaşıyordu...

Bu söylentilerin gazete içinde ayyuka çıktığı günlerde, Abdi İpekçi'nin sağ kolu durumundaki gazetesinin teknik sekreteri Turhan Aytul da, Ercüment Karacan'la ters bir tartışmaya girmişti. Bab-ı Âli'nin ilginç kişilerinden biri olan Turhan Aytul, o günlerde, şimdiye dek 6 kez gerçekleştirdiği evliliklerinden birini yapmak üzereydi... Aytul, evlilik hazırlıkları için gerekli olan parayı sağlamak için Ercüment Karacan'a gidip 10 bin lira borç para istiyordu. Karacan para vermeye yanaşmayınca da masadan aldığı bir kâğıda, «Gördüğüm lüzum üzerine istifa ediyor, tazminatımın verilmesini istiyorum» diye yazıyordu. Bu, Aytul'un gazeteden ayrılması demekti...

Aynı günlerde bir İtalya gezisine hazırlanan Çetin Altan, gezi öncesinde Aytul'un sıkıntılarına ortak olmak için onu odada yalnızken yakalayıp nasihat ediyordu:

«— Bak Turhan, sana bir tavsiyede bulunayım. İş hayatın sağlamsa korkma, karını değiştir. Ama iş hayatın kötüyse sakın karından boşanma. Ben İtalya'ya gidiyorum, işinde de evinde de saçmalık yapmana razı değilim.»

Aytul'un yanıtı daha da ilginçti:

«— Çetin'ciğim, benim iş koptu, ben gazeteden ayrılıyorum. Sana da benim bir tavsiyem var. Kendine bir iş bul. Gazete içinde senin çıkarılacağına

ilişkin çeşitli laflar dolaşıyor.»

Bu konuşmadan sonra Altan, Roma'ya gidiyor. Aytul da patronundan 10 bin lira borç alamadığı için istifa ediyordu. Bir süre sonra Roma'dan dönen Çetin Altan Ercüment Karacan'la aralarındaki görüş ayrılıkları nedeniyle Milliyet'ten ayrılmak zorunda kalıyordu...

Milliyet'in büyük hamlesi ile gazetenin en etkin yazarlarından Çetin Altan'ın ayrılışının aynı günlerle rastlaması Abdi İpekçi'yi çok üzmüştü. Çetin Altan'ın yazar olarak gücünü bilen Abdi İpekçi, böyle bir hamlenin gerçekleştirildiği günlerde Çetin Altan'ın gazeteye neler kaybettireceğini biliyor, zaman zaman Ercüment Karacan'la konuşarak onu yumuşatmaya çalışıyordu. Çetin Altan'ın ayrıldığı gün büyük bir sıkıntı içinde gazeteden çıkan Abdi İpekçi, uzun bir süre yürüyor, Aksaray'da işyeri bulunan Galatasaray'dan yakın dostu Uygun Afşar'ın yanına gidiyordu. Ancak, Afşar'ın işyerinde badana boya yapıldığı için derfeşmeye fırsat bulamıyordu... Abdi İpekçi'yi beklemediği bir saatte karşısında bulan Uygun Afşar ise şaşırmıştı:

«— Hayrola Abdi, bu saatte ne işin var burada?»

«— Canım çok sıkkın Uygun, işler bir türlü yolunda gitmiyor.»

«— Nedir yahu yolunda gitmeyen, girsene içeri.»

«— Girecek hali mi var buranın, zehirleyecek misin beni.»

Badana yapıldığı için içeri girmemekte direnen İpekçi, Uygun Afşar'ın kapı önünde üstelemesiyle, Çetin Altan'ın gazeteden ayrıldığını, buna çok üzül-

düğünü söylüyor, daha sonra da gazeteye dönüyordu.

Milliyet'in hamlesi Çetin Altan'sız gerçekleştirilmiş, çeşitli şanssızlıklar yüzünden İpekçi'nin düşüncükleri tümüyle uygulanamamıştı. Altan'ın ayrılışıyla belirli bir tiraj kaybı olduysa da, «Osmanlı Tarihi» gibi bazı eklerle, yitirilen tiraj kısa bir sürede geri alınacaktı...

ÇETİN ALTAN'IN YERİNE ECEVİT

Çetin Altan'dan boşalan köşede 5 gün sonra Refik Erduran yazmaya başlıyordu... Aynı günlerde Ali Gevgilili'nin hazırladığı «İktisat ve Ticaret» köşesinin boyutları büyütülüyordu.

İpekçi, Çetin Altan'ın ayrılmasından doğan boşluğu Refik Erduran'la doldurmuştu ama, Altan'ın o günlerdeki popülaritesinde bir yeni yazarın arayışı içindeydi.

İpekçi 15 gün sonra aradığı yeni kanı bulacaktı...

11 Mart 1965 tarihli Milliyet; «Bülent Ecevit yazıları»yla pek yakında Milliyet'te» anonsuyla çıkıyordu... 14 Mart Pazar günü Milliyet'in birinci sayfasında «Durum»un tam karşısındaki köşede «Görüş» başlığı ile yazmaya başlayan Ecevit'in yazıları, Mart ayı sonuna doğru gazetenin içine, Çetin Altan'ın eski yerine alınıyordu.

* * *

Abdi İpekçi'nin gazetecilik yaşamında önem verdiği konulardan biri de haberleri dünyanın neresinde olursa olsun mümkün olduğu kadar kendi mu-

habirleriyle izletebilmekti... Ekonomik koşullar el verdiği sürece bu kuralı hep uygulamaya çalışırdı, İpekçi'nin bu prensibi Milliyet'in muhabirlerinin işine geliyor, yurt içi ve yurt dışında birçok yeri dolama fırsatı buluyorlardı. O dönem Milliyet'inin, özellikle yurtdışındaki önemli olayları sık sık izleyen muhabirlerinden biri de Ömer Sami Coşar'dı. Görevi gereği, canını bile tehlikeye atmaktan çekinmeyen bir yapısı olan Ömer Sami, büyük bir olay patladı mı, dünyanın neresinde olursa olsun o göreve talip olur, eğer görev verilmezse kendi imkânlarını bile kullandığı olurdu. İpekçi'nin Ömer Sami'nin en beğendiği yanlarından biri de buydu..

Kıbrıs'ta en kanlı Rum saldırılarının gerçekleştiği günlerde, Ömer Sami kimseye haber vermeden gizlice bir takaya binmiş, Erenköy sahillerine çıkarak Mücahitlerin direnişini en güzel haber ve fotoğraflarla sergilemişti. Birçok tehlikeli olaydan ustaca sıyrılmayı başaran Ömer Sami'yi Kıbrıs dönüşü bir sürpriz bekliyordu. Bir gün gazeteden çıkıp evine giderken buzda kayıp düşen Ömer Sami Coşar, kalça kemiğini kırıyor, önemli bir ameliyat geçiriyordu.

Ömer Sami, ameliyattan çıkıp kendine geldiğinde, aralarında Abdî İpekçi'nin de bulunduğu bir çok dostunu yatağının başında buluyordu... Esprili bir kişiliği olan Ömer Sami, arkadaşlarıyla sohbet ederken hemen başucunda duran bir yakını gelen telgrafları veriyordu. Bir yandan arkadaşlarıyla şakalaşıp, bir yandan da telgraflara göz gezdiren Ömer Sami, birden kahkahalarla gülmeye başlayacaktı. Çevresindekiler «Hayrola Ömer Sami, ne yazıyor da böyle gülüyorsun?» diye soradursun, o konuşmıyor,

elindeki telgrafı uzatıyordu bir arkadaşına. Telgraf Kıbrıs'tan geliyordu:

«Papaz nasıl olsa kemiklerini kıracaktı stop. Niye acele ettin stop. Rauf Denктаş stop.»

Denктаş'ın telgrafı, hastane odasını bir anda neşeye boğmuştu. İpekçi dahil, herkes katılırcasına gülüyordu...

* * *

Gazetenin Ankara, İzmir, Adana ve Güneydoğu'daki örgütlenmesini bürolar kurarak çözümleyen Abdi İpekçi, büyük çoğunluğu Milliyet sempatzanını amatörlerden oluşan yurt muhabirleri ağını da tamamlamıştı.

İpekçi uzun bir süredir, gazetede haber ve köşe yazılarının yanısıra hizmet verecek bir servisin kurulmasını düşünüyordu... Düşündüğü, kampanyaların düzenlenmesi, yeni yarışmalar açılması gibi görevleri üstlenebilecek bir servisti...

Pulliam Bursu kazanarak Amerika'ya giden Necdet Günkut, gazetesine dönüşünde Yeni Dünya'da gördüklerini Abdi İpekçi'ye heyecan içinde anlatırken, İpekçi de «İşte o servisi kuracak kişiyi buldum» diye düşünüyordu... Toplantılar birbirini izliyor, Batılı anlamda çalışan, ülkemizdeki ilk «Halkla İlişkiler» servislerinden biri kurulup, Necdet Günkut'un yönetimine veriliyordu.

Yeni Halkla İlişkiler Servisi'nin girişimleriyle, gazete dışına yönelik çalışmalar da giderek artıyor, bu çalışmaların Milliyet'in dinamizmine büyük katkısı oluyordu...

Üye okurlara ucuz kitap ve plak sağlamak, on-

ların kültürel gelişmelerine katkıda bulunmak amacıyla kurulan Milliyet Kültür Kulübü, aynı kulübün düzenlediği «İlkokullararası Bilgi ve Kültür Yarışması», Varto Depremi'nin ardından açılan kampanya, güzellik yarışmalarının düzenlenmesi, Liselerarası Müzik Yarışmaları, gazetenin kurucusu Ali Naci Karacan adına düzenlenen «Karacan Yarışmaları», Keban Barajı'nın suları altında kalacak tarihi eserlerin kurtarılması için açılan yardım kampanyası, hep aynı yıllara rastlıyordu... Müzik yarışmalarını ileri yıllarda folklor yarışmaları da izleyecek, folklorun okullar düzeyinde yaygınlaşmasında öncülük yapılmış olacaktı.

Bu tür sosyal çalışmaların yapıldığı günlerde ortaya çıkan ilginç olaylar da oluyordu...

1967 yılında düzenlenen İlkokullararası Bilgi ve Kültür Yarışması'nın Bursa elemelerine katılan bir köy okulunun birincisi olan Hasan Şaylan'ın gözleminin görmediği belirlenince, Abdi İpekçi hemen devreye giriyordu... İki gözünde de katarakt olan Şaylan, İstanbul'a getirilip ameliyat oluyordu. Başına konan talih kuşunu iyi değerlendiren Hasan Şaylan, Boğaziçi Üniversitesi'ni bitirerek yüksek öğrenimini tamamlıyordu...

* * *

AP Büyük Kongresi'nden büyük bir zaferle çıkan Süleyman Demirel, Cumhurbaşkanı Gürsel'in yaptığı «ilk ve tek» huzur toplantısından çıktığı günden beri tek başına iktidar olmayı düşünüyordu. O toplantıdan sonra yapılan bütçe oylamasında her ne kadar CHP'yi ve İnönü'yü düşürmeyi başarmışsa da, Çankaya'nın «Bağımsız Başbakan» formülünü be-

nimsemesi nedeniyle, kurulan koalisyon hükümetinde Başbakan Yardımcısı olarak görev alabiliyordu.

Demirel'in düşlerindeki başarı bu değildi. AP'yi büyük bir çoğunlukla iktidara getirmek istiyor, bu nedenle 1965 Ekim'inde yapılacak seçimlere var gücüyle hazırlanıyordu.

TÜRKİŞ CKMP'YE EGEMEN OLUYOR

Siyasal yelpazenin sağ kanadındaki bir başka oluşum da Osman Bölükbaşı'nın Genel Başkanı olduğu CKMP'de geliyordu.

«Askeri otoritenin sürdürülmesinden yana oldukları» gerekçesiyle yurtdışına gönderilen 14 kurmay subay, Abdi İpekçi'nin girişimleriyle yurda döner dönmez, politikaya atılıyor, bir kısmı CHP'ye katılırken, aralarında Alpaslan Türkeş'in de bulunduğu bir grup ise Bölükbaşı'nın CKMP'sine giriyordu. 1964 Mart'ında CKMP'ye katılan Türkeş ve arkadaşları bir süre sonra parti yönetimini ele geçireceklerdi. 1965 Temmuz'u geldiğinde Alpaslan Türkeş CKMP'nin Genel Başkanı'ydı.

Bu arada CKMP'deki yönetimi Türkeş ve arkadaşlarına kaptıran Osman Bölükbaşı, 1965 seçimleri öncesinde alelacele örgütlediği Millet Partisi'ni kuruyor, seçimlere hazırlanıyordu.

Aralarında Ekrem Alican'ın YTP'sinin de bulunduğu sağ kanatta bu gelişmeler olurken, Bütçe Oylaması'ndan büyük bir darbe yiyerek hükümetten çekilen CHP'nin dışındaki solda ise ilginç gelişmeler oluyordu...

61 Anayasası'nın kabulünden sonra kurulan Türkiye İşçi Partisi, kısa bir dönemde gerçekleştirdi-

ği dinamik yapısıyla, ülke gündemine yepyeni bir sol tartışması getiriyordu...

1965 seçimlerinde uygulanan «Milli Bakiye» sistemiyle desteklenmiş, «Nisbi Temsil» sisteminin temel amacı, Adalet Partisi'nin mümkün olduğunca büyümesini engellemektir.

Ama sonuçlar böyle gerçekleşmeyecek, Süleyman Demirel'in genel başkanı olduğu Adalet Partisi, Meclis'teki 450 sandalyeden 240'ını alarak büyük bir zafer kazanacaktı...

AP büyük bir çoğunlukla iktidara gelirken, İnönü'nün CHP'si ancak 134 milletvekili çıkarabiliyordu. Bölükbaşı'nın kısa bir sürede örgütlediği Millet Partisi 31 milletvekilliği kazanıp üçüncü parti olurken, Alican'ın YTP'si 19 milletvekiliyle onu izliyordu... 65 seçimlerinin en ilginç yanı, Mehmet Ali Aybar'ın önderliğindeki TİP'in 14, Alpaslan Türkeş'in önderliğindeki CKMP'nin de 11 milletvekilliği kazanmasıydı... «Milli Bakiye Sistemi»nden de kaynaklanan bu yeni siyasal yelpazeyle Türkiye artık yeni bir döneme giriyordu...

* * *

Demirel iktidarı ile başlayan 60'lı yılların ikinci yarısında Türkiye, yeni yeni siyasal ve sosyal olaylara gebeydi...

TİP'in 14 milletvekiliyle Parlamento'ya girişiyle gündeme gelen sosyalist düşünce bir yanda, bu düşünceye karşı önce AP'nin çatısı altında örgütlenen daha sonra da AP dışındaki «İslamcı» ve «Milliyetçi» düşüncenin ele geçirme kavgası verdiği «Komünizmle Mücadele Dernekleri» öte yanda, Türkiye'deki ge-

leneksel siyasal tartışmaların ötesinde görüntüler sermeye başlıyorlardı.

1965 seçimlerinden yenilgiyle çıkan CHP'deki durum ise, kendi iç sorunu gibi gözüküyorsa da, geleceğin Türkiye'sini doğrudan ilgilendiren gelişmeler sergiliyordu.

1966 yılında yapılan CHP Kurultayı öncesinde «Ortanın Solu» adlı kitabını yayınlayan Bülent Ecevit, parti içinde bir liderlik kavgasını da başlatırken, CHP bünyesinde yeni oluşumlara yol açıyor, 24 Ekim Pazartesi günü sonuçlanan Kurultay'dan Ecevit, partinin ikinci adamı ve CHP Genel Sekreteri olarak çıkıyordu...

* * *

Bülent Ecevit'le olan dostluğu 1960 yılı içinde başlayan Abdi İpekçi, izleyen yıllarda Ecevit'i daha yakından tanıma olanağı buluyor, dostlukları Ecevit'in Milliyet'te yazar olarak görev yaptığı günlerde daha da pekişiyordu...

Ecevit, partisi içinde liderlik mücadelesini başlatırken, arkasında hep, «Sosyal Demokrat» çizgide güçlü bir gazeteyi ve onun genel yönetmeni Abdi İpekçi'yi bulacaktı.

Ecevit'in Genel Sekreter olduğu gün İpekçi, başyazısında o günün değerlendirmesini yapıyor, Ecevit'i ve bekleyen güçlükleri anlatıyordu...

1967 yılı başladığında tirajı 230 bini aşan Milliyet o yılın önemli olay ve kişilerini değerlendirip bir seçme yaparken, yurt içinde Bülent Ecevit'i, yurt dışında da Mao'yu «Yılın adamı» seçiyordu..

O günler, Ecevit açısından da, İpekçi açısından da kartların açık oynandığı günlerdi.

Milliyet'in Genel Yayın Müdürü Abdi İpekçi, partisi içinde bir liderlik savaşına giren Bülent Ecevit'ten yana ağırlığını açıkça koyuyor, onu her fırsatta destekliyordu. Ecevit'in liderlik mücadelesi ve ortaya koyduğu «Ortanın solu» hareketine karşı Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu'nun başlattığı mücadelede de İpekçi Ecevit'i destekleyecekti. CHP içinde büyük bir kargaşaya yol açan mücadeleyi Ecevit kazanıyor, Turhan Feyzioğlu ve bir grup milletvekili CHP'den ayrılarak Güven Partisi'ni kuruyorlardı.

İPEKÇİ VE POLİTİKA

Abdi İpekçi, doğrudan politikanın içine girmeyi hiçbir zaman düşünmemiş olsa da, gazetedeki etkinliği, gazetesinin politik gücü nedeniyle politika ile içli dışlı olmak zorunda kalmıştı... Başbakanından muhalefet partilerinin liderlerine varıncaya dek, hemen tüm politikacılarla her gün diyalog içinde olan İpekçi, başyazılarıyla ve gazetesinin etkinliğiyle, ülkenin politik çizgisinde önemli bir rol oynuyordu...

Abdi İpekçi'nin Milliyet'in yönetiminde sürekli işbirliği yaptığı kişilerden biri de Turhan Aytul'du. Milliyet'in teknik sekreteri olan Aytul, İpekçi ile olan ilişkilerinde zaman zaman birçok kişiyi kahkahaya boğan davranışlarda bulunurdu.

Abdi İpekçi ne zaman «Turhaan...» diye seslense, elinde ne varsa bir yana atan Aytul «geliyorum» diye bağırıp İpekçi'nin karşısında hazırola geçiyordu. Aytul bu tür davranışlarının dozunu bazen öylesine kaçırırdı ki, kendisini izleyenler gülmekten kendilerini alamazdı. .

Aytul'un bu tür davranışlarının nedeni, Abdi

İpekçi'nin zor beğenen bir kişiliğe sahip olmasından kaynaklanıyordu. Onunla çalışanlar hiçbir dönemde «şu iş de iyi olmuş» dediğini duymamışlardı... İpekçi'nin zaman zaman insanı çileden çıkaracak boyutlara varan bu «zor beğenirliği», çevresinde genellikle, «çalışanları hep daha iyiyi aramaya iten» bir davranış olarak değerlendiriliyordu.

Bir pazar günü Dış Haberler Servisi'nin o günkü nöbetçisi olan İlhan Banguoğlu, bir yandan fazla kilo almamak için sürekli yanında taşıdığı grisinilerini yerken, bir yandan da yabancı haber ajanslarından geçen haberlerin çevirisini yapıyordu. Banguoğlu sessiz sessiz çalışırken Dış Haberler Servisi'ne Abdi İpekçi giriyordu.

— Banguoğlu merhaba, ne var ne yok?—

— Sağolun Abdi Bey, kayda değer bir şey yok.—

Bu kısa sohbetten sonra Banguoğlu'nun grisinilerinden bir tane alan Abdi İpekçi grisiniyi bir kez ısırıp çiğnedikten sonra yüzünü buruşturuyor ve «Bayatmış...» diyordu.

Esprili ve rahat bir kişiliği olan İlhan Banguoğlu ise, kocaman göbeğini biraz daha ileri doğru çıkarıp Abdi İpekçi'ye dönüyor ve «Abdi Bey, kusura bakmayın ama, grisiniyi de ben yapmadım» yanıtını veriyordu.

Banguoğlu'nun bu söylediklerinden sonra alelacele Dış Haberler Servisi'nden çıkan İpekçi, odasına giriyor, gülmekten kendisini alamıyordu. Bu olayı aynı akşam evine gittiğinde karısı Sibel İpekçi'ye kahkahalarla anlatacaktı...

Abdi İpekçi'nin gazete yönetimindeki ödün vermez, ciddi tutumu, ancak Turhan Aytul'un beklenmeyen esprili çıkışlarıyla neşelenirdi. Abdi İpekçi'ye en ciddi toplantılar arasında bile, «Abdi Bey, her

bakkal dükkânında 'Allahın dediği olur' tabelası asılıdır. Milliyet'te ise Abdi İpekçi'nin dediği olur» diyebilen Aytul'un bu gücü, ilginç kişiliğinin yanı sıra, gece-gündüz tanımayan çalışmasından ve gazetesinin büyük bir yükünü kaldırmasından kaynaklanıyordu.

Yoğun işleri arasında bile Turhan Aytul'un çılgınlıklarını hep hoşgörüsüyle karşılayan Abdi İpekçi, 25 yıllık gazetecilik yaşamında, genellikle hep yanında olan Turhan Aytul'la yalnızca iki kez ciddi biçimde kavga etmişti...

İsteddiği bir işe karşılık Turhan Aytul'un «Siz onu gözdelelerinize yaptırın» gibi hiç beklemediği bir yanıt vermesi, Abdi İpekçi'yi çileden çıkarıyordu. Niçin ve hangi gerekçeyle söylediğini bugün bile hatırlamayan Aytul'un bu sözleri üzerine Abdi İpekçi, masanın üzerinde ne varsa yere atıyor, kapıyı çarparak odasından çıkıyordu.

Odadan gelen gürültüler üzerine koşarak gelen Hasan Yılmaer odanın ortasında yalnız başına duran Turhan Aytul'la burun buruna geliyordu.

«— Turhan, ne oluyor yahu, nedir bu gürültü, Abdi Bey'i ilk defa böyle bağırırken görüyorum.»

«— Fırla Hasan, Abdi Bey'in arkasından koş, yalnız bırakmayalım.»

İpekçi'nin hemen ardından gazeteden çıkan Hasan Yılmaer, Abdi İpekçi'yi ancak Gülhane Parkı'nda yakalayabiliyordu. Yılmaer'in, yatıştırma girişimlerini belli belirsiz «Allah kahretsin» diye sinirli biçimde yanıtlayan Abdi İpekçi o gün ve ertesi gün gazeteye gelmiyordu.

Gazetenin üst yönetiminde patlak veren bu gerginlik Ercüment Karacan'ın kulağına gelince, hemen Turhan Aytul'un yanına gidiyordu.

«— Çabuk Turhan, hazırlan Abdi'ye gidiyoruz.»

«— Tamam Ercüment Bey, ben hazırım.»

Ercüment Karacan'la Turhan Aytul, Abdi İpekçi'nin Nişantaşı'ndaki evine girdiklerinde İpekçi hiçbir şey olmamış gibi davranıyor, Aytul'un da saygılı davranışı sonucu bu tatsız olay kapanıyordu.

25 yıllık meslek yaşamı içinde yalnızca iki kez tekrarlanan bu tatsız olaylar bir yana bırakılırsa, İpekçi-Aytul ilişkisi, Abdi İpekçi'nin kendi çizdiği Turhan Aytul portresinin altına yazdığı cümlede düğümleniyordu:

«Gerçek Dostum Turhan'a en iyi dileklerimle.»

İlk bakışta, çok samimi ve içten bir dostluğun izlerine rastlanmasa da İpekçi, Aytul'un başı ne zaman darda kalsa yardımına koşardı. Turhan Aytul'la Ercüment Karacan'ın zaman zaman çok ciddi boyutlara varan, Ercüment Karacan'ı, «Turhan artık benim ölümü çiğner ancak öyle gazeteye girer» dedirten tartışmalardan sonra bile Karacan'ı yumuşatır, Aytul'un gazeteye dönüşünü sağlardı.

KARGAŞANIN BAŞLADIĞI GÜNLER

Abdi İpekçi'nin tavrını açıkça Ecevit'ten yana koyup onu «yılın adamı» seçtiği 1967 yılı Türkiye'deki görüntüler de, giderek değişmeye başlıyordu. Siyasal tartışmaların, tartışma olmaktan çıkıp kavgaya dönüşmeye başladığı günlerdi...

Bu kargaşaların ilki Türkiye Milli Talebe Federasyonu'nun (TMTF) mühürlenmesi nedeniyle patlak veriyor, güvenlik güçleriyle gençler arasında çıkan çatışmada dördü öğrenci üçü polis yedi kişi ya-

ralanıyordu... Bu çatışma, gelecek günlerin bir habercisi gibiydi sanki...

Önceleri tek tük görülen bu tür olaylar, giderek tırmanışa geçiyor, ülke az da olsa 27 Mayıs İhtilâli'nin öncesini anımsatan olaylara sahne oluyordu...

Türkiye İşçi Partisi'ne karşı gerek parlamento içinde, gerekse parlamento dışında baskılar, saldırılar artarken, üniversite gençliğinde de kıpırdanmalar başlıyordu.

Bu kargaşa ortamında yapılan 1968 Senato ve Milletvekili ara seçimleri AP'nin başarısıyla kapanıyorsa da, seçimler ülke genelinde olaylı geçiyor, çeşitli bölgelerde meydana gelen olaylarda 15 kişi yaşamını yitiriyordu.

Üniversite gençliği arasındaki kıpırdanmalar, başlangıçta üniversitede reform isteklerinden kaynaklanıyordu. Önceleri küçük ders boykotları gibi başlayan bu tepkiler giderek fakülte ve üniversite işgallerine dönüşüyordu.

Yüksek öğrenimdeki sorunların çözülmesi için bazı reform isteklerine dayanan bu işgal ve boykotlar, o günlerin yönetimince yeterince değerlendirilmediği ve gereken önlemler alınmadığı için giderek artan bir hızla büyüyordu.

Öğrencilerin reform istemiyle direnişe geçtiği bu günlerde Abdi İpekçi, «Yaklaşan buhran ve üniversitemiz» konulu bir «Durum» yazıyor, geleceğe dönük tehlikelerden söz ediyordu. Özellikle Fransa ve bazı Avrupa ülkelerindeki öğrenci olaylarının ışığında önlemler alınmasını istiyor, bu önlemlerin alınmaması durumunda öğrenci olaylarının giderek tehlikeli boyutlara varabileceğini vurguluyordu.

Masum öğrenci istekleri gibi başlayıp, boykot ve işgallere dek uzanan bu eylemler, bazı kışkırtma-

ların da etkisiyle giderek sokak kavgalarına dönüşecekti. Abdi İpekçi, o günlerde yazdığı başyazılarında sürekli «öğrencilerle diyalog kurulmasını» öneriyor, Senatonun aldığı üniversite kapatma kararını ise, «ciddi bir reform yerine ciddi bir buhran» diye değerlendiriyordu...

Üniversite gençliği arasında giderek tırmanışa geçen bu eylemleri, siyasal çevreler ise kendi çıkarlarına göre değerlendiriyordu. Kimi kesim, öğrenci eylemlerini «komünist hareketler» olarak nitelerken, kimi de bunun tam karşıtını söylüyordu...

Türkiye'deki bu kargaşa sürerken, aynı günlerde 6. Filo'nun İstanbul'a gelişi olayların tırmanmasına yol açacak, çıkan çeşitli olaylarda 40 kişi yaralanacaktı. Yönetimin, dolayısıyla güvenlik güçlerinin çıkan olaylar karşısında aldığı sert önlemler, çare olmaktan çok kışkırtıcı etki yapıyor, olayların daha da büyümesine yolaçıyordu. İTÜ Öğrenci Yurdu'nun basılıp 32 öğrencinin gözaltına alınması sırasında çıkan çatışmada, Vedat Demircioğlu adlı öğrencinin önce yaralanıp sonra da yaşamını yitirmesi, büyük protesto gösterilerine yol açıyordu. Üniversitede toplanan gençlerin Cağaloğlu yakınlarında toplum polisleri tarafından zor kullanarak dağıtılması, başta üniversite gençliği olmak üzere tüm aydın çevrelerin büyük tepkisiyle karşılaşıyordu.

Yönetimin reform isteklerine olumsuz yaklaşması, güvenlik güçlerinin baskıcı tutumu, öğrenciler arasındaki kargaşanın boyutlarını büyütürken, AP iktidarının çatısı altında örgütlenme olanağı bulan Komünizmle Mücadele Dernekleri de boş durmuyordu...

Üniversite gençliği arasında eylemlerin giderek yayıldığı bu günlerde düzenlenen «Komünizmi telin

mitingi», gençlerin yaptığı eylemlere karşı bir gövde gösterisi olarak düzenleniyordu. Abdi İpekçi, aynı günlerde yazdığı başyazısında, «Anarşide denge kurma hevesi» diye eleştirdiği bu olaylar, dengeyi sağlamaktan çok, gençliğin iki kampa ayrılmasına, olayların da giderek kana bulanmasına yol açıyordu. Senato tarafından kapatılan üniversitenin, 15 öğrencinin yaralanmasıyla sonuçlanan çatışmalarla açılması, gelecek günlerde olayların daha da yaygınlaşacağını bir işareti olarak görülüyordu...

Aynı günlerde yurtdışında patlak veren bir olay, dikkatlerin kısa bir süre için yurtdışına çevrilmesine neden olacaktı. Çekoslovakya'nın Sovyetler tarafından işgal edilmesi, başta Abdi İpekçi ve Milliyet olmak üzere hemen tüm Türk basını tarafından büyük bir tepkiyle karşılanıyordu. İpekçi işgalin ertesi gün yazdığı başyazısında «Sovyet emperyalizmi gerçek yüzünü gösterdi» diyordu.

İPEKÇİ VE MİLLİYET'İN ŞANSSIZ YILI

Huzursuzluk ve kargaşanın ülke genelinde giderek tırmanışa geçtiği 1968 yılı Abdi İpekçi ve Milliyet için de oldukça şanssız bir yıldır.

Gazetenin yönetim kadrolarında patlak veren bir olay, hiç beklenmedik biçimde büyük bir hızla geliyor, gazetede önemli görevler üstlenmiş birçok kişinin kopmasına neden oluyordu.

Milliyet'in 1965 yılında yaptığı hamleyi Abdi İpekçi ile birlikte gerçekleştiren Ali Gevgilili, hamle çeşitli nedenlerle istenilen amaca ulaşmayınca İktisat Servisi'ndeki görevine dönüyor, yalnızca ihtiyaç

duyulduğu zamanlarda gazetenin yazı işlerine yardımcı oluyordu.

O günlerde Abdi İpekçi'nin yardımcısı durumundaki Turhan Aytul'un görevli olarak Almanya'ya gitmesi, zaman zaman yazı işleri kadrolarında belirli boşlukların doğmasına yol açacaktı.

Gazetenin Yazı İşleri Müdürü Hasan Yılmaer'in izinli olduğu günlerde bu görevi Nail Güreli üstleniyor, yıllık izinlerin kullanıldığı yaz aylarında da Abdi İpekçi Ali Gevgilili'yi yazı işleri masasına çekiyordu.

Hasan Yılmaer, Hasan Pulur, Nezih İzmirlioğulları, Nail Güreli, Ömer Sami Coşar ve Dinçer Güner gibi o günlerin en başarılı gazetecilerini bir arada toplayan Milliyet yazı işleri kadrosu, kendi aralarında büyük bir uyum içinde çalışıyor, bu kadroya zaman zaman katılan Ali Gevgilili ile, aynı uyumu bir türlü sağlayamıyorlardı. Bu uyumsuzlukta, Abdi İpekçi ile Ercüment Karacan'ın Ali Gevgilili'yi yazı işlerinin üzerinde değerlendirmesinin etkisi olduğu kadar, Gevgilili'nin çalışma yöntemi ve kişiliğinin de etkileri vardı.

Bab-ı Âli'nin klasik gazeteci tipinin günlük yaşamına girmeyen Gevgilili, kendisine yalnızca görev verildiğinde devreye giriyor, sonra da servisine çekiliyordu. Gevgilili'nin aşırı titiz ve inatçı tutumu, kendi aralarında uyumlu bir diyalog kurmuş olan Milliyet yazı işleri masasında çalışanlarca benimsenmiyor, Gevgilili'ye, İpekçi ve Karacan'a olan yakınlığı nedeniyle hep kuşkuyla bakılıyordu.

Hasan Yılmaer ve Nail Güreli'nin izinli olduğu bir dönemde İpekçi, Ali Gevgilili'yi yine aşağıya çekmişti. Gevgilili'nin çalışma yönteminden başından beri rahatsız olan yazı işleri kadrosu, bu huzursuzluk-

tan kaynaklanan olayları büyütüyor; sorunu izinde olan Hasan Yılmaer'e iletiyorlardı. Sonunda iş, «ya biz, ya Gevgilili» tartışmasına dönüşecekti. Milliyet'in olduğu kadar, o günlerin Bab-ı Âlisi'nin de en güçlü isimlerini bir arada toplayan yazı işleri masasında çalışanlar, «toplucu hareket edilmesi durumunda Ali Gevgilili'nin harcanabileceğini» düşünüyor, olayın liderliğini de Hasan Yılmaer üstleniyordu.

Yılmaer ve bir grup arkadaşının, eşlerini de alıp Hasan Pulur'un evine gitmesiyle başlayan görüşmeler sıklaşacak, sonunda Yılmaer, sorunu Abdi İpekçi'nin haberi olmaksızın Ercüment Karacan'la konuşmaya karar verecekti. Bu kararın alınmasından hemen sonra Yılmaer, patronu Karacan'ı telefonla arıyordu.

«— Ercüment Bey, ben Hasan Yılmaer. Sizinle önemli bir şey konuşmak istiyorum.»

«— Söyle Hasan.»

«— Telefonda olmaz efendim, özel konuşmak istiyorum.»

«— Gel öyleyse odaya, burada konuşalım.»

«— Yok efendim, odanızda da olmaz. Çok özel bir konu, sizinle bir yerde hem yemek yiyelim, hem de konuşuruz.»

«— Peki, öyle olsun, nereye gidelim.»

«— Kalyon Otelı nasıl, hem gazeteye de yakın.»

«— Oldu, Kalyon'a yemeğe gidiyoruz.»

«— Ercüment Bey, yalnız ikimiz olacağız yemekte.»

«— Tamam, tamam.»

Hasan Yılmaer'le Ercüment Karacan'ın o gün Kalyon Otelı'nde yedikleri öğle yemeği, Abdi İpekçi'nin haberi dışında Milliyet'in geleceğini ilgilendi-

ren konuşmalara sahne oluyordu. Söze Hasan Yılmaer başlamıştı:

«— Ercüment Bey, birçok nedenleri var ama, bunların ayrıntısına girmek istemiyorum. Bizim yazı işleri masasında Ali Gevgilili ile birlikte çalışmamız mümkün değil.»

«— Hayrola yahu, bu da nereden çıktı şimdi böyle. Ali zaten zaman zaman inmiyor mu yazı işlerine?»

«— Efendim, Ali Gevgilili ile anlaşılamıyoruz. Birlikte çalışmamız mümkün değil. Gevgilili yazı işlerinde kalırsa, biz gideriz.»

«— Biz mi? Kimler gidecek Ali Gevgilili'ye karşı?»

«— Ömer Sami, Hasan Pulur, Dinçer Güner, Nail Güreli, Turhan Selçuk, Nezih İzmirliogulları, ben.»

Ercüment Karacan susmuştu... Gazetesinin yazı işleri kadrosunun büyük bir bölümünü kapsayan bu hareket, üstelik Genel Yayın Müdürü Abdi İpekçi'nin bilgisi dışında gerçekleştiriliyordu. Karacan tartışmayı büyütme istemedi. Abdi İpekçi ile konuşmadan hareket etmek istemiyordu. Düşüncelerini tek cümle ile özetleyecekti:

«— Bak Hasan, şurasını iyi bil ki, ben böyle bir teklifle hiçbir zaman adam çıkarmam. Kaldı ki olaydan Abdi'nin haberi yok. Onunla da mutlaka konuşmam lüzum.»

Ercüment Karacan'la Hasan Yılmaer'in konuşmaları, yazı işleri masasındaki huzursuz kadronun düşündüğü gibi gerçekleşmemişti...

Yemek sonrasında doğru gazeteye dönen Ercüment Karacan, soluğu Abdi İpekçi'nin yanında alıyordu...

Gazete içindeki tedirginliği, ayrıntılarıyla bilme-

se de, bir huzursuzluk olduğunu sezen İpekçi ise patronu Karacan'ı beklemediği bir anda karşısında görünce, önce şaşırıyor, sonra da kendini toparlıyordu.

«— Hayrola Ercüment, nedir bu telaşın?»

«— Gazetede neler oluyor, biliyor musun?»

«— Hayır, bana anlatılmayınca nereden bileyim?»

«— Bugün Hasan beni telefonla arayıp yemeğe götürdü. Ali Gevgilili'ye karşılar. Ya Gevgilili, ya biz diyorlar.»

Abdi İpekçi'nin rengi kireç gibi olmuştu. Gazete içindeki tedirginliği biliyordu ama, olayın boylesine büyük boyutlarda olduğunu hiç düşünmemişti. Üstelik, kendi haberi olmaksızın, sorunun Ercüment Karacan'a yansıtılmış olmasına da canı çok sıkılmıştı. Donup kalıyordu İpekçi, Genel Yayın Müdüğü'nün çok üzüldüğünü gören Ercüment Karacan onu yatıştırmaya çalışacaktı:

«— Abdi, bu hareket, bir zamanlar sana karşı yapılan hareketin bir benzeri. Sana yaptıklarını şimdi Ali'ye yapıyorlar. Şunu bilmeni isterim, ben bu şartlarda kimseyi işten çıkarmam. Değil Ali, uşak bile olsa bu şartlarda işten adam çıkarmam söz konusu değil. Ben Hasan'a gereken cevabı verdim.»

«— Teşekkür ederim Ercüment. Çok iyi davranmışsın, ben de olsam aynı şeyi yapardım.»

Abdi İpekçi'nin gazeteye genel yönetmen olarak getirildiği günlerde de başkaldıran Milliyet'in ağır topları, yıllar sonra yine isyan bayrağını çekmişlerdi. Üstelik, İpekçi'nin yönetimi tümüyle sağladığını sandığı günlerde bu başkaldırının gerçekleşmesi, İpekçi'yi daha da çok üzmüştü.

Aynı günlerde görevli olarak gittiği Almanya'

dan dönen Turhan Aytul ise Milliyet'e dönmüyor, Erol Dalli'nın aracılığıyla Yeni İstanbul Gazetesi'nde çalışmaya başlıyordu...

Ercüment Karacan'la konuşmalarında umduklarını bulamayan Hasan Yılmaer ve arkadaşlarının yapacakları tek şey kalıyordu; Milliyet'ten ayrılmak...

Yılmaer'in ilk işi Yeni İstanbul'un yönetiminde çalışan, eski arkadaşı Turhan Aytul'u aramak olacaktı.

«— Turhan, merhaba. Yazı işlerinde durum iyice karıştı. Biz gazeteden ayrılacağız, Yeni İstanbul'a gelmek istiyoruz.»

«— Tamam Hasan, olur bu iş. Kimler var?»

«— Ömer Sami, Nezih, Dinçer, Turhan, Halit, Nail...»

«— Tamam Hasan, yarın sabah beni ara.»

Hasan Yılmaer'in telefonunun kapanmasından sonra hemen gazetenin patronuna çıkan Turhan Aytul, Milliyet'ten ayrılan arkadaşlarının Yeni İstanbul'a geçmelerini sağlıyordu.

* * *

Milliyet'in üst yönetim kadrosunda olaylar böyle gelişirken, Ali Gevgilili'ye karşı kazan kaldıran grubun arasında olduğu öne sürülen Hasan Pulur'un durumu henüz açıklığa kavuşmamıştı.

Yazı işlerindeki sekreterlik görevinin yanısıra «Olaylar ve İnsanlar» köşesini yazan Pulur, zaman buldukça dizi yazılar da hazırlıyordu. O günlerde de Atatürk'ün Muhafız Alayı Komutanı İsmail Hakkı Tekçe'nin anılarını seri yazı yapıyordu. Yazı işleri masasındaki kavganın sürekli içinde bulunan Pulur, Gevgilili'nin inatçılığını ve titizliğini eleştiriyor ancak,

Gevgilili'ye karşı başlatılan hareketin yanlış olduğunu düşünüyordu.

Pulur'un bu başkaldırının içinde olup olmadığını belirlemek yine Ercüment Karacan'a düşecekti. Sekreterini aynı gün arayıp Pulur'u çağırmasını istedi. Kendisini Ercüment Karacan'ın çağırıldığını öğrenen Pulur çok heyecanlanmıştı. Önce soğuk başlayan Karacan-Pulur görüşmesi tatlı sonla bitecekti:

«— Gel bakalım Hasan. Bugün ne oldu biliyor musun?»

«— Kulağıma bir şeyler çalındı ama, ayrıntısıyla bilmiyorum.»

«— Hasan Yılmaer beni Kalyon'a yemeğe götürdü ve yemekte ultimatom verdi. Ya Ali Gevgilili, ya biz dedi.»

«—»

«— Hasan Yılmaer'in listesinde sen de varsın. Bunun gerçek olup olmadığını senin ağzından duymak istedim. Bunun için çağırdım seni.»

Pulur kısa bir süre düşündükten sonra görüşlerini kesin olarak söylüyordu:

«— Ercüment Bey, ben Ali Gevgilili'ye karşı olabilir, onu eleştirebilirim belki, ama böyle bir olaya karşıyım. Kelle istemeye karşıyım. Ne kendi kellemi veririm, ne de başkasının kellesinin koparılmasını isterim. Ben böyle bir işin içinde yokum.»

«— Nasıl olur, Yılmaer senin de aralarında olduğunu söyledi bana.»

«— Ercüment Bey, ben yazı işleri masasında çalışıyorum. Bu konuşmaların çoğu o yazı işleri masasında geçti. Bu nedenle arkadaşlar beni de kendi aralarında zannetmiş olabilirler. Ama ben düşüncelerimi söyledim size.»

Hasan Pulur, Ercüment Karacan'ın odasından çık-

tıktan kısa bir süre sonra Abdi İpekçi ile karşı karşıya geliyordu.

Abdi İpekçi Karacan'ın telefonuyla, Hasan Pulur'un başkaldıranların içinde olmadığını öğrenmiş, biraz olsun rahatlamıştı. Ama bilgisi dışında gelişen bu olayı bir türlü hazmedemiyordu. Hasan Pulur'la karşılaşırken de çok sinirliydi.

«— Hasan, neler oluyor böyle?»

«— Biliyorsunuz Abdi bey.»

«— Pulur, biliyor musun bu olay yıktı beni. Karım ihanet etseydi ancak bu kadar yıkılırdım.»

İkisi de susmuştu...

* * *

Ali Gevgilili ile olan uyuşmazlıklarını «ya Gevgilili, ya biz» olarak ortaya koyan yedi kişi, Milliyet'ten ayrılıp Yeni İstanbul'a geçerken, bir yığın sorunu da gerilerinde bırakıyorlardı...

Abdi İpekçi, bir anda patlak veren olayların şokunu atlatır atlatmaz, İktisat Servisi'ne çıkıyor, Gevgilili ile uzun bir konuşma yapıyordu.

Abdi İpekçi odaya girdiğinde Gevgilili günlük ekonomi haberleriyle meşguldü. İpekçi hiç beklemeden söze girecekti:

«— Ali, elindeki işleri bırak ve beni iyi dinle. Bazen insanların istemedikleri şeyler olur. Ama senden çok özel olarak rica ediyorum, ne duyarsan, ne dersen kesinlikle bunları duymazlıktan geleceksin, yapılması gerekeni, doğrusu ne ise onu yapmayı sürdüreceksin.»

Ali Gevgilili, İpekçi'nin sözü nereye getireceğini kestiremediği için sessizce dinliyordu. Başlangıçta kısaca bir şeyler söyleyip, gazetadaki işlerinin başına

dönmeyi düşünen İpekçi, Gevgilili'nin söyledikleriyle tatmin olamadığını sezince, hemen oradaki koltuğa oturuyor ve konuşmasını sürdürüyordu:

«— Bak Ali'ciğim, ben Milliyet'e geldiğim zaman 24 yaşındaydım ve gazetenin içinde hemen hemen tanıdığım hiç kimse yoktu. Yalnızca Ali Naci Bey'in söylediklerine inanmış, beni ne gibi sorunların beklediğini hiç düşünmeden Milliyet'in Genel Yönetmenliğini kabul etmiştim. Benim şansım, Ercüment Bey'in de gazetenin başında oluşu ve karşılaştığım sorunlarda ağırlığını benden yana koymasındı. Gazetede göreve başladığım günlerde ayağımı kaydırmak isteyen kimler yoktu ki. Önce bir grup, Faruk Demirtaş'ın çevresinde toplanıp başkaldırmak istediler. Demirtaş'ın sağduyulu yaklaşımıyla bu olay kendiliğinden çözümlendi. Sonradan Peyami Safa yıllarca bana karşı tavır koydu. Ama bütün bu engeller zaman içinde kendiliğinden çözümlendi...»

Abdi İpekçi beş on dakikalığına girdiği Gevgilili'nin odasından bir saat sonra çıkabiliyordu. Çıkar-ken de içten bir davranışla Gevgilili'nin kolundan tutuyor, son sözlerini söylüyordu:

«— Bak Ali, senden kesinlikle şunu istiyorum. Herhangi bir konuda bir karar verirsen, bunu ilk ben bileceğim.»

Abdi İpekçi'nin o günlerdeki sorunu, salt Ali Gevgilili de değildi. Milliyet gibi güçlü bir gazetenin yazı işleri Masasında Hasan Pulur'un dışında kimse kalmamıştı. İlk önlem olarak Abdi İpekçi, kolları sıvayıp yazı işlerine oturuyor, Hasan Pulur'la omuz omuza bir uğraşa giriyordu. O günler, Abdi İpekçi'nin sıkıntı ve yorgunluktan dudaklarının uçukladığı, gözlerinde arpacıkların çıktığı günlerdi. Özel yaşam diye bir olayı kalmamıştı.

İlk bir iki günün sıkıntıları atlatılır atlatılmaz, masaya destek kuvvet aranıyor, bu sorun da gazete bünyesinde çözümleniyordu. Ali Gevgilili'nin servisinde çalışan Doğan Heper ile, hazırlıkları süren bir ansiklopedide çalışan Engin Kösebay yazı işlerine sekreter olarak alınıyorlardı. Gazetenin gece yazı işleri sorumluluklarını ise, İlhan Banguoğlu ile Kasım Yargıcı üstlenmişlerdi. Yazı işleri masasında bir rahatlama sağlanınca İpekçi'nin çözümleyeceği tek konu kalıyordu. Gazetenin yeni Yazı İşleri Müdürü'nü de bulunca işler yeniden rayına girecekti. O günlerde bu iş için en uygun olan kişi ise Hasan Pulur'du. Günlük işlerin tamamlanmasından sonra İpekçi, Pulur'a sesleniyordu:

«— Hasan, gel biraz, benim odaya gidelim.»

«— Geliyorum Abdi Bey.»

«— Konuyu uzatmak istemiyorum Hasan. Senin Milliyet'in Yazı İşleri Müdürü olmanı istiyorum.»

«— Fakat Abdi Bey, ben böyle bir görevi düşünmüyorum. Gazetecilikle ilgili, geleceğe dönük başka düşüncelerim var.»

«— Hepsi gerçekleşir, hepsini hallederiz. Gerisini sen bana bırak.»

Bu kısa konuşmadan sonra Hasan Pulur, gazeteden ayrılıp evine gidiyordu. Abdi İpekçi'nin teklifini karısına da anlatıyor, onun da görüşünü alıyordu. Oysa Pulur, ertesi sabah gazeteye geldiğinde Milliyet'in Yazı İşleri Müdürü olduğunu, gazetenin santıralı Nuriye Hanımın telefonuyla öğrenecekti.

Gazetecilikle ilgili, geleceğe dönük düşlerini ünlü bir yazar olarak süsleyen Pulur, «Milliyet'in Yazı İşleri Müdürlüğü» gibi ağır sorumlulukları olan bir görevi istememesine karşın, o günlerin koşulları nedeniyle itiraz edemiyor ve göreve başlıyordu.

Pulur'un Yazı İşleri Müdürü olduktan sonra Abdi İpekçi ile yaptığı ilk konuşma da yine Ali Gevgilili üstüneydi:

«— Abdi Bey, gazeteden bu kadar arkadaş ayrıldı. Hepsi ayrı ayrı değerli olan bu arkadaşlarımız, yanlış bir hareket uğruna gazeteden ayrıldılar. Hepsinin hatalı, Ali Gevgilili'nin haklı olduğu düşünülemez.»

«— Sence Ali'nin hatası var mı?»

«— Ali'nin çalışma tarzından ben de rahatsızım, mürettiphane de rahatsız.»

«— Tamam Hasan, kapatalım bu konuyu.»

Ali Gevgilili hakkında fazla konuşmak istemeyen Abdi İpekçi konuyu kapatıyordu ama, o günden sonra Ali Gevgilili İktisat Servisi'ndeki işlerinin dışında bir görev üstlenmiyordu.

* * *

Türkiye için olduğu kadar Milliyet için de zor bir yıl olan 1968'in son aylarına doğru gazete içindeki dalgalanma da durulmuştu. O aylar, Milliyet'te çalışan birçok kişi için hastalık aylarıydı...

Gazetenin sevilen yazarı Ulunay bir kalp krizi geçirmiş dinleniyor, bel fıtığı ameliyatı olan karikatürist Bedri Koraman evinde yatıyordu. Aynı günlerinde böbreklerinden rahatsız olan, gazetenin Yazı İşleri Müdürü Hasan Pulur da SSK Hastanesi'nde ameliyat olmuştu.

Yükün büyük bir bölümünü omuzlamak zorunda kalan Abdi İpekçi, yoğun işleri arasında hasta olan arkadaşlarını da ihmal etmiyor, onları sık ziyarete gidip telefon konuşmaları yapıyordu.

Hasan Pulur'un ameliyat olduğunu duyan Ulu-

nay, kendini iyi hissettiği bir gün, hasta yatağından kalkıp hastaneye ziyarete gidiyordu. Ulunay'ın bu geçmiş olsun ziyaretine, aralarında Abdi İpekçi'nin de olduğu birkaç kişi daha katılıyordu...

Ref'i Cevad Ulunay, gerek gazetenin yönetim kadrolarınca, gerekse çalışanlarca, sevilip saygı duyulan yazarlardan biriydi. Konuştuğu zaman gazetesinin her yerinden duyulan gür sesi, anlattığı fıkralar ve yaptığı esprilerle hep sevimli bir kişilik sergilemiş, deneyimli gazeteciliğiyle de bir hoca, bir ağabey görevini üstlenmişti...

Hasan Pulur'un hastanedeki odası, yeni gelen ziyaretçilerle doluydu... Ziyaretçilerin arasında Abdi İpekçi'yi, hele hele hasta yatağından kalkıp gelen Ulunay'ı gören Hasan Pulur, yatağından doğrulmaya çalışıyor, güçlkle yatırılıyordu. Pulur'un başucuna ilişen Ulunay, hemen o gür sesiyle konuşmaya başlayacaktı:

«— Hasan'cığım, bu hikâyeyi iyi dinle. Benim dedemin böbreğinden de irice bir taş çıkartmışlar, taşı ezince içinden pırlantaya benzer bir cisim çıkmış. Doktorlar dedeme dönüp, beyefendi siz her yıl böyle bir taş sıçarsanız, Devlet-i Âli'yi kalkındırırsınız demişler. Sen de taşının içini kontrol ettirmeyi ihmal etme, devletimizin kalkınmaya ihtiyacı var...»

Odadaki sessizlik, Ulunay'ın anlattıklarıyla yerini bir kahkaha tufanına bırakıyordu. Abdi İpekçi'nin, bir hıçkırığı andıran kahkahalarıysa odadaki gürültü arasında kaybolup gidiyordu...

Ulunay'ın, esprili ve şakacı kişiliğinin yanısıra, gazete içinde sevilip sayılmasının bir başka nedeni de işine son derece bağlı oluşundan kaynaklanıyordu. En zor koşullarda bile yazılarını hiç aksatmadan yazar, ağır hastalıklarında da yazısını karısına dikte

ettirip gazeteye ulaştırırdı. Çok hasta olduğu gün-lerden birinde Abdi İpekçi, Ulunay'ın evine ziyarete gidiyordu. Amacı, hem geçmiş olsun demek, hem de yorgun kalbini daha da yormaması için, yazılarını kesmesini istemektir:

«— Üstadım, şu sıralarda sağlığınız elverişli değil, yazmasanız da olur.»

Ulunay, hasta yatağında İpekçi'nin söylediklerine çok sinirleniyor «ben okuyucularımı yazısız bırakmam» diyordu. Ulunay'ın bu tatlı sert ıkışı, Abdi İpekçi'yi çok duygulandırmıştı...

Abdi İpekçi'nin yönetimindeki Milliyet'le özdeşleşen isimlerden biriydi Ulunay. Kişisel ihtiras ve çıkarlarını hep geride, gazetecilik ve yazarlığını ise daima ön planda tutmayı başarabilen Ulunay, 1968 Kasım'ında yaşama veda ederken, gerisinde, Milliyet için büyük bir yazar boşluğu da bırakıyordu...

KEMAL BISALMAN GELİYOR

etin Altan'ın yerine alınan Bülent Ecevit ve Refik Erduran'ın gazeteden ayrılmalarıyla Milliyet'te ortaya çıkan yazar eksikliği, Abdi İpekçi için büyük bir sorun olarak hep gündemde duruyordu. Ulunay'ın ölümünden kısa bir süre önce, etkin bir köşe-yazarı bulmak için kafa yorduğu günlerde yardımı-na yine Galatasaray Lisesi'nden eski dostları Uygun Afşar'la, Engin Arman koşacaklardı. O günlerde Hürriyet Gazetesi'nde yazdığı esprili ve güzel yazılarıyla ilgi çekmeye başlayan Kemal Bisalman, Afşar ve Arman'ın zevkle okuduğu yazarlardan biriydi. Özel aile toplantılarında, fırsat buldukça, Bisalman'ın yazılarının güzelliğinden söz etmeleri, bazen

daha da ileri gidip, «yazar arayıp duruyorsun, al şu Bisalman'ı kurtul» gibi önerilerde bulunmaları İpekçi'yi de etkiliyordu.

Ve, «Genç neslin en güçlü yazarı» olarak Milliyet okurlarına sunulan Kemal Bisalman, 1968'in Ekim ayında Milliyet'te köşe yazarı olarak göreve başlıyordu. Bisalman'ın güçlü kalemine Milliyet'in etkinliği de eklenince, genç yazarın yıldızı bir anda parlıyordu.

Ne var ki, Kemal Bisalman'ın yıldızının parladığı bu günler, fazla uzun sürmüyordu. Bisalman'ın yazılarının giderek sola kayması, önce Ercüment Karacan'ı rahatsız ediyor, dolaylı olarak da Abdi İpekçi'yi etkiliyordu. İpekçi ve Karacan ikilisinin hazırladığı sosyal demokrat çizgideki Milliyet Anayasası'nın çerçevesini zorlayan Bisalman'a ilk tepki patronu Karacan'dan gelirken, durum İpekçi'ye, oradan da gazetenin öteki sorumlularına yansıtılıyordu... Bu garip durum sonunda İpekçi ile Bisalman büyük bir kavgaya ediyorlardı.

Bisalman kavgaya neden olan ve genel hava-sıyla özel sektörü eleştiren yazısını önce Turhan Aytul'a götürüyordu. Aytul, Bisalman'ın yanında yazısını okuyup bazı bölümlerine itiraz ediyordu. Zaten gazete içindeki gelişmelerden tedirgin olan Bisalman, Aytul'un söylediklerine sinirleniyor, «Ben Abdi Bey'le konuşurum» diyerek Aytul'un odasından çıkıyordu.

Kemal Bisalman odasına girdiğinde Abdi İpekçi oldukça sakindi. Bisalman'ın uzattığı yazıyı dikkatle okuyor, gazetenin politikasına aykırı düşebilecek bölümleri belirlemeye çalışıyordu. Biraz daha yumuşatılması gereken bölümleri saptadıktan sonra Bisalman'a dönüp düşüncelerini söylüyordu:

«— Bak Bisalman, yazılarındaki değişimi frenlemeni istedim. Yine dikkat etmiyorsun. Şu bölümleri bir daha elden geçir..»

Önce Turhan Aytul'un, arkasından da İpekçi'nin eleştirileriyle karşılaşan Kemal Bisalman bir anda sinirleniyor, tartışmanın boyutlarını sevimsizleştiriyordu.

«— Bu itirazlarınızla sizlerin hangi sınıftan yana olduğunuz belli oluyor.»

«— Terbiyesizlik etme...»

«— Bana terbiyesiz diyemezsin. Bir Selanik dönmesinden başka ne beklenebilir zaten.»

Abdi İpekçi'nin yaşamı boyunca en çok sinirlendiği bu tartışma, belki de ilk ve son defa kullandığı bir cümle ile noktalanıyordu:

«— Çık git ulan buradan. Defol git, gazetede istemiyorum seni.»

Abdi İpekçi çileden çıkmıştı... Masasının üzerinde gazete, kâğıt, kahve fincanı, ne varsa yere atıyordu...

Bu beklenmeyen kavganın en hararetli bölümüne yetişen Hasan Pulur ile Talat Halman ise, hiç tanımadıkları bir Abdi İpekçi ile karşılaşmışlardı. İpekçi'nin ağzından içki masalarında bile duymadıkları «ulan», «defol git» gibi sözcükler, Halman'ı da, Pulur'u da şaşkına çeviriyordu... Ve bu tatsız tartışmanın ardından Kemal Bisalman Milliyet'ten ayrılıyordu...

Bisalman'ın ayrılmasıyla da öfkesini yenemeyen İpekçi aynı akşam da arkadaşları Uygun Afşar'la Engin Arman'a yüklenecekti:

«— Siz sardınız bu adamı benim başıma. Ömrümün yarısını götürdü. Bir daha mı size aldanırım, zor görürsünüz...»

1968, MUTLU SONLA BİTİYOR

Gerek ülke, gerekse Milliyet için oldukça zorlu geçen 1968 yılı, Milliyet çalışanları için mutlu bir sonla noktalanıyordu.

1965 yılında Abdi İpekçi'nin eşi Sibel İpekçi'nin bir akrabasından 900 bin liraya satın alınan arsada hemen başlatılan Milliyet'in yeni inşaatı üç buçuk yıl gibi bir sürede bitirilmiş, çalışanlar 1969 yılına bugünkü yeni binalarına geçmişlerdi. Daha önceki binada içiçe çalışan Milliyet personeli, yeni binanın o günler için oldukça geniş olan odalarına taşındıklarında çok şaşırıyorlar, «Bu kadar büyük binaya ne gerek var» diye düşünüyorlardı. Oysa birkaç yıl sonra, bu büyük yapı bile İpekçi'nin yönetimindeki Milliyet'e dar gelecekti...

1968 yılına 260 bine yaklaşan bir tirajla giren Milliyet, büyük bir patlama yapıp Türkiye'nin en etkin düşünce, gazetelerinden biri olurken, aynı yıl içinde ortaya çıkan bazı şanssız olaylar nedeniyle 1969 yılı başında satışta büyük düşmeler oluyordu.

Gazetenin iç bünyesinde patlak veren, büyük kopmalara neden olan olaylar, gazete fiyatlarının 25 kuruştan 50 kuruşa çıkarılması gibi etkenler, tirajı düşürürken, Karacan ve İpekçi de endişeye kapılıp önlemler alıyorlardı. İpekçi, Karacan'ın önerisiyle, hiç istemediği halde «Şans Haftaları» adı altında bir kampanya düzenliyordu. Gazetede yayınlanan kuponlar karşılığında, aralarında Vehbi Koç'un Arçelik'inin de bulunduğu bazı özel kuruluşların ürettiği malları okurlarına dağıtıyorlardı...

OLAYLAR TIRMANIYOR

1969 başında 230 bin tirajı olan Milliyet'in «tiraj savaşı» süredursun, ülke genelindeki kargaşa da giderek tırmanıyordu...

Yeni yılın ilk büyük olayı, Başkent'de meydana geliyor, ABD Büyükelçisi Commer'in arabası öğrencilerin saldırısına uğrayarak yakılıyordu. Olaylar üzerine Rektör Kemal Kurdaş, Üniversite Disiplin Kurulu'nu topluyor ve ODTÜ'nün kapatılması kararlaştırılıyordu.

Üniversite gençliğinin istek ve eylemlerini, «Komünist hareketler» olarak değerlendiren bazı siyasal çevrelerin hoşgörüsüyle kurulan «Komünizmle Mücadele Dernekleri» ise, giderek sağ kanattaki partilerin egemen olmak için mücadeleye girdikleri savaş alanına dönüşmüştü. AP yanlısı grupların yanı sıra İslamcı ve Türkeş'in «milliyetçi»lerinin de bu dernekleri ele geçirmek için girdikleri mücadele, «milliyetçi»lerin safdışı bırakılmasıyla sonuçlanıyordu. Bu mağlubiyetin de hırsıyla Türkeş'in Genel Başkanlığı olduğu CKMP, «Ülkü Ocakları» adlı yeni bir «milliyetçi» örgütün kurulmasına destek veriyordu... Bu gençler arasındaki bölünmenin daha da artması, giderek tırmanan olayların kana bulanması demekti...

Ülkü Ocakları, ilk gövde gösterisi yapma olanağını, CKMP'nin aynı günlerde düzenlediği «9 Işık Yürüyüşü» adlı gösteride buluyordu...

Yeni yılın ilk ayında sağda ve solda göze çarpan bu gelişmeler Şubat ayı içinde ise daha büyük patlamalara yolaçacaktı...

SOLDA VE SAĞDA YENİ HAREKETLER

27 Mayıs İhtilâli öncesinde genel hatlarıyla iktidardaki Demokrat Parti ve İnönü'nün CHP'si çevresinde kümeleşen Türk siyasal yaşamı, 10 yıllık bir süreç içinde yeni yeni bölünmelere sahne oluyordu... Önce sol kanatta başlayan bu hareket, sosyalist düşüncenin temsilcisi TİP'in 14 milletvekiliyle parlamentoya girişiyle gündeme geliyordu. TİP'in elde ettiği bu başarı sağ kanatta da yeni yeni oluşumlara neden oluyordu.

AP'nin çatısı altında örgütlenme olanağı bulan Komünizmle Mücadele Dernekleri'nin, yönetim ve etkinliğini ele geçirmek için gösterilen mücadele, Türk sağında AP ile Türkeş'in CKMP'si dışında yeni bir siyasal oluşumun, «islamcılar»ın da açıkça ortaya çıkmasına yol açıyordu.

TİP'deki gelişmeler ve Komünizmle Mücadele Dernekleri'ndeki iktidar kavgası, o günlere dek yalnızca «abdestinde namazında» kişiler olarak değerlendirilen bazı grupların da, giderek Türkiye'deki siyasal kavganın içine girmeleriyle sonuçlanıyordu. Bazı mezhep ve tarikatlardan da güç alan bu yeni grupların eylemleri, izleyen günlerde öylesine boyutlanıyordu ki, bu grubun ateşli savunucuları açıkça «cihad çağrısı»nda bulunabiliyorlardı...

Sosyalist düşünce ve TİP'in örgütlenmesinde Çetin Altan, basın yoluyla nasıl etkin bir görev üstlen-diye, Bugün Gazetesi ve yazarlarından Mehmet Şevket Eygi de «İslamcı»ların başını çekiyordu.

«İslamcı»ların ateşli savunucularından olan Eygi'nin o günlerde yazdığı yazılar, açıkça bir iç savaş çağrısı gibiydi...

«Bu ülkenin ordusu, jandarması, polisi, adliyesi

vardır. Fakat millet, devlet ve ülkenin maruz kaldığı tehlikeleri bu kuvvetler bertaraf etmezlerse, iş halkın kendisine düşer. İşçisi, köylüsü, esnafı, memuru, talebesi, eline sopasını, baltasını ve taşını alır ve vazifesini yapar» diyebilen Eygi'nin bu tür yazıları, zaten siyasal bir kargaşa içindeki Türkiye'de yeni bir cephe açıldığının da ilk işaretiydi.

CIHAD ÇAĞRILARI SES VERİYOR

Bugün Gazetesi ve Eygi'nin çağrıları yanıtsız da kalmayacaktı. Aynı günlerde Konya'da düzenlenen «Amerika'yı tel'in mitingi», «islamcı» görüşü benimsemeyen birçok kişinin ev ve işyerinin tahrip edilmesine yol açacaktı..

Sağ kanadın «islamcı» kesimindeki cihad çağrılarının giderek etkisini gösterdiği bu ortam, 1969 Şubat'ında Türkiye'nin «kanlı» bir pazar günü yaşamasına yol açıyordu..

Bazı işçi ve gençlik gruplarının 16 Şubat Pazar günü Beyazıt'tan Taksim'e kadar yaptıkları «Emperyalizm ve sömürüyü protesto» yürüyüşü, Bugün Gazetesi ve Eygi'nin çağrılarıyla ülkedeki ilk kanlı savaş provasının sergilenişine sahne oluyordu...

Dolmabahçe ve Beşiktaş camilerinde topluca namaz kılıp Taksim'e doğru çıkan fanatik dinci gruplar, göstericilere saldırıyordu... Taş, sopa, molotof kokteyli, şiş ve bıçakların kullanıldığı bu büyük kavga, iki kişinin ölümü, 114 kişinin de yaralanmasıyla sonuçlanıyordu... Ülke genelinde büyük bir üzüntü ve endişeye yol açan ve Türk Siyasal Tarihi'ne «Kanlı Pazar» olarak geçen bu korkunç olayın en çok etkilediği kişilerden biri de Abdi İpekçi'ydi. Kanlı Pa-

zar'ın hemen arkasından yazdığı başyazısında olayı «facia» olarak değerlendiren İpekçi, 52 kişinin gözetim altına alındığı ertesi gün de «Bitsin artık bu tehlikeli oyunlar» diye yazıyordu...

Kavga ve tartışmalar üniversite öğrencileri arasında büyük bir hızla yaygınlaşıyor, artık silahlar konuşmaya başlıyordu.

NAMAZI KILINMAYAN CENAZE

İşgal ve boykotların da giderek yayıldığı bu günlerde ölen Yargıtay Başkanı İmran Öktem'in cenaze töreni, ülkedeki siyasal tansiyonun daha da gerginleşmesine neden oluyordu...

«Fanatik dincilerin» baskısıyla İmran Öktem'in cenaze namazının kılınmaması, cenaze töreninde bazı çatışmaların çıkmasına neden oluyor, törene katılan CHP Genel Başkanı İsmet İnönü de bu çatışmaların ortasında kalıyordu. Tuğgeneral Nabi Alpartun'un silahını çekip saldırganları dağıtmasıyla önlenen bu olay, ülke genelinde büyük üzüntü ve tepkilere yol açıyordu.

Yargıtay Başkanı Öktem'in cenaze namazının kılınmaması ve çıkan olaylar bir yerde «Fanatik dincilerin bir misillemesi»ydi. Öktem, üç yıl kadar önce Adalet Yılı'nın açılış günü yaptığı konuşmasında islamcı kesime, özellikle nurculara yönelik ağır eleştiriler getirmişti. Bu fanatik gruplar üç yıl sonra da olsa Öktem'i affetmemiş, cenaze töreninde üzücü olayların hazırlayıcısı olmuşlardı.

Öktem'in cenazesinde meydana gelen olayları «iğrenç» diye niteleyen Abdi İpekçi, hükümeti de ağır bir dille suçluyordu. Cenaze törenine karşı tepkiler

büyüyor, Yargıtay yaptığı bir açıklamada «Olay Cumhuriyet Tarihi'nin kara bir lekesi olacaktır» diyordu. Bir gün sonra da profesörler ve yargıçlar bir yürüyüş yaparak olayı protesto ediyorlardı. Olaylar böyle gelişirken Adalet Partisi'ni «gaflet içinde olmakla» suçlayan Abdi İpekçi, izleyen günlerde yazdığı yazılarında «AP'nin devlet kuruluşlarıyla çelişki içinde olduğunu» yazıyordu..

Olaylar durmak bilmiyor, üstelik değişik kesimlere de sıçırıyordu. Özellikle, İstanbul Üniversitesi çıkan olaylar nedeniyle sık sık kapatılıyor, Ankara ve İzmir çeşitli öğrenci olaylarına sahne oluyordu.

Zaman zaman ölümle sonuçlanan bu olaylar sürerken, yapılan 1969 seçimleri yine AP'nin başarısıyla sonuçlanıyordu. AP'nin 256, CHP'nin 143, Güven Partisi'nin 15, Birlik Partisi'nin 8, YTP'nin 6, MP'nin 6, TİP'in 2, CKMP'nin de 1 milletvekili çıkardığı seçimlerin tamamlanmasından sonra da olaylar sürecekti.

YENİ BİR YIL, YENİ KIPIRDANIŞLAR

1970 yılı AP içindeki bazı kıpırdanmalarla başlıyordu. Bir grup AP'nin parti tüzüğüne aykırı hareket ettikleri gerekçesiyle Haysiyet Divanı'na verilmeleri parti içinde birtakım kaynaşmalara yol açmıştı.

AP içindeki huzursuzluk, Demirel'in Sadettin Bilgiç ve arkadaşlarını, kabine dışında tutmasıyla daha da artacaktı. AP'de artık ihraçlar, parti içi ve rilen muhtıralar ve istifalar birbirini izleyecekti. AP içindeki kargaşa sürerken yapılan bütçe oylaması, AP'den 41 milletvekilinin de oylarıyla reddedilince,

hükümet bir gün sonra istifa etmek zorunda kalıyordu.

Kabinenin istifasından sonra yeniden hükümeti kurmakla görevlendirilen Süleyman Demirel, Abdi İpekçi'nin yoğun eleştirileriyle karşılaşılıyordu. İpekçi'nin «Başbakanlık şaibe altında yapılamaz» dediği bu günler, milletvekili transferlerinin de başladığı günlerdi. Parti içindeki kopmayla çoğunluğunu yitiren AP'nin başka partilerden yaptığı milletvekili transferleri, başta İpekçi olmak üzere basının büyük bir bölümünün ağır eleştirilerine yol açıyordu. Eleştirilerin arttığı bu günlerde, Demirel bir açıklama yapmak zorunda kalıyor, «AP'ye katılanlar memleketin buhrana sürüklenmemesini istemişlerdir. Biz 221 değil, 261'iz» diyordu. 20 gün kadar süren hükümet buhranı, transferlerle sağlanan yapay bir çoğunlukla çözümlenirken, Demirel kabinesini açıklıyor, Bilgiç ve arkadaşları da bir yıl süreyle AP'den ihraç ediliyorlardı.

Yapay önlemlerle giderilen hükümet buhranı, ülke genelindeki kargaşanın durmasını engelleyemeyecekti... Sağda ve solda çeşitli kamplara bölünen gençlik gruplarının çatışmaları sanki olağan hale gelmiş gibiydi.

İŞÇİ DE HAREKETE GEÇİYOR

Bu kargaşa günlerinde AP iktidarının «Sendikalar Yasası»nda yapmak istediği değişiklik, işçi kesimini de harekete geçiriyor, Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) direnişe geçiyordu. Kargaşanın işçi kesimine de yansıtılması, 1970 Haziran'ında kanlı olaylara yol açacak, işçilerle güvenlik güç-

lerini karşı karşıya getirecekti. Levent'te, Ankara yolunda, Kadıköy yakasında hükümetin tutumunu protesto eden işçilerle güvenlik güçleri arasında çatışmalar çıkıyor, kanlı olaylar üç kişinin ölümü, birçok kişinin de yaralanmasına yol açıyordu.

1970'in sonuna gelindiğinde ülkedeki kargaşa artık doruktaydı... İşgal ve boykotun olmadığı yüksek okul hemen hemen yok gibiydi. Olaysız, çatışmasız geçen günler bir sürpriz olarak değerlendirilmeye başlanmıştı. Giderek bozulan ekonomik durum «1970 operasyonu»nu getiriyor, Türk lirasının değeri dolar karşısında yüzde 67 oranında düşürülüyordu...

Gediz'deki deprem, İstanbul'daki kolera salgınları da o günlerin beklenmeyen sıkıntıları olarak gündeme gelecekti.

Ülkenin içinde bulunduğu bu olumsuz koşullar, uzun bir süredir silahlı kuvvetlerin bünyesine de sıçramıştı. Artık 27 Mayıs öncesinde olduğu gibi sık sık askeri bir müdahaleden söz edilmeye başlanmıştı. Ordu içindeki bazı kıpırdanmalar da kulaktan kulağa yayılıyor, her an birtakım yeni gelişmeler bekleniyordu.

İşgal, boykot, silahlı çatışma, banka soygunları ve ihtilâl söylentileri arasında geçen 1971'in ilk aylarında büyük bir tedirginlik hüküm sürerken, 4 Mart günü Başkent'te NATO'da görevli 4 Amerikalı erin THKO lideri Deniz Gezmiş ve arkadaşlarıncı kaçırlıp fidye olarak bazı koşullar öne sürülmesi, olayları patlama noktasına getirecekti...

Birkaç gün sonra Kırıkhan'da bir camiye atılan bomba, «fanatik dinci» grupları da harekete geçiriyor, TIP İlçe Başkanı'nın eczanesi ile, bir yayınevi tahrip ediliyor, yayınevinde çalışan iki işçi olaylar sırasında can veriyordu...

Kanlı olaylar, büyük patlamalara yol açacak biçimde gelişirken, silahlı kuvvetler bünyesinde de bir takım gelişmeler oluyordu.

Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç, Kuvvet Komutanları ve yüksek rütbeli subaylardan oluşan Genişletilmiş Komuta Konseyi toplanıyor, ülkenin içinde bulunduğu zor koşullar görüşülüyordu. Bu toplantıdan bir gün sonra Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'la da görüşen Tağmaç, ordu içindeki tedirginliği yansıtıyordu...

11 Mart 1971 günü yazdığı başyazısında Abdi İpekçi, Genelkurmay Başkanı Tağmaç'ın girişimlerini, «Silahlı kuvvetlerin müdahalesi için yapılan baskıları önlemeye çalışıyor» diye değerlendirecekti...

1971 yılının Mart ayına dek sergilenen tüm bu gelişmeler, ülkenin yeni sosyal ve siyasal olaylara gebe olduğunun habercileriydi...

TÜRKİYE'DE YENİ
BİR DÖNEM VE
İPEKÇİ - ECEVİT
YAKINLIĞI

12 Mart Cuma... Saat 12.55... Milliyet gazetesi Yazı İşleri Müdürü Hasan Pulur'un odasının telefonu çalıyordu. Gazetenin en sıkışık saatleriydi. Hasan Pulur haberlerin arasında boğulmuş durumdaydı.

Yazı işleri masasından homurdanarak kalktı ve hemen arkadaki odasına yöneldi. Telefonu kaldırdı.

«— Efendim.. buyurun...»

«— Alo.. Ben Tokatlı, Pulur, sen misin?»

Arayan Ankara Temsilcisi Orhan Tokatlı'ydı.

«— Evet Orhan, hayrola, gene ne var?»

«— Eyidir eyi.. (Bu Süleyman Demirel'in deyimiymiş. Tokatlı bunu sık sık kullanırdı.) Hemen radyoyu aç ve on üç haberlerini dikkatle dinle.»

«— Ne var.. Önemli bir şey mi oldu.»

«— Oldu oldu.. Eyi dinle..»

«— Canım anladık, ne oldu söylesene be adam.»

«— Oldu işte.. Sen telefonu kapat da hemen radyonun başına koş..»

Hasan Pulur uyanır gibi oldu.

«— Tamam, teşekkürler.»

Telefonu hızla kapattı ve yazı işlerine doğru bağırdı.

«— Hemen radyoyu açın çocuklar, çok önemli bir şey verecekmiş..»

Böyle anlarda çok heyecanlanan Yazı İşleri Müdürü, hemen Abdi İpekçi'nin odasına koştu. Genel

Yayın Müdürü'nün odasının iki kapısı vardı, biri binanın genel merdivenlerine açılır, öteki de yazı işlerine. Yazı işleri tarafındaki kapı sürekli açık dururdu. Pulur, içersinin boş olup o'madığını kontrol etmeden daldı. Abdi İpekçi odada yalnızdı.

— Abdi Bey.. Abdi Bey.. Hemen radyoyu açın, çok önemli bir şey verecekmiş.. Tokatlı bildirdi. Kararım beklenen oldu. Bir ordu müdahalesi filan..»

İpekçi bakışlarını kaldırdı ve aynı anda da masasının hemen yanında duran radyoya uzandı.

Haber öncesi hafif müzik vardı.

— Tokatlı ayrıntı veremedi mi?»

— Herhalde telefonda vermek istemedi. Sadece radyoyu aç, demekle yetindi.»

— Turhan'a söyle tedbirli olsun. Gazeteyi değiştirmek gerekebilir.»

Abdi İpekçi'nin sözü bitmeden Turhan Aytul rüzgâr gibi girdi odaya..

— Hayrola.. Ne varmış.. Müdahale filan mı?»

Abdi İpekçi yanıtlamadı. Pulur olabilir anlamına başını salladı. O sırada radyo haberleri vermeye başlamıştı. Milliyet'in üç sorumlusu büyük bir heyecanla radyonun başında toplandılar. Gazetede çıt çıkmıyordu. Ve spiker, sonradan tarihe 12 Mart muhtırası olarak geçen belgeyi okumaya başladı:

«1. Parlamento ve hükümet süregelen tutum, görüş ve icraatıyla yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuş, Atatürk'ün bize hedef verdiği çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak ümidini kamuoyunda yitirmiş ve Anayasa'nın öngördüğü reformları tahakkuk ettirememiş olup Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği ağır bir tehlike içine düşürülmüştür.

2. *Türk milletinin ve sinesinden çıkan Silahlı Kuvvetleri'nin bu vahim ortam hakkında duyduğu üzüntü ve ümitsizliği giderecek çarelerin, partiler-üstü bir anlayışla Meclislerimizce değerlendirilerek mevcut anarşik durumu giderecek ve Anayasa'nın öngördüğü reformları, Atatürkçü bir görüşle ele alacak ve inkılâp kanunlarını uygulayacak kuvvetli ve inandırıcı bir hükümetin demokratik kural-lar içinde teşkili zaruri görülmektedir.*

3. *Bu husus süratli tahakkuk ettirilmediği tak-dirde, Türk Silahlı Kuvvetleri, kanunların kendi-sine vermiş olduğu Türkiye Cumhuriyeti'ni koru-mak ve kollamak görevini yerine getirerek, ida-reyi doğrudan doğruya üzerine almaya karardır. Bilgilerinize..*

*Genelkurmay Başkanı
Orgeneral
Memduh Tağmaç.*

*Kara Kuvvetleri
Komutanı Orgeneral
Faruk Gürler.*

*Hava Kuvvetleri
Komutanı Orgeneral
Muhsin Batur.*

*Deniz Kuvvetleri
Komutanı Oramiral
Celal Eyicioğlu.»*

Spikerin okuması sona erince Turhan Aytul ok gibi yerinden fırladı ve odadan çıktı. Birkaç saniye sonra elinde gazetenin planı olduğu halde döndü.

«— Bütün sayfayı bozuyorum Abdi Bey.»

Abdi İpekçi heyecanını belli etmemeye çalışıyor-du. Planı önüne aldı ve bir süre düşündü.

«— Sayfanın tepesini tamamen boşalt ve 9 sü-tun aç. Muhtıranın tam metnini ve kupürünü koy.. Gelişmelere göre hareket ederiz. Şimdilik bunu her tarafa yetiştirelim. Pulur, sen de hemen Ankara'yı

arat. Tepkileri ve gelişmeleri dakika dakika versinler. Demirel çok iyi izlensin. Bunları topladıktan sonra tekrar konuşuruz.»

Aytul ve Pulur hemen odadan dışarı fırladılar. Biri mürettephaneğe, öteki telefon başına gitti..

Abdi İpekçi sekreterine hemen Ecevit ve Demirel'i bulmasını söyledi. Olay çok yeniydi ve teşhis koyabilmek olanağı yoktu. Bu nedenle gerek Ecevit, gerekse Demirel'le yaptığı konuşmalar çok kısa sürdü. Genç Genel Yönetmen İnönü'yü de aradı, ancak konuşamadı. CHP Genel Başkanı telefonlara çıkmamayı yeğliyordu.

Bir süre durum değerlendirmesi yapan Milliyet yöneticisi, daktilosunu önüne çekti ve o günkü başyazısını yazmak için tuşların üzerine eğildi.

«Muhtıra ve Gerçekler...» başlığını koyduğu 13 Mart 1971 tarihli Durum yazısında şöyle diyordu:

«Kuvvet komutanları, alttan gittikçe artarak geldiği belli olan baskılar karşısında yapılması istenen müdahaleyi önlemek üzere parlamenter rejimi yaşatabilmek için bir imkân tanınması yolunu seçmişler, bu davranışları ile de demokrasiye bağlılıklarını göstermişlerdir.»

Komutanların verdiği muhtırayı o günün heyecanı içinde temkinli de olsa olumlu bulan İpekçi, hiç kuşkusuz kısa bir süre sonra başlayacak ve teröristlerle birlikte aydınların da kafasına inecek olan ünlü «Balyoz eylemi»ni tahmin edemiyordu.

Bu iyimserliği gösteren yalnız İpekçi miydi?

Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) ordunun bu davranışının işçinin devrimci kesiminde bir ferahlık yarattığını duyuruyor, sol kanat da,

TİP'in dışında, 12 Mart'ı destekliyordu. Başta Türk-İş olmak üzere hemen tüm sendika ve meslek kuruluşları muhtıradan yana olduklarını açıklıyorlardı.

DEMİREL İSTİFA EDİYOR

Muhtıra'yı, radyo başındaki milyonlarca insanla birlikte dinleyen Cumhurbaşkanı Sunay, Millet Meclisi Başkanı Sabit Osman Avcı ve Cumhuriyet Senatosu Başkanı Tekin Arıburun da önlerindeki metinden izliyorlardı. Metnin bir örneği kendilerine daha önceden verilmişti.

Demirel önce Bakanlar Kurulu'nu daha sonra da partisinin grubunu topladı ve veda etti:

«Bir gün durumu izah etmek nasip olursa, Anayasa, Hukuk Devleti ve Cumhuriyet'e sadık olmaktan başka bir kusurumuzu kimse bulamaz.»

Ve arkasından Çankaya'ya çıkarak istifasını verdi:

*«Cumhurbaşkanlığı yüce katına,
Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanları tarafından zat-ı devletlerinize, Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı'na ve Millet Meclisi Başkanlığı'na tevdi edilip, bugün saat 13'teki radyo haber bültenlerinde Türk kamuoyuna da duyurulan muhtıra ile Anayasa ve Hukuk Devleti anlayışını bağdaştırmak mümkün değildir.*

Bu durum muvacehesinde hükümetin istifasını saygıyla arz ederim.

Süleyman Demirel»

Ülkenin kaderini 6 yıldır elinde tutan, Türk siyasi yaşamına bir gecede giren ve hızla yükselen Süleyman Demirel dönemi bitiyor ve Türkiye yeni politik bir dünyaya giriyordu.

OLAYLAR DAHA DA TIRMANIYOR .

Muhtıranın üzerinden yirmi dört saat geçmemişti ki olayların durmayacağı, hatta bazı karanlık güçler tarafından daha da hızlandırılacağı belli olmuştu. Abdi İpekçi'nin korktuğu başına gelmişti. Olayların tırmandırılması, Muhtıracıları sert önlemler almaya götürecektir ve ülke çıkmaz bir sokağa sokulacaktı. Bunu 14 Mart tarihli gazetede belirtti ve şöyle yazdı:

«Parlamenter rejimin yaşatılması anarşinin önlenmesine bağlandığı için, bunlar yaşamasını istemedikleri rejime son verdirmek üzere çabalarını muhtemelen artıracaklardır.»

16 Mart'ta beş general, bir amiral ve 35 albayın emekli edildiklerini tüm gazeteler manşetten veriyorlardı. Emekliye ayrılanlar 9 Mart'ta bir ihtilâl yapmayı planlayan ordu içindeki radikallerdi. Ancak istihbarat örgütleri içindeki adamları kanalıyla harekâtı komutanlara duyurmuşlar, gereken önlem alınarak bu girişimin önüne geçilmiş, ardından da 12 Mart Muhtırası gelmişti.

Aynı gün, İnönü CHP grubunda yaptığı konuşmada «Çok önemli bir yirmi dört saat geçirdik» diyordu. Ülkenin çeşitli yerlerinde patlamalar sürüyor, akşam saat yirmi bir sıralarında, eylemcilerin liderlerinden Deniz Gezmiş ile Yusuf Aslan Sivas'ın Şarkışla ve Gemerek ilçelerinde yakalanıyordu.

Abdi İpekçi'nin o günkü yazısı «Neredesin Sağduyu» başlığını taşıyordu. Genç yönetmen önemli bir noktaya işaret ediyordu:

«... Patlatılan bombalar ve soyulan bankalarla anarşik ortam sürdürülmekte, müdahale zorunlu hale getirilmek istenmektedir...

... İçinde bulunduğumuz günler birleşme, uzlaşma zorunluğunu getiren günlerdir...»

Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay yaptığı bir seri görüşmelerden ve nazır yoklamalarından sonra Nihat Erim'i Başbakanlığa atadı. Sunay, tüm partilerden Erim'i şartsız olarak desteklemelerini istedi. Günlere süren tartışmalardan sonra AP ve CHP Erim Hükümetini destekleme kararı aldı. Bu, CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit ile Genel Başkan İnönü'nün arasını açtı.

21 Mart günü hiç beklemedik bir olay oldu ve Bülent Ecevit evinde düzenlediği bir basın toplantısında 12 Mart Müdahalesi'nin Yunanistan'dakinin daha ince bir model olduğunu söylüyor ve kısa süre sonra iktidara geleceği belli olan ortanın solu'na karşı yapıldığını iddia ediyordu. Bu beklenmeyen çıkış bomba gibi patlamıştı.

Abdi İpekçi Ecevit'in çıkışını duygusal buluyordu. Ankara bürosundan gelen Ecevit'in açıklamalarını okuduktan sonra yanında duran Hasan Pulur'a durumu tek bir sözcükle özetledi: «Saçmalamış.» Başyazısında Ecevit'in duygusal hareket ettiğini ancak umut bağlanan bir politikacı olduğu için kendisinin yeniden aktif politikaya dönmesini ağlanmasını diliyordu.

Daha sonra yazdığı bir yazıda Ecevit olayını eni-

ne boyuna inceliyor ve genç politikacıyı eleştiriyordu.

«Ecevit» başlıklı yazısında hükümetin kuruluş biçimini demokratik hukuk devleti ilkelerine aykırı bulan Ecevit'i, Demirel'in düşürülmesi için de aynı ilkeyi benimsememekle suçluyordu. Ancak, onu CHP'nin ordu ile bütünleşme görüntüsünün partiye büyük zarar vereceğinden endişe duymakta haklı buluyordu. .

Olaylar durmak bilmiyordu. Başbakan Nihat Erim 22 Nisan'da yaptığı açıklamada anarşik olayları şiddetle eleştiriyor ve bunların önlenmesi için her türlü önlemin alınacağını söylüyordu. Erim «Tedbirler balyoz gibi kafalarına inecek» diyordu. O gün pek üzerinde durulmayan bu söz, aslında bir süre sonra gerçek bir balyoz gibi aydınların kafasına da inmeye başlayacaktı.

Abdi İpekçi 25 Nisan «Bekleyelim Görelim» başlıklı yazısında buna ilk işaret edenlerden biri oluyordu:

«... Erim indireceğinden söz ettiği 'Balyozlar' için hangi hedefi seçmiştir. Bazı çevrelerin hoşuna gitmeyen fikirler mi susturulacaktır? 1961 Anayasası'nın getirdiği haklar mı geri alınacaktır? Yoksa hedef mala ve cana karşı sistematik bir şekilde geliştirilen zorbalık ve şiddet eylemleri midir?»

BALYOZ HAREKÂTI BAŞLIYOR

Artık «Balyoz Harekâtı» başlamıştı. Bunu kimse önleyemeyecekti çünkü, Abdi İpekçi'nin tüm ça-

basıyla uyarmaya çalıştığı kötü yola girilmişti. On bir ilde sıkıyönetim ilan edildi. Aydın ve yazarlar arasında ilk tutuklamalar başlamıştı. Çetin Altan ve İlhan Selçuk'un gözaltına alınmaları başı çekmişti.

Gazetede de sinirler son derece gerginleşmişti. Yazarlar rahat yazamıyor, gazeteyi yaparken haber değerlendirmelerde güçlüklerle karşılaşılıyordu. Demokratik ortam gitmiş, yerini bir korku havası almıştı. Abdi İpekçi genel yönetmen olarak gazete içindeki bu havayı görüyor ve serinkanlı tutumu ile kadrosunu rahatlatmak istiyordu. Özellikle yazarlarla problemler çıkıyordu.

İsmail Cem, Abdi İpekçi'nin amcasının oğluydu. En büyük sorun onun yazılarında oluyordu. Cem demokrat, sol eğilimli, genç ve heyecanlı bir gazeteci-ydi. Zaman zaman atak yazılar yazıyordu. Yazı işleri koymakta sakınca gördüğü yazıları genel yönetmene veriyor ve son sözü onun söylemesini istiyordu. Cem'in hemen her yazısı İpekçi'nin önüne geliyordu. O da genç yazarı çağırıyor ve yazısını yumuşatmasını istiyordu. Bir gün çok sert bir yazı yazmıştı. Abdi İpekçi buna karşı çıktı:

«— Bak Cem, ortam gergin, bu ortamı yumuşatmak görevdir. Yazın yanlış anlaşılabilir. Biraz yumuşat.»

«— Peki, Abdi ağabey.»

Cem yazıyı biraz değiştirip getirdi. Abdi İpekçi yine beğenmedi. Yazı tekrar gitti, geldi. Yine olmamıştı. Cem üçüncü kez değiştirip getirdi ve genel yönetmenin önüne koydu. Abdi İpekçi yazıya göz gezdirdi ve başını iki yana salladı.

«— Yahu Cem, bana inatçı derler, sen bendən bin kez inatçıymışsın.»

Nisan başlarında Erim Hükümeti güvenoyu aldı

ve çalışmaya başladı. Ancak anarşi önlenemiyor, bu da sıkıyönetim komutanlarının sertleşmesine neden oluyordu. Bu arada iki ünlü işadama Mete Has, Talip Aksoy ile doktor Rahmi Duman'ın oğlu Hakan Duman kaçırılıyor ve istenen fidyeler alındıktan sonra serbest bırakılıyordu.

Abdi İpekçi, özellikle sıkıyönetim komutanlarının gelişen anarşik olaylar karşısında serinkanlı hareket etmelerini istiyordu. O dönemin hassas dengelerine rağmen kendi kırıcı olmayan üslubu içinde rahatlıkla yazabiliyordu. Ama ortalık durulmuyor, herkes yangına körükle gidiyordu.

ELROM KAÇIRILIYOR

17 Mayıs günü öğle saatlerinde, temiz yüzlü ve temiz giyimli dört genç, İsrail'in İstanbul Başkonsolos'u Ephraim Elrom'u evine girerek bayıltıyorlar, sonra da Türkiye Halk Kurtuluş Partisi Cephesi militanları olan bu gençler, devrimci arkadaşlarının serbest bırakılmaması halinde Başkonsolosun kurşuna dizileceğini bildiriyorlardı. Artık çılgınlık doruğa varmıştı. Herkes şaşkına dönmüş, ne olacağını merakla bekliyordu. Ama Türk kamuoyu İsrail diplomatının öldürülebileceğine ihtimal vermiyordu.

Güvenlik güçlerinin tüm çabalarına karşın teröristlerin izine rastlanmıyordu. Gerginlik gittikçe artıyor, tüm Türkiye'de gözaltına alınanların sayısı 547'ye yükseliyordu. Bunlar arasında Prof. Bahri Savcı, Tarık Zafer Tunaya, Muammer Aksoy, gazeteci yazar İlhami Soysal ile Yaşar Kemal de vardı.

İki gün sonra 14 öğretim görevlisi daha gözaltına alınıyor ve İnönü, Başbakan Erim'i baskılar ko-

nusunda uyarmak zorunda kalıyordu. İpekçi aynı gün şöyle yazıyordu:

«Gözüne alınanların arasında kamuoyunun ılımlı tanıdığı, şiddet olaylarını kınadığını bildiği isimlerin yer alması, ayrıca Anadolu'da öğretmenlerin toplu halde gözüne alınması kuşkuyu artırmaktadır.»

Kaçırılan Ephraim Elrom'un karısı teröristlere bir mektup yazıyor ve kocasını öldürmemelerini istiyordu. Mektup ilginçti, ancak o sırada yayınlanması, daha doğrusu büyütölüp büyütülmemesi bir tartışma konusu oldu gazetede. Abdi İpekçi'nin yardımcılarında Turhan Aytul mektubu büyük göstermekten yanaydı. Uzun tartışmalardan sonra mektubun büyük gösterilmesinin teröristleri tahrik edebileceği düşünülerek sakıncalı bulunuyor ve abartılmadan kullanılıyordu.

Ancak, ertesi gün hava değişti. Çünkü Başkonsolos'un yaşamından ümit kesilmeye başlanmıştı. Tüm aramalara karşın en ufak bir ize bile rastlanmıyordu. Birkaç gün içinde de tüm İstanbul'u kapsayan büyük bir aramanın yapılması bekleniyordu. Son umut olarak teröristlerin duygusal yanına seslenmekten başka çıkar yol yoktu. Türk gençlerinin şartlar ne olursa olsun, ülkesinde konuk olarak bulunan ve canı Türk devletine emanet edilen bir diplomata kurşun sıkmayacağı yollu demeçler veriliyor, ilk günlerin tehditkâr havası bırakılıyordu.

Abdi İpekçi, bu hava nedeniyle Elrom'un karısının yazdığı mektubun yeniden değerlendirilebileceğini düşündü. Turhan Aytul'u çağırdı.

«— Turhan, bugün Elrom'un karısının mektubunu yeniden büyütelim.»

«— Dünkü iş o Abdi Bey.. Gazeteciliğimizi yirmi dört saat sonra mı yapacağız.»

Dışarı çıkan Turhan Aytul bağıırıp çağırmaya başlıyordu.

«— Ben gazeteciyim. Yirmi dört saat önce büyütelim dediğim bir olayı yirmi dört saat sonra büyütmem. Abdi İpekçi'nin keyfine göre gazete yaparsak o başka. O zaman gelsin gazetesini kendisi yapsın.»

Arkadaşları Turhan Aytul'u susturmaya çalışıyorlardı, ancak bu mümkün olamıyordu. Aradaki kapı açık olduğu için Abdi İpekçi kendisine yöneltilen tüm sözleri duyuyordu. Uzun süre sabretti. Çünkü Turhan Aytul'u çok eskiden beri tanır, onun kötü niyetli olmadığını ve aklına geleni söylediğini bilirdi. Zaten Bab-ı Âli'deki lakabı «Deli»ydi. İşte yine deliliği tutmuştu. Üstüne gitmemeyi yeğledi. Ancak Turhan Aytul susmuyor, durmadan bağıırıyordu.

Abdi İpekçi birden koltuğundan fırladı ve yazı işleri masanın önüne geldi.

«Çabuk terk et burayı.»

Hızla odasına döndü, içeri girerken kapıyı tüm gücüyle çarptı. Kadrosu o güne kadar Abdi İpekçi'den böyle bir davranış görmediği için donup kaldı.

Ceketini alan Turhan Aytul ise gazeteden çıktı, gitti. Ancak ertesi gün gazeteye döndü.

Aradan iki gün geçtikten sonra 23 Mayıs günü tüm İstanbul'da sokağa çıkma yasağı kondu ve «Fırtına I» tatbikatı ile bütün kent ev ev arandı. Sabaha karşı Ephraim Elrom Nişantaşı'nda Hamarat Apartmanı'nın dördüncü kat köşe dairesinde ölü ola-

rak bulundu. Başkonsolos'un şakağına üç kurşun sıklmıştı.

Elrom'un öldürölüşü tam bir şok yarattı.

İpekçi halkın duygularını ve nefretini şöyle dile getiriyordu:

«Öldürdünüz...

Ne oldu? Ülkemiz tam bağımlıydı da tam bağımsız mı oldu? Demokrasi sahte idi de, gerçeğıne mi kavuştuk? İç ve dış sömüröleri mi önlediniz? Sosyal adaleti mi gerçekleştirdiniz? Türkiye'nin şanını, şerefini mi yükselttiniz?»

Abdi İpekçi ve bazı akli selim sahibi yazarların yüreklerindeki ateş ülke için yanarken, olaylar daha da tırmandırılıyor, akıl almaz çılgınlıklar yapılıyor. 31 Mayıs günü bu kez Elrom'u kaçııp öldürenlerden Mahir Çayan ile Hüseyin Cevahir Küçük-yalı'da kaldıkları eve yapılan baskından son anda kurtuluyorlar, ancak bekçiler ve halk tarafından yolda sıkıştırılınca Maltepe'de Dinçer Erkan adlı bir binbaşının evine girip 14 yaşındaki kızı Sibel Erkan'ı rehin alıyorlardı. Üç gün süren uzun bir bekleyişten sonra, güvenlik kuvvetlerinin düzenlediğı operasyon sonunda teröristlerden Hüseyin Cevahir ölü, Mahir Çayan ise ağır yaralı olarak ele geçiriliyor, Sibel Erkan ise kurtarılıyor.

Milliyet'in o günkü başlığı öteki gazetelere oranla çok değişikti ve sokaktaki vatandaşın duygularını yansıtıyordu:

«Oh, Sibel kurtuldu...»

* * *

Günler geçtikçe anarşi durulmaya başladı. Eylem yapanlar alınan önlemlerle tek tek yakalanmaya başlamışlardı. Erim Hükümeti ise düşe kalka işleri yürütüyor, ancak vad edilen reformlar bir türlü gerçekleştirilemiyordu.

Ekim'e kadar gelindi. Hükümet içindeki AP'li bakanları Demirel çekmek istedi. Bunun üzerine Erim istifa etti. Ancak Sunay istifayı kabul etmedi ve Demirel ile konuştu. AP Genel Başkanı bakanları çekmekten vazgeçti.

Ecevit'ten sonra Genel Sekreter olan Eşref Bakşık tabanın zorlamasına ve baskısına dayanamamaya ve gerekçe göstermeden istifa etti. Kâmil Kırıkoğlu Parti Meclis'i tarafından Genel Sekreter seçildi.

Kırıkoğlu kamuoyu tarafından bilinen bir isim değildi, ancak ilerde başlayacak Ecevit-İnönü kavgasında etkin bir rol oynayacak ve Ecevit'in kazanmasında unutulmaz bir görev üstlenecekti.

KRALİÇE İLE TANIŞIYOR

Kargaşa dolu günler sürerken 18 Ekim'de Türkiye'yi önemli bir konuk ziyaret etti. İngiltere Kraliçesi Elizabeth II'nin ziyaretinden önce Abdi İpekçi bir ek hazırlanmasını planladı. Ek, büyük bir ciddiyetle hazırlandı ve Milliyet'in Ankara tesislerindeki ofset makinede basıldı. İlk kez hazırlanan böyle bir ek büyük yankı uyandırdı. Hatta Kraliçe Elizabeth'e de gösterdiler. Kraliçe eki uzun uzun inceledi ve çok beğendiğini söyledi.

Başbakan Nihat Erim'in Şale Köşkü'nde Krali-

çe onuruna verdiği resepsiyonda Başbakan, Abdi İpekçi'yi Kraliçe ile tanıştırdı.

«— Majesteleri, beğendiğiniz eki hazırlayan gazetenin Genel Yayın Müdürünü size tanıştırmak istiyorum, Abdi İpekçi.»

Kraliçe, Abdi İpekçi'ye büyük ilgi gösterdi ve eki çok beğendiğini, özellikle pırıl pırıl fotoğraflara hayran kaldığını, bunu nasıl başardıklarını sordu.

İpekçi, her zamanki mütevazılığı içinde ofset baskı hakkında ve Türk basınının artık bu yeni sisteme geçtiğine ilişkin geniş açıklamalar yaptı. Bunu dinleyen Kraliçe Elizabeth oldukça şaşırды.

«— Yazık... İngiliz basını henüz bu sisteme geçmedi. Halbuki bu baskı ne kadar farklı ve ne kadar güzel. Tıpkı siyah beyaz televizyonla, renkli televizyon arasındaki fark gibi.»

TERÖRİSTLERLE BULUŞMA

Banka soygunlarının yoğunlaştığı günlerdeydi. Gazeteye bir telefon geldi. Telefondaki ses adını vermiyor ancak çok önemli bir konuda konuşacağını, kendisinin Yazı İşleri Müdürü'ne bağlanmasını istiyordu. Santral hattı beklemeye aldı ve durumu Hasan Pulur'a iletті. Onun olurlunu aldıktan sonra bağladı.

Ses gayet sakindi:

«— Eğer Abdi İpekçi ile Gülhane Parkı'nın kapısına gelerseniz sizinle çok önemli bir konuşma yapacağız.»

«— Nedir? Konusunu söyleyin.»

«— Aranan teröristlerden Nahit Töre ve arkadaşlarını biz saklıyoruz. Onlarla röportaj yapmanı-

zı sağlayabiliriz. Ancak tek şartımız var o da, siz ve Abdi İpekçi dışında kimse gelmeyecek.»

«— Peki, gelelim, ancak sizi nasıl tanıyacağız.»

«— Tekrar ediyorum. Yalnız ikiniz geleceksiniz. En ufak bir şeyden kuşkulanırsak konuşma gerçekleşmez. Siz Gülhane Parkı'nın kapısına bir otomobille gelin ve orada park edin, biz sizi buluruz.»

Hasan Pulur durumu Abdi İpekçi'ye anlattı ve ikisi Abdi İpekçi'nin otomobili ile Gülhane Parkı'nın kapısına gittiler. Arabayı Hasan Pulur kullanıyor, İpekçi arkada oturuyordu. Park ettiler ve beklemeye başladılar. Biraz ilerde duran siyah Opel otomobilden genç bir adam indi ve Hasan Pulur'un yanına giriverdi. Komut verir gibi konuştu:

«— Sahil Yolu'na çıkalım.»

Garip bir sessizlik oldu otomobilin içinde. Hasan Pulur hareket edip etmemekte tereddüt etti. Sonunda Sahil Yolu'na doğru ilerlediler.

«— Florya'ya gidelim.»

Kim olduğunu bilmedikleri bir genç adamın her dediğini yapmak zorundaydılar. Artık ok yaydan çıkmıştı. Gazeteden ayrılırken bazı muhabirlerin kendilerini izleme teklifini daha tehlikeli olur diye Abdi İpekçi kabul etmemişti. Ancak işin bu kadar uzayacağını kestirememişlerdi. Ama şu anda yapılacak bir şey yoktu.

Sonunda Abdi Bey konuşmaya başladı:

«— Evet, sizi bekliyoruz. Teklifiniz nedir?»

«— Nahit Töre ve arkadaşlarının kaldıkları yeri biliyorum. Size onlarla röportaj yaptırabilirim.»

«— Peki, onlar bunu kabul ederler mi?»

«— Onlarla konuşmadan size gelebileceğimi herhalde düşünmüyorsunuz. Eğer isteklerimizi yerine getirirseniz bu iş olur.»

«— Nedir istekleriniz?»

«— Bizim grupta hamile bir kız var. Deniz Gezmif'in sevgilisi. Kanaması olduğu için tedavi ettirmemiz gerekiyor. Para lâzım. Önemli de değil, sadece elli bin lira.»

«— Biz bu parayı size veremeyiz. Bu yasadışı bir iş olur. Mümkün değil.»

«— Ama biz bu parayı kendimiz için istemiyoruz. Bir arkadaşımızın sağlığı söz konusu, onun için gerekli.»

«— O zaman arkadaşlarınız teslim olsun. Biz teslim edelim onları ve fotoğraflarını çekelim. Başka türlü sizinle pazarlığa giremeyiz ve bu parayı veremeyiz.»

Yeşilköy kavşağına gelmişlerdi. İlerde bir trafik arabası yolu kesmişti. Teröristlerin arkadaşı telaşlandı:

«— Eyvah, yakalandık.»

Abdi İpekçi, gence endişe etmemesini, trafik aracının normal görevini yaptığını söyledi.

«— Hasan, hemen geri dönelim.»

Tekrar Sirkeci yönüne döndüler ve oradan uzaklaştılar. Aksaray'a geldiklerinde terörist genç inmek istediğini söyledi. Durdular ve indirdiler. Daha sonra gazeteye geldiler. Aradan çok kısa bir süre geçti Birinci Ordu'dan aradılar. Faik Türün, Abdi İpekçi ile Hasan Pulur'u hemen Harbiye'ye çağırıyor ve kendileriyle görüşmek istiyordu.

Hemen gittiler. İkisi de heyecanlanmıştı. Faik Türün her iki gazeteciyi güler yüzle karşıladı ve olaydan haberleri olduğunu bildirdi. İstanbul Sıkıyönetim Komutanı bir daha böyle bir girişimde bulunmalarını, çünkü bunun çok tehlikeli sonuçlar verebileceğini söyledi.

Abdi İpekçi kendilerinin gazetecilik dürtüsüyle hareket ettiklerini, durumun tehlikesini bildiklerini, devlete karşı olanlarla bir ortak davranışa girmeyi ise hiçbir zaman düşünemeyeceklerini anlattı. İpekçi, olayı baştan sona Faik Türün'e özetledi. Hatta teröristlere istedikleri parayı ancak teslim olmaları durumunda verebileceklerini söylediklerini vurguladı.

Faik Türün zaten kendilerinden başka türlü bir davranış beklemediklerini, ancak bir daha böyle ilişkilere girmelerinin kendi can güvenlikleri açısından tehlikeli olacağını düşünerek kaçınmalarını söyledi.

Gazetede kiler heyecanla bekliyordu. Faik Türün'ün tutumu anlatıldı ve herhangi bir soruşturmanın söz konusu olmadığı belirtilince herkes rahat etti. Zaten aradan günler geçmesine rağmen bir daha teröristlerden ses seda çıkmadı.

11'LER İSTİFA EDİYOR

Biraz durulur gibi olan ortam Kasım sonlarında yeniden alevlendi, 30 Kasım'da Mahir Çayan, Cihan Alptekin, Ulaş Bardakçı, Ömer Ayna, Ziya Yılmaz adlı teröristler Maltepe Zırhlı Tugay Askeri Cezaevi'nden tünel kazarak kaçmayı başardılar.

İstanbul'da yine olağanüstü önlemler alındı ancak kaçakların izlerine rastlanamadı.

Kaçış olayının şaşkınlığı bitmeden, ikinci bomba patlıyor ve Erim Hükümeti'nin on bir bakanı birden istifa ediyordu. Gerekçe vad edilen reformların yapılamaması ve çoğu arkadaşları olan yüzlerce aydının kendi hükümetleri döneminde gözaltına alınıp tutuklanması, bazılarının da mahkûm edilmesi idi. Beyin takımı denilen bu grupta şunlar vardı:

Atilla Karaosmanoğlu, Sadi Koçaş, Mehmet Özgüneş, Ayhan Çilingiroğlu, Osman Olcay, Selahattin Babüroğlu, Türkan Akyol, Özer Derbil, Şinasi Orel, Atilla Sav, Hamdi Ömeroğlu.

Erim, derhal Çankaya'ya çıkarak istifa etti ancak yeniden hükümeti kurmakla görevlendirildi. Değişen bir şey olmadı, gidenlerin yerine yeni bakanlar atandı ve Erim vaadettiği reformları unutarak hükümet olmaya devam etti.

İDAMLAR

1972 tatsız başlamıştı. İdama mahkûm olan Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnân hakkındaki karar Yargıtay tarafından onaylanmıştı.

Abdi İpekçi idamları akılcı bulmuyor ve yararlı olacağına da inanmıyordu. Aslında kişilik olarak idamlara karşıydı. 11 Ocak tarihli Milliyet'teki yazısında da bunu açıkça belirtiyordu. Adi suçlarla siyasi suçların bir tutulmaması gerektiğini anlatıyordu.

Birçok aydın ve politikacı da idamlara karşı çıkıyordu. Ancak bu uyarılara kulak asılmadı. Üç gencin idamları Meclislerden de geçti ve Cumhurbaşkanı tarafından onaylanarak 6 Mayıs'ta infaz edildi.

CHP'DE İNÖNÜ - ECEVİT KAVGASI BAŞLIYOR

Genel Sekreterlikten istifa eden Bülent Ecevit'in köşesine çekilerek oturacağını, ya da parti içinde eriyip gideceğini sananlar kısa zamanda yanlışlıklarını anladılar. Abdi İpekçi de Ecevit'in parti

içindeki gücünü bilmiyor veya CHP tabanında bu kadar etkin olduğunu tahmin edemiyordu. Ancak Anadolu'dan gelen haberler Ecevit'in tabandaki gücünü göstermeye başlamıştı. İpekçi bunu çabuk fark etti ve olayları yakından izlemesi için kadrosunu uyardı. Ecevit yeni bir sestî ve Türkiye'nin geleceğinde ağırlığı olacaktı. Milliyet bunu değerlendirmeliydi.

Ocak ayı içinde yapılan İzmir ve Antalya kongrelerini Ecevit'ciler kazandılar. Mayıs'ta yapılacak Kurultay'a kadar sürececek kıran kırana bir mücadele başlamıştı.

5 Şubat günü CHP Grubu'nda kıyamet koptu. Kürsüye gelen İnönü, Ecevit ve grubunun, «Memleket gerçeklerine vukufsuzluğunu sağduyu ile ne kadar çabuk ters düşebileceğini 12 Mart'tan sonra ispatlamış bir hizip» olarak niteledi. İnönü konuşmasını şöyle bağladı:

«Ecevit kazanırsa endişe ederim.»

Bu ağır suçlama üzerine, grupta çoğunlukta olan İnönücü milletvekilleri de Ecevit'e çattılar. Üç gün sonra bu kez grupta kürsüye Ecevit geldi ve sert bir yanıt verdi:

«Hakkımda delilsiz suçlamalar yapılırsa, düşünmediğim düşünceler atfedilirse reddederim. Büyük saygı beslediğim genel başkanımdan gelse bile... Memleket gerçeklerine vukufsuzluk, bir hükümetin yürüyemeyeceğini, kendinden beklenenlerin çoğunu yerine getiremeyeceğini 9 ay önceden görebilmiş olmak mıdır? Sağduyuyla ters düşmek, memleket gerçeklerine değil, Muhtıra'ya da ters düşen uygulamayı uyarmak mıdır?»

Abdi İpekçi Ankara bürosundan ve çeşitli illerden gelen haberleri değerlendiriyor ve CHP'de iplerin iyice koptuğunu gözlüyordu.

BAB-I ÂLİ'DEKİ OFSET SAVAŞI

Bu arada Bab-ı Âli büyük bir savaş yaşıyordu. 1970 öncesi başlayan ofset salgınından Milliyet de kendini kurtaramamıştı. Abdi İpekçi ile Ercüment Karacan her zor dönemde olduğu gibi yine başbaşa vermişler ve ofsete geçip geçmemeyi konuşmuşlardı. Her ikisi de Milliyet'i ofset basmak istiyordu. Çünkü Günaydın grubu ofset baskıya başlamış ve tüm gazetelerin önüne geçmişti. Hürriyet hazırlık içindeydi.

«— Ercüment, eğer yaşamak istiyorsak bu işe gireceğiz. Bunun başka çaresi yok. Koşulları zorlayıp hem baskıda, hem de dizgide yeni yöntemleri benimsemeliyiz. Yoksa küçük gazete olarak kalmak acısını tadarız.»

«— Tamam Abdi, girelim. Zaten hiçbir zaman borçtan kurtulamadık. Bu kez de borçlanalım bakalım.»

Bu konuşmadan hemen sonra getirilen iki ofset makine Ankara ve Adana bürolarına kurulmuş ve çalışmaya başlamıştı. Şimdi sıra İstanbul'daydı. Aslında, bu başlıbaşına bir devrimdi. Yıllardan beri eski sisteme göre yetişmiş kadronun ya değiştirilmesi gerekiyordu, ya da yeni sistemde çalışabilecek şekilde yetiştirilmesi.

Elektronik dizgi sistemini ilk kez Milliyet getirdi ve çalıştırmaya başladı. Abdi İpekçi'nin ısrarlarıyla kırk yıllık operatörler kursa alınarak bu ma-

kineleri öğrendiler. Yine kırk yıldır kurşunla boğuşan mürettepler uzun uğraşlardan sonra pikajör olarak yetiştiler. Milliyet'in teknik servisinde büyük fi-re verilmeden yeni sisteme geçildi. Bu çok güç olay büyük bir başarı ile gerçekleştirildi ve tüm Bab-ı Âli'ye örnek oldu. Abdi İpekçi'nin Milliyet'i tam bir aileydi ve aile bir ferdini bile kolay kolay feda etmiyor, tüm zor koşullara karşın barındırıyordu. Bu arkadaşlık öylesine gelişmişti ki, gazeteciler için Milliyet'te çalışmak güzel bir düştü.

Aynı zorluklar yazı işleri kadrolarının teknik bölümlerinde de yaşandı. Sekreterler yeni sistemi bilmiyorlar, öğrenmek için birer öğrenci gibi çalışıyorlardı. Tüm amaç Türk okuruna daha temiz, daha okunur bir gazete verebilmektir.

İstanbul'un da ofsete geçmesine az kalmıştı. Ama Ege için hiç umut yoktu. Çünkü İzmir'e makine kurulması bu aşamada olanaksızdı. Bu durum Abdi İpekçi'nin çok canını sıkıyor, idaredekileri sürekli sıkıştırıyordu.

«— Mutlaka bir çare bulun. Milliyet'i Türkiye'nin her yerine renkli, pırl pırl verirken Ege'ye veremiyoruz. Bu, Ege'li okurlarımıza haksızlık oluyor.»

İdare sürekli arayış içindeydi. Sonunda çare bulundu ve İzmir de Mayıs içinde ofsete geçti. Hem de İstanbul'dan önce. İzmir'de ofset basmaya başlayan Ege Ekspres ile anlaşma yapıldı.

İstanbul'daki hazırlıklar tamamlanmış, sabahlara kadar süren çalışmalar sonunda eksiklikler giderilmiş ve 20 Ağustos'ta renkli Milliyet İstanbul'da da döndürülmüştü. Aynı günlerde Almanya'da, Frankfurt'ta kurulan matbaada da Avrupa baskısı başlamıştı.

Artık Türkiye'nin her yerine renkli, pırıl pırıl gazete verilebiliyordu. Bu, Abdi İpekçi'yi çocuklar gibi sevindirmişti. Artık en büyük ideali gerçekleşmişti.

ECEVİT'İN
BÜYÜK OLAYLAR
ZAFERİ,
VE İPEKÇİ

İstanbul'daki toplu arama, teröristleri kentlerin dışına itti. İstihbarat örgütleri bunu tahmin ediyorlar ve Anadolu'da bazı eylemler bekliyorlardı.

Mart sonlarına doğru Ünye'deki Radar Üssü'nde görevli ikisi İngiliz, biri Kanadalı üç yabancı, Mahir Çayan ve arkadaşları tarafından kaçırıldı. Yoğun aramalardan sonra teröristler Niksar'ın Kızılderre köyünde bir evde kısırıldılar ve bütün ısrarlara karşın teslim olmayı reddettiler. Teröristler çemberin daraldığını ve kurtuluş umudu olmadığını anlıyınca iki İngiliz ile bir Kanadalı görevliyi öldürdüler. Daha sonra çıkan çatışmada ölü olarak ele geçirildiler.

Bu olay, kaçak olan en büyük terörist grubun da sonu olmuştu. Terör örgütleri büyük oranda çöktürülmüştü. Şimdi bunların mahkemeleri başlıyordu.

Abdi İpekçi, kavganın kızışmaya başladığı günlerde Ecevit'i telefonla aradı ve kendisiyle bir söyleşi yapmak istediğini söyledi. Ecevit bundan mutluluk duyacağını ve dilediği zaman ya da Ankara'ya geldiğinde söyleşiyi yapabileceklerini belirtti. Abdi İpekçi bir gazeteciydi ve yapacağını en kısa zamanda gerçekleştirmek isterdi.

«— Bülent Bey, yarın diyelim isterseniz. Yarın öğleden sonra..»

«— Peki, Sayın İpekçi, sizi yarın öğleden sonra bizim evde bekliyorum.»

* * *

18 Nisan'da bu kez de bir hükümet bunalımı ile karşı karşıya kalındı. Bunalımın biri bitiyor öteki başlıyordu. Ülkenin bir an önce demokrasiye geçmesini önlemek isteyen gizli bir güç vardı sanki. 18 Mart'ta Nihat Erim istifa etti ve istifası Cumhurbaşkanlığı tarafından kabul edildi. Yerine Milli Savunma Bakanı Ferit Melen vekâlet etmeye başladı. Bu arada Sunay temaslar yaptı ve 29 Nisan'da Suat Hayri Ürgüplü'yü hükümeti kurmakla görevlendirildi.

Ancak Ürgüplü'nün kurduğu hükümet Sunay tarafından onaylanmadı ve görev Melen'e verildi. Melen, hükümeti on beş gün içinde kurdu ve güvenoyu alarak göreve başladı. Böylece hükümet sorunu kısa sürede halledilmiş oldu.

CHP'DE KAVGA KIZIŞMAYA BAŞLADI

CHP'de kulis yavaş yavaş kaynıyordu...

Abdi İpekçi o akşamüstü Ankara'ya uçtu. İliklerine kadar gazeteci olduğu için, Başbakan Ferit Melen'den de randevu aldırdı. Genellikle Ankara'ya gitğinde bir taşla üç beş kuş birden vurmak prensibiydi.

Milliyet'in genel yönetmeni artık ağırlığını genç Ecevit'ten yana koymuştu. Bu, gazetede de görülüyordu. Haberler tarafsız olarak veriliyor ama Ecevit'le ilgili olanlar daha yoğun yer alıyordu. İpekçi, Türkiye'nin geleceğini Ecevit'te ve Demokratik Sol'

da görüyordu.' Yakın arkadaşlarıyla zaman zaman yaptığı tartışmalarda gönlünün İnönü'de, ama aklının Ecevit'te olduğunu söylüyordu.

CHP örgütünden gelen haberler de Abdi İpekçi'yi doğruluyordu. Kemal Satır ve arkadaşlarının tüm çabalarına ve İnönü'yü arkalarına almalarına rağmen CHP'nin Demokratik Sol'a aklı yatan örgütü, ağırlığını Ecevit'ten yana koymaya başlamıştı.

Ecevit'le buluştuklarında onu oldukça heyecanlı ve tedirgin bulmuştu. Genç yaşında gerek CHP, gerekse kamuoyunda büyük ağırlığı olan tarihi kişiyle mücadeleye girmişti ve bunun ağırlığını omuzlarında taşıyordu. Ancak kendisinin yeni bir ses olduğunu, örgüte değişik açıdan yaklaştığını, tabanın onu benimsediğinin farkındaydı. Güvencesi de buydu. Ama yine karşılarındaki kişi İnönü'ydü.

O gün İpekçi'ye tüm görüşlerini açıklıkla aktardı. Kamuoyu kendisini tüm düşündükleriyle tanımalıydı. Zaten gazetecilikten gelen bir insandı. Kökeni politikacı olmadığı için belli bir taktiğin içine girmemişti ve bundan sonra da girmemeğe kesin kararlıydı. Bu nedenlerle İpekçi'ye her şeyi açık açık anlattı. Konuşma başladığı zaman Bülent Ecevit, İpekçi'nin söyleşi yapmadaki ustalığını anladı. Çünkü, İpekçi öylesine ustaca sorular yöneltiyordu ki, insanın bilinçaltında olup da söyleyemediği düşüncelerini açığa çıkarmaya yardımcı oluyordu. Söyleşi ilerledikçe, Ecevit söylemek isteyip de kafasında oluşturmamadıklarını rahatlıkla anlatmaya başladığını gördü.

O gün İpekçi'ye 12 Mart'tan sonra yaptığı girişiminin nedenlerini anlatırken şunları söylemişti:

«CHP'yi parçalamak için bazı şeyler tezgâhlan-

dığı kanısındayım. Bu inkâr edilmez bir hale gelmiştir. Benim bu yoldaki sözlerimi hep Silahlı Kuvvetlerimize yönelmiş imalar, eleştiriler gibi yorumlamaya kalkışanlar olmuştur. Hiçbir zaman kastım bu olmamıştır. 12 Mart Muhtırası'nı verenlerin iyi niyetlerine, içtenliklerine inanıyorum. Ama bunun, kınandanları aşan uygulamasında CHP'ye karşı birtakım tertipleri görmemek mümkün değildir.»

TARİHİ KURULTAY

CHP Kurultayı büyük bir heyecan içinde 6 Mayıs günü toplandı. İnönü - Ecevit kavgası artık sona erecek ve CHP'nin kaderi belirlenecekti. Yurdun dört bir yanından gelen delegelerin Ecevit'ten yana ağırlıklarını koyacakları, Kurultay Başkanlığı'na Ecevit'çi aday Sırrı Atalay'ın seçilmesiyle anlaşıldı. İnönü, Kurultay'ı açış konuşmasında hemen konuya girdi. Bülent Ecevit ve arkadaşlarını sert bir şekilde eleştirdi. İnönü, Ecevit'in bir memleket meselesi yüzünden kendisinden koptuğunu ve bundan sonra da karşısına çıkmadığını anlattı. Yaşlı Genel Başkan, Ecevit'ten yana olan parti Meclisi'ni Kurultay'ın değiştirmesini istedi:

«— Omuzunuzda CHP'nin kaderi var. Bu Parti Meclisi devam etsin derseniz partinin geleceği ciddi olarak tehlikeye düşer.

İnönü tarihi konuşmasını şöyle bitirdi:

«Ya Bülent, ya ben.»

İnönü'nün konuşması çok etkili olmuştu, ama Kurultay'ın, özellikle genç delegelerinin kararını değiştirememişti. Kimse tarihi genel başkanı incitmek ve onu bir yenilgiye uğratmak istemiyordu ama İnö-

nü bazı telkinlerin altında kalarak Ecevit ve arkadaşlarını silmek istiyordu. Taban böylesine benimsediği genç bir politikacıyı ve demokratik sol kuramcısını harcamaktan yana değildi.

Kurultay'ın ikinci günü tüm gözler Ecevit'teydi. Genç politikacı söz sırası kendine geldiği zaman kürsüye çıktı ve son derece ölçülü ama kararlı bir konuşma yaptı. CHP'nin geldiği noktadan geriye götürülmek istendiğini vurguladı. Ecevit sözlerini şu ünlü cümlesiyle bitirdi:

«Vereceğiniz karar şudur: Demokratik bir partinin kanunlara saygılı, özgür üyeleri mi olacağız, yoksa kapı kulları mı olacağız? Karar sizin.»

Ve Kurultay kararını verdi. İnönü'ye rağmen 503 oya karşı 709 oyla Parti Meclisi'nin görevde kalması kararlaştırıldı.

8 Mayıs günü CHP'nin 34 yıllık Genel Başkanı İnönü, görevinden ayrıldığını bir mektupla bildirdi. İnönü'nün mektubu şöyleydi:

«CHP Merkez Yönetim Kurulu'na

CHP 5. olağanüstü Kurultayı'nın 7 Mayıs 1972 toplantısında verdiği karar sonucu olarak CHP Genel Başkanlığı'ndan çekildim. Tüzüğün 28. maddesinin gerektirdiği işlemin kurulunuzca yapılmasını saygılarımla arz ederim.»

CHP artık genç bir politikacının önderliğini benimsemişti ve onun arkasından yeni geleceklere doğru ilerleyecekti. Çok değil, iki yıl içinde bu genç adam partiyi iktidara taşımayı başaracaktı.

Olayları günü gününe izleyen Abdi İpekçi hem sevinmiş, hem de üzülmüştü. Daha önce de arkadaşlarına söylediği gerçekleşmiş, gönlü İnönü ile birlikte kalmış, akli ise Ecevit'le olmuştu.

BİRAZ TATİL

• Olayların ardarda ve yoğun olarak gelişmesi Abdi İpekçi'yi çok yormuştu. Eşi ve arkadaşları tatile gitmek için onu zorladılar ve sonunda kandırdılar. Yıllardan beri ilk kez Ege kıyılarına gitmeye karar verdi. Arkadaşlarıyla birlikte Ören'e gittiler.

Abdi İpekçi'nin tatili de çalışmayla geçiyordu. Sabah saat on sıralarında gazeteyi arıyor, Turhan Aytul ya da Hasan Pulur'dan haberleri alıyor, izlenmesini istediği bir haber varsa söylüyor ve iki saat sonra kendisini aramalarını istiyordu. Bu arada «Durum» için konu düşünüyor ve yazıyı yazıyordu. İki saat sonra tekrar gazete ile konuşuyor ve haberlerin son durumunu öğreniyordu. Sonra yazısını yazdırıyor, haber değerlendirmesi için Turhan Aytul'a direktifler veriyordu. Akşamüstü tekrar aramalarını istiyordu. O arada denize girebilirse giriyor, biraz istirahat ediyordu. Akşamüstü yine gazeteyle konuşuyor, haberlerin gelişmelerini alıyordu.

Bir haftalık kısa tatilin bitmesine iki gün kala arkadaşları başka bir yere gitmeyi, oradan da İstanbul'a dönmeyi teklif ettiler. Bunun üzerine Abdi İpekçi mutlaka İzmir'e uğramak zorunda olduğunu söyledi.

«Siz delirdiniz mi? Eğer İzmir'e uğramazsak İstanbul beni döver.»

Abdi İpekçi'nin sözünü ettiği kişi, Milliyet'in İzmir büro şefi İsmail Sivri'ydi. Hep birlikte İzmir'e gittiler. İsmail Sivri onları Milliyet bürosunun önünde karşıladı. Yukarıya çıkmak için otomobilden indiklerinde Abdi İpekçi'nin oğlu Sedat, İsmail Sivri'ye döndü:

«— İsmail amca, babamı dövecek misin?»

Abdi İpekçi'ye karşı her zaman saygılı olan İsmail Sivri renkten renge girdi, şaşırdı. Gruptakiler olayı bildikleri için kahkahalarını tutamamışlardı.

Büroda çalışanlarla bir süre sohbet eden Abdi İpekçi daha sonra İsmail Sivri'den iki şey istediğini söyledi:

«— İsmail, nasıl olsa iki gün kalacağız. Taşra muhabirlerini arat, hepsi yarın burada olsunlar. Onlarla konuşmak istiyorum. Bir de yarın sabah için eğer mümkünse Belediye Başkanı Osman Kibar'dan randevu iste. Gelmişken onunla haftalık sohbet yapalım.»

«— Emredersiniz Abdi Bey.»

Ertesi sabah Abdi İpekçi, İsmail Sivri ile Osman Kibar'ın makamına gittiler. Hal hatırdan sonra söyleşi yapmaya başladılar. Abdi İpekçi Osman Kibar'ı konuşturmak için kontra sorular soruyor o da esprili yanıtlar veriyordu. Söyleşiyi izlerken zaman zaman gülen İsmail Sivri'yi işaret eden Osman Kibar, birden ciddileşerek Abdi İpekçi'ye çıkıştı:

«— Bana bak, sen bana böyle ters sorular soracağına İzmir temsilcinin dişlerini yaptırt. Baksana, zavallının ağzında bir tane diş kalmış.»

Abdi İpekçi hiç düşünmeden Kibar'a şu yanıtı verdi.

«— Dua edin ki yaptırmıyoruz Osman Bey... Tek dişiyle gazeteci olarak size kök söktürüyor İsmail. Ya bütün dişlerini yaptıırırsak haliniz ne olur sonra.»

Üçünün de kahkahaları nedeniyle söyleşiye bir süre ara verildi.

* * *

Öğle yemeğinden sonra büroya geldiler. Ege bölgesi muhabirleri işlerini güçlerini bırakmış İzmir'e koşmuşlardı. Hepsi Abdi İpekçi ile konuşmak, tanışmak istiyordu. Bazıları ilk kez görecekları genç yönetmenlerine küçük armağanlar getirmişlerdi. Bu armağanlardan en ilginç Tire muhabiri Kadri Karagözler'inkiydi. Karagözler, Tire'de elde yapılan takunyalardan üç santimlik en minicinden normal boyaya kadar olanlardan birer çift getirmiş ve bunları masaya sırayla dizmişti. Abdi İpekçi odaya girince masadaki takunyaları gördü. Kendisine bunların Tire muhabiri tarafından armağan olarak getirildiği söylendi.

Abdi İpekçi taşra muhabirlerine, kendileriyle uzun zamandan beri tanışmak istediğini, ancak yoğun işleri nedeniyle zaman bulamadığını anlattı. Bunun, bir gazete için büyük eksiklik olduğunu, yöneticilerle muhabirlerin sık sık bir araya gelmelerinin yararlı olabileceğini söyledi ve kendisinden istekleri olup olmadığını sordu.

Söz alan muhabirlerin ortak şikâyetleri, haberlerinin iyi değerlendirilmediğiydi. Ayrıca gazetenin kendileriyle daha fazla ilgilenmesini de istiyorlardı.

Abdi İpekçi isteklerin haklı olduğunu, bunlara çare bulmaya çalışacağını söyledi ve buraya kadar geldikleri için hepsine teşekkür etti. Toplantının sona ermesi üzerine tüm muhabirler Abdi İpekçi'nin elini sıkarak odadan ayrıldılar. En sona Tire muhabiri Kadri Karagözler kaldı. Abdi İpekçi'nin elini sıkarken takunyaları gösterdi.

— Bak Abdi Bey, eğer isteklerimi yerine getirmezsen bu takunyaları gafana gafana vurur gıramım.

İsmail Sivri şaşırdı ve Kadri Karagözler'e kaşgöz işareti yapmaya başladı. Abdi Bey bu sözlere güldü ve Tire muhabirinin elini içtenlikle sıktı.

«Bu takunyaları kafamda kıramayacaksın, çünkü isteklerini yerine getirmeye çalışacağım.»

MİLLİYET'İN ÜNLÜ EKLERİ

Tatilden döner dönmez Abdi İpekçi yoğun bir çalışmaya girdi.

Yazı işleri ve idareden bazı üst düzey yöneticileriyle bir toplantı yaptı. Abdi İpekçi Milliyet'in gerek tiraj, gerekse parasal durumunun kötü olmadığını söyledi. Okura bir şeyler vermek zorunda oldukları gerçeğini vurguladı ve ne yapılabileceğini sordu. Çeşitli görüşler ortaya atıldı. Onun düşüncelerine de yaklaşanlar oldu. Aslında, o kafasında yapmak istediğini planlamıştı: Her gün bir ek verebilmek... Belki başlangıçta zorlanacaklardı ama, bunu başardıkları zaman tüm gazetelerden öne geçmiş olacaklardı. İyi hazırlanmaları halinde bu eklerin gazetenin büyük bir eksikliğini kapatacağını ve bunların okura büyük yarar sağlayacağını anlattı.

Abdi İpekçi'nin kafasındaki planda bu girişim Eylül'de başlayacaktı. İlk olarak haftada beş ek düşünüyordu. Pazarları Magazin, Salı günleri Aktüalito (Dış olaylar verilecek), Çarşamba Spor, Perşembe Foto Roman ve Cuma Sanat Dergisi... Günaydın Gazetesi, Foto Roman adının kendilerinde olduğunu öne sürmesi üzerine bu ad daha sonra Roman Foto olarak değiştirilecekti.

Her biri bağımsız birer dergi gibi olmasına çalış-

şılacak bu eklerin sayısı, Ekim'de yediye çıkarılacaktı. Bunun gerçekleştirilmesi için, genel yönetmen tüm arkadaşlarından özveri ve Milliyet'e çok yakışacak bu girişimin desteklenmesini istiyordu.

Toplantı bittiği zaman herkes bu ekleri verebilmenin zorluklarını biliyor ve ertesi günden itibaren kolları sıvamak gerektiğinde birleşiyorlardı. Gerçekten de birbirine çok bağlı olan bu kadro, yapılamayacak gibi görünen olayı başarmış ve haftada beş derginin gazete ile birlikte verilmesi Eylül'ün ilk günlerinde başlatılmıştı.

Çeşitli servisler tarafından özenle hazırlanan dergiler çok beğenildi.

Ekim ayında da dergilerin sayısı yediye çıkarıldı. Pazartesi TV ve Radyo, Cumartesi Çocuk.

Ancak maliyetlerdeki artışlar nedeniyle gazetenin fiyatı öteki gazetelerle birlikte 1 liraya çıktı.

İNÖNÜ İSTİFA EDİYOR

1972 yılının en büyük olayı hiç kuşkusuz yıkık ve kırılgan İnönü'nün partisinden istifa etmesiydi. İnönü'nün istifasına, CHP'nin Melen Hükümeti'ndeki bakanlarını çekme kararı neden oldu. Yaşlı politikacı Millet Meclisi Başkanlığı'na gönderdiği dilekçesinde şöyle diyordu:

«12 Mart şartlarının daha nazik mahiyetini ciddiyetle muhafaza ettiği bir zamanda, parti politikasının memleket için sakıncalı gördüğüm şekil ve istikamette değiştirilmesi sebebiyle CHP'den ayrılmış olduğumu bilgilerinize saygılarımla sunarım.»

ABDİ İPEKÇİ'Yİ MUTLU EDEN MEKTUP

Yılın son günlerinde Fatsa'dan gelen bir mektup Abdi İpekçi'yi çok mutlu etmişti. Fatsa muhabiri Sıtkı Pazarbaşı'nın mektubu şöyleydi:

«Sayın Abdi Bey,

Karadeniz balıkçılığının merkezi olan Fatsa'da öteden beri balıkçılık limanına büyük bir ihtiyaç duyuluyordu. Böyle bir liman olmaması yüzünden birçok deniz faciaları meydana geliyordu.

Bugün Fatsa böyle bir balıkçılık limanına kavuşmuş bulunuyor. Ben bütün Fatsalılara tercüman olarak da kesinlikle söyleyebilirim ki, bu liman Milliyet Gazetesi'nin eseridir. Dört yıl önce bölgemize gelen bir muhabirimizin yayınladığı seri yazılar ve rahmetli Ulunay'ın yazdığı makaleler olumlu sonuç vermiş ve yayından bir yıl kadar sonra inşaatına başlanan balıkçılık limanı tamamlanarak geçen ay içinde belediyeye devredilmiştir.

Bugün fırtınalı havalarda sığınacak yer bulan balıkçı tekneleri ve hatta küçük tonajdaki yük gemilerinin kaptan ve mürettebatı, bu eserin Milliyet'in yayınları sonucu meydana geldiğini biliyor ve gazetemize devamlı olarak şükran duygusu içinde bulunuyor.

Fatsalılar adına teşekkürlerimi bir kere daha arz ederim. Saygılarımla.»

YENİ ZAMLAR

Büyük özveri ile hazırlanan günlük dergiler oturmuştu. Bu, Abdi İpekçi'yi çok mutlu ediyordu. Uzun

zamandan beri kafasındaki bir ideali gerçekleştirmiş oluyordu. Ancak bunu ne kadar sürdürebilecekti. Çünkü girdiler sürekli fiyatlanıyor ve maliyet artışı gazeteyi zorluyordu. Gerçi fiyat ayarlaması yapılmış ancak bir iki gün içinde yeni zamlarla eriyip gitmişti.

İşte bu durum ünlü gazetecinin canını sıkıyordu. Oysa, tüm arkadaşları bu dergileri hazırlamak, iyi olmalarını sağlamak için nasıl canla başla çalışmışlardı. Hepsine teşekkür etmek istiyor ancak prensipleri buna engel oluyordu. Çünkü yöneticilikteki ilkesi, yapılanı daima beğenmemek ve daha iyiyi yapmaya tüm çevresini zorlamaktı. Bu yüzden Bab-ı Âli'de adı «beğenmez»e çıkmıştı. Aslında arkadaşlarının yaptıklarının çoğunu beğeniyor ama beğenmemiş görünüyordu. Gerçekten de bu taktik iyi sonuç veriyor, daha güzelini yapmak için çaba harcanıyordu.

Tüm arkadaşları, dostları onun bu huyunu bilirler ve ona göre hareket ederlerdi. Hatta bir gün bir dostu, «Yahu Abdi, hiçbir şeyi beğenmiyorsun, Sibel'i nasıl beğendin.» diye sormuştu.

Ankara'ya yaptığı seyahatlerden birinde Ankara Büro'daki arkadaşlarıyla yemeğe gitmişlerdi. Yemekte Orhan Tokatlı, Mete Akyol ve İzmir Büro Şefi İsmail Sivri vardı. Abdi İpekçi sevdiği için şarap içmeye karar verdiler. Garson şarabı getirdi ve bir bardağa koyarak Abdi İpekçi'nin beğenisine sundu. İpekçi şarabın tadına baktıktan sonra başıyla beğendiğini işaret etti. Garson servis yaparken Mete Akyol ile Orhan Tokatlı dayanamayarak gülmeye başladılar. İsmail Sivri şaşırıldı.

«— Yahu niye gülüyorsunuz? Ne var, ne oldu?»

Cevabı Abdi İpekçi verdi:

«— Anlamadın mı İsmail? Bana gülüyorlar. Şarabı beğendim ya.»

Bu olayı anımsayınca kendi de gülmeye başladı. Sonra aklı yine sorunlara takıldı. Bir de toplu sözleşme sorunu vardı. Eylül'den beri sürüyor, bir sonuca bağlanamıyordu. Sendika isteklerinden inmiyor, Ercüment Karacan ise daha fazla veremeyeceğini söylüyordu. Görüşmelerin gelip bir yerde kitlenmesi çok canını sıkıyordu. Buna bir çare bulmak istiyor ancak cesaret edemiyordu.

Ercüment Karacan'la yaptığı konuşmada bu üzüntüsünü söyledi ve toplu sözleşmenin bir an önce bitirilmesi gerektiğini, çünkü görüşmelerin uzamasının kadroyu tedirgin ettiğini, Milliyet'in dış saygınlığına da gölge düşürmeye başladığını anlattı. Bunun üzerine patron, Abdi İpekçi'ye toplu sözleşme görüşmelerine girmesini önerdi. İş gerçekten çok uzamıştı ve kendisi de bu durumdan rahatsızdı.

Ünlü gazetecinin günlük yazıları aslında sendikanın en büyük kozuydu. Gazete yönetiminin kabul etmediği maddeler için Abdi İpekçi'nin yazıları masaya getiriliyordu:

«— Bu hakların işçiye tanınması gerektiğini sizin başyazarınız savunuyor. Siz burada bize bu hakları veremeyeceğinizi söylüyorsunuz.»

Sonunda Abdi İpekçi toplantıya girmeye karar verdi. Tam on yedi saat sürdü görüşme. Genel yönetmen işi bağlamadan toplantının kesilmemesini aklına koymuştu. Sabah saat sekizde anlaşılarak çıkıldı sendikadaki odadan. Ölü gibi geldi gazeteye. Ercüment Karacan'ı arayarak görüşmelerin tamamlandığını bildirdi. Birbirlerini kutladılar. Her iki taraf da sonuçtan mutluydu. İki yıl artık gazete de, sendika da rahattı.

İLK ERMENİ CİNAYETİ

24 Ocak tarihi bir çılgınlığın bitişiydi. Amerika Vietnam'da akıl almaz bir şekilde döktüğü ve dökülmesine neden olduğu kanları durdurma kararı almıştı. Bu bütün dünyanın sevindiği bir olaydı. Ancak açılan yaralar nasıl kapanacaktı. Bunun günahını kim, nasıl ödeyecekti?

Dile kolay, tam üç milyon insan ölmüştü. Sonuç sıfırdı. Bir ülke baştan aşağı tarumar edilmiş, yine milyonlarca insan dayanılmaz acılara sürüklenmişti.

Amerika, Kuzey Vietnam'a tam yedi milyon ton bomba atmıştı.. Savaş Amerika'ya yüz milyon dolara patlamıştı.

Bu olaydan tam dört gün sonra yine Amerika'dan gelen bir haber, tüm ülkenin yüreğini yakıyordu. Mıgırdıç Yanıkyan' adlı yaşlı, fanatik bir Ermeni, Los Angeles Başkonsolosu Mehmet Baydar ile yardımcısı Bahadır Demir'i öldürmüştü. Yanıkyan, cinayeti Santa Barbara'daki Baltimore Oteli'nde işlemişti.

O günlerde pek üzerinde durulmayan ve man-yak bir ihtiyarın eylemi olarak değerlendirilen bu olay yıllardan beri yaşatılan bir kinin kustuğu ilk kan oluyordu ve bu ilkel kin, durmadan kan kusacaktı. Ancak Türkiye o sıralarda tüm uyarılara uzak kalmış ve olayın önemi kavranamamıştı.

Bu acımasız cinayete Abdi İpekçi «Çirkin Kin» başlıklı yazısında değiniyor ve tüm ulusu uyarıyordu. Ancak sezgileri çok güçlü olan gazetecinin uyarıları kulak arkası ediliyordu. Türkiye bunun acısını yıllar sonra çok ağır ödeyecekti.

Aradan on gün geçtikten sonra bu cinayetin bir raslantı olmadığını gösteren bir ikinci olay daha ol-

du. Ermeni fanatiklerinin kini bu kez Fransa'nın Marsilya kentinde ortaya çıktı. Fransız yöneticilerinin de hoşgörüsü ile Ermeniler bir anıt diktiler.

Türk basını ve kamuoyu bunu da pek önemsemedi. Yine bir gazeteci şiddetli tepki gösterdi ve Fransa'yı suçladı. Abdi İpekçi «Politikanın çirkin» adlı yazısında şöyle yazıyordu:

«Fransız ulusu hümanisttir ama politikacılar oy uğruna bu kinleri körüklüyorlar.»

Ünlü gazeteci geleceği görüyor, bu sorunun ileride Türkiye için çok acı olaylara neden olabileceğini tahmin ediyordu. Yıllar geçtikçe yanılmadığını gören Abdi İpekçi'nin korktukları oluyordu.

MADANOĞLU DAVASI BAŞLIYOR

Abdi İpekçi'nin meslek yaşamında belki de en çok eleştiriye uğrayacağı yayın Madanoğlu Davası nedeniyle vermeye başladıkları iddianame olmuştu. İddianameyi tam metin yayınlaması yüzünden özellikle, aydınlar kendisini ve Milliyet'i bazı insanlara ihanet etmekle suçluyorlardı.

O günün koşulları içinde askeri savcılar tarafından hazırlanan iddianame içerik yönünden son derece ilginçti ve o heyecanla yayınlanmasına karar verilmişti. Yazılar çıkmaya başlayınca da kıyamet kopmuştu. Daha önce de Dev-Genç iddianamesinin yayınlandığı ve Milliyet'in bunu kasıtlı yaptığı iddia ediliyordu.

İddianamede, idareye el koymak için cunta oluşturan askeri siyasi kadro içinde o dönemlerin Cumhuriyet yazarı Mehr Barlas'ın da adı geçiyordu.

Oysa Mehmet Barlas'ın böyle bir olaydan haberi bile yoktu. Üstelik savcının iddiası öylesine delilden yoksundu ki, Mehmet Barlas ne tutuklanmış, ne de sorguya çekilmişti.

Bir gün Abdi İpekçi ile karşılaşan Mehmet Barlas bu yayının haksız olduğunu, karşılığında savunmaları da vermek gerektiğini söyledi:

«— Bu iddianamede benim adım geçiyor ama benim böyle bir şeyden haberim bile yok. Sen, Türkiye'ye getirmek istediğin gazeteciliğin tam tersini yapıyorsun. Bu yazıları yayınlamak son derece saygı duyduğum sana ve Milliyet'e yakışmıyor.»

Abdi İpekçi Mehmet Barlas'ın bu suçlamalarına yanıt vermedi. Ancak çok üzölmüştü.

Tepkiler sadece Mehmet Barlas'inkiyle kalmadı. Çeşitli graplardan geliyordu. Abdi İpekçi Milliyet'in bu iddianameyi yayınlamasında herhangi bir amaç bulunmadığını bıkmadan usanmadan anlatmaya çalışıyordu. Bir akşam işadamı Feyyaz Tokar'ın evine yemeğe gitmişlerdi. Masada Nadir Nadi ile eşi Berrin Nadi de vardı. Konuşmalar dönüp dolaşıp her zaman olduğu gibi Bab-ı Âli'ye geldi. Oysa Abdi İpekçi gazeteden çıktıktan sonra işinden söz etmez, olayları gazetede bırakırdı. Sık sık telefonla gazeteyi arar, direktiflerini verir, sonra hiçbir şey yokmuş gibi, gelir beraber olduklarına katılırdı.

Berrin Nadi, Abdi İpekçi'yi ve Milliyet'i eleştirmeye başlayınca Abdi İpekçi sabırla dinlemek zorunda olduğunu anlamıştı. Ancak Berrin Hanım'ın eleştirileri gittikçe ağırlaşıyordu. 12 Mart'tan sonra Milliyet'in yaptığı yayınların birçok aydının gözaltına alınmasına yol açtığını iddia ediyordu. İpekçi son derece nazik bir üslupla bu eleştirilere katılmadığını, tutuklamaların Milliyet'in yayınlarından önce başla-

dığını, eleştirilere neden olan iddianamelerin yayınlanmasının gazetecilik dürtüsünden kaynaklandığını, tutuklamaların gerekçesinin çok farklı olduğunu anlattı.

Aslında eleştirilere gazete içinden de katılanlar vardı. Bunlardan biri de Ali Gevgilili'ydi. Abdi İpekçi, Gevgilili'nin mantığına güvenir ve onun düşüncelerine önem verirdi. İktisat servisinin şefi, 12 Mart sonrası olaylarının gazetede verilış şeklinin kamuoyunda zaman zaman yanlış izlenimler uyandırabilecek havada yansıdığını sık sık genel yönetmene söylüyor ve bunun önlenmesi için uyarılarda bulunuyordu.

Ali Gevgilili'nin bu eleştirilerine hiçbir zaman kızmayan Abdi İpekçi, onu saatlerce dinliyor ve tartışıyordu. Aslında kadrosuna karşı otoriter olan genel yönetmen, Ali Gevgilili'nin kendisini ve gazeteyi çok sevdiğini, uyarılarını dürüst bir insanın görev anlayışıyla yaptığını biliyordu. Bu yüzden de sesini çıkarmıyor ve onu sonuna kadar dinliyordu.

Çoğu zaman da aradan günler geçtikten sonra Ali Gevgilili ile karşılaştıklarında «Sen haklı çıktın, Ali» diyor ve rahatlıkla gerçeği kabul ettiğini açıklamaktan herhangi bir kompleks içine düşmüyordu.

Abdi İpekçi'nin genelde herkese karşı olan bu hoşgörüsü Milliyet'i, tartışılan ve okurun değişik düşünceleri bulduğu bir forum haline getirmişti. Haberlerin tarafsız olması için titiz olan Abdi İpekçi, aynı titizliği yazarların köşe yazılarına saygıda da gösterirdi. Onun anlayışına göre, yazının altına imzasını atan kişi onun sorumluluğunu da üstlenmiş olurdu. Milliyet'te kendi düşüncelerine ters görüşleri savunanların da yazı yazmasına bu geniş hoşgörüsü neden olurdu.

DEMOKRASİNİN SINAVI: GÜRLER OLAYI

Demokrasiye geçişi tam olarak sağlayacak olan Ekim seçimleri yaklaşırken Türkiye'nin başına bir de Cumhurbaşkanı sorunu çıkıyordu. Görev süresi dolan, bunalımlı günlerin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Çankaya'dan ayrılmaya hazırlanıyordu. Sunay'dan sonra ne olacaktı? İşte gönlü demokrasiden yana olanları o günlerde kara kara düşündüren olay buydu.

Partiler dağınıktı, ülke derme çatma bir hükümetle yönetiliyordu. Çankaya'da çok güçlü bir kişinin olmasında demokrasi açısından büyük yarar vardı.

Cumhurbaşkanı 28 Şubat'ta parti liderleriyle bir seri toplantı yaptı. Sunay görev süresinin 28 Mart'ta dolacağını, bundan on beş gün önce yeni Cumhurbaşkanı'nın seçilmesi gerektiğini, TBMM'nin bunu başaracağına inandığını söylüyordu.

Bu seri toplantılar yapılırken, Genelkurmay Başkanı Faruk Gürler Cumhurbaşkanlığına hazırlanıyordu. Gürler, parti liderleri arasında nabız yoklatıyor ve komutanla toplantılar yapıyordu. Bu arada Başbakan Ferit Melen'le de konuşan Gürler, 5 Mart'ta Genelkurmay Başkanlığı görevinden ayrılıyor, Semih Sancar Genelkurmay Başkanlığı'na getiriliyordu. Son günlerdeki gelişmelere AP ve CHP pek sempatik bakmıyorlar, özellikle Demirel, Gürler'in seçilmesine kesin olarak karşı çıkıyordu. AP lideri partisinin ortak grubunda «Cumhurbaşkanlığına seçimle gelir. Cülûsla gelinmez. Parlamento üzerinde kimse ipotek koyamaz» diyordu.

Hemen ertesi gün Gürler Kontenjan Senatörlüğüne atanıyor ve temaslarına başlıyordu.

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin çıkmazda olduğunu ve olayların sarpa sardığını gören Abdi İpekçi Ankara'ya gidiyor ve olayları yerinde izlemeye karar veriyordu. Orada yazılarını daha rahat yazıyor, olayların içinde olmanın avantajını kullanarak «Durum»u zenginleştiriyordu. Giderken yanına Bedri Koraman'ı da alıyor, ona da karikatürler çizdiriyordu.

Abdi İpekçi cumhurbaşkanlığına adaylığını koyan Gürler'in seçilemeyeceğini biliyor, ancak bir baskı yapılmasından endişe ediyordu. Bunun için yazılarında sonuca herkesin saygılı olmasını ısrarla vurguluyordu. Ama son derece endişeliydi. Bunu, yanındaki arkadaşlarına da zaman zaman açıklıyordu. Yeni formüllerin bulunması gerektiğine inanıyor, bunu liderlerle konuşurken onlara da söylüyordu. Bu arada Sunay'ın görev süresinin uzatılması formülü atıldı ortaya. Ancak bu formül de tutmadı, TBMM'de turlar başlamış ancak Arıburun, Gürler ve Bozbeyli gerekli oyu toplayamamışlardı. İlk turun yapıldığı 13 Mart oturumunu komutanlar da izlemişti.

Durum kilitlenmişti. Abdi İpekçi «Uzlaşma Zorunluğu» başlıklı yazısında yeni bir aday üzerinde anlaşmaya varılması gerektiğini vurguluyordu.

Turlar uzuyor ama bir sonuç çıkmıyordu. 20 Mart Salı günü, büyük umutlarla görevinden ayrılan Faruk Gürler gerçeği kabul ederek adaylıktan çekiliyordu. Bu belki de demokrasinin bir zaferiydi. Ama bu zafer sarhoşluğunun uzamaması ve devletin başının bir an önce seçilmesi gerekiyordu.

Bu arada Cevdet Sunay'ın görevinin uzatılması ile ilgili önerge Meclis'te oylanıyor ve tek oyla geçmiyordu.

Abdi İpekçi o günkü yazısında «Devlet Başkan-sız kalamaz» diyordu.

CHP-AP ve CGP Anayasa Mahkemesi Başkanı Muhittin Taylan üzerinde anlaştılar, ancak bunu Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay kabul etmedi.

Sonunda 4 Mart'ta Korutürk adı ortaya atıldı. Kontenjan Senatörü olan Emekli Oramiral Fahri Korutürk adı tarafsız bir insan olarak tüm partiler tarafından benimsendi. İstanbul'da bulunan Emekli Amiral alelacele Ankara'ya çağırıldı ve iş bir gün-de kotarılarak, 6 Nisan Cuma günü Fahri Korutürk Türkiye Cumhuriyeti'nin altıncı Cumhurbaşkanlığı'na 365 oyla seçildi.

Korutürk'ün seçilmesi, daha doğrusu cumhurbaşkanlığı sorununun kazasız belasız sona ermesi birçok kişiye rahat bir nefes aldırdı.

Yeni Cumhurbaşkanı'nın ikinci günü Melen Hükümeti istifa etti. Artık, Türkiye'yi seçime götürecektir bir hükümete gereksinimi vardı. Herkes tutarlı bir hükümetin kurulabilmesi için seçimleri dört gözle bekler olmuştu. Naim Talû Başbakanlığa atandı. Talû Hükümeti'ne AP-CGP katıldı, CHP ise muhalefette kaldı.

Naim Talû'nun güvenoyu alan hükümeti ülkeyi seçime kadar götürdü ve dürüst bir seçim yapılmasını da sağladı.

SEÇİME DOĞRU

Türkiye 1973 ilkbaharını geride bırakmış, Ekim'de yapılacak seçim heyecanına kendini kaptırmaya başlamıştı. Partiler seçim için kolları sıvamışlar, hazırlıklara girişmişlerdi. Ancak AP'de belli belirsiz bir

durgunluk gözleniyordu. Oysa yeni genel başkanı ile CHP son derece dinamikti ve seçim meydanlarına fırlamak için adeta sabırsızlanıyordu.

AP'den Süleyman Demirel'e karşı oldukları için kopan Sadettin Bilgiç ve Ferruh Bozbeyli'nin başı çektiği grubun kurduğu Demokratik Parti, Celâl Bayar'lı ilk gövde gösterisini Kocaeli'de yapıyordu. Yıllardır susan Türkiye'nin üçüncü Cumhurbaşkanı Celâl Bayar, ilk kez halkın önüne çıkıyor ve çok duygusal bir konuşma yapıyordu. Bayar konuşmasında yıllardan beri sustuğunu, sadece dinlediğini anlatıyor ve «Sizlere öylesine hasret kalmışım ki ne kadar konuşsam, ne kadar içimi boşaltsam susuzluğumu gideremiyorum» diyor.

Yazın en sıcak günlerinin yaşandığı Ağustos'la birlikte CHP'nin çiçeği burnunda Genel Başkanı ve Türk halkı için yepyeni bir ses olan Bülent Ecevit meydanlara çıkıyor, heyecanlı konuşmalarıyla kalabalıkları peşinde sürüklemeye başlıyordu. Ecevit'in gezileri ilerledikçe kalabalıklar daha da büyüyor, meydanlara sığmıyordu. Yığınlar büyüdükçe hem Ecevit hem de CHP örgütü coşuyordu.

Abdi İpekçi Anadolu'daki yeni heyecanı seziyor, Ecevit'in gezilerine, muhabirlerin dışında Bedri Korman'ı da gönderiyordu.

Aynı günlerde İnönü bir açıklama yapıyor ve ortanın solunda olanları CHP'ye oy vermemeye çağırıyor, eski partisinin marksistlerin eline geçmesinden korktuğunu söylüyordu.

Abdi İpekçi ilk kez İnönü'ye karşı sert bir tavır alıyor ve yaşlı politikacıyı eleştiriyordu. İpekçi, ortanın solunda olanların, eğer CHP'ye sahip çıkmak istiyorlarsa oy vermeleri gerektiğini yazıyordu.

ALLENDE'NİN DEVRİLİŞİ

Şili'nin seçimle başa gelen ilk Marksist Devlet Başkanı Allende bir askeri darbe sonucu devrilmişti. Abdi İpekçi bu sırada Londra'daydı, olayı duyar duymaz ilk uçakla Amerika'ya uçuyor, oradan da Peru'ya geçip Şili sınırına kadar gidiyordu. Turhan Aytul ile yaptığı telefon konuşmasında sınırdan bazı haberler geçiyordu. Şaşkına dönen Turhan Aytul, Abdi İpekçi'nin Şili sınırına kadar gitmesinden heyecanlanmıştı.

«— Abdi Bey.. Abdi Bey.. Beni duyuyor musunuz? Sizi kutlarım.»

«— Turhan, yarın beni yine Türkiye saati ile aynı sıralarda otelimden ara. Buraya sızan haberleri size vermeye çalışacağım. Ayrıca, Şili'ye girmek için de uğraşacağım ama pek umut yok, çünkü giriş çıkışlar kapatılmış durumda. Yarın beni aynı saatte arayın. Her şey iyi mi? Herkes iyi mi?»

«— Abdi Bey siz rahat rahat gazeteciliğinizi yapın. Burada her şey iyi. Benim tanıdığım Abdi İpekçi ne yapar yapar Şili'ye girer. Bomba gibi patlatırız.»

«— Turhan, burada şartlar çok değişik. Girmek için çalışacağım ama, umutlu değilim.»

«— Tamam Abdi Bey. Bana başka söyleyeceğiniz var mı?»

«— Hayır, beni arayın. Hoşçakal, tüm arkadaşlara selamlar.»

Turhan Aytul heyecanla aşağı, mürettiphaneye inip manşeti değiştirdi. Abdi İpekçi Şili sınırından bildiriyor diye verdi. Sonra Ercüment Karacan'a çıktı.

«— Ercüment Bey, Abdi Bey Londra'dan Peru'ya geçmiş, oradan haber verdi.»

«— Dur dur... Ne diyorsun sen Turhan. Nereden nereye geçmiş? Deli mi bu çocuk.»

«— Gazeteci o Ercüment Bëy. Olayı duyar duymaz, atlamış gitmiş.»

«— Canım, anladım gitmiş de oralar tehlikelidir şimdi.»

«— Sınır kapalıymış. Şili'ye girmesi olanaksız ama ben ısrar ettim. 'Benim bildiğim Abdi İpekçi Şili'ye girmek için her türlü yolu dener' dedim.»

«— Bana bak Turhan, çocuğu tahrik etme, senin canına okurum. Bir daha böyle bir şey söyleme ona.»

«— Ama Ercüment Bey, Abdi İpekçi gazetecidir. Mutlaka tahrik olacaktır. Aksi takdirde oraya kadar gitmezdi.»

«— Bak Turhan, tekrar ediyorum. Çocuğu tahrik etme, sonra karışmam.»

Ercüment Karacan'ın isteği olmuş, Abdi İpekçi tüm uğraşmalarına rağmen Şili'ye girememişti.

SEÇİM YARIŞI KIZIŞIYOR

Aynı günlerde Türkiye'de ise bütün partiler meydanları istilâ etmişlerdi. En coşkulu kalabalıkları CHP topluyordu. Milliyet muhabirleri liderleri adım adım izliyor, merkeze haber, not yağıdırıyorlardı. Yurdun dört bir yanından akan malzeme, yazı işlerini boğuyor ve değerlendirmede güçlüklerle karşılaşılıyordu. Birinci sayfada çok ustalıkla yapılan mizanpajlara rağmen malzemenin pek azı kullanılabiliyordu.

Peru'dan dönen Abdi İpekçi, daha nefes almadan bu curcunanın içine girmiş ve yardımcısıyla bu-

na bir çare aramaya başlamıştı. Kısa sürede çare bulundu.

Seçim haberlerini orta sayfalarda toplamaya karar verdiler. İki orta sayfa birleştirilerek mizanpaj yapıldı. Böylece birinci sayfaya konamayan tüm resimler, notlar, yorumlar değerlendirilmiş oldu. Bu sayfalar okur tarafından o kadar tutuldu ki, gazete yönetimi seçimden sonra da orta sayfaları değiştirmede.

Abdi İpekçi muhabirlerden gelen haberleri, özellikle not ve yorumları okuyup, değerlendiriyordu. CHP'de büyük bir coşku, AP'de bir durgunluk, DP ve MSP'de beklenenden daha iyi bir hava vardı. İlginç bir seçim olacaktı. Sonuç için tahmin yapmak çok zordu.

Sandık başına gitmeye iki gün kala partilerin seçim gezileri sona ermişti. Şimdi iş son mitinglere kalmıştı. Ama son toplantılar seçim yasaklarına girdiği için gazetelerde yer almayacaktı. Artık masa başı değerlendirmeler başlamıştı.

Saat on dokuz sularıydı. Abdi İpekçi her zaman-ki gibi «Turhan..» diye bağırdı.

«— Buyurun efendim.»

Yazı işleri masasından fırlayan Turhan Aytul genel yönetmenin odasına daldı.

«— Otur Turhan.. Seçimler için değerlendirmen nedir?»

«— Efendim, ben tam bir değerlendirme yapamayacağım. Çünkü veriler yeterli değil. Bir önceki seçimi ölçü olarak alamıyorsunuz. Yepyeni partiler var. Ben size genç bir arkadaşımızı çağırayım. Gözlemleri çok ilginç. Kendisini Samsun'dan Hopa'ya kadar Ecevit, Demirel ve Bayar'la ayrı ayrı dolaştırdım.»

«— Hemen çağır, yalnız ondan önce Ercüment Bey'e haber verelim, o da çok merak ediyor.»

Biraz sonra Ercüment Karacan geldi, Abdi İpekçi ona durumu anlattı:

«— Bir arkadaşımızı aynı bölgede Ecevit, Demirel ve Bayar'la ayrı ayrı dolaştırdık. Gözlemleri ilginç olabilir. Sizin de bulunmanızı istedik.»

«A.. Bak bu çok iyi.. Çağır bakalım o arkadaşı Turhan.»

Genç muhabir odaya girdi ve hemen Ercüment Karacan'ın sorusuyla karşılaştı:

«— Gel bakalım Osman... Seçim gezilerini izledin, liderlerle beraber oldun. Gözlemlerin nedir? Senin kanaatine göre sonuç ne olabilir?»

«— Efendim, liderlerin konuştukları yerlerdeki kalabalıkları tek tek not ettim. Çünkü genellikle aynı meydanlarda konuştular.»

«— Peki, nasıldı kalabalıklar?»

«— En büyük kalabalıkları Ecevit topladı. Ayrıca bu kalabalıklar coşkuluymuş. Sayı olarak da Demirel'in toplantılarının iki katıydı. Buna karşılık Demirel'in mitingleri çok durgundu. Bu durgunluk Demirel'in kendisinde de vardı.»

«— Bu tip toplantılar aldatıcı olabilir. Çünkü kalabalık toplamak biliyorsun parti örgütünün çalışmalarına bağlı. Bu açıdan da değerlendirdin mi?»

«— Buna özellikle dikkat ettim. Ecevit'in kalabalıklarının toplama olmadığı kesin, çünkü belirsiz bir saatte hiç haber verilmeden girilen bir kasabada otobüs durduruluyor ve Ecevit konuşmaya başlıyor. Halk bir anda toplanıyor.»

Konuşmayı dikkatle izleyen Abdi İpekçi burada söze girdi:

«— Peki, senin gözlemlerine göre sonuç ne olur?»

«— Benim kanıma göre en büyük oyu CHP alır. Ama bu iktidar olmaya yeter mi, bilemem. Şu kesin ki, bugünkü görünüme göre Ecevit iktidara en yakın lider.»

• Bu kez Ercüment Karacan atıldı:

«— Yani Süleyman Demirel 230'u aşamaz mı demek istiyorsun?»

«— Efendim, Süleyman Demirel değil 230'u aşmak, benim inancıma göre 200'ü zor bulur.»

Bu açıklamalar üzerine Ercüment Karacan bir süre düşündükten sonra Abdi İpekçi'ye döndü:

«— Yahu Abdi, ben de mi Bülent'e oy versem acaba?»

«Vallahi siz bilirsiniz Ercüment Bey.»

* * *

14 Ekim Pazar günü yapılan seçim sonuçları sabaha karşı belli oldu. CHP: 186, AP: 149, MSP: 48, DP: 45, CGP: 13, MHP: 3, TBP: 1, Bağımsız: 5 sandalye kazandı.

Beklenen olmuştu. Hiçbir parti iktidarı alamamıştı. Türkiye koalisyonlarla idare edilecekti. Bir politikacının dediği gibi, artık hepimiz koalisyonlara alışmak zorundaydık.

**CHP - MSP KOALİSYONU
VE KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI**

Seçim sonuçlarına göre koalisyon kaçınılmazdı, ama hükümeti kimler ve nasıl kuracaklardı. DP'nin AP ile bir araya gelmesi düşünülemezdi, çünkü DP Süleyman Demirel'e karşı olan milletvekilleri tarafından kurulmuştu. Demirel'li bir hükümete girmeleri kendilerini inkâr olurdu. CHP-AP koalisyonu ise hiç olası değildi ve zaten kimse de bunu düşünmüyordu.

Geriye CHP-MSP işbirliği kalıyordu. Bu nasıl olacaktı. Başlangıçta oldukça zor gibi görülen bu işbirliğinin düşünüldükçe, gerçekleştirileceği konuşulmaya başlandı. Abdi İpekçi Ankara'daki havayı aldıktan sonra seçimin hemen sonrasında CHP-MSP işbirliğinin ciddileşen bir durum haline geldiğini yazıyordu.

Ecevit, İpekçi'ye koalisyon için umutsuz olmadığını söylerken, Erbakan üçüncü cumhuriyetin kurulacağını açıklıyor, Bozbeyli ise, sağdaki liderlerin toplanması önerisini getiriyordu. Demirel ise garip bir duygusallık içindeydi veya taktik olarak bunu oynuyor, «Millet bize muhalefet görevi verdi. Bu nedenle koalisyona talip değiliz» diye politikasını baştan çiziyordu. Demirel'in bu tutumu, CHP-MSP koalisyonunun daha ciddi düşünülmesi gerektiği gerçeğini gündeme getiriyordu.

Abdi İpekçi aynı günlerde şöyle yazıyordu:

«CHP için MSP ile kurulacak ortaklık AP ile kurulacak olandan daha kolay, daha elverişli ve daha geçerli gözükmektedir.»

Yeni Cumhurbaşkanı Korutürk de hükümetin bir an önce kurulması için kolları sıvadı ve liderlerle bir seri görüşmeler yaptı ve geleneklere uyarak görevi seçimden en çok sandalye kazanarak çıkan partinin genel başkanına verdi.

Ecevit de zaman yitirmemek için işe direkt olarak girdi ve Erbakan'la görüştü. Erbakan ise Ecevit'in koalisyon teklifini yuvarlak davranarak ne reddetti ne de kabul etti. 8 Kasım'da toplanan Genel İdare Kurulu'nda CHP'nin teklifi ele alındı. Sekiz saat süren tartışmalı toplantıdan sonra CHP ile koalisyona katılmama kararı alındı. Oğuzhan Asiltürk ve bazı arkadaşları CHP ile koalisyon yapmanın yararlı olduğunu savundular, ancak partinin aşırı tutucu üyelerini razı edemediler.

MSP'nin bu kararı üzerine Ecevit görevi Cumhurbaşkanı'na iade etti.

PETROL ŞOKU

MSP'nin kararından bir gün önce Arap ülkelerinin aldığı ve sonradan özellikle gelişmekteki ülkelerin ekonomilerini perişan edecek olan karara göre, petrol üretimi yüzde yirmi beş kısıldı.

Bu, Türkiye gibi ülkeler için felâket sayılabilecek karar üzerine Abdi İpekçi şunları yazıyor ve ufuktaki tehlikeyi işaret ediyordu:

«Dünya konjonktüründeki gelişmeler Türkiye'deki hayat pahalılığını korkunç bir enflasyona dönüştürecek.»

Gerçekten de başyazarın uyarısının acısı yıllar sonra çıkacak ve Türkiye enflasyonun kısılcacında inim inim inleyecekti.

Amerika ve Avrupa ülkeleri petrol ambargosuna karşı hemen önlem aldılar ve tüketime bazı kısıtlamalar getirdiler. Amerika'nın ve Avrupa'nın otomobillerle dolu olan otobanları bir anda boşalıverdi. 23 Aralık'ta daha korkunç bir haber dünyayı alalak bullak etti. OPEC üyesi altı Arap ülkesi petrolün varil fiyatını 5.11 dolardan, 11.6 dolara yükselttiler. Batı kapitalizmi, kendi paçasını kurtaracak önlemleri uygulamaya koymuştu bile. Petrol üreten ülkelerin batı kapitalizmini dize getirmek için başlattıkları bu eylem, aslında yoksul ülkelerin ölümü olacaktı.

* * *

Türkiye ise kendi sorunlarının içine gömülmüş, dünyada olup bitenden habersiz, günlük kısır siyasal çekişmeleri izliyordu.

Ecevit'in görevi iade etmesi üzerine Erbakan ağız değiştiriyor ve CHP'den taviz gelirse durumu yeniden inceleyebileceklerini açıklıyordu. Hükümetin kurulamaması bir yana, Meclis'e başkan bile seçilemiyordu.

Oysa aynı günlerde sanayileşmiş ülkeler, petrol şokunu atlatabilmek için çeşitli yollar arayıp buluyorlardı: Fatura, az gelişmiş ve gelişmekte olan ül-

kelere çıkarılacaktı. Nitekim de öyle oldu. Batı, tüm ürettiği malların fiyatlarını arttırdı.

Görev, bu kez de Demirel'e verildi. Çok değil, dört beş gün önce «Millet bize muhalefet görevi verdi» diyen Demirel, ciddi ciddi koalisyon için girişimlere başladı. Ancak başarılı olamadı. MSP'den olumlu yanıt almasına karşın DP'den red gelince, Çankaya'ya çıkıp görevi iade etmek zorunda kaldı.

İşlerin çıkmaza girdiğini gören Korutürk, Ecevit ve Demirel'i birlikte kabul ederek iki büyük partinin koalisyon yapmasını istedi. Liderler Cumhurbaşkanına bu teklifi yetkili kurullarına götüreceklerini söyleyerek Çankaya'dan ayrıldılar.

Abdi İpekçi'nin ve pek çok kişinin de gönlü CHP-AP koalisyonundan yanaydı ama bu olasılık ufukta pek görünmüyordu. Kasım ayının sonlarına doğru Abdi İpekçi şunları yazıyordu:

«Bugüne kadar alafranga geldik, şimdi iş alaturkalaştı. Artık sabırlar taşmaya başladı.»

Bunalımın doruğa çıktığı bu günlerde Milliyet'in genel yönetmeni, Süleyman Demirel'e bir CHP-AP hükümetinin neden gerçekleşmediğini sordu. Demirel buna şu yanıtı verdi:

«— Bakın Sayın İpekçi, AP ile CHP ayrı iki tezdır. Biri diğerinin antitezi olmak şartıyla ayrı iki tezdır. Çok parti dediğiniz zaman çok parti ile tek partiyi ayırt etmeniz lâzımdır. Çok parti deyince partiler birbirleriyle düşman olacak, hasım olacak değildir. Birbirlerinden farklı fikirleri olacak demektir. Parti meselesinde ayrı fikirlere sahip olmak kusur değil, halin icabıdır. Çoklu idarenin kökünde insan-

ların çokluğu yatmaz, fikirlerin çokluğu yatar. Değişik fikirleri olmayan rejime demokratik rejim demek mümkün değildir.»

Demirel'in sözünü kesen Abdi İpekçi, konuyu koalisyona getirecek soruyu sordu:

«— Peki efendim, bugün olağanüstü bir durum var. Hiç değilse bu ortamda ülkenin yararı için iki parti bir süre olsun işbirliği yapamaz mı?»

«— Ben hiçbir zaman AP ile CHP'nin, hatta 1960 öncesi CHP ile DP'nin bir araya gelip ülkeyi idare edeceklerine kani olmadım. Çünkü hükümet demek hükmetmek demektir. Hükmetmek ise ahenk ister. Birbiriyle anlaşamayacak insanları bir masanın etrafında toplayıp, hadi hükmedin dersiniz, bu, eşyanın tabiatına aykırı olur. AP ile CHP 1961 seçimlerinden sonra bir araya geldiler. 9 ay hükümet ettiler, neye yaradı? Hiçbir şeye yaramadı. O günkü hükümet fevkalâde problemliydi. Memleketin de devasa meseleleri vardı. Hükümetin başkanı her gün hükümetin meselelerine çare aramaktan memleketin meselelerine çare aramaya vakit bulamadı.»

«— Fakat bildiğiniz gibi çeşitli alternatifler denendi. Olmadı. Ülkenin daha fazla hükümeteşiz kalması sakıncalı. Bu koşullar düşünülerek bir yaklaşım sağlanamaz mı?»

«— Eğer koalisyon yapmak gerekiyorsa bu partiler birbirleriyle değil de kendilerinin dışındaki partilerle ayrı ayrı koalisyon yapmalıdırlar. AP ile CHP'nin koalisyon yapması bence eşyanın tabiatına aykırıdır. Çok zarûri haller dışında, ki o da harp durumudur, iki büyük partiyi iktidar yapmak son derece yanlışır. Çünkü bir başarısızlık durumunda ne olacaktır? Alternatif kalmayacaktır. Alternatif yok dendiği yerde demokrasi yok demektir.»

AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'in yanından çıkan Abdi İpekçi son derece umutsuzdu. Demirel'i ülkenin en çok gereksinim duyduğu bir konuda tam bir katılık içinde görmüş ve bundan büyük üzüntü duymuştu. Bu duygularını gazetede arkadaşlarına da anlattı. Bunalımın uzayacağı konusundaki korkusu daha arttı. Bu karamsarlık içinde o günkü yazısını yazmak için daktilonun başına oturdu. «Neredesiniz?» başlığını koyduğu ve o güne kadar, özellikle başyazıda görülmeyen türdeki «Durum» şöyleydi:

- «— *Koalisyon yap.*
- *Yapmam,*
- *Azınlık hükümetine izin ver.*
- *Vermem.*
- *Seçimleri yenilet.*
- *Yeniletmem.*
- *Bari Meclis'e başkan seç de Parlamento çalışsın.*
- *Seçmem.*
- *Ya ne yaparsın?*
- *Polemik yapar, suçun bende olmadığını söyle-*
rim.»

* * *

Aralık başında Cumhurbaşkanı Korutürk bir açıklama yaparak AP-CHP koalisyonu olmadığı takdirde bir Milli Koalisyon kurulması gerektiğini söyledi. Birçok kuruluş da AP-CHP koalisyonu istiyordu.

Bu arada mahalli seçimler yapıldı. CHP oyların yüzde 38.03'ünü toplarken, AP yüzde 34 oy alıyordu. 32 ilin Belediye Başkanı CHP'nin, 22 ilinki ise

AP'nin oluyordu. MSP 3, DP ise 2 ilde belediye başkanlığını kazanıyordu.

Seçimler yapılabili iki ay olmuştu. Sabırlar artık gerçekten de taşmaya başlamıştı. Korutürk son bir girişimde bulunmaya karar verdi ve erken seçim hükümeti kurulmasını istedi. Bu iş için yine Naim Talü'yu görevlendirdi. Ancak Talü'nün girişimleri de sonuçsuz kaldı. Bu arada olumlu bir gelişme oldu, Meclis Başkanlığı için tüm partiler CHP milletvekili Kemal Güven için anlaştılar. Hiç değilse bir problemin halledilmesi biraz yüreklere su serpti.

İNÖNÜ'NÜN ÖLÜMÜ

25 Aralık Salı... Milliyet gazetesinde normal bir gün sona eriyordu. Ankara büro yine hükümet haberlerini izlemiş ve herhangi bir gelişme olmadığını vermişti. Kısacası Ankara'da «havanda su dövülen» bir gün daha geride kalmıştı. Yazı işlerindeki gazeteciler işleri bitirmenin mutluluğunu yaşıyorlar, akşamın programını hazırlıyorlardı. Kimi evine, kimi meyhaneye, kimi de bir dostuna gitmeyi planlıyordu. Saat 17.30 sularıydı. Teleksler flaş vurmaya başlamışlardı. Teleks memuru odadan dışarı fırlayarak bağırdı: .

«İnönü'yü kaybettik.»

«Ne.. Ne zaman..»

Herkes yerinden fırladı ve teleks başına koştu. Gerçekten de bir süreden beri kalbinden rahatsız olan İnönü, saat 16.05'de gelen yeni bir bir krize yenilmiş ve yaşama gözlerini kapamıştı.

Gazete birden ana baba gününe döndü. Bütün

kadro seferber oldu. Sayfalar tümüyle değişiyordu. Gerçi bir hazırlık vardı ama İnönü gibi bir tarihi kişiyi kaybetmenin üzüntüsü ve telaşı tüm Milliyet'e yayılmıştı.

Hemen Hasan Pulur arandı ve derhal İnönü'nün yaşamını yazması için haber verildi. Paşa'nın yaşamıyla ilgili tüm bilgiler, daha önceden planlandığı gibi Pulur'un elinin altındaydı ve telefon edildiği anda olayı daha önce radyodan duyan yazı işleri müdürü yazıyı evinde yazmaya başlamıştı bile.

İstihbarat servisindeki muhabirler, İnönü'nün ardından konuşturulması gereken kişilerin evlerine dağılmışlardı. Ankara Büro tam anlamıyla alarmdaydı. İnönü'nün son anlarını dakika dakika öğrenmeye çalışıyorlardı. Ankara büroyu arayan yazı işleri sekreterleri, Orhan Tokatlı'ya Abdi İpekçi'nin tüm ayrıntıları istediğini iletiler.

Kısa bir süre sonra dört bir yandan gazeteye haberler ve ayrıntılar yağmaya başlamıştı. Abdi İpekçi yazı işleri masasına oturmuş, Turhan Aytul'a sayfayı nasıl istediğini anlatıyordu. İnönü'nün daha önceden hazırlanmış çok güzel bir fotoğrafı büyük olarak konacak ve tüm ayrıntıların başlıkları verilecekti.

Ankara'dan gelen telekste ünlü devlet adamının son anları şöyle anlatılıyordu:

«Saat 13.30.. İnönü'ye birden kriz geldi.. İnönü'nün kalbi saat 14.00'de durdu. Başucunda bekleyen doktoru Prof. Zafer Paykoç masaj yaparak tekrar çalıştırdı. Bu arada böbrek ve bağırsaklarında problemler çıktı. Onlar giderilmeye çalışılırken, kalp 16.05'de yeniden durdu. Hemen müdahale edildi ancak çalıştırmak mümkün olmadı.»

Sayfayı Turhan Aytul'a tarif eden İpekçi yazısını

yazmak için odasına geçti. İnönü'nün ölümüne çok üzülmüştü. Düşündü.. Ne yazabilirdi. Bu büyük adam için neler yazılmazdı ki.. O'nun büyüklüğü, ülkeye yaptıklarını birkaç daktilo sayfasına sığdırmak olanaksızdı. Sonunda yazı yazmamaya karar verdi. Köşesini boş bıraktı sadece bir cümle koydu:

«Eski askerler hiçbir zaman ölmezler, hele İnönü gibileri..»

HÜKÜMET KURULUYOR

Türkiye 1974'e hükümeteşiz gıriyordu. Petrol bunalımı ortalığı kasıp kavururken, CHP Erbakan'ın MSP'sini koalisyona razı etmek için boğuşuyordu. İki partinin «Asgari müştereklerde» birleşerek hükümet kurabilecekleri inancı yeniden belirlemeye başlamıştı. Deniz Baykal ile Oğuzhan Asiltürk karşılıklı oturmuşlar bu «Asgari müşterekleri» belirlemeye çalışıyorlardı. İki mantıklı adam koşulları ele aldıkları zaman bu koalisyonun kurulmaması ve yürütülmemesi için hiçbir neden bulunmadığını gördüler

Deniz Baykal ile Oğuzhan Asiltürk konuşmalarını günü gününe genel başkanlarına aktarıyorlar ve ikisi arasında doğan olumlu havanın Ecevit ve Erbakan'a da yansımasını sağlıyorlardı.

10 Ocak'ta beklenmedik bir gelişme oldu ve Erbakan Ecevit'ten görüşme isteğinde bulundu. İki liderin konuşması üç saat sürdü.

13 Ocak'ta Deniz Baykal ile Oğuzhan Asiltürk'ün götürdüğü görüşmelerde ön anlaşmaya varıldığı haberi geldi. Anlaşmaya göre MSP'ye Adalet, Ticaret, Sanayi ve Teknoloji, İçişleri, Tarım, Devlet Bankalığı ve Başbakan Yardımcılığı veriliyordu.

Ertesi gün iki partinin anlaşmaya vardıkları yetkililer tarafından da doğrulanıyordu. Bu gelişmeler üzerine Çankaya 15 Ocak tarihinde Ecevit'e hükümeti kurma görevi verdi.

On gün içinde bir yandan kabine oluşturulurken, bir yandan da hükümet programı hazırlanıyordu. 25 Ocak'ta Korutürk Bakanlar Kurulu'nu onayladı.

Ecevit Hükümeti 7 Şubat'ta 136'ya karşı 235 oyla güvenoyu aldı.

Abdi İpekçi'nin o günkü yorumu, «İlginç ve zor bir dönem başlıyor»du.

Gerçekten de Türkiye sekiz ay beş gün süren zor ama ilginç bir dönem yaşayacaktı.

* * *

Hükümet uzun süren bunalım nedeniyle biriken sorunlarla uğraşmaya başlamıştı. Petrol fiyatlarında yüzde yüze varan artışlar iç piyasaya yansıtılmamış ve akaryakıt fonu sıfırın altına inmişti. Talû Hükümeti'nin yapması gereken zamlar AP'li bakanların karşı çıkması nedeniyle yapılamamış, Ecevit Hükümeti'ne kalmıştı. Hükümet ayağının tozuyla devlet bütçesinin perişan durumuyla karşılaştı. Çok ivedi önlem almak gerekiyordu.

Meydanların umut adamı artık Başbakan olmuştu. Halkta büyük bir coşku vardı ve heyetler yurdun çeşitli yerlerinden Başbakan'larını görmek için Ankara'ya akın ediyorlardı. Ecevit bu heyetleri ağırıyor ve onlara yakında bazı ekonomik önlemler almak durumunda kalacaklarını, bunların da sevinilecek önlemler olmadığını üstü kapalı da olsa açıklıyordu. Bir bakıma halkın bu hükümetten, özellikle Ecevit'ten beklediği müjdeler vardı. Ancak «Halkın

umut» olarak benimsediği insanın elinde sihirli değnek yoktu ve zamları bir an önce yapması gerekiyordu.

Sonunda uzun çalışmalarından sonra zamların halka en az yansıyabilecek ölçüde tutulması kararlaştırıldı. Akaryakıt, Demir-çelik, Şeker, Sümerbank mamülleri ve kâğıda zam yapıldı.

Milletin kendilerine muhalefet görevi verdiğini daha önce söyleyen Süleyman Demirel, hemen bir açıklama yaparak «Seçim meydanlarında ucuzluk vaadedenler şimdi zam yapıyorlar» dedi.

Zamlar halkı şaşırtmasına rağmen yine de Ecevit'e karşı duyulan güven eksilmeden sürüyordu. Hükümetin özellikle CHP kanadı, seçim meydanlarında verdiği sözlerden biri olan «Af» vaadini yerine getirmek için girişimde bulundu. CHP'li ve MSP'li hukukçulardan oluşturulan bir kurul hemen yasa tasarısı hazırlıklarına başladı.

Ecevit ile CHP'li Bakanlar çok temkinli olmak ve halkın umudunu iyi kullanmak için büyük özen gösterirken, özellikle Erbakan olur olmaz yerlerde konuşuyor ve akla hayale gelmeyecek, gerçekleştirilmesi olanaksız bir sürü vaatlerde bulunuyordu. Erbakan şunları söylüyordu:

«Kısa süre içinde 67 vilayete fabrika ve 40 bin köye atölye kuracağız. Çok yakında 100 bin motor, 100 bin traktör, 100 bin tank yapacak, yüzde yüz yerli fabrikaların temellerini atacağız. Yalnız memleketimizde değil, dost memleketlerde de ağır sanayi tesisleri kuracağız. Bir yıl içinde atom santrallerinin temeli atılacak, önümüzdeki aylarda da bütün dokuma fabrikalarının makinelerinin imal edildiği bir fabrikanın yapımına başlanacak.»

Abdi İpekçi Erbakan'ın hesaba kitaba sığmayan bu sözlerini eleştiriyor ve «Başarı hayal gücünden çok gerçekler üzerine kurulabilir» diyordu.

İSMAİL CEM TRT GENEL MÜDÜRÜ OLUYOR - MÜMTAZ SOYSAL MİLLİYETE GELİYOR

CHP, Milliyet yazarı İsmail Cem'i TRT Genel Müdürü yapmak istiyordu. İsmail Cem, Abdi İpekçi'nin yeğeniydi. Ancak yetenekli genç gazeteci meslekte kendi çalışmalarıyla ilerlemiş ve Milliyet'in köşe yazarlığına kadar yükselmişti. Özellikle ilerici kesimler tarafından okunan ve izlenen bir yazardı. TRT Genel Müdürlüğüne gitmesi Milliyet için bir kayıptı. Abdi İpekçi, Cem'in yerine bir isim düşünmek zorundaydı. O köşeye, aynı işlevi görecektir, İsmail Cem'i aratmayacak, onun okurlarına seslenebilecek bir yazar gerekiyordu.

Bu sorun günlerce kafasını meşgul etti. Aklına bazı isimler geliyor, ancak hiçbirini hakkında kesin karar veremiyordu. Aslında o köşe için kafasında bir isim vardı. İş bunu Ercüment Karacan'a kabul ettirmektir. Ercüment Karacan'ın önce Çetin Altan, sonra da Kemal Bisalman'dan ağzı yanmıştı, onun için köşe yazarı alınırken çok titizlenirdi. Mümtaz Soysal için ne derdi acaba. Sonunda kararını verdi ve Mümtaz'ı Ercüment Bey'e kabul ettirmek için her yolu deneyecekti.

Kafasında bir plan yaptı. Mümtaz Soysal'ı yumuşak bir inişle gazeteye alacak ve köşeye oturtacaktı. Hemen Namık Sevik'i aradı.

«— Yahu Namık, Mümtaz Soysal'a spor ya-

zısı yazdırsana. Ercüment Bey'le konuş, olurunı alabilersen çok iyi olur.»

«— Evet Abdi Bey, ben Mümtaz Soysal'ın yazmasını çok isterim. Hemen Ercüment Bey'e söyleyeyim. Razi olursa yazdırırım. Bizim için değişik bir ses olur.»

Namık Sevik konuyu Ercüment Karacan'a açtı ancak patronu buna razı edemedi.

Abdi İpekçi Ercüment Karacan'a ağırlığını koydu ve uzun tartışmalardan, ısrarlardan sonra Mümtaz Soysal'ın Milliyet'te İsmail Cem'in yerine yazmasına razı etti.

TRT Genel Müdürlüğü teklifini kabul eden İsmail Cem, Abdi İpekçi'nin odasına girdiğinde hem sevinçli, hem de üzgündü. Çok önemli bir göreve gidiyordu. Güzel şeyler yapabileceğine inandığı bu görevde başarılı olacağına da emindi. Bunun yanında çok sevdiği gazetesinden, okurlarından ve köşesinden ayrılacağına üzülmüyordu.

Abdi İpekçi'ye TRT Genel Müdürlüğü görevini kabul ettiğini, hükümetin kendisine gösterdiği yakınlığa ve güvene karşılık vermek zorunda olduğunu, bu nedenle de bu görevden kaçmaya hakkı bulunmadığını anlattı.

İsmail Cem'i sakın sakın dinleyen İpekçi, «İyi düşündün mü? Kabul ettiğin görev çok zor bir iş. Ama senin bunu başaracağına inanıyorum» dedi.

Vedalaştılar. İsmail Cem TRT Genel Müdürü olarak kaldığı süre içinde akraba olmalarına karşın pek görüşmediler.

İsmail Cem'in ayrılmasından bir süre sonra Mümtaz Soysal ikinci sayfada aynı köşede yazılarına başladı.

KOALİSYON SON ANDA KURTULDU

CHP-MSP koalisyonu daha ikinci ayında dağılmak tehlikesiyle karşı karşıya kaldı. Meclis'teki af görüşmelerinde, bir bölüm MSP'linin yan çizmesi sonunda kapsam dışı bırakılan 141, 142, 146 ve 149'uncu maddeleri içine alan 5'inci maddeyi, Anayasa Mahkemesi usul yönünden bozdu.

Anayasa Mahkemesi'nin bu kararı CHP'nin seçmene verdiği sözü gerçekleştiriyordu. Bu da koalisyonu dağılmaktan kurtardı.

Bu arada son derece gerginleşen hava kendiliğinden dağıldı. Milli Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ hakkında verilen gensoru reddedilince koalisyon kurtuldu. Ancak bu işin fazla uzun ömürlü olmayaacağı da artık anlaşılmıştı. Cumhuriyet'in 50. yıl törenleri nedeniyle Karaköy'e konan bir heykel bile Koalisyonu salladı. Çıplak bir kadın figüründen oluşan heykel MSP'nin tepkisini çekti. Erbakan çeşitli yerlerde yaptığı konuşmalarda «Güzel İstanbul Heykeli»nin mutlaka söküleceğini söyledi. Gerçekten de Heykel Karaköy'den kaldırılarak Yıldız Parkı'nda ısız bir köşeye kondu.

Pamuk ipliği ile bağlı gibi görünen koalisyon beklenmeyen bir karar aldı ve Erim Hükümeti tarafından Amerika'nın baskısıyla yasaklanan haşhaş ekimini yedi ilde serbest bıraktı.

AMERİKANIN SERT TEPKİSİ

Amerika bu karara çok sert tepki gösterdi ve Senato, kaçakçılığa karşı etkin önlem almayan ülkelere yardımın kesilmesi görüşünü benimsedi.

Ecevit, Senato'nun kararının Türkiye'nin dış politikasını etkilemeyeceğini söylerken, Abdi İpekçi bunu «Tehdit mi, işbirliği mi?» diye yorumluyordu.

KIBRIS OLAYLARI

Milliyet Kıbrıs Harekâtı döneminde en parlak günlerini yaşadı. Abdi İpekçi'nin çok akıllı yönetimiyle olaylar son derece canlı ve sorumluluk bilinci içinde verildi. Çıkarma günleri gazeteye ağlayarak telefon eden okurlar yüzünden santral zaman zaman bunalıyordu. Her okur yöneticilerle konuşmak, beğenilerini dile getirmek istiyordu.

Türk ulusu yıllardan beri özlem duyduğu bir gururu yaşıyordu.

* * *

Olaylar 15 Temmuz günü telekslerin «Flaş... Flaş...» uyarılarıyla başlamış ve baş döndürücü bir hızla gelişmişti. Eski EOKA'cı Samson başkanlığında düzenlenen darbe Makarios'un devrilmesine ve Kıbrıs'ı terk etmesine yol açtı.

Haber, Abdi İpekçi'ye verildi. Teleks başına gelen genel yönetmen, bunun Enosis'in ilk adımı olduğunu anlamakta gecikmedi. Derhal Ankara büroyu arayarak Dışişlerinin değerlendirmesini öğrenmelerini söyledi.

Başbakan Ecevit o sıralarda haşhaşın serbest bırakılması üzerine Afyon'da düzenlenen büyük mitingte konuşuyor ve karardan Amerikan baskısına rağmen vazgeçmelerinin söz konusu olamayacağını söylüyordu. «Samson Darbesi»ni öğrenen Başbakan,

gezisini yarıda keserek hemen Ankara'ya dönüyor ve Bakanlar Kurulu'nu topluyordu.

Ecevit'in ilk değerlendirmesi de Abdi İpekçi'nin görüşleri doğrultusunda oldu. Bu bir Yunan müdahalesiydi. Ve Türkiye buna göre hareket edecekti.

Olaylarla birlikte gazetede artık dur durak kalmamış, gece gündüz farkı ortadan kalkmıştı. Gelişmeler öylesine hızlı oluyordu ki, gazeteyi yetiştirmek olanaksızlaşıyordu.

Son derece titiz bir gazeteci olan Abdi İpekçi, olayları anında okurlara aktarmak için olağanüstü gayret gösterilmesini istiyor ve gazetenin sürekli değişmesinde ısrar ediyordu. Milliyet 24 saatlik bir dilim içinde belki on kez değişiyordu. Bu, kadroyu perişan ediyordu. Herkes ikinci üçüncü günden sonra yıkılmaya başlamıştı.

İlk üç gün Abdi İpekçi dahil herkes bir dakika bile uyumadan işi götürmüşlerdi. Genel yönetmen, Turhan Aytul'u çağırdı ve duruma göre bir çalışma düzeni kurmasını, ekipleri ona göre ayarlamasını istedi.

«— Bak, bu iş uzun, çok uzun sürebilir. Onun için gündüz ve gece ekibi olarak ikiye ayır kadroyu. Gündüz ekibi, akşam işi gece ekibine devretsin. ve eve gitsin, dirlensin, ertesi sabah taze kuvvet olarak gelsin. Bunu mutlaka yapalım, aksi takdirde bu işi götürmemiz çok zorlaşır.»

Turhan Aytul bunu hemen yapacaklarını, kendisinin ise gazeteden ayrılmadan çalışabileceği bir ortam hazırlatacağını söyledi.

«— Abdi Bey, izin vererseniz ben kütüphaneye bir portatif yatak yaptırtaım, iş hafifleyince çıkar biraz uyurum. Burada nöbetçi arkadaşlar önemli bir şey olduğu zaman beni uyandırırılar.»

— TamamTurhan, istediğini yap. Bütün dış muhabirlerimizi de uyaralım. Dış radyoları çok iyi dinlesinler ve bizi sürekli uyarsınlar. Haberleri mutlaka dış kaynaklardan kontrol ederek verelim. Mükün olabilirse Kıbrıs'ta Akay Cemal'i bir arkadaşla takviye edelim. Üç-dört arkadaş her an hazır olsun.. Pasaportları filan.. Gerektiği zaman yola çıkabilecek gibi..»

* * *

Ankara çok hareketli günler yaşıyordu İpekçi, Başbakan Ecevit'le her gün, hatta günde birkaç kez konuşuyordu. Ecevit gelişmeler hakkında ünlü gazeteciye ayrıntılı bilgi veriyor, önerileri olup olmadığını soruyordu. Genel yönetmen de olayları kendi görüşü içinde değerlendiriyor ve alınması gerekli önlemleri Ecevit'e aktarıyordu.

Abdi İpekçi dışarda büyük saygınlığı olan bir gazeteciye. Dünyanın birçok ülkesini dolaşıyor, sorumlu kişilerle yakın diyaloglar kurabiliyordu. Bu nedenle Ecevit, Abdi İpekçi'nin dış dünya ile ilgili değerlendirmelerine çok önem veriyor ve bunlardan çok yararlanıyordu. Bu nedenle zaman zaman Abdi İpekçi'nin aramasını beklemiyor, gelişmeler yoğunlaştıkça kendisi onu aratıyor, fikir alış verişinde bulunuyordu.

Ecevit Abdi İpekçi'nin taşıdığı sorumluluk duygusuna sonsuz güven duyuyordu. O günlerin Başbakan'ı, yıllar sonra Abdi İpekçi ile ilgili düşüncelerini şöyle özetliyordu:

«Abdi İpekçi, inançlarını gazetecilik kurallarına karıştırmayan, bunu mesleğine bulaştırmayan bir gazeteciye. Ancak bütün bunların yanında zaman

zaman gazeteciliği aşan işlevler üstlendiği olmuştur. Bunun nedeni de onun gazetecilik sorumluluğunun bütün dünyada uyandırdığı güven duygusuydu. Özellikle Türk - Yunan ilişkilerinde, Abdi İpekçi Türkiye'de olduğu kadar Yunanistan'da da iki ülkenin ilişkilerine katkıda bulunan insan olarak sevilir, sayılır. Ama İpekçi, Yunanistan'da böyle bir saygınlık kazanabilmek için Türkiye'nin çıkarlarından hiçbir zaman ödün vermedi.

Onun bir özelliği de devlet adamı sorumluluğuyla gazetecilik sorumluluğunu çok iyi bağdaştırmasıydı. Bu nedenle Türk, hatta yabancı devlet adamları ile yaptığı konuşmaları birbirine kesinlikle götürmez ama onların birbirini daha iyi anlamasını sağlayacak bir diyalog kurmalarına katkıda bulunurdu.»

* * *

Olaylar bu noktaya geldiği günlerde hem Ecevit, hem de İpekçi Türkiye'nin ödün vermemesinden ve kesin tavır koymasından yanaydılar. Başbakan, sorunu uluslararası platformlara çekip masa başında kilitlemek ve böylece uzatmak isteyen İngiliz ve Yunan taktiğine karşı, karşı taktik uyguluyordu. Ecevit sorunu hemen zirveye çıkartıyor ve sonuç alınması için zorluyordu. Çünkü masada işlerin uzaması karşı tarafın işine yarıyordu. Yıllardan beri bu böyle işleyip durmuştu.

Bu nedenle resmi prosedürü bile beklemeden çarçabuk oluşturulan bir heyetle Londra'ya uçtu. Üç garantör devletten Yunanistan taraf olduğu için saf dışı kalıyordu. Geriye iki garantör kalıyordu. Görev

Türkiye ile İngiltere'ye düşüyordu. Kıbrıs'taki darbe, anlaşmaların açıkça çiğnenmesiydi.

Londra'da Başbakanların başkanlığında sürdürülen görüşmelerde İngilizler yan çiziyorlar ve işi uzatmaya çalışıyorlardı. Toplantının sonuç vermeyeceğini anlayan Ecevit, bu durumda Türkiye'nin tek başına müdahale etmek zorunda kalacağını söyledi. Bir anda odada soğuk bir hava esti. Ecevit durumu fark etti ve İngilizleri daha da şaşırtan teklifini yapıverdi. İngilizler Ada'da fazla kan dökülmesini istemiyorlarsa onlara ait üs'den Türklere çıkarma izni vermeliydiler. İngiltere Başbakanı Wilson buna hemen karşı çıktı ve üslerin statülerinin Türkiye'ye çıkarma yapma olanağı vermediğini ve kendilerinin garanti anlaşmasını değişik yorumladıklarını, buna göre de silahlı müdahalede bulunamayacaklarını söyledi.

Bunun üzerine Ecevit kararlı bir tonda şunları söyledi:

«— Biz Türk toplumunun ve Türkiye'nin güvenliğini sağlamak için her türlü önlemi kesinlikle alacağız. Bu teklifimizi kabul etmemeniz ve çıkarma için İngiliz üslerini kullanmamıza izin vermemeniz bizi etkilemez. Yalnız, yazık, Kıbrıs'ta çok kan dökülecek.»

Başbakan Londra'dan döndükten sonra müdahale olasılığı daha da artmıştı. Bu arada devreye giren Amerika Dışişleri Bakanı Kissinger'in Yardımcısı Sisco, önce Atina'ya geldi oradan da Ankara'ya geçti. Ankara'da ise tüm hazırlıklar tamamlanmış ve çıkarma için her türlü önlem alınmıştı. Birlikler Güney'e kaydırılmış, çıkarmada kullanılacak gemiler Mersin Limanı'nda hazır olarak beklemeye başlamış-

tı. Genelkurmay Ecevit'e çıkarmaya hazır olduklarını ve sadece emir beklediklerini bildirmişti.

Ankara, dönüşü olmayan bir yola girmişti. 19 Temmuz Cuma.. Sisco Ankara'da son kez şansını denemek istiyordu. Ecevit'le görüşebilmek ve Yunanistan'daki durum hakkında bilgi vererek harekâtı önlemek için çabalıyordu.

HERKES BEKLEMEDE

Gazetenin içi bir fırtına öncesi sessizliğe bürünmüştü. Abdi İpekçi başta olmak üzere herkes heyecan içinde bekliyordu. Ankara'da büyük hareket vardı ama ne Başbakanlık'tan, ne de hükümet kandan bir şey sızmiyordu. Ancak Ankara büro gelişmelerin çok hızlı olduğunu, çıkarmanın her an yapılabileceğini bildiriyordu.

Abdi İpekçi o gün Ecevit'le hiç konuşmadı. Başbakan da onu aramamıştı. Ankara'da çok yoğun toplantılar yapılıyordu. Ayrıca Sisco da gelmişti. Bu gece bir şeyler olabilirdi. Herkes gazetede idi. Gerçi ekipler ayrılmıştı ama kimse gazeteyi bırakıp gitmiyor ve bir gazetecinin yaşamında çok az karşılaşabileceği olayları dakika dakika yaşamak istiyordu. Genel Yönetmen bundan mesleği adına gurur duyuyor, her şeyin üstünde tuttuğu gazeteciliğe karşı duyduğu sevgi daha da artıyordu.

Gece yarısından sonra idi. Ankara büro Sisco nun önce Dışişleri'ne sonra da Başbakanlık'a geldiğini ve Ecevit'le görüşmeye başladığını bildiriyordu. Çok önemli saatler yaşanılıyordu. Yurdun çeşitli yerlerinden gelen haberlere göre de Mersin'de toplanmış olan birliklerde bir hareketlenme olmuş, gemi-

lerin yükleme 'iŖi tamamlanmıŖ, beklemeye ge ilmiŖti. Hava Kuvvetleri zaten kaç gündür alarmdaydı ve pilotlar havalanmak için emir bekliyorlardı. Her Ŗey, Ecevit'in iki duda ı arasındaydı artık.

Gazetede de sinirler yay gibi gerilmiŖti.

Tüm kamuoyu, sonuçları ne olursa olsun çıkarmanın yapılmasından yanaydı ve her türlü özveriye katlanmaya razıydı. Yıllardan beri bir türlü verilemeyen çıkarma kararı yediden yetmiŖe tüm halkın onurunu zedelemiŖ ve ‐çıkarma yapmamıza büyük devletler izin vermez‐ inancı hazmedilmemesine karŖın kabullenilmiŖti. Bu kez çemberin kırılması, Türk askerinin, Kıbrıs'ta yıllardan beri ders isteyen Ŗimarık Yunanlıya haddini bildirmesi yürekte isteniyordu.

HAREKÂT SAATI

Saat 04.30 sularında Ankara temsilcisi Orhan Tokatlı Abdi İpekçi'ye Ŗu teleksi geçiyordu:

‐ABD DıŖıŖleri Bakanı Kissinger'in yardımcısı Sisco biraz önce BaŖbakanlık'tan ayrıldı ve B y kel ili e gitti. Sisco çıkmadan önce, Ecevit kapıda bekleyen gazetecilere ABD'li konu a soru sormamaları için ricada bulundu. Sisco'ya hiçbir gazeteci soru sormadı. ABD DıŖıŖleri Bakan Yardımcısı'nın suratı kıpkırmızıydı. Bir süre sonra da Ecevit BaŖbakanlık'tan ayrılarak Genelkurmay'a gitti. A ızlar tam olarak kilitlendi. Kimse tek laf etmiyor. Sanırım Ŗu anda çok Ŗeyler oluyordur. Bilginize...‐

Bu teleks notu çıkarmanın baŖlamak üzere olduğunu bildiren bir belgeydi. Ecevit'in o saatte Genelkurmay'a gitmesinin çıkarma emrinin verilmesi

dışında bir nedeni olamazdı. Gazetede hemen gerekli hazırlıklar yapılmaya başlandı. Heyecan doruktaydı. Herkes görevinin başına geçmişti. Dış haberler, yabancı ajansları ve radyoları dinliyor, yazı işleri sayfaların çatısını hazırlıyordu.

Gerçekten de Orhan Tokatlı'nın kısa notunda bildirdiği gibi Ankara'da çok şeyler oluyordu. Ecevit Genelkurmay'a giderek harekâtın başlayabileceği emrini verdi. Ve 20 Temmuz Cumartesi günü sabahı 05.05 ilk jet uçağı Kıbrıs'a doğru havalandı. Yıllardan beri beklenen harekât başlamış oldu.

Saat 06.10'da Başbakan yorgunluktan bitkin bir halde ve sakallı olarak radyo ve televizyon aracılığıyla dünyaya şöyle sesleniyordu:

«Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Kıbrıs'a indirme ve çıkarma hareketi başlamış bulunuyor. Allah milletimize, bütün Kıbrıslılara ve insanlığa hayırlı etsin. Bu şekilde insanlığa ve barışa büyük hizmette bulunacağımıza inanıyoruz. Öyle umarım ki, kuvvetlerimize ateş açılmaz ve kanlı bir çatışma olmaz. Biz aslında savaş için değil, barış için, yalnız Türklere değil, Rumlara da barışı getirmek için Ada'ya gidiyoruz. Bu karara, ancak tüm politik ve diplomatik yolları denedikten sonra mecbur kalarak vardık. Bütün dost ülkelere, bu arada son zamanlarda yakın istişarelerde bulunduğumuz dost ve müttefiklerimiz Birleşik Amerika'ya ve İngiltere'ye meselelerin müdahalesiz halledilmesi, diplomatik yollardan halledilmesi için gösterdikleri iyi niyetli çabalara şükranlarımı belirtmeyi borç bilirim. Eğer bu çabalar sonuç vermediyse, elbette sorumlusu bu iyi niyetli gayretleri gösteren devletler değildir. Tekrar bu hareketin insanlığa milletimize ve tüm Kıbrıslılara hayırlı olmasını dilerim.

Allahın milletimizi ve bütün insanlığı felâketlerden korumasını dilerim.»

Ecevit bu açıklamayı dünyaya yaparken, Milliyet kadrosunun insanüstü çabasıyla işler tamamlanmış, makine «Kıbrıs'a çıkarma yapıldı» başlığını taşıyan gazeteyi basmaya başlamıştı bile.

İLK GÜNKÜ HEYECAN

Olaylar dakika dakika izleniyor ve gazete kâğıtları her fırsatta değiştiriliyordu. Ölümcül bir mücadeleye başlamıştı. Yapılan gazete baskıya indirilip makine dönene kadar eskiyordu. Haberler öylesine hızlı yürüyordu ki, bu hıza insan gücünün dayanması olanaksızdı. Ama başta genel yönetmen olmak üzere bir avuç gazeteci dayanmaya çalışıyorlardı.

Kıbrıs'tan çıt çıkmıyordu. Genelkurmay'ın yaptığı açıklamaların dışında bir lokma haber sökebilmek için tüm Ankara büro yırtınıyordu. Mete Akyol hemen Mersin'e gönderilmiş, oradan da Kıbrıs'a geçmesi için sürekli zorlanıyordu. Ancak tüm uğraşlarına karşın bunu başaramıyordu. İlk birlikleri ve malzemeyi götürüp dönen gemilerin personelinden bulduğu fotoğrafları kapamı Mete Akyol, bunları en kısa sürede gazeteye yolluyor ve böylece Kıbrıs'tan ilk fotoğraflar yayınlanıyordu.

Abdi İpekçi ilk anların heyecanını her zamanki gibi üzerinden çabucak attı ve soğukkanlı, temkinli haberleri verirken kılı kırk yaran havasına bürünüverdi. Dış radyoların aralıksız dinlenmesini ve kendisine sürekli notlar halinde bilgi verilmesini istiyordu. Ankara'nın ve yurdun çeşitli illerinden gelen haberleri tek tek gözden

karşılaştırılmasını söylüyor, nasıl verileceğini bildiriyordu.

Haberlerin tam gerçeğe uymadığını gazetecilik sezgisiyle anlıyor ancak yapılabilecek bir şey olmadığını görüyordu. Gerçi dış radyolar ve ajanslar da tam olarak bilgi veremiyorlardı, çünkü Kıbrıs'tan haber alınamıyordu. Ada'nın tüm dünya ile ilişkisi kesilmişti. Yıllardan beri Türkler'in çıkarma hazırlıkları yaptığını ancak son anda Amerika'nın baskısı ile vazgeçmek zorunda kaldığını bilen Rumlar, bu kez de olayların aynı şekilde sonuçlanacağını beklerken, perişan olmuşlardı. Ada'da tam bir panik yaşanıyor, Yunanistan Trakya'da Türk sınırındaki yerleşim merkezlerini korkudan boşaltıyor ve tüm dünyadan güçlü komşusunun saldırısından kendilerini korumasını istiyordu. Oysa, Türkiye'nin Yunanistan'a karşı bir saldırıya geçmeye hiç niyeti yoktu. Ege kıyıları ile Trakya'da alınan önlemler karşıdan gelebilecek saldırılar içindi.

Haberler arasında boğulan Abdi İpekçi nasıl bir manşet vereceğini düşünüyordu. Ankara'dan gelen bilgilere tam olarak inanmıyor ama bunun dışında da kaynağı olmadığı için bunları temel olarak almak zorunda kalıyordu. Ankara büroyu sürekli sıkıştırıyor, ancak onlar da bir şey sızdıramıyorlardı. Genelkurmay'dan gelen haberlere göre çıkarma Girne'den yapılmış, ayrıca güneyden Limasol'da da ikinci bir cephe açılmıştı. Lefkoşa ve çevresi denetim altına alınmıştı. Bu durumda harekât Ada'nın tümüne yaygınlaştırılmış gibi görünüyordu. Buna ihtimal veremiyordu. Çünkü kendi istihbaratı böylesine geniş bir harekâtın yürütülmesinin olanaksız olduğu yolundaydı. Çıkarma planlarının yaygınlaştırılmayacağını kesinlikle biliyordu.

Sıkıntılı olduğu anlarda yaptığı gibi başını elleri arasına aldı ve düşünmeye başladı. Tek başına karar vermesi gerekiyordu. Ve çaresizdi. Bir an her şeyi bıraktı ve evi arattı.

«— Merhaba Sibel, nasılsın?»

«— İyiyim, sen nasılsın.»

«— Uğraşıyorum. Haberler biraz çelişkili gibi... Onları çözmeye çalışıyorum. Bu akşam belki biraz erken gelebilirim. Akşama doğru seni tekrar arar, durumu bildiririm.»

Sonunda kararını verdi, şimdilik manşeti «Kıbrıs Türk Ordusunun Denetiminde» yapacaktı. Turhan Aytul'u çağırdı.

«— Turhan, manşeti böyle verelim de sonra gelişmelere göre düşünürüz. Ben yazımı yazacağım. Bana ne kadar süre tanıyorsunuz?»

«— Saat 16.30'a kadar olabilir. Abdi Bey ama siz bugün rahat çalışın, ben her yere teleksle geçir-tir, yetiştiririm.»

Turhan Aytul hızla odadan çıkarken daktilosunu önüne çekti ve kafasındakileri toparlamaya çalıştı. Durum'a başlamadan veya başladıktan hemen sonra, yazı işlerinden bir sekretere mutlaka yazı için ne kadar zamanı olduğunu sorardı. Genel yönetmen olduğu ve yazısını istediğı saatte verebileceğı halde yine gazetenin genel saat uygulamasına titizlikle uymayı bir görev bilirdi. Bazen de genç sayfa sekreterlerine bile kendisine biraz fazla zaman tanı-maları için ricada bulunduğu da olurdu.

O gün, «Çekirge üçüncü kez sıçrayamadı» başlığını koyduğu yazısında bugüne kadar meydana gelen gelişmeleri özetledi ve Rumların Türkler'in bir çıkarma yapamayacağına güvenerek giriştikleri yasa ve insanlık dışı olayların sonucunu bu kez acı şekilde yaşadıklarını yazdı.

İŞLER KÖTÜ GİDİYOR

Abdi İpekçi kuşkularının haklı olduğunu ertesi gün gelen haberlerden anladı. O gece Türk birliklerinin çok zor bir gece geçirdikleri ve insanüstü bir direniş göstererek bulundukları noktaları terketmedikleri öğrenildi. Mehmetçik beklenen kahramanlık destanını bir kez daha yazmış ve Yunan tanklarına elindeki piyade tüfeğiyle saatlerce karşı koymuştu. Sabahın ilk ışıklarıyla gelen jetler bombardımana başlamışlar ve durumu düzeltmişlerdi.

Abdi İpekçi bu gerçekleri Orhan Tokatlı'dan dinlerken kalbinin duracakmış gibi olduğunu sandı.

«— Peki, son durum neymiş?»

«— Son durum iyiymiş. Yunanlıların saldırıları püskürtülmüş ve bugün takviye kuvvetler gönderilmiş. Harekât genişletiliyor.»

«— Öyleyse bizim ve öteki gazetelerin manşetleri tamamen yanlış. Çok fena duruma düştük.»

«— Tabii Abdi Bey, Genelkurmay olayları biraz abartarak veriyor. Bu da normaldir. Başka yerden haber sızdırmamıza imkân yok.»

«— Neyse, biz bütün olanakları kullanıp okuyucuya en doğru haberleri vermek zorundayız. Çok temkinli olalım Orhan, heyecana sakın kapılmayalım.»

«— Peki efendim. Daha dikkatli oluruz.»

21 ve 22 Temmuz tarihinde Kıbrıs'ta alınan sonuçlar gelmeye başladıkça Abdi İpekçi'nin de yüreğine sular serpiliyordu. Artık ateşkes zamanının geldiğine inanmaya başlamıştı. Ecevit'le yaptığı telefon konuşmasından sonra Başbakan'ın verdiği bilgiler de

Ankara büronun haberlerini doğruluyordu. İçindeki sıkıntı dağılmış, hatta yerini bir sevince terketmişti.

Ecevit, Abdi İpekçi'ye ateşkes'e uyabilecekleri noktaya geldiklerini söyledi ve gerçekten de 22 Temmuz'da ateşkes sağlandı.

CUNTA DEVRİLİYOR. MİLLİYET KAMPANYA AÇIYOR

Kıbrıs Barış Harekâtı, Ecevit'in dünyaya duyurduğu gibi Yunanistan'a da barış getirdi. Cunta devrildi ve gece 02.00'de Fransız Devlet Başkanı Giscard d'Estaing'in özel uçağı ile Atina'ya dönen Karamanlis, Başbakan oluyor ve kurduğu hükümet görevi devralıyordu. Yunanistan yıllar sonra barış harekâtı sayesinde demokrasiye kavuşuyor ve halk bunun sevincini sabahlara kadar sokaklarda çılgınca dans ederek kutluyordu.

* * *

Abdi İpekçi idaredeki arkadaşlarıyla konuştu ve Ankara'da komutanlarla hükümetin nabzını yoklayarak «Ordu-Millet Elele» bağış kampanyası başlattı.

Bu kampanya öylesine bir heyecanla karşılandı ki, Türk halkının böyle bir zafere ne kadar susamış olduğunu gösterdi. Vatandaşlar ve kuruluşlar kampanyaya katılabilmek ve bağışta bulunabilmek için birbirleriyle adeta yarışa girişmişlerdi. Bağışlar Hava ve Deniz Kuvvetleri vakıflarına yapılıyordu. Bu kampanya ile Milliyet'in halkın üzerinde yarattığı güven bir kez daha görülmüş oldu ve o döneme göre büyük paralar toplandı.

Cenevre'de toplanan konferanslar sonuç vermezince ikinci harekât geldi ve Türk ordusu «Üç Gün Savaşı»nı gerçekleştirdi. Kıbrıs'ın kuzeyi denetim altına alındı. Türk toplumu artık tamamen güvenlik içindeydi. Kıbrıs'ta sorun sona ermişti. Şimdi düşünme sırası Yunanistan'daydı.

Kıbrıs Harekâtı'nın başarısı Ecevit'in saygınlığını arttırmıştı. Halk Ecevit'e tapmaya başlamıştı. Başbakan'ın asker giysili ve miğferli posterleri milyonlarca satılıyor, bunları basan açığız matbaacılar milyoner oluyordu. Bütün kitapçıları Ecevit'le ilgili yayınlar kaplamıştı. Ecevit sevgisi doruktaydı.

Bu hava her şeyden önce hükümetin MSP kanadını rahatsız ederken, CHP kanadını da kendine aşırı güvene itiyordu. Şu anda bir erken seçim olsa ortalığı silip süpüreceklerini söylemeye başlamışlardı.

Başta Erbakan olmak üzere MSP'liler de Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Bakanlar Kurulu'ndaki zabıtlarının yayınlanmasını istedikleri haberini yayıyorlardı. Oysa Bakanlar Kurulu'nda tutulmuş zabıtlar diye bir şey yoktu. Ama balon uçurularak Barış Harekâtı'nın MSP'li bakanların istekleri ve zorlamaları sonunda gerçekleştirildiğini, CHP'li bakanların ise bu harekâta karşı çıktığı masalını fısıldıyorlardı.

MSP, Ecevit'in kazandığı saygılıktan da açıkça pay istiyordu ve bu nedenle koalisyon içinde tutarsızlıklar başlamıştı. Başbakan bunlardan son derece tedirgindi.

Eylül başında İstanbul'a gelen Ecevit'e Sıraçhanebaşı'ndaki mitingte toplanan on binlerce kişinin gösterdiği olağanüstü sevgi gösterisi CHP'lilerin gönüllerinde yatan isteğin somut bir göstergesiydi. O

günlerde bir seçim yapılırsa hiç kuşkusuz Ecevit'in CHP'si ortalığı gerçekten de siler süpürürdü.

Belediye Sarayı'nın balkonuna çıkan Ecevit'e on binlerce insan «Kahraman Ecevit» diye tempo tutuyordu. Başbakan bu coşkulu topluluğa aynı heyecanla şu karşılığı veriyordu:

«Kahraman Ecevit değil, Türk Milletidir, Türk Ordusudur.»

Aynı günkü Milliyet'te Abdi İpekçi, ülkenin geleceğini çok karanlık gördüğünü açıklayan Süleyman Demirel'i eleştiriyor ve şöyle yazıyordu:

«Demirel hiçbir delile, hiçbir yapıcı eleştiriye, hiçbir karşı çözümü önerisine dayanmayan eleştirileri ile Türkiye'nin çok karanlık bir geleceğe mahkûm olduğunu söyledi. Evet, Kıbrıs sorunu dolayısıyla eleştiri hakkımızdan vazgeçmiyelim. Ama ulusal bir dava götüğümüz sırada kapkaranlık ve çaresiz bir geleceğe mahkûm bulunduğumuzu — üstelik ortada böylesine bir kötümserliği doğrulayan nedenler yokken — ileri sürmek o hakkın herhalde en kötü ve en zararlı kullanılış biçimi olsa gerek.»

3 Eylül'de Ecevit Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin konferans salonunda yaptığı basın toplantısında MSP ile olan anlaşmazlığını ilk kez kamuoyuna açıklıyor ve bu anlaşmazlıkları gidermek için çaba harcayacağını söylüyordu.

DEMİREL - İPEKÇİ TARTIŞMASI

Demirel, Abdi İpekçi'nin yazısına hemen bir cevap gönderdi. Genel yönetmen sütununu Demirel'e

bıraktı. AP Genel Başkanı «Biz muhalefet olarak hükümetin çizdiği tabloyu beğenmeye mecbur değiliz. Susmamızı istiyorsanız bunu yapamayız. Kıbrıs sorununun arkasına çekilerek bizi en tabii görevimizi yaptığımızdan dolayı sevimsiz göstermeye kalkmak kimseye fayda sağlamaz.»

Demirel-İpekçi tartışması Durum köşesinde tam beş gün sürdü. O sıralarda Süleyman Demirel'le yaptığı bir telefon görüşmesinde birbirlerine takılmadan edemediler:

«— Süleyman Bey, cevabınıza çok teşekkür ederim ama sizin mektupların boyu bizim köşenin boyunu çok aşıyor. Bana sürekli cevap vermek istiyorsanız benim ölçümü aşmamanız gerekir.»

«— Olur. Aslında ben sana biraz izin veriyorum. Köşeni işgal edince sen de zorunlu da olsa istirahat ediyorsun.»

«— Evet, çok teşekkür ederim. Ama dediğim gibi siz yazıyı çok uzun tutuyorsunuz bu da adaletli olmuyor.»

«— Peki, merak etme, bundan sonra kısa tutarım.»

KOALİSYON BOZULUYOR

Bu günlerde DP milletvekillerinden Faruk Sükan Amerika'ya gidiyordu. Uçağa binerken bir gazeteci Sükan'a sokulup laf olsun diye bir soru yöneltti.

«— Sayın Sükan, CHP-MSP Koalisyonu bozulursa bir CHP-DP Koalisyonu olabilir mi?»

«— Erken seçim için bir CHP-DP Koalisyonu olur.»

Faruk Sükan'ın bu sözü belki de koalisyonun

dağılmasını hızlandıracaktı. Çünkü erken seçim için bir CHP-DP koalisyonu gerçekten de akla yatkındı. Bu düşünce bir anda yayıldı, Sükan'ın tamamen kişisel görüşüne dayanan sözleri ciddi olarak ele alınmaya başlandı.

Bu kanı öylesine yaygınlaştı ki, özellikle son derece temkinli hareket eden ve düşünen Abdi İpekçi bile CHP'nin tek başına iktidar olabilme coşkusuna kendini kaptırmaktan kurtulamadı ve «Zoraki nikâh sona ererken diye» yazdı. Aynı gün Ecevit bir açıklama yaparak artık köprüleri tamamen yıkıyordu. Başbakan hükümet içindeki uyumsuzluğa işaret ediyor ve «MSP ile anlaşmakta güçlük çekiyorum» diyordu.

Başbakan, İskandinav gezisine çıkacaktı ancak ortada bir sorun vardı. Ecevit Başbakanlığa Erbakan'ın vekâlet etmesini istemiyor, bunun için kendisi gezideyken Başbakanlığa Eyüboğlu'nun vekâlet edeceğini açıklıyordu.

ÖNCE İPEKÇİ GİDİYOR

Ecevit'in gezisinden önce Abdi İpekçi Başbakan'ın gideceği ülkelere uçtu ve orada nabız yoklamasında bulundu. İpekçi o ülkelerdeki duruma bakıyor ve Ecevit'in gelip gelmemesinde bir yarar olup olmayacağı hakkında bilgi veriyordu. Çünkü İpekçi çok ünlü bir gazeteciydi ve gittiği her ülkenin yöneticilerinden randevu alabiliyor ve onlarla görüşme olanağı bulabiliyordu. İsveç'te nabız yoklamaya başlamıştı bile. Ancak bu sırada beklenmedik bir gelişme oldu. MSP, Başbakan'ın gezi kararnamesini imzalamama kararı aldı. MSP'nin şartı Başbakanlığa

Erbakan'ın vekâlet etmesiydi. Ecevit kamuoyuna, vekâleti Eyüboğlu'na bırakacağı konusunda angaje olmuştu. Bundan dönmesine olanak yoktu. İş çıkmaza girmişti. Ecevit yaptığı açıklamada, geziye gerekirse Başbakan olarak değil, Türk milleti adına çıkabileceğini söyledi.

Abdi İpekçi 14 Eylül'de gezinin yapılamamasının Türkiye adına bir kayıp olacağını yazıyordu. Gazete ile konuşurken Turhan Aytul'a, Ecevit'in buraya mutlaka Başbakan olarak gelmesi gerektiğini, aksi takdirde gezisinin bir yarar sağlamayacağını söyledi ve bu görüşünü Başbakan'a iletmesini istedi.

Turhan Aytul hemen Ecevit'i aradı. Başbakan toplantıda olmasına rağmen dışarı çıktı ve telefona geldi. Turhan Aytul Abdi İpekçi'nin sözlerini, gezisi hakkındaki düşüncelerini Ecevit'e ilette. Başbakan teşekkür etti ve durumu değerlendireceğini, Abdi İpekçi'ye saygılarını sunmasını söyledi ve telefonu kapattı.

Başbakan bu telefon üzerine geziye gitmekten kesin olarak vazgeçti. Artık bu işin yürümeyeceği belli olmuştu. İki gün sonra da istifa edeceğini açıkladı.

18 Eylül günü Çankaya'ya çıkarak Cumhurbaşkanı'na istifasını verdi. Korutürk parti liderleriyle çok seri toplantılar yaptı ve görevi yine Ecevit'e verdi. Hemen herkes Ecevit'in DP ile kısa zamanda anlaşıp hükümeti kurabileceğini umuyordu, ancak bu umut çok çabuk suya düştü. Bir varsayıma dayanarak iktidarı bırakmanın acısını Türkiye ağır ödeyecekti. DP'nin CHP ile koalisyona hayır demesi, Demirel'in Turhan Feyzioğlu tarafından ortaya atılan Milliyetçi Cephe formülünü gündeme getirmesine neden oldu. Adım adım uygulanan formül sonun-

da hükümet oluşturulabilecek duruma gelindi. Milliyetçi Cephe DP'ye çengel atmış ve Bozbeyli'nin «Kimse bizden bir çivi bile sökemez» demesine rağmen DP'yi parçalayıvermişti.

Artık Türkiye'yi kanlı, acılı günler bekliyordu.

Sanki Türkiye için lanetli bir hava esmeye başlamıştı. Ülkenin kana bulanmasında ve binlerce masum insanın ölmesinde, ana-babaların acı çekmesinde büyük rolü olan Cepheleşme olayı iktidar olacaktı.

Yine yıllarca ülkenin ekonomisini olumsuz yönde etkileyecek ve Türkiye'yi, Başbakanının deyimiyle 70 sente muhtaç edecek, Batı ambargosunun ilk adımları olan Amerikan yardımının kesilmesi de kesinleşiverdi.

Ülke, Sadi Irmak tarafından kurulan, ancak güvenoyu alamayan bir hükümet tarafından yönetiliyordu.

**M.C. DÖNEMİ
BAŞLIYOR**

Türkiye hareketli günler yaşamaya başlamıştı. Orta sol iktidar heyecanı yavaş yavaş sönüyor, yerini Milliye'çi Cephe alıyordu. Düşünce özgürlüğünden yana olanlar karanlık günlerin hiç de uzak olmadığını görüyorlar ama başvurabilecekleri bir yol da bulamıyorlardı.

Ülkedeki siyasal gerginlik günden güne artıyordu. Cephe hükümetini kurmayı planlayanlar bu gerginliğin işlerine yarayacağını bildikleri için bunu körüklemekten kaçınmıyorlardı.

Abdi İpekçi böyle önemli günlerin arifesinde hemen tüm gezilerini iptal eder ve gazetenin başından ayrılmamaya çalışırdı. Toplantıları daha geniş tutar, hemen herkesin düşüncelerini alırdı. Toplantıların kesin bir saati yoktu. Abdi İpekçi gazeteyle genellikle on bir on iki arasında gelir, sekreterinden o günkü notları alır, incelerdi. Hasan Pulur ile Turhan Aytul'u çağırır, onlarla kısa bir süre görüşürdü. Sonra toplantı başlardı. Abdi İpekçi'nin odasından fırlayan Turhan Aytul yazı işlerinden servislere bağıırırdı.

«Toplantı.. Toplantı..»

Abdi İpekçi masasında oturur hemen karşısındaki masada da Hasan Pulur, Turhan Aytul ve servis sorumluları yer alırdı. Genel Yönetmen servis şef-

lerine tek tek söz verir, onlar da listelerinden günlük haberleri okurlardı. Abdi İpekçi ile Turhan Aytul not alırlardı. O arada birinci sayfaya girecek haberler belirlenmiş olurdu.

Listelerin okunması bittikten sonra toplantıya katılan servis şefleri için en zor saatler başlardı. Çünkü Genel Yönetmen o günkü gazete ile ilgili notlarını açar ve tek tek hataları saymaya başlardı. Hataların sorumluları savunmalarını yaparlardı. Herkes Abdi İpekçi'nin notları kabarıkça o günkü fırçanın da fazla olacağını anlarılardı.

Notların çok kabarık olduğu bir gün ünlü gazeteci beklenilenin çok altında eleştiride bulundu. Toplantı bittiğinde Turhan Aytul dayanamadı.

«— Paçayı iyi kurtardık. Ben daha fazla fırça yiyeceğimizi sanmıştım.»

Abdi İpekçi yardımcısını gayet sakin yanıtladı:

«— Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az.»

Toplantıdan sonra Turhan Aytul ile Hasan Pulur odada kalırlardı. Abdi İpekçi manşet olarak düşündüğü haberi söyler ve birinci sayfada yer alabilecek öteki konuları da sayardı. İşlenmesini istediği bir haber varsa Pulur'a Ankara'yı ya da ilgili servisi uyarmasını söylerdi. Sonra Turhan Aytul tarafından çizilen sayfayı inceler ve beğenirse onaylardı. Bazı günler ise sayfayı kendi çizirdi. Ondan sonra da gazetede bir koşuşturma başlardı.

Abdi İpekçi'nin yazı işleri tarafındaki kapısı sürekli açık durur, haberle ilgili bir sorun çıkınca Hasan Pulur ile Turhan Aytul ve zaman zaman da sayfa sekreterleri odaya rahat girip çıkarlardı. Sayfaların çatılmaya başlandığı saatlerde mürettiphane-

ye iner ve sayfaları denetlerdi. Abdi İpekçi aşağıya indiği zaman herkesin ödü kopardı. Çünkü mutlaka bir hata bulur ya da sayfayı beğenmez ve değiştirirdi. O zaman bütün emekler boşa gider, iş yeniden başlardı.

Bazen de telekslerin bulunduğu odaya girer ve mutlaka çok önemli bir haberi yakalardı. Elinde haberle dışarı çıkar ve Hasan Pulur veya Turhan Aytul'a verirdi. Genel Yönetmen odasına girdikten sonra, yazı işlerindeki sekreterler teleks memuruna şaka yollu kızarlardı.

«— Yahu, kitle şu teleksin kapısını da Abdi Bey giremesin. En ölü günde bile önemli bir haber bulur çıkarır oradan.»

SİYASAL CİNAYETLER BAŞLIYOR

Siyasal havanın gerginleşmesi kısa süre içinde sonuçlarını vermeye başlamıştı bile. İpin ucu bırakılmış gibiydi. Öğrenciler Üniversitelerde kamplaşmaya başlamışlardı. İlk kötü haber 23 Ocak günü geldi. Kerim Yaman adlı sol görüşlü, Vatan Mühendislik öğrencisi, sağcılar tarafından pusuya düşürülerek öldürüldü. Kıyametler koptu. Ertesi sabah Devrimci öğrenciler Üniversiteyi işgal ettiler. Merkez binanın kapıları kapatıldı ve içeriye kimse sokulmadı. Öldürülen arkadaşları için boykot ilan ettiler.

Ecevit verdiği bir demeçle Demirel'i suçluyor, Demirel hemen ona yanıt veriyor ve Ecevit'i anarşinin hamisi olarak tanımlıyordu. Artık Türkiye'de kısır bir döngü başlamıştı ve bunun acısı yıllarca sürecekti

AMBARGO BAŞLADI

4 Şubat'ta Amerikan ambargosu uygulanmaya başladı. Ülke, güvenoyu almamış Sadi Irmak Hükümeti tarafından idare ediliyordu. Bu nedenle Rum Lobisi'nin yoğun baskısı ile alınan ambargo kararı için Türkiye bir tavır koyamıyordu. Bu kadar hayatî bir konu ülkenin gündemindeyken içerde kısır çekişmeler sürüyor ve Milliyetçi Cepheyi kurabilmek için DP içindeki bir grup milletvekili ile pazarlıklar sürüyordu. Bu pazarlıklar artık öylesine dillenmişti ki, sokaktaki adam bile Milliyetçi Cepheyi desteklesinler diye bazı milletvekillerine milyonlar akıtıldığını ayaküstü konuşur olmuştı.

Türkiye'deki politikacılar işin vahametini kavrayamazken, Amerika Dışişleri Bakanı Kissinger şu anlamlı cümleyi söylüyor ve Türk politikacılarını sanki uyarıyordu:

«Yardımanın kesilmesi bir trajedidir.»

Görünüşte var olan, aslında hiçbir işlevi olmayan hükümet bunun üzerine kısa bir açıklama yapıyordu:

«— NATO savunmasına olan katkımızın yeniden düzenlenmesi gerekiyor.»

Evet, çok şey yapmak gerekiyordu ama kim ve nasıl yapacaktı? Ülkede kan gövdeyi götürmeye başlamıştı. Hükümetin otoritesi kalmamıştı. Olaylara laf olsun diye müdahale ediliyor ama bir sonuç alınmıyordu. Polis ne yapacağını şaşırmış, tarafsız hareket olanağını yitirmişti. Çünkü sağ bir hükümetin kurulması gün meselesiydi. Sorumlu yerde olan müdür durumundaki memurlar da geleceklerini kestiremiyorlardı. Ülke tam bir başıbozukluk içindeydi.

KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİ KURULUYOR

Böylesine kargaşa dolu günlerde Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulmuştu. Zaten beklenen bir olaydı ama zamanlaması tartışılmaya başlandı. Ankara bunu olumlu karşılıyordu. Dış dünyadan gelen tepkiler de fazla önemli değildi, çünkü bu girişim yapılmasa da tepkiler ve hava Türkiye'ye ve Kıbrıs Türk'üne karşıydı.

Milliyet olayı dokuz sütun manşet vermişti. Ancak büyük bir hata yapılmış «Kıbrıs Federal Türk Devleti Kuruldu» diye başlık atılmıştı. Sayfalar hazırlandı, pikaj montaj işlemleri tamamlandı ve kimse ayılıp yanlışı göremedi. Sonunda gazete basıldı. Sorumlu kişilere dağıtılarak son denetim yapıldı, piyasaya verilmesi için onay da çıktı. Aradan yarım saat geçti Abdi İpekçi odasından fırladı ve yazı işlerine geldi. Gazeteyi masanın üzerine fırlatarak bağırdı:

«— Yahu, rezalet. Federal değil, federe olacak, çabuk değiştirelim. Baskıyı durdurun. Rezil oluruz.»

Hemen baskı durduruldu ve başlık düzeltilerek yeniden baskıya geçildi. Basılan binlerce gazete iptal edildi. Daha sonra bu yanlışın tartışması uzun süre yapıldı. Saatlerce sayfaya bakıldığı ve titizlenildiği halde hatayı kimse fark edememişti. Abdi İpekçi nereden uyanmıştı, herkes bunu çözmeye çalışıyordu. Çünkü başlangıçtan gazetenin basımına kadar Abdi İpekçi de sayfalara sık sık bakmış ve başlığı farketmemiştir.

Özellikle yazı işleri uzun süre kafa patlattı. Sonunda Turhan Aytul birden patladı.

«— Tamam, buldum. Son Havadis'ten uyandı.»

Son Havadis basılır basılmaz gazeteye gelir ve

sorumlulara dağıtılırdı. Abdi İpekçi Son Havadis geldikten birkaç dakika sonra odasından fırlamış ve başlığın yanlış olduğunu söylemişti. Gazetelerde bu tip yanlışlar sık sık görülürdü ve zaman zaman da bu olayda olduğu gibi binlerce gazeteyi iptal etmek durumunda kalınılırdı.

ANADOLU BARUT FIÇISI GİBİ

Siyasal gerginlik, artık kendi kabuğuna çekilmiş, işiyle gücüyle uğraşan insanların dünyasına, Anadolu'ya kadar yayılmıştı. 15 Şubat'ta başta Malatya olmak üzere çeşitli illerde çıkan olaylarda bir kişi öldü, otuz beş kişi de yaralandı. Olaylar Malatya'da ertesi gün de devam etti, bir kişi daha yaşamını yitirdi. Özellikle MHP militanları, ufukta görünen MC iktidarından yüreklenerek aşırı solculardan çok, CHP eğilimli kişilere ve kurumlara saldırıyorlardı. Buna karşı polis aciz kalıyor ve olaylar önlenemiyordu.

Olayların sürdüğü 16 Şubat günü Abdi İpekçi «Olmaz Böyle Şey» başlıklı yazısında şunları yazıyordu:

«Ulusal varlığımıza ve çıkarlarımıza karşı yurt dışında kurulan çemberler gittikçe daralırken, yurt içinde gerekli dayanışmayı kökünden yıkan, Türk'ü Türk'e düşman edip birbirine saldırtan tertipler düzenleniyor. Ve bunlar 'Milliyetçilik' adına yapılıyor. Olmaz böyle şey.»

Ama dinleyen kimdi. Sağ partiler, özellikle MHP iktidar olabilmek için her yolu deniyordu. Demirel ise 1973 yenilgisini ancak iktidar olarak silebilece-

ğine inanmıştı. Seçimlere kadar Türkiye hazırda yemek zorundaydı. Durum idare edilebilir, bir şeyler yapıldı. Seçime kadar halk geçici bazı önlemler alınarak hoşnut edilirse AP'ye ve kendisine yitirdiği saygınlık yeniden kazandırılabilirdi. Demirel'in taktiği buydu. Sağı derleyip toparlayan ve iktidar yapan lider unvanını kazanmak istiyordu. Bunun için tek koşul 213 olan MC Milletvekili sayısını artırmaktı. DP'den koparılabilecek sekiz-dokuz kişi ile bu iş kotarıldı.

En yakınında bulunan, güvendiği kişilere DP'den Sadettin Bilgiç grubunu koparmaları için emir vermişti.

Olaylar artık lise düzeyine kadar indirilmişti. Gerginleşen hava MC'cilerin işine geliyordu. Erzincan'da çıkan olaylarda bir kişi öldü 40 kişi de yaralandı.

Abdi İpekçi son derece karamsardı. Zaman zaman yüreği sıkılıyor, bu sıkıntısını Demirel'e hemen her gün yaptıkları telefon konuşmasında da iletiyordu. Ancak Demirel Abdi İpekçi'nin son derece mantıklı önerilerini kabul etmiyor ve bildiği yoldan dönmek konusunda en ufak bir yumuşaklık bile gösteremiyordu. Milliyet'in genel yönetmeni her zaman ki kibarlığı içinde konuşuyordu:

«— Ama Süleyman Bey, hükümet kurmak ve iktidar olmak için başka alternatifleri de zorlayabilirsiniz. Bu yol bana pek çıkar görünmüyor. Havanın ülkede böylesine gerginleşmesi sizin kurmayı düşlediğiniz iktidar için de problem olacak. Bu havayı nasıl yatıştıracaksınız?»

«— Sen canını sıkma... Hele biz bir iktidar olalım, o zaman her şeyi düzeltiriz.»

«— Özür dilerim Süleyman Bey ama ben bu

işin yürüyeceğine inanmıyorum. Bana kalırsa, iki büyük partinin işbirliği Türkiye'nin bugünü için en gerekli beraberlik olur. Aslında bu en azından gerekli değil mi sizin için?»

«— Bak Abdi Bey, ben sana daha önce de söyledim. AP-CHP Koalisyonu eşyanın tabiatına aykırıdır. Hele bu noktada bunu düşünmeye imkân yoktur.»

«— Ben denemekte fayda olduğu konusunda ısrar edilmesinden yanayım.»

«— Sen üzülme, meşruiyet içinde çare tükenmez.»

Telefonu kapadıktan sonra sıkıntısı daha da arttı. Süleyman Bey dönülmez bir yola girmişti. O sırada bir haber sormak için Turhan Aytul girmişti odaya. Abdi İpekçi'yi çok asık bir suratla gördü, sormadan edemedi:

«— Hayrola Abdi Bey, bir sıkıntınız mı var?»

«— Evet, var Turhan. Süleyman Bey'i inandırmak olanaksız. MC'de bu kadar ısrar etmesini anlayamıyorum. Bana göre sonu çıkmaz bir yol. Daha şimdiden ülke kan gölüne döndü. Neyse..»

Ve o gün 25 Şubat tarihli gazetede çıkan yazısını yazdı. O karamsarlık içinde yazdığı yazısına «Rüzgâr eken, fırtına biçer» başlığını koydu. Özellikle şu paragraf ünlü gazetecinin üzüntüsünü ve karamsarlığını ortaya koyuyordu:

«Aslında ekilen düşmanlık tohumudur. Kaçınılmazlaşan seçimlerde CHP'nin bir galibiyetini önlemek kaygusuyla birleşen partiler, bir husumet cephesi kurmuşlar ve açtıkları kampanya ile düşmanlık tohumlarını yurdun dört yanına serpmeğe başlamışlardır.»

CHP Antalya'da saldırılara ve MC'cilere bir barış mitingi ile cevap veriyor ve olağanüstü kalabalık topluyordu.

Demirel hükümet kurmak için görev istediğini açıklıyor, Çankaya da 19 Mart günü Demirel'i hükümeti kurmakla görevlendiriyordu. Plan tamamlanmıştı. DP içindeki MC'ye destek verecek olanlarla pazarlık bitirilmiş ve Demirel'e görev verildikten sonra istifa etmeleri kararlaştırılmıştı. CHP ve yanlıları hâlâ MC'nin kurulabileceğine olasılık tanımıyorlardı, ancak atı alan Üsküdar'ı geçmişti. Demirel'in göstermelik temaslar yaptığı günlerde DP'li dokuz milletvekili, ülkenin şartları nedeniyle kurulma aşamasındaki Milliyetçi Cephe Hükümeti'ni desteklemek gerektiği inancı ile partilerinden istifa ettiklerini açıklıyorlardı. Aylarca süren pazarlık sonunda «Ülkenin yüce menfaatları nedeniyle» istifa kararı alan Milletvekilleri şunlardı: Sadettin Bilgiç, Mutlu Menderes, Nilüfer Gürsoy, Talat Asal, Bahri Dağdaş, Hasan Değer, Kubilay İmer, Ata Bodur ve Abdullah Çilli.

Ve iki gün sonra Birinci MC kuruldu. Garip bir rastlantı olup olmadığı bilinmemekle birlikte, Birinci MC tarihimize «31 Mart Vakası» olarak geçen gerici-lik olayının yıllar sonraki yıldönümünde kurulmuş oluyordu.

MC'nin kurulması, eylemci solun da işine geliyordu. Çünkü onların amacı ülkede gerginliğin artmasıydı. Eski günleri geri getirmek, gerilla savaşını başlatmak düşleriyle yaşıyorlardı. Ama gönlü demokrasiden yana olanlar, endişe duyuyorlardı. CHP ve CHP yanlıları, sonunda tehlikeyi farkedip MC'nin güvenoyu almaması için kolları sıvamışlardı. Parlametoda milletvekili pazarları kuruluyordu. Bugün

CHP'ye geçen bir milletvekili ertesi gün «Bunalım geçirdim» diyerek partisine dönüyordu:

4 Nisan: DP'den istifa eden 9'lardan Hasan Değer aniden CHP'ye girdi...

6 Nisan: Hatay Milletvekili Sait Reşa CHP'den istifa ederek törenle AP'ye girdi.

7 Nisan: CGP'den ayrılan İlhami Sancar CHP'li oldu. Aslında bu, yıllar sonra bir parlamenterin yuvaya dönüşüydü.

9 Nisan: AP Giresun Milletvekili Mehmet Ali Turgutalp CHP'ye geçti.

10 Nisan: Turgutalp AP'ye döndü... Siir Milletvekili Nebil Oktay CGP'den istifa etti.

11 Nisan: MSP Muş Milletvekili Ahmet Hamdi Çelebi, partisinden ayrılarak AP'ye girdi.

12 Nisan: Ve Birinci MC 218 «Hayır»a karşı 222 «Evet»le güvenoyu aldı... Urfa milletvekili Necati Aksoy hem milletvekilliğinden, hem de partisinden istifa ederek oylamaya gelmedi. İhsan Aslan, Mustafa Kılıç ve Nazım Baş DP'den istifa etmediler ama oylama günü ortada görünmeyerek MC'nin güvenoyu almasını sağladılar.

MİLLİYET 25 YAŞINDA

Yayın yaşamına 3 Mayıs 1950'de Ali Naci Karacan'ın kuruculuğuyla başlayan Milliyet 1975'de yirmi beşinci yaşını kutluyordu. Abdi İpekçi kutlama kokteylinin gazetede olmasında ısrar ediyordu. Bir grup ise, dışarda görkemli bir kokteyl yapılmasını öneriyordu. Sonunda genel yönetmenin dediği oldu ve gazetede büyük bir kokteyl düzenlendi.

Bunun dışında yine Abdi İpekçi'nin isteği ile Lu-

napark Gazinosu kapatıldı ve bütün personele eşle-riyle birlikte yemekli bir gece verildi.

O gece halen Milliyet'te çalışanlar, çalışıp emek-li olanlar veya çeşitli nedenlerle ayrılmış bulunan-lar konuk olarak çağırıldı. Milliyet'te 25 yılını dol-duranlara plaket verildi. Bin beş yüz kişinin katıl-dığı yemek sanki büyük bir ailenin toplandığı bir şölendi. Birbirine böylesine bağlı bir aile belki de dünyada az bulunurdu. Bunun tek nedeni vardı, o da Abdi İpekçi'nin tartışılmaz kişiliğinden kaynak-lanıyordu. Çırağından en yaşlı ustasına, stajyer mu-habirinden en ünlü yazarına kadar herkes Abdi İpek-çi'nin genel yönetmenliğini benimsemişti. Ona kar-şı en ufak bir grup veya hizip söz konusu değil-di. İşte bu önce sevgiye sonra da saygıya daya-nan hava Milliyet'i gerçekten de çok büyük bir aile haline getiriyordu.

Lunapark'taki gece yaşanmaya değerdi. Hele pla-ket dağıtımı.. Milliyet'e yıllarını vermiş gazetecile-rin, teknik adamların sahnede buluşması ve yüz-lerce Milliyet çalışanının onları yürekten alkışlama-sı gözyaşartıcı bir tabloydu.

Plaketler dağıtılırken o kişilerle ilgili anılar an-latılıyordu. Sami Önemli'ye plaketi verilirken şu anı anlatıldı:

Sami Önemli en güzel maç fotoğraflarını çe-ken gazetecidir. Abdi İpekçi'nin gol fotoğraflarında topun mutlaka görünmesini istemesi üzerine, Sami Önemli top görünmese de fotomontajla kale içine mutlaka meşin yuvarlağı yerleştiriyor ve fotoğrafı Genel Yönetmene öyle götürüyordu. Böylece de ga-zeteye en çok Sami Önemli'nin fotoğrafları giriyor-du. Bu anı anlatılırken Sami Önemli durmadan «va-la-hi yalan» diye bağıırıyordu. Ama Abdi İpekçi bu-

nu duyar duymaz sahnede parmağını sallayarak Sami Önemli'nin üzerine yürüyor ve gülerek birbirlerine sarılıyorlardı.

Geç saatlere kadar süren gece sona ererken, herkes birbirine daha nice yıl dönümlerinde buluşabilmek umudu ve dileğiyle kutluyordu.

İSMAİL CEM GÖREVDEN ALINIYOR DEMİREL YUMRUKLANIYOR

MC'nin ilk hedefi TRT'ydi. Özellikle MHP ile MSP İsmail Cem'in kellesini almak için adeta ısteri krizleri geçiriyordu. AP iktidar tecrübesi ile daha temkinliydi ve görevden almayı sessiz sedasız yapmayı yeğliyordu. Ancak Erbakan bir toplantıda dayanamayıp planı açıklayıverdi. İsmail Cem'in çok yakında azledileceğini söyleyince kamuoyunda tartışma başlayıverdi. Ancak bütün uyarılar MC'yi etkilemiyor ve 12 Mayıs günü İsmail Cem görevden alınıyordu.

Genç TRT Genel Müdürü görevde kaldığı sürece halkın sempatisini toplamış ve olumlu programlarla TRT'ye bir saygınlık kazandırmıştı. Cem, görevde kalmak için direneceğini söyledi ve Danıştay'a başvurdu. Ama sonuç değişmedi. MC Danıştay kararlarını da dinlemedi.

Zaten hükümetin MHP kanadının açık desteğini alan komandolar, her fırsatta aşırı soldan çok, aydın, savunmasız insanların üzerine çullanıyordu. Çünkü sola karşı girişilen saldırılar fazlasıyla karşılık görüyordu. İnsanlar artık saldırılardan ürker duruma gelmişlerdi. Türkiye iki aşırı ucun tehdidi altında yaşamaya başlamıştı. Peki, ne olacaktı? Bu-

na kim dur diyecekti? İşte, yanıtını kimsenin, hat-
ta AP kanadının ve Demirel'in bilmediği gündemde-
ki soru buydu.

13 Mayıs... Demirel Bakanlar Kurulu'ndan çık-
tıktan sonra çevresini saran gazetecilere görüşmeler
hakkında açıklama yaparken iri yarı bir genç çem-
beri yarıyor ve herkesin şaşkınlığı arasında Başba-
kan'ı yumrukluyordu. Saldırgan, anında korumalar
tarafından etkisiz hale getiriliyor anrak bu arada
Demirel'in burnu yarılarak kemiği kırılıyordu. 34 ya-
şındaki Vural Önsel adlı kişinin Başbakanlık'a gaze-
teci gibi' girdiği söyleniyor ama bunun nasıl gerçek-
leştiği açıklanmıyordu.

Saldırganın cebini karıştıran polisler, CHP Çan-
kaya Gençlik Kolu tarafından düzenlenen bir semi-
ner için dağıtılan giriş kartını buluyorlardı. Bunu
kapan AP'li Seyfi Öztürk hemen kapının önünde
bekleyen gazetecilere kartı sallayarak «İşte CHP'nin
marifeti. Anarşistlerin hamisinin kim olduğunu mil-
let görsün» diyordu.

Daha sonra saldırı Vural Önsel'in akli den-
gesinin yerinde olmadığı açıklanıyordu. Olay kısa
sürede gerisinde yüzlerce soru işareti bırakarak ka-
panıyor, bir süre sonra da unutulup gidiyordu.

DURUMDAKİ HATA

Olayları çok dikkatle izleyen Abdi İpekçi'nin ka-
ramsarlığı gün geçtikçe artıyordu. Demirel'in yum-
ruklanmasına çok üzülmüş, hemen geçmiş olsun di-
leklerini Ankara temsilcisi Orhan Tokatlı kanalıyla
Demirel'e göndermişti. Ancak kısa bir süre önce yaz-
dığı «Rüzgâr eken, fırtına biçer» başlıklı yazıyı ve

Demirel'le yaptığı telefon konuşmasını acı acı anımsamadan da edemedi.

Günlerin çok hareketli geçmesi Abdi İpekçi'nin bütün programını altüst etmişti. Çünkü böyle günlerde gazeteden ayrılamıyor, sürekli haberlerin başında durması gerekiyordu. Onun titizliği gazetenin daha güzel ve hatasız çıkmasına neden oluyordu. Ancak sakınan göze çöp batar misali, o günlerde Durum'da büyük bir hata oldu. Yazının düzeltilmesi yapılırken yeniden dizilen bir paragraf konmaya unutulmuştu. Yazının tüm anlamı bozuluyor ve hiçbir şey anlaşılamıyordu. Sabahın erken saatlerinden itibaren okuyucular telefon yağıdırıyorlardı. Durumu öğrenince çok canı sıkıldı. Gerçekten de yazıdan hiçbir anlam çıkarılamıyordu. Başyazıda böyle bir hata affedilemezdi. Kimdi bu hatayı yapan? Hemen Turhan Aytul'la Hasan Pulur'u çağırdı.

«— Turhan, Pulur nedir bu durum'daki hata?»

İkisi de sabahtan beri gelen telefonlardan hatayı görmüşler, nedenini de araştırmışlardı. Hasan Pulur sakın sakın anlattı. Ama Abdi İpekçi öylesine kızmıştı ki, söylenenleri dinlemiyordu:

«— Benim yazımda bu hata yapılırsa kimbilir öteki yazılarda neler yapılıyor.»

Burada söze Turhan Aytul girdi:

«— Abdi Bey, ben sayfayı bağlayan sekreter arkadaşla da konuştum. Birinci kalıpta bir yanlışlık yok. Tashih toplanırken paragraf atılmış, düzgün olanın konması ise pikajör tarafından unutulmuş. Hata tamamen pikajörün dikkatsizliğinden kaynaklanıyor ve binde bir olabilecek bir yanlış.»

«— Canım, böyle yanlış olur mu? Yazıdan hiçbir şey anlaşılmıyor. Dikkat edilse bu hata kesinlikle olmaz.»

«— Abdi Bey hiç dikkat edilmez olur mu? En çok sizin yazınıza dikkat ediliyor. Çünkü Durum bizim için Kur'anı Kerim gibidir.»

«— Tövbe.. Tövbe.. Hadi canım sende, bırak palavrayı.»

Öfkesi çok kısa sürede geçen İpekçi kimseye ceza verilmesinden yana olmaz, hele işten çıkarılma cezasına hiçbir zaman izin vermezdi. Bu olay da unutuldu gitti ve çok büyük bir hata yapan pikajörün sadece kulağı bükülmekle yetinildi.

DEMİREL ABD'YE KAFA TUTMAYA HAZIRLANIYOR

Haziran içinde olayların birbirini kovaladığı, artık can ve mal güvenliğinin sağlanamadığı Türkiye'de Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil beklenmedik bir çıkış yaptı ve ambargonun kalkmaması halinde gerekli tedbirleri alacaklarını söyledi. Dışişleri Bakanı'nın bu çıkışı bir diplomatik tavır mıydı, yoksa MC gerçekten de bir önlem alacak mıydı? Herkesin aklındaki soru buydu. Ama hükümetin kesin kararlı olduğu, iki gün sonra Amerika'ya karşı alınacak önlemleri Bakanlar Kurulu'nun görüşmeye başlamasıyla anlaşılıyordu. 15 Haziran günkü kabine toplantısından sonra bir açıklama yapılmadı. Abdi İpekçi, hükümetin bazı kararlar aldığından emindi. Bunu sökmesi için Ankara büroyu çok sıkıştırdı ama sonuç çıkmadı.

Çeşitli çevrelerde Demirel'in ABD üslerine el koymaya hazırlandığı yolunda söylentiler yaygınlaşıyordu. Başbakan'ın yakınlarına «Ecevit Kıbrıs'a çıkarak tarihe geçti, ben de üslere el koyarak tarihe

geçeceğim.» dediği söyleniyordu. Yıllar sonra bile ne Demirel ne de yakınları tarafından doğrulanan bu söylentiler o günlerde ağızdan ağıza dolaşıp duruyordu. Genel yönetmen bu olasılığa inanmıyor ama üsler konusunda hükümetin birtakım ciddi önlemler alacağından emindi.

17 Haziran günü Abdi İpekçi'nin tahminlerinin doğrultusunda bir hükümet kararı açıklandı. ABD'ye üslerin durumu için 30 gün süre verildi. Yapılan açıklamada da «Türk hükümeti ortak savunma, tesis ve faaliyetlerinin tabi olacağı yeni ilke ve şartları Amerika ile müzakereye karar verdi,» denildi.

Demirel'in Amerika'ya kafa tuttuğu günlerde olaylar da giderek tırmanıyordu. Yurt gezisine çıkan Ecevit'e Gerede'de saldırı düzenlenirken, Türkiye Diyarbakır'da taşlanarak konuşturulmuyordu. Olaylar Meclis'e getiriliyor ve görüşmeler sırasında sert tartışmalar çıkıyordu. Sonuç tam bir hiçti. Anarşi bir çığ gibi tüm yurdu kaplıyordu.

Amerikan yönetimi Türk hükümetinin tutumu yüzünden girişimlerini hızlandırdı ancak Temsilciler Meclisi ile Senato'dan olumlu bir karar çıkarmayı başaramıyordu. Başkan Ford'un da son girişimleri sonuç vermeyince hükümet açıkladığı tarihin dolmasını bekleyerek 25 Temmuz günü şu açıklamayı yaptı:

«Bu sabahtan itibaren Türkiye'deki bütün Türk-Amerikan ortak savunma tesislerinin faaliyeti durdurulmuş, bu tesislerin Türk Silahlı Kuvvetleri'nin tam kontrol ve denetimine devredilmesi kararlaştırılmıştır.»

Karar kapsamına sadece NATO görevi devam edecek olan İncirlik Üssü girmiyordu.

Hükümetin bu açıklaması üzerine Amerika üs-
lerdeki tüm çalışmalarını durdurdu.

Abdi İpekçi «Bu kararda 'Hayır' var» başlıklı Du-
rum yazısında şu yorumu getiriyordu:

*«Amerikan Kongresi'nin kararı bir bakıma
hayırlı olmuştur. Türkiye, bu karar sayesinde suni
ve aldatıcı dostluk hayallerinden kurtulup, daha
gerçekçi bir dış politikaya yönelebilecektir.»*

2 Temmuz'da üslerin Türk komutanlara devir
teslimi tamamlandı.. Söylentiler gerçekleşmiş ve De-
mirel Amerikan üslerine el koymuştu. Artık Demirel
de üslere çıkan Başbakan olarak tarihteki yerini
alacaktı. Ama bunun somut yararı neydi? Türkiye'
ye ne getirecekti? Ülke hiç kuşkusuz sıkıntılı gün-
lere gebeydi.

1975 Eylülü'ne gelindiğinde ara seçim heyecanı
Türkiye'nin gündemine gırıyordu. Ecevit'in seçim
gezisi olaylı başladı. Elazığ'da CHP Genel Başka-
nı'nın otobüsü Ülkücü Komandolar tarafından sal-
dırya uğradı ve taşlandı. CHP'lilerle komandolar
arasında çıkan çatışma önlenemeyince, vali ordudan
yardım istemek zorunda kaldı. Askerin müdahalesi
ile olaylar yatıştırıldı ancak sonuç acıydı: 4'ü ağır 50
yaralı.

Ecevit'in gezisi irili ufaklı olaylarla hareketli ge-
çiyor, halkın büyük ilgisini çekiyordu. Üstelik, CHP
Genel Başkanı yer yer hem Ülkücülerin hem de ey-
lemci sol militanların saldırısına uğruyordu.

Ara seçimler bu kargaşa içinde yapıldı. CHP ile
AP olaylarını artırdı ancak en yüksek oyu Ecevit'
in muhalefetteki partisi aldı. Milletvekili ve senatör
savısı bakımından ise AP daha kârlıydı. AP 27 Se-

natör, 5 milletvekilliği, CHP 25 Senatör, 1 milletvekilliği, MSP ise sadece 2 Senatörlük kazanmıştı.

Gerek Ecevit, gerekse Demirel seçim sonuçlarını değerlendirirken partilerinin kazançlı çıktığını öne sürdüler. Milliyet'in genel yönetmeni hemen Ankara'ya uçarak liderlerle seçim sonrası geleneksel söyleşilerini yaptı ve gazetede yayınladı. Ne Ecevit, ne Demirel ne de ötekiler yeni bir şey söylemediler. Ufukta MC'nin değişeceğine dair bir belirti yoktu.

ERMENİ CİNAYETLERİ

İçerde yaşanan acılar yetmiyormuş gibi, Viyana ve Paris'ten gelen iki haber ülkede şok yaratıyordu. 22 Ekim Çarşamba günü, Viyana Büyükelçiliğimize elini kolunu sallayarak giren üç Ermeni militan, görevlileri enterne edip Büyükelçi Daniş Tunalıgil'i makamında kurşun yağmuruna tutarak şehit ediyorlar ve yine ellerini kollarını sallayarak ortadan kayboluyorlardı.

Bu korkunç olayın şoku geçmeden ikinci felâketin haberi geliyordu. İki gün sonra bu kez de Paris'te İsmail Erez yine Ermeni militanlarca pusuya düşürölüp öldürölüyordu.

Arka arkaya gerçekleştirilen cinayetler ülkede büyük bir moral bozukluğu meydana getirmişti. Hükümet olayı kınıyor ve bu canice saldırıların bir gün mutlaka karşılığını bulacağını söylüyordu. Nasıl bulacaktı karşılığını? Büyükelçiliklerimizde en ufak bir önlem bile yoktu.

Tamamen amatör ve acemi militanlar tarafından işlenen bu cinayetler istihbarat eksikliği, hatta yokluğu nedeniyle yıllarca önlenemeyecekti. Türk

milleti bu acı haberleri sık sık duyacak ve hükümetler tarafından da aynı sözlerle karşılık verildiğini yaşayacaktı.

Yıllar önce ilk Ermeni cinayetinden sonra olayın üstüne giden Abdi İpekçi'nin uyarılarının önemi şimdi ortaya çıkıyordu. Bu korkunç olayların olacağını sanki biliyormuşcasına acı duyuyordu Abdi İpekçi. Oysa ilk olaydan sonra önlem alınsaydı ve olaylara ciddi şekilde eğilinseydi Türk ulusu bugün bu acıları çekmezdi. Ama o zamanki yazılarına kulak veren olmamıştı. Yazı yazmak için daktilosunun başına oturduğu zaman kızgınlığından, duyduğu isyan duygusundan sıyrılmaya çalıştı. Facia ne kadar büyük olursa olsun soğukkanlılığı elden bırakmamak gerektiğine inanıyordu. Abdi İpekçi'ye göre sorumlu bir gazeteci özellikle böyle anlarda akılcı öneriler yapmalı, kesinlikle kışkırtıcı olmamalıydı. O gün «Barbar kimmiş?» başlıklı başyazısında şunları yazıyordu:

«Masum insanları tuzağa düşürüp kahpece öldürenlere barbarlık sıfatı yakışır. Bizi oyuna getirmek istiyorlar. Bu oyuna gelmeyelim.»

CİNAYET... CİNAYET...

Üniversitelerin açılmasıyla birlikte öldürme olayları birden hızlanıverdi. Yüksek okullar artık anarşi yuvaları haline gelmişti. Anne-babalar çocukları eve dönene kadar yürek çarpıntısı çeker olmuşlardı. 3 Kasım'da Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü açıldığı gün iki grup arasında çatışma çıktı, bir öğrenci öldürüldü. Polis elli beş kişiyi gözaltına aldı. İki gün sonra İstanbul Teknik Üniversitesi'nde çıkan ça-

tışmada da üçü ağır sekiz öğrenci yaralandı, üniversite açıldıktan iki gün sonra kapatıldı. Yaralılardan biri kaldırıldığı hastanede öldü.

Bir gün sonra İstanbul Devlet Mimarlık Mühendislik Akademisi süresiz tatil edildi. 21 Kasım'da Beyazıt'ta çıkan çatışmada sağ eğilimli bir öğrenci yaşamını yitirdi. 1 Aralık'ta Şişli'de pusuya düşürülen iki genç kurşunlandı. Cinayetleri protesto etmek için solcu öğrenciler Beyazıt'tan yürüyüşe geçtiler, ancak Eminönü'nde önleri polis tarafından kesilince kıyamet koptu ve silahlı çatışma başladı. 3 Aralık'ta ise öldürülen öğrencilerin Kocamustafapaşa'da yapılan cenaze töreninde büyük olaylar çıktı. Ölen Cezmi Yılmaz'ın babası oğlunun tabutunu arkadaşlarına vermek istemedi. Öğrenciler almak için direndiler. Bunun üzerine polis müdahale etti ve bir anda ortalık cehenneme döndü. Saatlerce süren bir sokak savaşı yapıldı. Olaylarda bir polis, bir gazeteci ve yirmi iki öğrenci yaralandı..

Öğrenci cinayetleri sürerken olaylar işçi kesimine de sıçradı. 10 Aralık'ta Tarih'te olaylar çıktı, otuz işçi yaralandı.

Artık iş çığrından çıkmıştı. Abdi İpekçi'nin dediği gibi, gerginleştirilen ortamın getirdiği çılgınlık MC hükümetini de kemirmeye başlamıştı. Bu arada Meclis kendine hâlâ bir başkan seçememiş ve çalışmaya başlayamamıştı. Oturumlarda sert tartışmalar çıkıyor ve oylamalardan bir sonuç alınamıyordu. Yıllardan beri sürdürülen centilmen anlaşmasına AP uymuyor ve Meclis'te en çok sandalyeye sahip partiden Meclis Başkanı seçilme geleneği yürümüyordu.

Abdi İpekçi «Ala Demirel» başlıklı yazılar yazıyor ve MC liderini sert şekilde eleştiriyordu. 24 Ara-

lık'ta çaresiz kalan AP ve Demirel centilmen anlaşmasına uymaya razı oluyordu. Bunun üzerine CHP adayı Kemal Güven ilk oturumda Meclis Başkanı seçildi.

SUÇLAMALAR

Abdi İpekçi üye olarak girdiği Uluslararası Basın Enstitüsü'nün ikinci başkanlığına kadar yükselmişti. Aslında bu Türkiye için sevindirici bir olaydı. Ünlü gazeteci yaptıklarıyla hiçbir zaman övünmez, sürekli yapamadıklarını dile getirir ve bunları bir gün yapacağını söylerdi.

Hem sağ, hem sol kesim onu suçlar olmuştu. Öylesine güçlü bir kişiliği vardı ki, eğildiği her konu hükümetler tarafından ciddiyetle ele alınıyordu. Artık Abdi İpekçi'nin Ankara'da ayrı bir ağırlığı vardı. En yakın çalışma arkadaşlarından Turhan Aytul yıllar önce ona, «Sen artık çok büyüdün Abdi İpekçi. Politikaya soyunacaksın. Orada da çok yüksek yerlere geleceksin, sana basın dar geliyor» demişti.

Abdi İpekçi bunu şiddetle reddetmiş ve «Ben gazeteci olarak kalacağım. Bunu kafana iyice koy» yanıtını vermişti. O gün iki arkadaş iddiaya tutuşmuşlardı.

Yalnız kaldıkları bir gün Turhan Aytul'a iddialarını hatırlattı:

«— Gördün mü Turhan, sen yanıldın. Bak, yıllar geçmesine rağmen politikaya girmedim.»

«— Evet, yanıldım ama henüz iddiayı kaybettiğimi sanmıyorum, çünkü sen o kadar büyüdün ki, politikaya artık sadece Başbakan olarak filan girer-

sin. Milletvekilliği, bakanlık senin çok gerinde kaldı.»

«— O zaman iddiamız bunun için de sürsün. Ben gazeteci olarak kalmakta devam edeceğim.»

Gerçekten de Abdi İpekçi tüm ısrarlara rağmen gazetecilikten ayrılıp politikaya atılmayı kabul etmedi. Bizzat Ecevit tarafından yapılan milletvekilliği tekliflerini bile kendi kibarlığı içinde reddedip gazeteciliği tercih etti. CHP Genel Başkanı yıllar sonra «Abdi İpekçi'ye pek çok defa teklif ettik. Gelin aramıza katılın ve bize katkıda bulunun dedik. Ama her defasında bu teklifimizi kibarca geri çevirdi. Gazetecilik onun için her şeyin üstündeydi ve bunu kaybetmeyi bir an bile düşünmedi.» diye anlatıyordu.

Zaman zaman ünlü olmaktan da sıkılıyordu. Çünkü gönlünce hareket edemiyor, yeteneğinin ona sağlayacağı olanaklardan yararlanamıyordu. Zamanı yoktu. Her dakikasını gazeteye veriyor ve artı bir şey üretemiyordu. Bu da sadece gazeteden aldığı para ile yaşamını sürdürmek zorunda bırakıyordu onu. Konumu nedeniyle para işleriyle uğraşamıyor, hele kendi çıkarlarını dile getiremiyor. Örneğin Ercüment Karacan ile çok yakın dost olması, kendi maaşının arttırılması işini konuşmasına engel oluyordu.

Dikili ağacı yoktu. Hâlâ babasından kalma katta oturuyordu. Bir kenara beş kuruş koyamamıştı. Çocukların biri Paris'te, öteki İngiltere'de okuyor, onlara da rahat bir ortam sağlayamıyordu. Aldığı, geçimine yetmiyor, sürekli gazeteye borçlanıyordu. Bu durum zaman zaman canını sıkıyordu ama derdini açacak kimsesi de yoktu. Maaşından eline para kalmıyordu. Çünkü çocuklarının paraları gönderiliyor,

evin giderleri için para ayrılıyor ve maaşı bitiyordu. Ayın beşinde, onunda parasız kalıyordu. O zaman Nurettin Demirkol'a telefon ediyor, kendisine para göndermesini söylüyordu. Müessese müdürü zarfın içine koydurduğu parayı kendisi getiriyordu:

«— Abdi'cim canını sıkma, ne zaman, ne kadar istersen bana haber ver, ben kendim getiririm.»

Gerçekten de para istemesi bile sorun oluyordu. Ayın beşinde, onunda para aldığının gazetede duyulmasını istemiyordu. Çektiği paralar zaten borcuna yazılıyordu. Hesaplatmamıştı ama borcu tazminatını filan çoktan aşmıştı. Oysa herkes onu çok zengin zannediyordu. İyi ve varlıklı bir ailedendi. Ancak kimse babasının öldükten sonra Nişantaşı'nda bir kattan başka mal bırakmadığına inanmıyordu.

Gazeteye almak istediği bazı gazetecilerle konuşurken para sorununa sıra gelince şaşırıp kalıyordu. Çünkü çoğu, Milliyet'e gelmek için kendi aldığından fazla para istiyorlardı. Onlara «Yahu, ben bu kadar para almıyorum. Bunu Ercüment Bey'e nasıl teklif ederim.» diyordu. Babı Âli'de hiçbir patron ona teklifte bulunmayı düşünmüyordu. Nedeni, Abdi İpekçi adı Milliyet'le tam olarak bütünleşmişti. Kimse bu iki adı ayrı ayrı düşünemiyordu.

Ne acıdır ki Türkiye'nin yetiştirdiği en büyük gazetecilerden biri olan Abdi İpekçi öldürüldüğü zaman, yaratıp ellerinde büyüttüğü Milliyet'e borçlu çıkmıştı.

YENİ OTOMOBİL

Bütün ciddiyetinin ve ağırlığının yanında Abdi İpekçi'nin çocuksu yanları da çoktu. Otomobil kullan-

masını, direksiyon başındayken müzik dinlemesini çok severdi. Otomobiline bir çocuk kadar düşküdü. Ancak zamanı olmadığı için bakamıyordu. İlk arabası bir Wolkswagen'di, sonra onu 'satıp Renault aldı. Ama hep bir Avrupa arabası olsun isterdi. Bunu zaman zaman yakın arkadaşlarına da laf arasında söylerdi. Parası olmadığı için bu isteğini gerçekleştiremiyordu. Bir gün Ercüment Karacan araba konusunu açtı:

«— Yahu Abdi, sana doğru dürüst bir araba alalım. Bir de şoför verelim.»

«— Şoför istemem Ercüment. Çünkü ben otomobil kullanmaktan hoşlanıyorum. Beni dinlendiriyor.»

«— Tamam, ben Nurettin'e söyleyeyim de sana Avrupa'dan doğru dürüst bir araba getirtsinler. BMW filan.»

«— Teşekkür ederim Ercüment ama benim arabaya verecek kadar param yok.»

«— Canım, kolay. Hallederler.»

Hemen ertesi günü Almanya'ya iki kapılı bir küçük BMW ısmarlandı. Nurettin Demirkol nasıl bir araba istediğini sorduğunda Abdi İpekçi çok gösterişli bir şey olmamasını tenbih etti.

Bir ay kadar sonraydı, bir gün Nurettin Demirkol Abdi İpekçi'nin odaşına girdi, elinde bir anahatar sallıyordu:

«— İşte Abdi'cim araban geldi. Güle güle kullan.»

«— Sahi mi söylüyorsun. Nerede?»

«— Aşağıda, kapının önünde. Gel, bak istersen.»

«— Yahu Nurettin, ayıp olmaz mı?»

«— Canım, ne ayıp olacak. Hadi, gel beraber bakalım.»

Birlikte indiler. Abdi İpekçi çocuklar gibi sevinmişti. Mavi metalik 2002 BMW'yi bir süre seyretti. Çok beğenmişti. Kapısını açtı oturdu, direksiyonu tuttu, arabanın içini inceledi.

«— Bana bak Nurettin, doğru söyle, ben yakıştım mı? Bilmiyorum ki, benim yaşımda bir insan BMW kullanır mı? Ne diyorsun?»

«— Çok güzel oldu Abdi'cim. Sen arabana, araban da sana çok yakıştı. Güle güle kullan.»

«— Peki, bunun parası ne kadar? Nasıl ödeyeceğim?»

«— Yahu Abdi, sen güle güle kullanmana bak. Gerisine karışma.»

Odasına dönünce hemen karısını aradı ve arabanın geldiğini müjdeledi. Hayatında ilk defa istediği gibi bir otomobili oluyordu. İçini bir sevinç kaplamıştı.

İŞLER KÖTÜYE GİDİYOR

1976 Nisan'ına gelindiğinde ülke tam bir barut fıçısına dönmüştü. İktidarın sadece AP kanadı devletle ilgileniyordu. MHP ile MSP iktidar olmanın verdiği avantajı düşünmekten başka bir şey yapmıyorlardı. Her iki parti de bir daha bu fırsatı bulamayız diye sürekli kâdrolaşıyorlardı. Kendilerine bağlı bakanlıkların kilit noktalarına militanlarını yerleştiriyorlar, uzanabildikleri, AP'ye bağlı bakanlıklara da adam sokmak için akıl almaz yollar deniyorlardı. Başbakan bu konuda uyarılıyor ancak pek önemsemiyor görünüyordu.

Ankara, İstanbul ve İzmir'deki fakültelerde her gün olaylar çıkıyor ve öğrenciler ölüyordu. 18 Nisan'

da Ecevit bir açıklama yaparak, «Şiddete karşı AP ile işbirliğine hazırız,» dedi. Ancak AP Genel İdare Kurulu bu işbirliği teklifini kabul etmedi.

Abdi İpekçi 23 Nisan yazısında şöyle diyordu:

«Bugün 23 Nisan neşe dolamıyor insan.»

Birkaç gün sonra Başbakan Süleyman Demirel ile yaptığı konuşmada, başbakanı anarşi ve rejim konusunda çok sıkıştırıyordu. AP Genel Başkanı sonunda görüşlerini şöyle özetliyordu:

«— Anarşik olaylarda durum şudur: Adam diyor ki, ben bu rejimi yıkıp, yerine Mao düzenini getireceğim. Bunun karşısında ben de sana bu rejimi yıktırtmayacağım diyenler var. Karşısında faşizmi getireceğiz diye bir şey yok.»

IPI TOPLANTISI

IPI'nın Philadelphia'daki yıllık toplantısına gitmeden bir gün önce gazeteden erken çıktı ve eve gitti. O akşamı karısıyla birlikte geçirmek istiyordu. Eve geldiği zaman üstünü başını değiştirir ve sallanan iskemlesine oturup müzik dinlerdi. Sibel İpekçi onun bu huyunu bildiği için çok sessiz hareket eder, onun ancak böyle dinlendiğini bilirdi. Evde içki içmekten hiç hoşlanmazdı. Müzik dinlerken ya gözlerini kapatıp oturur ya da gazete veya bir kitabı karıştırırdı.

O gece karısıyla başbaşa oturdu. Ertesi gün de Amerika'ya uçtu. IPI toplantısı bittikten sonra New York'a Altın Kılıç'a geçti.

Amerika'daki son gününü hemen her gezisinde olduğu gibi alış verişe ayırdı. Altın Kılıç'la çar-

şıya çıktılar. Karısı mavi, parlak düğmeli bir ceket ısmarlamıştı. Zaten zor beğenen insan olduğu ve isteneni de harfiyen yerine getirmek titizliği nedeniyle Abdi İpekçi'nin alış veriş yapması tam bir olaydı.

Başladılar Sibel İpekçi'nin siparişini aramaya. Ama o isteğe uygun bir ceket bulmak olanaksızdı. Ya daha açığı, ya da daha koyusu vardı. Renk tutsa bile düğmeleri parlak olmuyordu. Sabahtan akşama kadar aradılar, girip çıkmadıkları dükkân kalmadı. Sonunda ikiye ayrıldılar, biri bir kaldırımda öteki karşı kaldırımda yürüyor ve sırayla mağazalara girerek bakıyorlardı. Karşıdan birbirlerine işaret veriyorlardı. Artık dükkânların kapanmasına pek az kala, girdikleri bir dükkânda aradıklarına az çok uyan bir cekete rastladılar. Altemur Kılıç sevinç içinde Abdi İpekçi'ye bağırdı:

«— Tamam Abdi, başardık. Bak, tam Sibel'in isteğine uygun bir ceket bulduk. Bunu hemen alalım.»

«— Ama Altemur, rengi tam Sibel'in istediği gibi değil galiba. Acaba o başta gördüğümüz cekete bir daha mı baksak, ne dersin?»

«— Bana bak Abdi, vallahi de, billahi de seni döverim. Alacaksan al şu ceketi, dükkânlar kapanacak.»

«— Peki, peki kızma, alalım.»

Abdi İpekçi gerçekten de çok zor beğenen bir insandı. Uzun süre karar veremez, bir şey almak için saatlerce dolaşıp dururdu. Bir gün Londra'da sabahtan akşama kadar gömlek satın almak için dolaşmış, ancak beğenememiş ve otele eli boş dönmüştü.

HOLDİNG KURULUYOR

Amerika'dan döner dönmez Abdi İpekçi kendini yine tatsız tuzsuz olayların içinde buluverdi. Çatışmalar, cinayetler, vurmalar kırmalar, partilerin kısır çekişmeleri... Türkiye'de değişen bir şey yoktu.

Bir gün Ercüment Bey çağırdı ve bir holding kurmaya karar verdiğini söyledi.

«— Nurettin'le sana da bu holdingten hisse vermek istiyorum. Eski Milliyet hisselerini holdinge aktaralım.»

On bir hisse Abdi İpekçi'ye, on hisse de Nurettin Demirkol'a verildi. Bunlar azınlık hisseleriydi. Satılması söz konusu değildi. Bir tür sembolik hisselerdi.

İşte Abdi İpekçi'nin hissedarlığı da buydu. Oysa onun gazeteye ortak olduğu ve patron sayılacağı söylenirdi. Bu yüzden de yıllar önce sendikadan çıkarılmak istenmiş, patron düzeyine gelen bir insanın işçi sendikasında kalamayacağı öne sürülmüştü. Milliyet'i yaratan genel yönetmenin patronluk efsanesi sadece 5500 liralık bir hisseydi.

TRAFİK ANARŞİSİ

Yaz aylarında trafik kazaları Türkiye'de gözle görülür bir yükselme gösteriyordu. Karayollarında yazla birlikte araç sayısı çoğalıyor, kurallara uyulmadığı için kazalar artıyordu. Trafik ekiplerinin olanakları sınırlı olduğu için yeterli denetim yapılamıyordu. Bu da kazaların yükselmesine neden oluyordu.

Abdi İpekçi uzun zamandan beri kafasındaki bir

planı bir gün aniden uygulamaya karar verdi. Genellikle yapmak istediğini aniden başlatırdı. Bu, gazetede hoş karşılanmaz, homurtulara neden olurdu ama sonunda iş başarılınca herkes sevinirdi. Abdi İpekçi'nin bir taktiği idi bu.

Yine öyle oldu. 5 Temmuz günü «Trafik anarşisi» diye bir kampanya başlatmak istediğini söyledi ve «Hemen hazırlık yapalım» dedi.

Herkes şaşırmişti. «Aman efendim, bugün değil de yarın başlasak. Hiçbir hazırlığımız yok, fiyaskoyla sonuçlanmasın kampanya» dendiye de genel yönetime anlatmak mümkün olmadı. Ünlü gazeteci nuh diyor, peygamber demiyordu. Kısa sürede hazırlık yapılmasına rağmen kampanya çok başarılı başladı ve sürdürüldü. Bu, Abdi İpekçi'nin her zamanki yöntemi idi; karar ver ve uygula...

Gazetenin istihbaratında çalışan muhabirler öylesine ilginç manzaralar yakalıyorlardı ki, trafik faciası her yönüyle gözler önüne seriliyordu. Yanlış sollayan trafik araçlarından tutun da, kentin göbeğinde plakasız dolaşan ve trafik suçu işleyen minibüse kadar yüzlerce fotoğraf geliyordu genel yönetmenin önüne. Abdi İpekçi bunlardan en çarpıcı olanları titizlikle seçiyor ve gazetede yayınlıyordu. Ayrıca her gün tüm yurttaki meydana gelen kazalarda ölen ve yaralananların sayısını gösteren tablolar birinci sayfadan veriliyordu. Kampanya çok etkili oluyordu. Hükümet yayınlar üzerine bir trafik yasası hazırlatmaya karar verdi ve çalışmalara girişildi.

EGLENMEYE DOYAMAYAN GAZETECİ

Ünlü gazeteci yoğun bir çalışma içindeydi. İstan-

bul'da gazeteyi yönetme ve yazı yazmanın yanında, siyasi yönden bunalımlı günlerde hemen atlayıp Ankara'ya gidiyor, liderlerle görüşmeler yapıyordu. Günlük yazılarını da aksatmıyordu. Ankara'da işi biter bitmez İstanbul'a dönüyor, yeniden gazetedeki işlerine gömülüyordu.

Zaman zaman şu tür eleştirilere de uğruyordu:

«Her işi kendi yapıyor. Ankara büroya bir not bile yazdırmıyor. Artık ünlü bir gazeteci oldu. Her sayfaya kendi yetişmesi gereksiz. Sadece başyazılarını yazıp, öteki işleri arkadaşlarına yaptırsın.»

Bunlar kulağına geliyor ve onu üzüyordu. Onun bütün çabası iyi bir gazete verebilmektir. Kendi yetişebildiği kadar yetismeyi amaçlıyordu. Bu tip eleştiriyi yapanlara, kendi yaptıklarını istediği ölçüde yapabilecek kimse olmadığını söylüyor ve tartışmaya girmek istemiyordu.

Gazetede böylesine delice çalışan Abdi İpekçi geceleri de delice eğlenen bir insandı. Gece kulüplerine gidiyor ve sabahlara kadar dans etmek istiyordu. Karısı ve arkadaşları ona ayak uydurmakta zorluk çekiyorlardı.

Arkadaş grubu arasında hem şöhreti, hem terbiyesi ve alçak gönüllülüğü nedeniyle çok sevilir ve kimse tarafından kırılmak istenmezdi. O da bunu hiçbir zaman istismar etmezdi. Ancak gece eğlenmeye çıkanlar Abdi'ye ayak uydurmak zorunda kalırlardı. Çünkü hiçbir konuda kimseyi rahatsız etmemek için özen gösteren Abdi İpekçi, gecenin uzaması için herkese ısrar ederdi.

«Ne olur, benim hatırum için bir başka yere gidelim, biraz daha eğlenelim.»

Ve Abdi İpekçi'yi kimse kıramadığı için, gece sabaha kadar uzardı

Aynı İpekçi ertesi gün saat on bir, on iki sularında Milliyet'in kapısından bambaşka bir insan olarak girer ve çılgınca çalışmasına başlardı. Günün olaylarını toplantıda alır ve gazeteyi bitirdikten sonra başyazısını yazmak için daktilosuna kapanırdı.

Hiçbir olayda gazeteciliğini kullanmazdı. Arkadaşları ile bir yere gidecekleri zaman yer ayırtmasını istediklerinde «Benim tanıdığım yok, siz ayırtın» derdi. Birkaç kez isim vermediği için çok gerilerde kalmışlardı. Bir gün yine bir yere gideceklerdi. Yer ayırtma yüzünden Engin Arman'la tartıştılar.

«— Benim tanıdığım yok, senin vardır, sen ayırt.»

«— Tamam Abdi, ben ayırtırım, sen hiç merak etme.»

Engin Arman artık işin kolayını bulmuştu. Abdi İpekçi olarak telefon ediyor ve yer ayırmalarını rica ediyordu. Tabii en iyi yer ünlü gazeteci için ayrılıyordu. Bir keresinde gittikleri yerin sahibi kapıda «Buyurun Abdi Bey, hoşgeldiniz» diye karşılayınca Engin Arman'ın çevirdiği numarayı anlamıştı. Masaya oturduklarında Engin Arman'a alttan ayak ucuyla tekme atmaya başladı.

«— Benim adımla niye kullanıyorsun. Bir daha kullanmayacaksın yoksa karışmam, anladın mı?»

«— Vurma be.. Yahu, ne var sanki bunda. Ne adamsın.. Ben Abdi İpekçi diye konuştum, bak en güzel yeri ayırmışlar adamlar. Yoksa en arkada kalacaktık.»

«İstemiyorum, bir daha benim adımla kullanırsan canına okurum.»

«Peki peki... Vurma ulan, tamam dedik işte.. Kullanmıyacağım.. Söz..»

GENEL DİRENİŞ

Tırmanan anarşi ve Devlet Güvenlik Mahkemeleri Yasa Tasarısı'nın gündeme gelmesiyle' politik hava daha da gerginleşti. Tüm demokratik kuruluşlar DGM yasasına karşı çıkıyorlardı.

Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu 16 Eylül günü düzenlediği basın toplantısında Devlet Güvenlik Mahkemeleri Yasası'nı protesto etmek amacıyla tüm ülkede genel yas' ilân etti. Bunun üzerine DİSK'e bağlı sendikalar öğle saatlerinden itibaren işi bırakmaya başladılar. İş bırakma eylemi öylesine hızlı yayıldı ki, özellikle maden, ilaç, tekstil, kimya ve gıda iş kollarındaki fabrikalarda, Aliğa, İpraş rafinerilerinde üretim durdu. Birçok kentte belediye hizmetleri bırakıldı. Yaşam bir anda durma noktasına geldi. Hükümet bunun anayasaya aykırı olduğunu ve sorumlular hakkında yasal işlem yapılacağını açıkladı.

Meclis'te ise CHP'nin kararlı engellemesi üzerine yeni yasa çıkarılamadı.

DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler tutuklandı, birçok işyerinde direnişe öncülük ettiği saptanan işçiler yasal hakları verilmeden işten çıkarıldı. Profilo'da işten çıkarılan işçiler nedeniyle başlatılan direnişe müdahale eden polisler işçiler arasında çatışma çıktı. Durum hiç de iyi gitmiyordu.

**M.C. NİN DÜŞÜŞÜ
11 DESTEKLİ
ECEVİT İKTİDARI
VE İPEKÇİ'NİN TUTUMU**

Spor sorumlu müdürü Namık Sevik bir gün Ercüment Karacan'a telefon edip önemli bir konuda konuşmak istediğini söyledi. Ercüment Karacan «Gel Namık, bir işim yok» dedi. Patronun odasına giren Namık Sevik'in canı çok sıkılıyordu.

«— Ne o Namık, suratından düşen bir parça.. Hayrola?»

«— Sağolun Ercüment Bey. Sizinle bir şey konuşmak istiyordum da onun için rahatsız ettim.»

«— Estafurullah.. Otur.. Evet, seni dinliyorum.»

«— Ercüment Bey, açık konuşacağım. Siz gazeteyi satıyor musunuz?»

«— Hayır.. Nereden çıkardın şimdi bunu?»

«— Dün akşam bizim Fecri Ebcioğlu ile Façyo' daydık. Yan masada Mehmet Karamehmet vardı. Bir ara bana 'Namık, ben Milliyet'i 370 milyona' satın alıyorum. Ercüment Karacan'la Londra'da buluşup anlaştık. Sen ne dersin? Alayım mı?' dedi. Ben ne diyeceğimi şaşırdım. Eğer Ercüment Bey 370 milyona satıyorsa kaçırmayıp hemen almasını önerdim. Sonra da lafı değiştirdi. Bu satışa siz razı olmuştunuz ama Abdi İpekçi karşı çıkıyormuş. Ben de 'Tabii karşı çıkar, baba ocağı satılır mı? Neden satın?' dedim.»

Ercüment Karacan gülmeye başladı:

«— Bak Namık, bu dedikoduları hep Selâhat-

tın Beyazıt çıkarıyor. Sen git ona kız. Sonra ben Mehmet Karamehmet adlı adamı hayatımda görmedim ki onunla Londra'da buluşup gazeteyi satayım. Ayrıca Milliyet'i satmak istesem bunu da gizli yapmam için bir neden göremiyorum.»

«— İyi. Bunu sizin ağzınızdan duymak beni sevindirdi. Yalnız satılma söylentileri fazla yayılmaya başladı. Buna bir son vermek lâzım, gazetenin saygınlığı bakımından.»

«— Haklısın. Ama ne yapayım bazı adamlar kendi kendilerine böyle söylentiler çıkarıyorlar. Yine de Abdi ile konuşmam gerekiyor bu konuyu.»

«— Vallahi iyi olur Ercüment Bey.. Çünkü bu tip sorular insanın onuruna dokunuyor.»

Namık Sevik çıktıktan sonra Ercüment Karacan'ın da canı sıkılmıştı. Abdi İpekçi'yi arattı ve işi yoksa gelmesini rica etti. Biraz sonra Genel Yönetmen içeri girdi:

«— Hayrola.. Bir aksilik filan yok ya?»

«— Yok, yok Abdi. Yalnız canımı sıkan bir şey oldu. Biraz önce Namık geldi, akşam bir yerdeymiş. Gazetenin satılacağını söylemişler. Kim çıkarıyor bu söylentileri anlamıyorum.»

«— Evet.. Bugünlerde yine sık sık Sakıp Sabancı'nın satın alacağı söylenmeye başladı. Ben de duyuyorum ama artık aldırmiyorum.»

«— Tamam ama insanın canı sıkılıyor. Bu söylentilerden birtakım adamlar yararlanıp kendilerini gündemde tutuyorlar.»

«— Bence bunların hiç üstünde durmamak gerekir. Önemsersek söylentiler daha ciddiye alınır. Bu nedenle hiç ilgilenmeyelim.»

«— Haklısın Abdi, en iyisi duymamazlıktan gelmek.»

Bu konuşmadan üç dört gün sonra Ercüment Karacan ile Abdi İpekçi Hilton'daki bir kokteylde Sakıp Sabancı'yı gördüler. Yanlarında Feyyaz Berker, Can-İnan Kırâç, Selahattin Beyazıt ve Feyyaz Tokar da vardı. Ercüment Karacan'ın beklediği an gelmişti, hemen lafı gedigine koydu.

«— Sakıp Bey, biliyor musun, geçen hafta içinde sen yine bizim gazeteyi satın almışsın.»

Patronun cümlesini Abdi İpekçi tamamladı:

«— Sahiden Sakıp Bey, gazetecilik yapmaya kararlı mısınız?»

«— Gardaşım kim, nereden çıkarıyorlar bunları anlamadım ki.. Aha Ercüment Beyin yüzü, ben bu gonuyu gendisiyle bi kere bile gonuşmadım. Herke-se dedigodu lâzım. Benim gazetecilikle filan alakam yok.»

Ercüment Karacan söylentilerin kökünü kazımak için gülerek sözlerini sürdürdü:

«— Zaten Sakıp Bey, sen almadığın zaman da sağolsun hemen Selahattin Beyazıt alıyor.»

Konuşma gruptakilerin kahkahaları ile sona erdi. Bundan sonra bir süre Milliyet'in satılacağına dair dedikodular kesildi. Yalnız bir gün Ayhan Şahenk adlı bir iş adamı Ercüment Karacan'ı telefonla aradı:

«— Ercüment Bey, sizinle bir kokteylde tanışmıştık. Beni hatırladınız mı?»

«— Evet, hatırladım.»

«— Sizinle müsait olduğunuz bir gün yemek yemek istiyorum.»

İki iş adamı Hilton'da bir öğle yemeği yediler. Yemek boyunca hep havadan sudan konuşuldu ve dostça ayrıldılar. Ancak Milliyet'in patronu durup dururken bu yemek yeme olayına akıl erdiremedi.

Hatta, 'Acaba bu adam bir şey söylemek istiyordu da söyleyemedi mi' diye geçirdi aklından.

Hemen o akşam arkadaşlarına kafasına takılan bu soruyu sordu:

«— Yahu, bugün Ayhan Şahenk benimle yemek yedi. İki saat havadan sudan konuştuk. Ama anlayamadım, hiç tanımadığım adam benimle bir konusuyorsa neden iki saat yemek yesin?»

Ercüment Karacan'ın arkadaşlarından biri dayanamadı ve güldü:

«— Anlamadın mı?.. O adam sana Milliyet'i satın almak için teklif yapacaktı, ancak satmazsın diye cesaret edip konuyu açamadı.»

«— Yapma.. Allah Allah.. Şimdi anlaşıldı. Tevekkeli adam durdu durdu Milliyet'i övdü. Ama hiçbir şey söylemedi.»

Ercüment Karacan ertesi gün Hasan Pulur'u çağırdı ve satılma konusundaki gelişmeleri anlattıktan sonra «Hasan, senden ricam, kendi uslubun içinde şunu yazıver. Bir daha da bu adamların ağzı açılmasın. Çünkü bunlar, bu dedikodular işlerine geldikleri için yalanlama yoluna gitmeyip gerçekten böyle bir şey varmış gibi bir hava yaratıyorlar.»

Hasan Pulur bu konuda çok anlamlı bir yazı yazdı ve «Milliyet sadece bir liraya satılır» dedi. Çünkü Milliyet'in o günlerdeki satış fiyatı sadece bir liraydı.

KOMANDO BASKINI

Saldırıları, silahlı çatışmalar ve cinayetler artık olağan hale gelmişti. İlk günler cinayetleri büyüten hatta manşete kadar çıkaran gazeteler şimdilerde

bir günde üçü beşi bulan cinayetleri toplu olarak veriyorlardı. Milliyet her gün ölü ve yaralı sayısını gösteren anarşi tablosu yayınlıyordu.

Bir pazar günüydü... Öğle saatleri... Bir grup Ülkücü komando toplu olarak Milliyet'in önüne gelerek bağırıp çağırmaya başladılar. İçlerinden biri gazetenin önündeki bir otomobilin üzerine çıkarak arkadaşlarına nutuk attı.

«Bu gazete devamlı yalan yazıyor. Hep bize karşı yazıyor. Bunların yazarlarının hepsi komünist ve milliyetçi düşmanı. Bizi onun için suçluyorlar. Ama şunu bilsinler ki, milliyetçiler yaşadıkça bu ülkede marksistlere hayat hakkı yoktur. Son defa ihtar ediyoruz. Yalan yayınlarına devam ederlerse onlara da gereken dersi vereceğiz. Şimdi bu beş para etmez gazetelerini yakacağız.»

Eline aldığı Milliyet'i tutuşturdu ve yakmaya başladı. Aslında çeşitli suçlardan o günlerde aranan, ancak polisin gözü önünde elini kolunu sallaya sallaya dolaşan Ülkücü liderlerden biri olan Mehmet Gül adlı genci arkadaşları coşku ile alkışlıyorlardı ve bir yandan da var güçleriyle bağırıyorlardı:

«Kahrolsun Milliyet.. Kahrolsun Komünistler..»

O gün gazetede olanlar olayı son derece sakin bir halde pencerelerden izlediler. Abdi İpekçi kimisinin en ufak bir müdahalede bulunmamasını istedi. Bir süre bağırان Ülkücüler sonra hızla dağıldılar. Onların dağılmasından beş dakika sonra polis ekipleri gazetenin önüne geldiler. Olay bittikten sonra gerekli koruma önlemleri alındı. Polislerin aldığı önlemleri pencereden sakin sakin izleyen Abdi İpekçi «Görev yapıyorlar!» dedi.

Olay bir anda tüm yurttan duyulmuştu. Bir saat sonra Ülkücülerin Milliyet Gazetesi'nin önünde

gösteri yaptıkları haberi yerli ve yabancı ajanslar tarafından verildi. Abdi İpekçi, haberin tam bir tarafsızlıkla ve abartılmadan, normal ölçüler içinde verilmesini söyledi. Kendisi ise köşesinde şunları yazdı:

«Bu tip gösterileri önemsemiyoruz. Milliyet olarak bu tür girişimler karşısında sinecek ve susacak bir karakter taşımadığımız için önemsemiyoruz.»

Abdi İpekçi inançlarından ve düşüncelerinden hiçbir zaman ödün vermediğini ve vermeyeceğini yaşamıyla ödeyerek gösterecek kadar yürekli bir insandı. O baskından sonra gazetede ne Ülkücülere karşı aşırı bir düşmanlık ve haberlerde tarafgirlik anlayışı hâkim oldu, ne de olaydan çekinilip Ülkücülerle ilgili haberlerde yumuşak davranıldı. Milliyet taş gibi tutumunu aynen sürdürdü. Polisin almak istediği önlemleri bile gerekli görmedi.

Zaten o günlerde her iki uç da Milliyet'i tehdit ediyordu. Çok etkin bir gazete olması şimşekleri fazlasıyla üstüne çekmesine neden oluyordu. O gün akşam üzerine doğru ve ertesi gün gazeteye binlerce telgraf geldi. Anadolu'nun en ücra köşelerinde yaşayan Milliyet okurları bile, «Sizi daima destekliyoruz» diye sesleniyorlardı. Bu telgraflar Milliyet çalışanları için sonsuz bir güçtü.

OLAYLAR ÜNİVERSİTELERİ AŞIYOR

Anarşi grupları taktiklerini değiştirmişlerdi. Artık eylemlerini sürdürebilmek için üniversitelere gereksinim duymuyorlardı. Hem sağcıların, hem de solcuların örgütlenmeleri tüm yurda yayılmıştı.

Zaten Üniversiteler kapalı olmasına rağmen

anarşinin sürmesi bunun en açık belirtisiydi. Eylem grupları öylesine bölünmüştü ki, polis bile artık çetelerini tutamaz olmuştu. Örgütlerin adlarına göre hangi fraksiyona bağlı olduklarını anlamak herkesin harcı değildi. Bunun uzmanları vardı ve bu kargaşanın içinden ancak onlar çıkabiliyordu.

Örgütler birbirlerine karşı son derece acımasızdılar. Solun iki fraksiyonu birbirlerini pusuya düşürüyor ve öldürüyordu. Yer yer sağcılardan çok birbirleriyle çatışıyorlardı.

Olayların ürkütücü boyutlara ulaştığı bir gün Abdi İpekçi'nin içinden yazı yazmak gelmedi. Değişik bir şey düşündü. Ölen on, on beş öğrencinin kelle fotoğraflarını arşivden buldurttu. Fotoğrafların altına da şunları yazdı:

«Kimi lisenin son sınıfında okuyordu, kimi de üniversitelerde... Hekim olacaklardı, mühendis olacaklardı... Hastaları iyileştirecekler, binalar, makineler, barajlar, köprüler yapacaklardı... Çoğunun yoksul ailesi o günleri bekliyordu... Onlarla gurur duyacaklar, onları okutmak için çektikleri sıkıntıları unutacaklardı.

Olmadı...

Hepsi öldürüldüler...

Lânet olsun bu cinayetleri kışkırtanlara...»

Ne söylense, ne yazılsa kana doymayan namlular susmak bilmiyordu. Abdi İpekçi'nin yalnız bir gazeteci, bir yazar olarak değil, bir baba olarak yürekten lanet okuduğu kişileri, bulup çıkaracak, onlara, akıtılan bu kanların hesabını soracak devlet gücü yoktu. Devlet etkinliğini yitirmiş, olayları ça-

resizlik içinde izlemekten başka bir şey yapamıyordu.

İşte Milliyet'in Genel Yönetmeni'ni esas kahreden büyü. Devletin aciz kalma noktasına gelmesi onu çileden çıkarıyordu. Zaman zaman kendi çocuklarını dışarda okutmaktan bile utanıyordu. Bunu yakın arkadaşlarına açıkça söylüyor, «Biz şanslı ana-babalarız. Çocuğumuzu bu cehennem dışında tutabiliyoruz. Ama tutamayan ana-babaları düşünmek zorundayız. Bu, hepimizin birinci görevi» diyor-du.

ERKEN SEÇİM

MC'nin olayların altından kalkamayacağını Süleyman Demirel de görmeye başlamıştı. Yavaş yavaş yakınlarından başlayarak ülkenin erken seçime gitmesinden başka çare olmadığını söylüyordu:

«— Erken seçim gönlümüzde yatıyor. Ancak biz hükümetiz ve bir koalisyonun lideriyiz. Öteki ortaklarımızı yarı yolda bırakıp seçime gidemeyiz. Seçim önergesini CHP getirsin, biz de destekleyelim.»

Şubat ayında Ecevit bir açıklama yaparak erken seçime her zaman hazır olduklarını söyledi. Demirel de verdiği cevapta konuyu Meclis'e CHP'nin getirmesi gerektiğini söyledi.

Erken seçim olasılığı MSP'yi telaşlandırmıştı. Erbakan, partisinin erimeye başladığını görüyor ve erken seçime gidilmesine karşı çıkıyordu. 22 Mart'ta verdiği demeçte erken seçimi engelleyeceklerini açıkladı. Ancak Erbakan'ın açıklaması, koalisyondan umudunu kesen AP'yi ve Demirel'i etkilemiyor ve ertesi günü seçimlerin 5 Haziran'da yapılması için

Meclis'e önerge veriliyordu. Ve Meclis 5 Haziran'da erken seçim yapılmasını 32 oyla kabul etti.

Erken seçim için yapılan CHP-AP işbirliği bazı umutlar doğmasına neden olurken, Demirel'in bir davranışıyla bütün düşler yıkıldı. Çünkü Demirel MHP'ye seçimde işbirliği önerdi. Ancak MHP buna kesinlikle yanaşmayacağını açıkladı.

Ecevit erken seçim kararının alınmasıyla birlikte yurt gezilerine başladı. Artık var gücüyle seçime asılmaya karar vermişti. Ülkenin ikinci bir MC macerasına tahammülü yoktu. Demirel ise oylarında bir düşme beklemiyordu. Tersine belli bir artış umuyordu. Onun için eski ortaklarını, özellikle MHP'yi kırmak istemiyor ve seçimden sonra bir ikili koalisyon olasılığına karşı önlemlerini alıyordu. AP lideri karşılık görmeyeceğini bile bile, MHP'ye seçim işbirliği önermesinin kaynağında da bu olasılık yatıyordu. Çünkü AP, MSP'den umudunu kesmişti. MHP, AP'ye daha yakın geliyordu.

Yurt gezilerini çok hızlı götüren Ecevit'e hemen her yerde saldırılar yapıyordu. Üstüste gelen saldırılar Ecevit'i çileden çıkarmıştı. Bir konuşmasında «Bunları fitil fitil burunlarından getireceğiz» dedi. CHP Genel Başkanı artık tek başına iktidar bekliyordu. Gerçekten de şanslar ondan yanaydı.

KANLI 1 MAYIS

Erken seçim heyecanı sürerken, ülke çok kanlı ve utanç verici bir olay yaşadı. 1 Mayıs İşçi Bayramı'nda Taksim Alanı'nda DİSK tarafından düzenlenen mitingin bitmesine beş on dakika kala çıkan kargaşada 36 vatandaş ezilerek ölüyordu. Olay yüz-

de yüz provokasyondur. Olaydan hemen sonra saldırının Aydınlik adli terör grubu tarafından düzenlendiği kulaklara fısıldanıyordu. Gerçekten de mitingten günlerce önce Aydınlik grubu, 1 Mayıs toplantısına ve özellikle Moskova yanlısı olduğunu iddia ettiği DİSK'e karşı çıkıyordu. Bu karşı çıkma hükümet ve bazı güçler tarafından kullanılıyordu. Eğer olay çıkarsa bunu solcuların birbirine olan düşmanlığından kaynaklanabileceği söyleniyordu.

1 Mayıs günü herkes bir provokasyon olmaması için elinden geleni yapıyor ve özellikle DİSK son derece dikkatli davranıyordu. Kolları pazubentli görevliler alanda duruma tamamen hâkim görünüyordular ve kargaşalık çıkarmaya meyilli grupları kesinlikle alana sokmuyorlardı. Herkes tedirginlik içindeydi. Ama miting o kadar düzenli ve güzel başladı ki, binlerce insanın üzerindeki tedirginlik ve korku kısa sürede dağıldı, yerini büyük bir coşkuya bıraktı. Taksim'e toplanan binlerce insan MC Hükümetini lânetliyor ve bir daha Türkiye'nin MC'ye teslim edilmemesini haykırıyordu. Toplantının sonlarına geliniyordu. Talimhane tarafından bir grubun ellerinde pankartları, sloganlar atarak alana girmek için görevlileri zorladıkları görüldü. Görevliler tüm uğraşlarına rağmen bu grubun alana girmesini önleyemediler. Çıkan kavgada çemberi yaranlar alana daldılar ve sloganlar atmaya başladılar. Bunlar Mitinge karşı çıkan Aydınlik grubuydu. Binlerce insan bu küçük gruba tepki göstermeye hazırlanırken silah sesleri duyulmaya başlandı. Nereden, kim tarafından açıldığı anlaşılamayan yaylım ateşi, binlerce insanın paniğe kapılmasına yol açtı. Saatlerden beri sağlanan düzen bir anda bozuldu ve alan mahşer yerine döndü. Yaylım ateşten kurtulmak isteyen

binlerce insan sağı sola kaçıştı. Orta bölümün arkasında olanlar kurtuluşu Kazancı Yokuşu'na sığınmakta buldular. Ancak büyük bir talihsizlik eseri, alana sızmayı önlemek için yokuşun ağzına belediye ait kamyon park edilmişti. Kalabalık kamyonu yüklenince binlerce insan birbirini sıkıştırdı. İşte orada tam 36 insan hayatını yitirdi.

Provokasyon tam başarıya ulaşmıştı. Hemen anında yayılan söylenti öylesine inandırıcı oldu ki, Taksim'de meydana gelen facia Aydınlık grubunun üzerinde kaldı.

Ecevit verdiği demeçte olayların gerisinde MİT'in olduğunu söyleyerek provokasyonlara bir ölçüde işaret ediyordu. Hükümetin belli kanadı 'oh' dermişcesine gülüyor ve yapılan açıklamada olaya sol fraksiyonlar arasındaki fikir ayrılığının neden olduğu belirtiliyordu. Aslında bunun Türkçesi «Komünistler birbirini gebertti»ydi.

SEÇİMLER

Seçimlerden önce Abdi İpekçi bir projesini daha bir günde yürürlüğe sokuverdi. Uzun zamandan beri gazete içinde bir mizah sayfası yapmayı planlıyordu.

Bu iş için kafasında bir tek isim vardı: Refik Erduran. Abdi İpekçi sulu bir mizah sayfası düşünmüyordu. Milliyet'e gidecek, siyasi ağırlıklı bir mizah yapmak istiyordu. Olayların mizah yanını ön plana çıkarıp vermek, bir ölçüde kara mizah yapmak. Bunun için Refik Erduran'ı günlerce razı etmek için uğraştı. Erduran böyle bir sorumluluğun altına girmek istemiyordu. O, bir yazardı. İnancına göre

bir yazar sorumluluk almazdı. Çünkü bu onun yazarlık niteliğini ortadan kaldırırdı. Ancak Abdi İpekçi ikna yanının çok güçlü olduğunu bir kez daha gösterdi ve Refik Erduran'ı mizah sayfalarının sorumluluğunu almaya razı etti. Abdi İpekçi'nin planına göre, ortadaki iki sayfa mizah olacak ve olayların güldürü taşıyan bölümleri o sayfalarda kullanılacaktı.

11 Nisan tarihli Milliyet'i alan okurlar orta sayfayı açtıklarında alıştıkları siyasi haberlerin yerine karikatürlü, fotoğraflı mizah sayfasıyla karşılaştılar. Abdi İpekçi bunun tutacağına son derece inanıyordu. Çünkü başarıyla götürülen ekler ekonomik nedenlerle kaldırılmak zorunda kalmıştı. Gazetede bir yenilik yapılması gerekiyordu. Mizah sayfaları Bab-ı Âli'de ilk kez ana gazete içinde ve bu boyutlarda hazırlanıyordu. Sayfaları ilk günler Abdi İpekçi bizzat kendisi çizdi. Günler geçtikçe yavaş yavaş tüm yükü Refik Erduran aldı üzerine. Bir süre götürülen mizah, Refik Erduran'ın ayrılmasından sonra tek sayfaya indi ve zamanla gazete içinde eriyerek kayboldu gitti.

Evet, 1977 seçimleri umulanın tam tersine CHP'yi iktidar yapamadı. Seçim günü sabaha karşı resmi olmayan sonuçlar CHP'nin 227 civarında milletvekili çıkaracağını gösteriyordu. Bu, Ecevit'in tek başına iktidar olması demekti. CHP Genel Merkezi önünde toplanan binlerce insan «Başbakan Ecevit... Başbakan Ecevit...» diye gösterilerde bulunuyordu.

Ecevit değerlendirme odasında son bilgilere bakıyor ve uzmanlara soruyordu. Ecevit'e oyların bu saatten sonra düşmeyeceği, aksine daha da artacağı bildirildi. Gerçekten de tek başına iktidar kesindi. Buna inanan Ecevit balkona çıktı ve kendisine gösterilen sevgiye karşılık verdi. Bu coşkulu kala-

balıktan bir grup arabalara atlayarak kenti dolaşıyorlar ve CHP'nin tek başına iktidar olmasını kutluyorlardı. Bir süre sonra hızını alamayanlar Güniz Sokak'taki Süleyman Demirel'in evinin önüne geldiler ve «Nazmiye pabucu yarım, çık dışarıya oynayalım» diye tempo tutmaya başladılar. Bu gösteriler seçim sonuçlarını inceleyen Demirel'i çılgına çevirdi.

Bütün bu coşku dolu hava Milliyet'e de yansıyor ve haberler CHP'nin tek başına iktidara geldiğini doğruluyordu. Abdi İpekçi her zamanki temkinli haliyle rakamlara bakıyor ve sonuçtan kuşku duyuyordu. Seçim hesaplarından deneyimiyle çok iyi anlayan CHP Milletvekili adayı Tarhan Erdem de Abdi İpekçi gibi düşünüyordu. Uzun uzun hesaplar yapıyor ve milletvekili sayısının 215'in üzerine kesinlikle çıkamayacağını söylüyordu.

Tarhan Erdem'in hesaplarına güvenen Abdi İpekçi Turhan Aytul ile Hasan Pulur'a kesin talimat verdi ve «CHP tek başına iktidar» türünde bir başlık atılmamasını tenbih etti.

Sabahı karşı eve gelen Abdi İpekçi bir saat kadar uyudu sonra kalkıp banyo yaptı, Ankara'ya gitmek için evden ayrıldı. Abdi İpekçi Yeşilköy'den uçağı bindiği sıralarda satış, yazı işlerini ikinci baskı için zorluyordu. Yazı işleri ise Abdi İpekçi'den talimat almadan ikinci baskı yapmaya cesaret edemiyordu. O sırada Satış Müdürü Mustafa Eröz, Günaydın'ın ikinci baskısını kapıp yazı işlerine getirdi ve Turhan Aytul'un önüne bıraktı.

Günaydın'ı, gören Turhan Aytul heyecanlandı ama yapabileceği bir şey yoktu. Mustafa Eröz'e döndü:

«Ne yapalım?»

«Karar senin.»

«Tamam be.. Biz de yapalım ikinci baskı..»

Kısa sürede bir sayfa yapıldı ve «Başbakan Ecevit» diye başlık atıldı.

Öğleye doğru işler ters dönmeye ve CHP'nin milletvekili sayısı inmeye başladı. Akşamüstüne doğru kesine yakın sonuçlar alındı. Buna göre tek başına iktidar olan parti yoktu: CHP 213, AP 188, MSP 25 ve MHP 16 milletvekilliği kazanmıştı.

İkinci baskıdaki «Başbakan Ecevit» başlığı havada kalmıştı. Abdi İpekçi Ankara'dan ikinci baskı yapıldığını öğrenince çok kızdı ama yapabileceği bir şey yoktu.

14 Haziran'da Ecevit'e görev verildi. CHP Lideri yaptığı temaslar sonunda MSP ve AP tarafından reddedildi ama yine de hükümeti kurabileceğini açıkladı. Bunun için AP içinden MC'nin kurulmasına karşı çıkan bazı milletvekillerine güveniyordu. Ecevit zaman zaman verdiği demeçlerde ülke sorumluluğunu, parti bağının üzerinde tutan on üç milletvekili ne gerek duyulduğunu, anne ve babaların özlemine bu olduğunu söylüyordu.

AP içindeki hoşnutsuzlara oylama günü Meclis'e gelmemeleri sürekli telkin ediliyordu. Böylece Ecevit tarafından kurulacak azınlık hükümeti güvenoyu alabilecekti. Bu milletvekilleri arasında Mete Tan, Oğuz Atalay, Cemalettin İnkaya başı çekiyorlar ve içerde kendileri gibi memnun olmayanların sayısının on'un üzerinde olduğunu söylüyorlardı.

Ancak AP de bu hoşnutsuzları saptamış ve tam olarak enterne etmişti. Yurdun çeşitli yerlerinden, özellikle bunların seçim bölgelerinden baskı yapmaları için heyetler getirtiliyor ve bu milletvekillerine

gözdağı veriliyordu. Bütün bu baskılara rağmen Ecevit hükümetinin güvenoyu alma şansı vardı. Çünkü, ikinci MC pusuda bekliyordu.

3 Temmuz'daki güven oylamasında tüm umutlar suya düştü. Cumhurbaşkanı tarafından onaylanan Ecevit Hükümeti 217 «Evet» oyuna karşılık 229 «Hayır» oyuyla güvenoyu alamadı. Çok gergin havada yapılan oylamada, CHP ile temasta bulunan milletvekilleri AP doğrultusunda oy kullanmak zorunda kaldılar. Ecevit hemen Çankaya'ya çıkarak görevi iade etti. Hükümeti kurma işi bu kez Demirel'e verildi. İkinci MC kısa zamanda kuruldu ve 1 Ağustos'ta güvenoyu alarak göreve başladı.

İkinci MC'nin kurulmasıyla erken seçimden beklenen umutlar da sona ermişti. Türkiye yine Haziran öncesi günlere dönmüştü. Yine aynı acı senaryo oynanacaktı.

İkinci MC'nin ilk günlerinde Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na yapılması gereken atama sorun oldu. Başbakan Demirel bu göreve 3. Ordu Komutanı Ali Fethi Esener'i atadı. Ancak Korutürk bu atama kararnamesini iki kez geri çevirdi. Atama ordu tarafından da hiyerarşiyi bozduğu için hoş karşılanmadı. Anlaşmazlık sonunda Ali Fethi Esener'in Kara Kuvvetleri Komutanlığı gerçekleşmedi ve emekliye ayrılma durumu ortaya çıktı. Bunun üzerine hiç beklenmedik bir şekilde önü açılan Ege Ordu Komutanı Kenan Evren Kara Kuvvetleri Komutanı oldu. Demirel, kendine yakın bir komutanı Kara Kuvvetleri Komutanı yapmak isterken önü kapalı olduğu için emekliliğini bekleyen Kenan Evren'in atanmasına neden oldu. Demirel o yıllarda bilmeyerek, ilerde kendisini 12 Eylül harekâtıyla devirecek olan komutanın tıkalı olan yolunu açmıştı.

ZAM ZAM

Birinci MC ile zamları yapmayan ve hazırdan yiyerek durumunu biraz olsun iyileştiren Demirel artık zamlardan kaçılmayacağını görüyordu. Ekonomu bir yere gelmiş, çıkmaza girmişti. IMF gerekli olan kredi musluklarının açılması için ileri sürdüğü şartların hemen yerine getirilmesini istiyordu. Demirel IMF'nin isteklerini yapmanın olanaksızlığını biliyor ama yeni zamlarla onları tatmin edeceğini ve hiç değilse biraz olsun kredi musluklarını gevşeteceklerini umuyordu.

Bu umutla 8 Eylül'de İkinci MC Hükümeti elektrik, akaryakıt, PTT, uçak, demir, çimento, gazete kâğıdı fiyatlarını yükseltti. Yurt dışına çıkışları yıldı bir kereye indirdi.

Ekonominin durumunu bilen herkes zamların aslında çok geciktiğini ve Demirel'in seçim ekonomisi uyguladığı için bugüne kadar bu zamları yapmaktan kaçındığını biliyordu. Ancak, IMF alınan tüm önlemleri yetersiz buldu. Görüşmeler sürdürülüyor ama Uluslararası Para Fonu bir türlü yeşil ışık yakmıyordu. Oysa IMF daha yıllarca yeşil ışık yakmayacak, ancak 24 Ocak Kararları ile tüm isteklerini yaptırdıktan sonra kredi musluklarını açacaktı.

Ekonomik durum tam bir başboşluk içindeydi. Baş aşağı gidiş her gün biraz daha hızlanıyordu. Türkiye tam anlamıyla uçurumun kenarına gelmişti. 15 Ekim'e gelindiğinde Meclis hâlâ başkanını seçememişti. Yine aynı inatlaşma sürüyordu. Bu arada Ankara milletvekili Orhan Alp'in AP'den istifa haberi bomba gibi patladı. Bu, İkinci MC'nin çöküş başlangıcı mıydı? Bugünlerde Abdi İpekçi artık İkinci MC

ile işlerin yürümeyeceğini kesinlikle söylüyor ve CHP-AP koalisyonundan başka çıkış yolu olmadığını vurguluyordu. Ama Süleyman Demirel koalisyonu sürdürmek için her türlü ödünü vermekten çekinmiyordu.

Kanlı cinayetler artıyor, ekonomi çıkmaza giriyor, Meclis, başkanını seçemediği için çalışmıyordu. Parlamantonun çalışmaması MC'nin işine geliyordu. Çünkü Demirel muhalefetin vereceği bir gensorunun AP içindeki hoşnutsuzlukları desteklemesinden çekiniyordu. Bu nedenle milletvekillerini serbest bırakmıştı. AP'li parlamenterlerin çoğu Meclis'e uğramıyordu bile.. Bu ne kadar böyle gidecekti.

15 Kasım'da beklenmedik bir olay oldu. MHP ani bir kararla Meclis Başkanlığı için CHP adayını destekleyeceğini açıkladı. 7 Kasım'daki oturumda da gerçekten verdiği sözü tuttu ve CHP'li Cahit Karakaş Meclis Başkanı seçildi.

YAPRAK DÖKÜMÜ BAŞLIYOR

Bir aylık Ecevit hükümetine oy vermek isteyip yoğun baskı altında kalan hoşnutsuzlar, bu geçen süre içinde CHP ile ilişkilerini hep sürdürdüler. Bu ilişkiler Ali Topuz aracılığıyla oluyordu. Bunların sayısı on ikiye bulmuştu. Hoşnutsuzların her biri İkinci MC'nin bir an önce düşürülmesinden yanaydılar ve MSP, MHP dışında kurulacak her türlü koalisyonu desteklemeye de hazırlardı.

19 Kasım'da Kastamonu Milletvekili Fethi Acar ile Rize Milletvekili Tuncay Mataracı AP'den istifettiler. Fethi Acar bir süre sonra istifasını geri aldığını açıkladı. Mataracı ise önce «Bu hükümetle hiz-

met yapılamayacağını ve devletin itibarının kalmadığını» açıkladı sonra da istifasını şimdilik durdurduğunu söyledi.

Ertesi gün ise yine bir açıklama yapıyor, «İstifamı geri almıyorum. MHP'nin ele geçirdiği kuruluşlar da Çay-Kur gibi çalışıyorsa devlet batmış demektir» diyordu.

CHP'nin 42, AP'nin 15, MHP'nin 5, MSP'nin 3 ve bağımsızların 2 belediye başkanlığı kazandığı 11 Aralık 1977 yerel seçimlerinin yapıldığı gün üç milletvekilinin AP'den istifaları MC'nin sonunun yaklaştığını adeta ilan ediyordu. Konya Milletvekili Oğuz Atalay, Ankara Milletvekili Mustafa Kılıç ve Mardin Milletvekili Şerafettin Elçi AP'den ayrıldıklarını açıklıyorlardı.

İstifaların başlaması Demirel'i de endişelendirmişti. Aslında o da MC'yi taşıyamayacağını biliyor ve istifaların durdurulması için pek girişimde bulunmuyordu. Başbakanlıktan çıkarken gazetecilerin ısrarlı soruları üzerine baklayı ağzından çıkardı:

«— Bakın, ben size bir şey diyeyim, zorla hükümette kalacağım diye bir şey olmaz.»

Ertesi gün AP'den iki kişi daha koptu. Artık çorap söküşü başlamıştı. Afyon Milletvekilleri Mete Tan ile Güneş Öngüt partilerinden ayrıldılar.

Bu arada Milliyet'in inatçı Genel Yönetmeni bıkmadan usanmadan iki büyük partinin işbirliği yapmasını vurguluyordu. İpekçi'ye göre, ülkeyi kenarına geldiği uçuruma yuvarlanmaktan ancak iki partinin koalisyonu kurtarabilirdi. İkisi ayrı ayrı hiçbir şey yapamazlardı.

15 Aralık'ta Sinop Milletvekili Hilmi İşgüzar ile Balıkesir Milletvekili Cemalettin İnkaya, 20 Aralık'ta da Sivas Milletvekili Enver Akova, Malatya Mil-

letvekili Ahmet Karaaslan'ın istifalarıyla hoşnutsuzların tümü bağımsız oldu. MC artık Meclis'te çoğunluğunu yitirmişti. Ancak hükümet istifa etmiyor ve düşürülmeyi bekliyordu. 21 Aralık'ta toplanan AP Ortak Grubu hükümetin gensoru ile düşürülmesinin beklenmesi kararı aldı.

Her şey tamamdı. Sıra MC'nin gensoru verilerek düşürülmesine gelmişti. Ama bu o kadar kolay değildi. Bir defa, partilerini, bir ölçüde tabanlarını bırakıp gelen bu insanları korumak gerekiyordu. Çünkü bunlar sağ kesim tarafından ihanetle suçlanıyorlardı. Ülkede zaten kan gövdeyi götürüyordu. Kimin kimi vurup öldürdüğü belli değildi. «Solu iktidar yapmak için sağa ihanet eden!» bu milletvekillerinin bir suikaste uğramasından korkuluyordu. Özellikle böyle bir saldırının Ülkücü militanlardan gelebileceği ciddiye alınacak bir olasılıktı. Bu nedenle on iki bağımsız belli olmayan yerlerde kalıyorlar, bunlarla yine belli kimselerin dışında ilişki kurulmuyordu.

II. MC GİDİYOR

Gensoru'dan önce Ecevit'in bağımsızlarla görüşmesi gerekiyordu. Ama nasıl ve nerede? Bunun çözümünü Ali Topuz buldu. On iki milletvekili ayrı ayrı İstanbul'a gidecekler daha sonra Ecevit İstanbul'a geçecek ve görüşme gerçekleşecekti. Randevu yeri de belirlendi: Kalyon Otel. Kalyon'un seçiminin nedeni, genellikle çok تنها oluşuydu. Gözden uzak bir köşesinde yapılacak görüşme kimsenin dikkatini çekmezdi. Ancak beklenmedik bir gelişme oldu. Kalyon Otel buluşması basına sızmıştı. Otel gazeteci-

lerin istilasına uğradı. Bunun üzerine randevu yeri hemen değiştirildi ve Belediye'ye bağlı Florya'daki Güneş Moteli'ne alındı. Buluşma orada gerçekleştirildi. Toplantıda bir sorun çıkmadı ve tam bir uyum içinde deklarasyon hazırlandı. Deklarasyona göre, MC'nin düşürülmesi için verilecek gensoruya on iki bağımsız, CHP ile birlikte olumlu oy verecekti. Ecevit, "hükümeti kurma görevi alınca partilerle görüşecek ama koalisyon önermeyecekti. Son olarak da onikiler Ecevit tarafından kurulacak hükümete güvenoyu vereceklerdi. Ülke için hayırlı olması dileğinde bulunan Ecevit hepsinin tek tek elini sıkarak Güneş Motel'den umutla ayrıldı. Artık iş kotarılmıştı. Ertesi gün yaptığı açıklamada «Hükümet sorunu birkaç gün içinde sonuca varacak» dedi.

22 Aralık günü Gensoru Meclis'e verildi. Yasa gereği gündeme alınıp alınmayacağı 27 Aralık'ta görülecekti. CHP yöneticilerini bağımsızların Meclis'e nasıl getirilecekleri sorunu kara kara düşündürüyordu. Oturup uzun uzun bunun planlamasını yaptılar. Bağımsızların her biri 27 Aralık günü kaldıkları yerlerden üç dört CHP'li Milletvekili tarafından alınacak ve Meclis'e getirilerek ana kapı yerine basın kapısından sokulacaklardı. Genel Kurul'da da CHP'lilerin arasına dağınık olarak oturtulacaklardı. CHP Grup Başkanvekilllerinden Altan Öymen ile Ali Topuz planın aksamadan yürümesi ve gensorunun görüşülmesinin 424 oyla kabul edilmesinden sonra rahat bir nefes aldılar. İki yönetici Gensoru'nun oylanacağı gün de aynı planın uygulanmasına karar verdiler.

31 Aralık Cumartesi günü tüm ülkede heyecan doruktaydı. Artık MC'nin yazgısı belli olmuştu. On iki milletvekili, görevli CHP'liler tarafından Meclis'e

getirildi. Uzun ve sert tartışmalardan sonra İkinci MC 218 oya karşı 228 oyla düşürüldü.

Cumhuriyet tarihinde Gensoru yoluyla ilk kez bir hükümet düşürülüyordu. Bu da ülkede kin tohumları ekilmesine, kardeşin kardeşi öldürmesine kadar varan çılgınlığın doğmasına neden olan MC Hükümetine nasip oldu. Oylamadan hemen sonra, Demirel Çankaya'ya çıkarak hükümetin istifasını verdi. Ertesi gün Ecevit Çankaya'ya davet edilerek hükümeti kurmakla görevlendirildi.

Ülkede milyonlarca insan rahat bir nefes alıyordu. Kin tohumları eken, cinayetleri kışkırtan MC kâbusu sona eriyordu. Ecevit'in kuracağı hükümet hiç kuşkusuz barışı getirecek, ülkede kardeşin kardeşi öldürmesine engel olacaktı. Buna milyonlarca insan inanıyordu.

Ecevit de Çankaya'dan inerken aynı inançlar içindeydi. Bir an önce kabineyi kurup göreve başlamak istiyordu. On iki bağımsıza karşı, içinde bir şükran duygusu vardı. Ülkenin bir uçurumun kenarından kurtarılması için girişilecek mücadeleye büyük katkıda bulunmuşlardı. Hakları ödenmezdi. O günlerin umut adamı duygularını yıllar sonra şöyle açıklıyordu:

«Bu arkadaşlar, AP'den yeni seçilmişlerdi. Demek ki orada bir tabanları vardı. Onu teperek geliyorlardı. Yani bir seçime yaklaşılmış olur da tabanlarını kaybettikleri için geliyorlar diye düşünülebilirdi, ama durum bunun tam tersiydi. Yani bu arkadaşlar seçilmek için başka kanallar, başka garantiler arıyor değillerdi. »

Bu nedenle aşırı sağcı grupların dışında bu hükümet modeline bir tepki gelmemişti. Hatta ben büyük baskı altındaydım. Parti içinden ve dışından.

Böyle bir hükümetle bizim parti programımızı uygulayamayacağımızı kesinlikle biliyordum. Fakat önemli olan bir uçurumdan aşağı gidişin hızını durdurabilmekti.»

O gün bu duygularla Çankaya'dan inen Ecevit kafasında oluşmaya başlayan kabinesinde bağımsızlara üç-dört bakanlık vermeyi düşünüyordu. Ama gelişmeler Ecevit'i ummadığı bir noktaya getirecek ve bağımsızlara tam on bakanlık vermek zorunda kalacaktı.

ECEVİT - İPEKÇİ TARTIŞMASI

Ecevit doğru partiye gitti ve çalışmaya başladı, sekreterine Milliyet gazetesini aramasını rica etti. Abdi İpekçi'yle görüşmek, gelişmeler hakkında bilgi vermek ve onun görüşlerini almak istiyordu. Biraz sonra telefon bağlandı. Ve o gün Abdi İpekçi ile Bülent Ecevit arasında zaman zaman tartışma düzeyine varan şu konuşma geçti:

«— Sayın İpekçi, nasılsınız?»

«— Teşekkür ederim, Bülent Bey. Öncelikle sizi ve partinizi kutlarım.»

«— Sağolun. Bildiğiniz gibi çalışmalarımız yoğunlaştı. Size bilgi vermek istedim.. Şimdi bu aşamada hükümeti kurmak için çalışıyoruz. Hükümete katılacak veya destekleyecek olan arkadaşlarla tam bir uyum içindeyiz. Sanıyorum işi kısa zamanda tamamlayacağız.»

«— Efendim, eminim uzun süre düşündünüz. Bu denemenin başarılı olacağına inanıyor musunuz?»

«— Evet Sayın İpekçi, etraflıca düşündük. Ülkeyi MC'den kurtarmak için de zaten başka çaremiz

yok. Önümüzde bir tek seçenek var. Onu kullandık.»

«— Benim, izin verirsiniz tek çarenin bu olup olmadığından kuşum var. Başka çözümler de zorlanamaz mıydı diye düşünüyorum.»

«— Sayın İpekçi, biliyorum işimiz zor. Zaten kolay hükümet olunmuyor. Ülkeyi bu felâketten kurtarmak için büyük özveride bulunup bize katılan bu arkadaşlara güvenmek zorundayız. Ben buna karşılık bizim de CHP olarak bazı özverilerde bulunmamız gerektiğini düşünüyorum.»

«— Anlıyorum Bülent Bey, ama daha önce başka yollar denenemez miydi? Bu on iki milletvekilinin de karşı çıkmayacağı bir CHP-AP koalisyonu için zemin aranamaz mıydı acaba?»

«— Bunu başaramadık biliyorsunuz. Ben ta başından beri bunu zaman zaman Demirel'e önerdim. Ama her defasında reddedildim. Demirel faktörü böyle bir birleşmeyi engelliyor. Üstelik bu aşamada, gensoru ile düşürülmüş bir Süleyman Demirel'le hükümet kurmak da kolay olmasa gerek. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz sayın İpekçi?»

«— Evet, haklısınız. Süleyman Bey şu anda hükümetten düşürülmüş bir insan psikozu içinde. Onu ikna etmek güç olabilir.»

«— Sayın İpekçi, işimizin kolay olmadığını biliyorum. Hatta bu hükümetle bizim programımızı da uygulamamız olanaksız, ama daha önce de belirttiğim gibi başka çaremiz yok.»

«— Bülent Bey, ben yine de Süleyman Bey'e bir teklif götürseniz iyi olurdu diye düşünüyorum.»

«— Ama bunun sonuçsuz kalacağı kesin olarak belli. Bu aşamada zaman harcamak da zararlı olabilir. Her gün on'un üzerinde genç, sokaklarda kat-

lediliyor. Ülke kan gölüne döndü. Acele etmemizin nedeni de bu.»

«— Efendim, Süleyman Bey kabul etmese bile kamuoyunda siz puan kazanırdınız. Ayrıca AP'yi de köşeye sıkıştırmış olurdunuz. Bugünkü feci durumu ancak iki büyük partinin önleyebileceği inancı kamuoyunda yaygın. Bu açıdan sizin AP'ye koalisyon önermeniz çok olumlu hava yarattırdı.»

«— Maalesef Sayın İpekçi, artık o aşamayı geride bıraktık. Bize güvenerek partilerinden istifa eden bu arkadaşlarla ortak bir deklarasyonda birleştik. Onları bu saatten sonra ortada bırakmamız söz konusu olamaz.»

«— Bülent Bey, ben yine ısrar ediyorum. Ama artık siz kesin kararınızı vermişsiniz. Ülke için hayırlı olsun. Başarılı olmanızı dilerim.»

«— Sağolun sayın İpekçi, değerli uyarılarınıza her zaman muhtacız. Saygılar sunarım.»

Telefon kapandıktan sonra Abdi İpekçi bu hükümeti, MC kâbusunu bir daha görmemek için desteklemek gerektiğini düşündü. Ama bu işin yürümeyeceğini adı gibi biliyordu. Hiç değilse eskisi kadar kötü olamayacağını düşünerek biraz olsun rahatladı.

KABİNE KURULUYOR

Başlangıçtaki hava üç beş gün içinde değişivermişti. Bağımsızların on biri de bakanlık istiyordu. Ecevit'in bakanlık için bağımsızlara düşündüğü üç dört rakamı böylece on bire yükseldi. Sonradan Cemalettin İnkaya bakanlık almayınca on bakanlığa düştü.

Ecevit Meclis'te bağımsızlarla tek tek görüşmeye başladı. Mataracı «Eğer ben Gümrük ve Tekel Bakanı olmazsam bu işe girmem» diye diretiyordu. Direten sadece Mataracı değildi. Hepsi seçim bölgelerindeki durumlarını düzeltmek için bir güç elde etmeleri gerektiğinden söz ediyorlardı. Bu güç de bakanlıktan başka bir şey olamazdı.

Sonunda bir çıkış formülü bulunamadı ve on bağımsıza bakanlık verilmek zorunda kalındı.

Ve Bülent Ecevit Cumhuriyet tarihinin belki de en ilginç kabinesini 5 Ocak günü açıkladı. Hükümet 21 CHP'li, 10 Bağımsız, 1 DP'li ve 2 CGP'li bakandan oluşuyordu.

Abdi İpekçi ertesi günkü yazısında hükümeti «Yadırgatıcı çatı» diye tanımlıyordu.

6 Ocak'ta Ecevit Hükümeti Cumhurbaşkanı tarafından onaylanarak göreve başladı. 17 Ocak'ta da güvenoyu aldı.

Milliyet Genel Yönetmeni kabinenin onaylandığı gün, belki de milyonlarca insanın duygularını dile getiriyordu: «OOOOH... Çekilen sıkıntılar sona erdi.»

Acaba Abdi İpekçi ile milyonlarca insan yanı-
lıyor muydu? Acaba çekilen sıkıntılar gerçekten so-
na mı eriyordu?

ÇETİN DÖNEM BAŞLIYOR

İkinci MC'nin özellikle MHP kanadı, iktidardan düşürülerek uzaklaştırılmayı bir türlü hazmedemiyordu. Özellikle, hükümetin devlet dairelerine yerleştirilen militanları temizlemeye kararlı olması ve buna ilk günden itibaren başlaması Ülkücüleri daha

tedirgin ediyordu. Ülkenin hali tam bir perişanlıktı. Devlet olabildiğince tahrip edilmişti. Çoğu devlet kurumunda yöneticiler aciz kalıyor ve üretimi normal sürdürecektir olanakları sağlayamıyorlardı.

Her iki uç, Ecevit Hükümeti'ne karşı cephe almıştı. Hem birbirlerini öldürüyorlar hem de kamu düzenini bozmak, ülkedeki Ecevit umudunu çökertmek için akla hayale gelmez saldırılar düzenliyorlar, yok yere insanları öldürüyorlardı. Hemen her gece büyük kentlerdeki kahveler taranıyor, içerde hiçbir şeyden habersiz masum insanlar ölüyordu. Okulların dağılışı sırasında bombalı saldırılara giriliyor, meydana gelen patlamalarda olaylarla ilgisi olmayan öğrenciler can veriyordu. Semtler parçalanıyor, solcuların bölgesine sağcılar, sağcıların bölgesine de solcular giremiyor, isteyen istediği gazeteyi koltuğunun altına alıp özgürce sokakta yürüyemiyor, her an bir saldırıya uğrayarak ya hakaret görüyor, ya da dayak yiyordu. Esnaf dükkânını hava kararmadan kapatmak zorunda kalıyor, bulunduğu semtte hâkim olan terör grubunun istediği haracı kuzu kuzu ödüyor, bunu kimseye söyleyemiyordu. Fabrikalarda üretim, militanların keyfine göre düzenleniyor, işçi sanki cenderedeymiş gibi sıkıntı içinde yaşıyordu.

Evi bahçeli, biraz ıssız yerlerde oturanlar geceleri korku içinde geçiriyorlar, tüm işadamları Avrupa'dan zırhlı otomobiller getirtiyorlardı. Polis ise olayları seyretmeye devam ediyordu. Pol-Der, Pol-Bir diye iki kampa bölünen polis kendi sempatisini olan örgütlerle organik bağlar içinde bulunuyordu. Solcuların hâkim olduğu bölgelere baskın yapılacağı zaman Pol-Der'li memurlar kanalıyla teröristlere haber uçuroluyor, aynı şekilde sağcılar da polisin her

girişiminden Pol-Bir aracılığıyla haberdar oluyorlardı.

Çılgınlık sürüyordu ve büyük ümitlerle iktidar olan Ecevit de bu gidişe dur diyemiyordu.

Anarşinin ürkütücülüğü yanında ekonomik durum da tam bir felaketti. İkinci MC zamanında alınan yetersiz önlemler enflasyonu daha da hızlandırmış, döviz stokları sıfır noktasına gelip dayanmıştı. Sanayi girdilerinin ithal edilememesi, fabrikaların teröristlerce ve grevler nedeniyle çalışmaması yüzünden üretim düşmüş, piyasada mal darlığı başlamıştı. Hükümet bu sorunlarla başedebilecek çabayı gösteremiyordu.

Ecevit Maliye Bakanı Ziya Müezzinoğlu ile ekonomik durumu konuştuktan sonra faciayı anlıyor ve «Tam bir enkaz devraldık. Çetin bir dönem geçiriyoruz,» diyordu. Döviz yokluğu nedeniyle akaryakıt ithalatı gerçekleştirilemiyor ve darlık baş gösteriyordu. Sıkıntıları geçici önlemlerle gidermek için spot alımlara gidilmek zorunda kalınıyor ama bu da düzenli yürütülemiyordu.

11 Ocak'ta Enerji Bakanı Deniz Baykal yabancı petrol şirketlerinin temsilcilerini Ankara'ya bakanlığa çağırarak ülkenin zor durumda olduğunu, bu aşamada yabancı şirketlere de görev düştüğünü söylüyordu. Baykal ülkenin bu dar gününde kredili petrol bulmalarını ve Ataş rafinerisini tam kapasite ile çalıştırmalarını yabancı petrol şirketlerinden istiyordu. Şirketlerin temsilcileri, Enerji Bakanına olumlu yanıt veriyorlar ve ellerinden geleni yapacaklarını söylüyorlardı.

Bu arada Ankara'ya ABD Dışişleri Bakanlığı Danışmanlarından Matthew C. Nimetz yedi kişilik bir heyetle geliyordu. Amerikan heyetiyle yapılan görüş-

melerde Türkiye'nin sorunları özellikle dış finansman güçlükleri anlatıldı. Görüşmeler sonunda bir açıklama yapan Nimetz, Türkiye'ye zor günlerinde her türlü yardımı yapmaktan geri kalmayacaklarını, Türkiye'nin ABD için çok değerli bir müttefik olduğunu söylüyor ve bütün bu nezaket cümlelerinin ardından baklayı ağzından çıkarıyordu. Nimetz, «Yalnız şunu kesinlikle belirtmek isterim ki, dış finansman için IMF ile anlaşmanız şarttır.» diyordu.

Ecevit hükümeti başlangıçta IMF'siz işleri götürebileceğini ummuş ve hâlâ da bunda ısrar ediyordu. Ama Uluslararası Para Fonu'nun koşullarını yerine getirmeden kapılar aralanmıyordu.

ANLAMLI BİR EVLİLİK YILDÖNÜMÜ

Abdi İpekçi Ankara'daki gelişmeleri soluksuz izliyor, işlerin hiç de iyi gitmediğini görüyor ve için için üzülmüyordu. Bütün bunlara rağmen umudunu kesmiyordu. Düşüncelerini kafasından kovmak için kendini zorladı. Bugün sorunlarla uğraşmak istemiyordu. Sekreterine akşam için Ziya'da masa ayırtmasını ve Engin Arman'ı aramasını söyledi. Bu gece evlilik yıldönümüydü. Tam yirmi iki yıldır Sibel'le beraberdi. Nişanlılık dönemi de sayılırsa yirmi dört yıl oluyordu. İlk tanışmalarını anımsadı. Emir'in yanında küçük, minicik bir kızdı. Melek gibi bir yüzü vardı. Nişanlandıktan sonra onu ilk kez arkadaşlarının arasına götürdüğünde hem kendi hem de Sibel ne kadar heyecanlanmıştı. Arkadaşları, yeni nişanlı oldukları için onlarla nasıl dalga geçmişler, yarı açık espriler yapmışlardı. Sibel'in sevgilisi, kocası, ağabeyi, yani her şeyi olmuştu. O da sevgiyi, şefka-

ti Sibel'de tatmıştı. Düşlerinden telefon ziliyle ayrıldı.

«— Alo, Engin. Nasılsın? Bugün bizim evlilik yıldönümümüz. Hep birlikte olalım diye düşündüm. Ben Ziya'da yer ayırttım. Orada buluşalım.»

Sibel için Ziya'ya gönderteceği çiçeğe konacak kartı önüne aldı ve bir süre düşündü, sonra şunları yazdı:

«Çiçek güzel, ama ömürsüz. Evliliğimiz hem güzel, hem de ömürlü. Ne güzel.»

Akşam çok iyi geçti. Abdi İpekçi bu tip yerlerde gazeteyi aklından çıkarır ve bol bol eğlenirdi. Yemeğin ortasında çiçek geldi masaya, Sibel İpekçi hemen kartı aldı, okudu ve çok duygulandı. Kocasına sokuldu, onun elini tutarak sevgiyle sıktı. Kartı okuyan tüm arkadaşları da çok duygulandılar, hepisi karı kocayı öperek kutladılar. Nice yıllar bir arada olmalarını dilediler. Ancak bütün bu dilekler boştu, çünkü Abdi İpekçi sevgili eşi ve dostlarıyla son evlilik yıldönümünü kutluyordu.

ECEVİTE ÇOK ANGAJESİN

Durumun düzelmesinin zorluğu artık Ecevit'e oy verenler tarafından da anlaşılmaya başlanmıştı. Hükümet olaylara hâkim olmak bir yana, daha da tırmanmasına yol açmıştı. Aşırı sol ve aşırı sağ ikisi birden olayları çığrından çıkarmak için çabılıyor, Ecevit bunun karşısında acil önlemler getiremiyor. Anarşi yasalarını hazırlamak için kurdurduğu komisyon, dışardan yapılan müdahaleler nedeniyle seri çalışmıyor ve yasaların hazırlanması uzuyor da uzuyordu.

Döviz sorununu halledebilmek için gerçekleşme-

si düş olan bazı girişimlerde bulunmuş ancak başarılı olamamıştı. Avrupa'da iktidarda olan sosyal demokrat hükümetler bile kredi için IMF'den yeşil ışık bekliyorlardı. Duygusal Başbakan acı gerçeklerle karşılaştıkça yıkılıyor ve yeni birtakım düşsel önerilere kapılıyordu.

Bütün bu olumsuzlukları görmesine rağmen Abdi İpekçi hükümete yüklenmiyordu. Hatta Ecevit'e yardımcı olunmasını düşünüyordu. Çünkü ülkenin şu anda başka bir seçeneği yoktu. Bir yerde Ecevit'le kader birliği etmiş gibiydiler. Ecevit yıllar sonra, bunu şöyle değerlendiriyordu:

«Abdi İpekçi taktik olarak ya da koşullar öyle gerektiriyor diyerek bile demokrasi ve sosyal demokrasi anlayışından hiçbir zaman ödün vermezdi. O bakımdan da bana çok destek olmuştur. Beni tuttuğu için değil de gereği öyle olduğu için.»

Oysa o günlerde gazete içinden ve dışından en yakın arkadaşları bile Genel Yönetmenin hem kendisini hem de gazeteyi fazlasıyla Ecevit'e angaje ettiği kanısındaydılar. Ercüment Karacan'a da çeşitli çevrelerden aynı telkinler geliyordu. Bu, son zamanlarda çok artmıştı. Durumun Ercüment Karacan da farkındaydı ama Abdi İpekçi'yi kırmak istemiyordu. Bir gün odasında otururlarken yalnız kalınca dayanamadı ve konuyu açtı:

«— Yahu Abdi, sana bir şey söylemek istiyorum. Biz gazete olarak Ecevit'e biraz daha objektif bakamaz mıyız?»

«— Ben objektifliğimizi kaybettiğimiz kanısında değilim. Ne yapayım, olaylar Ecevit'in çevresinde oluyor. Zorunlu olarak büyötmek durumunda kalıyoruz.»

«— Abdi, biliyorum sen Ecevit'e güveniyorsun.

Ama bu adam akademisyen değil, politikacı. Biraz daha dikkatli değerlendirmen gerekir gibi geliyor bana. Zaten görüyorsun anarşi daha da azdı... Ekonomik durum feci..»

«— Ama Ercüment, zaman zaman eleştiriyorum. İki gün önceki yazımda mesela..»

«— Abdi, laf aramızda ben okudum o yazıyı. Över gibi eleştiriyorsun. Bunu kabul et. Bana çeşitli çevrelerden bu yakınmalar geliyor. Hem sen, hem de gazete olarak fazla angaje oluyoruz. Benim inancıma göre, sen Abdi İpekçi olarak daha objektif olmak zorundasın. Çünkü senin ağırlığın var. Kamuoyu senden bunu bekliyor.»

«— Peki, bundan sonra Ecevit'i eleştirdiğim zaman sana getirip göstereceğim.»

Ercüment Karacan'ın yanından canı sıkkın olarak ayrıldı. Bu eleştiriler kendi kulağına da geliyordu. Ama ülkenin çıkarları için bu aşamada CHP'nin kurduğu bu derme çatma hükümeti desteklemekten başka çare yoktu. Bunu kimseye anlatamıyordu. Ecevit hükümeti yıkılırsa ne olacaktı. Ülke tam bir kaosa sürüklenecek ve belki de demokrasiye veda etmek zorunda kalacaktık.

İşlerin iyi gitmediği bir gerçektir, ama yine de umut vardı. Çünkü hükümet sorunları çözebilmek için canla başla çalışıyordu. Bazı doğru adımlar da atılmıştı, ama ülke öylesine kötü bir duruma getirilmişti ki, bunun altından kalkmak kolay değildi.

İMF'SİZ NASIL OLACAK

İki gece önce Feyyaz Tokar'ın evinde Maliye Bakanı Ziya Müezzinoğlu ile beraber olmuşlardı. Şa-

bah saat dörde kadar ekonomik durumu ve Türkiye'nin darboğazdan nasıl kurtulabileceğini tartışmışlardı. Müezzinoğlu IMF'ye tam angaje olmamaktan yanaydı. İşçi dövizleri ülkeye kanalize edilip büyük bir kaynak yaratılabilirdi. Ayrıca IMF ile sınırlı bir ilişki kurulur ve devletten devlete yardım yöntemi kullanılabilirdi. Hükümet bunların üzerinde duruyordu. Başbakan'ın Bonn, Londra ve Viyana temasları umut vericiydi.

Milliyet'in Genel Yönetmeni, Ziya Müezzinoğlu'nun bu açıklamalarını sabırla dinledi, sonra kendi görüşlerini anlattı.

Resmi ve karaborsa kurlar arasında bu kadar fark olmasının işçi dövizlerinin bankalara yönelmesini olanaksız hale getirdiğini ve bundan sonra da Tahtakale yerine bankalara akacağını, beklemenin aşırı iyimserlik olacağını anlattı. Bunun dışında IMF'nin yeşil ışık yakmaması halinde Türkiye'nin Batı'dan kredi bulamayacağını, Başbakan'ın son gezisinden somut bir sonuç elde edilemediğini, hatta sosyal demokrat iktidarların bile IMF'siz hareket edemeyeceklerini Ecevit'e ihsas ettiklerini söyledi. Daha sonra da Müezzinoğlu'na sorular yöneltmeye başladı. Abdi İpekçi son derece zeki bir insandı. Karşısındaki kişiyi önce sabırla dinler ve yavaş yavaş onu istediği noktaya getirirdi. Bunu da ona sorular sorarak yapardı.

O gece de Müezzinoğlu'nu gerçekleri kabul etme noktasına getirdi ve IMF'den yeşil ışık yakılmadan Türkiye'nin Batı'dan kredi alamayacağını Maliye Bakanı da onayladı. Sabaha karşı ayrılırlarken Ziya Müezzinoğlu, «Hepiniz arkadaşım olduğunuz için dostça ve açıklıkla konuştum» dedi.

AMBARGO KALKIYOR

Ecevit çeşitli temaslar yapmak için Mayıs sonunda Amerika'ya gitti. Hem ABD'li yöneticilerle görüşmeler yapacak, hem de Karamanlis'le buluşacaktı. Bu önemli geziyi Abdi İpekçi izlemeye karar verdi. Başbakan'ın ABD gezisi gerçekten de başarılı oldu. Yönetim ambargonun kalkması için çok yoğun çaba harcıyordu. Carter'la başbaşa yapılan görüşmede ABD Başkanı Türk Başbakanı'na ambargonun kalkmasına çalışacağına söz verdi.

Ecevit geziden döndükten sonra verdiği demeçte ambargonun kalkma olasılığının arttığını söyledi. Carter sözünde durdu ve hemen girişimlere başladı. Yaz boyunca yoğun çalışmalar sürdü. Sonunda Eylül başında 3 yıl 7 ay 21 gün süren ve Türk ekonomisini allak bullak eden ünlü Amerikan Ambargosu kalktı. Ancak karar tek bir koşul getiriyordu: ABD Başkanı belli sürelerde Kıbrıs konusundaki gelişmeleri bildiren raporlar verecekti. Raporların olumsuz olması durumunda yardım yeniden kesilecekti. Ancak bu şartın zamanla bir formalite düzeyinde kalacağı görülecekti. Türkiye ambargo belasından kurtulmuştu. Ekim ayı içinde de ABD üslerinin yeniden açılması kararlaştırıldı.

Bu olumlu gelişme farkedilmedi bile, çünkü ülkede kan gövdeyi götürüyor, ekonomik durum gideerek kötüleşiyordu. Kuyruklar uzadıkça uzuyor, hemen her malın sıkıntısı çekiliyordu. Ülke ekonomik yönden tam bir çıkmaza girmişti. Yıllarca hazırdan yemenin faturasını Türk halkı ağır ödemeye başlamıştı. Tüp gaz, benzin, motorin, yağ, ampul, sigara, kahve bulmak için saatlerce kuyruklarda beklemek gerekiyordu. Döviz rezervinin hemen hemen sı-

fıra yaklaştığı günlerde bir tokat da yabancı petrol şirketlerinden geldi. Mobil, Shell ve BP kredili petrol bulamayacaklarını, bu nedenle de Ataş'ta üretimi durdurmak zorunda kaldıklarını hükümete bildirdi. Bu hareket ülkenin bu dar günlerinde şok etkisi yaptı.

Bu açıklamadan üç gün sonra 14 Haziran'da Enerji Bakanlığı'na acele kamulaştırma yetkisi veren kararname hazırlandı. Bu, hükümetin Ataş'ı devletleştirmesi demekti. 3 Temmuz günü de üretimin durdurulduğu Ataş'ın kamulaştırılması için yabancı petrol şirketleriyle ilke anlaşmasına varıldı.

Ama hükümetin bu girişimi ne benzin kuyruklarını önledi ne de Ataş üretime geçirilebildi. Çünkü Türkiye'nin sıkıntısının nedeni tamamen Batı'nın tutumunda saklıydı. Kapitalist ülkeler Türkiye'ye biraz olsun nefes alma olanağı bile vermiyorlardı.

ARABAYI GAZETE SATIN ALIYOR

Abdi İpekçi'nin parasal durumu da ülke durumundan farklı değildi. Gazeteye olan borcu oldukça artmıştı. Buna son derece canı sıkılıyordu. Bir gün Nurettin Demirkol'la otururken soruverdi:

«— Yahu Nurettin, benim yine borcum kabardı. Bir türlü bunu bitiremiyoruz. Ne yapsak?»

«— Abdi, istersen borcun azalması için bir formül bulalım. Mesela benim hemen aklıma gelen bir şey var. Senin arabanı biz Milliyet olarak satın alalım ve sana makam arabası olarak verelim. Onun değerini de borcundan düşelim. Çünkü sen hakkın olan makam arabasını ihtivacın olmadığı için almıyorsun.»

«— Bilmem ki.. Olabilir mi bu?»

«— Tabii olur, Abdi. Bu senin hakkın. Kaç yıldır bu hakkını kullanmıyorsun. Müesseseden zengin değilsin ki. Bence bunu kullanman gerekir. Yoksa sana karşı bu kez müessese haksızlık etmiş olur. İzin verirsen ben bu işi hemen hallederim.»

«— Peki, sen nasıl istersen öyle yap.»

Abdi İpekçi'nin çok sevdiği iki kapılı küçük BMW'si iki gün içinde Milliyet'in malı oldu ve değeri de borcundan düşüldü. Ama bu, borcunun bitmesine yetmedi.

O akşam eve geldiğinde sallanan sandalyesine oturmuş, gazetelerin ilk baskılarını gözden geçiriyordu. Birden aklına geldi ve mutfakta yemek hazırlayan karısına seslendi:

«— Sibel, gelsene bir dakika, sana bir şey söylemek istiyorum.»

«— Hayrola Abdi, ne var? Bir şeye canın mı sıkıldı?»

«— Hayır, hiçbir şeye canım sıkılmadı ama birden aklıma geldi. Bize bir şey olursa Sedat'la Nükhet'in hâli ne olacak?»

«— Şimdi nereden aklına geldi? Her insan ne yapıyorsa onlar da onu yapacaklar.»

«— Ama biz onlara bu evin dışında hiçbir şey bırakamıyoruz. Bugün otomobili gazete satın aldı ve benim borcumdan düştü. Bana da aynı otomobili makam arabası olarak verdiler.»

«— Sen bunlara üzülme, zaten işlerin başından aşkın, paramız olduğu zaman bir kat daha alırsın, ikisinin de birer evleri olur.»

«— Evet, doğru ama ne zaman ve nasıl alacağız?»

Konuşma böyle sonuçlanmıştı. Bir gün Abdi İpek-

çi Ercüment Karacan'ın bir arkadaşıyla birlikte Ortaköy sırtlarında inşaat işine girdiğini duymuş, hatıta Ercüment Karacan iki katlı olarak yapacakları evlerin çok güzel olacağını anlatmış ve planlarını göstermişti. O günün akşamı karısına yine içini döktü.

«— Ercüment bir arkadaşıyla Boğaz'da büyük inşaat işine giriyor. İki katlı olacakmış. Bana uzun uzun anlattı bugün ama girmem için teklif bile etmedi. Hiç değilse bir kez söylemesini beklerdim. Bak, benim dediğim çıkıyor, biz ev filan alamayız. Bu hayalden vazgeç.»

«— Canım, Abdi daha bir sürü olanaklar çıkar. Allah büyüktür.»

TEHDİT MEKTUPLARI

29 Haziran günü toplanan CHP Grubu'nda büyük bir tedirginlik gözleniyordu. Malatya Belediye Başkanı Hamido'nun gelini ve iki torunu ile öldürülmesi, Ankara savcı yardımcılarında Doğan Öz'ün kurşunlanarak yaşamını yitirmesi ve her gün işlenen cinayetler, baskınlar, soygunlar militanların estirdikleri terör havası, grubu son derece rahatsız ediyordu. Anarşinin durdurulamaması bir yana ekonomik darboğaz konusunda en ufak bir çare bulunamayışı ve gün geçtikçe kuyrukların uzaması, milletvekillerini seçmenlerinin karşısına çıkarmaz duruma getirmişti. Ecevit Grup'ta yaptığı konuşmada gelişmeler hakkında bilgi verdi ve gerekli önlemlerin yakında alınacağını, anarşinin önüne geçileceğini söyledi.

Ekonomik alanda da olumlu gelişmeler görülüyordu. Kendilerinin MC'den tam anlamıyla bir enkaz

devraldıklarını tekrarladı ve bunları düzeltmek, ülkeye huzuru yeniden getirmek için ellerinden geldiğince çabaladıklarını söyledi. Milletvekili arkadaşlarından kendilerine yardımcı olmalarını da istedi.

Ecevit kürsüden inerken eskiden olduğu gibi coşkuyla alkışlanmadı. Buna herkes üzülmüyordu. Başbakan başarısızlığın faturasını önce kendi grubunda ödemeye başlıyordu. Genel Başkan'dan sonra kürsüye gelenler çeşitli eleştirilerde bulundular ve daha hızlı, gerçekçi önlemler alınmasını istediler. Bazı milletvekilleri artık seçmenlerinin yüzüne bakamayacak duruma geldiklerini açık açık söylemekten çekinmediler. Tatsız bir grup toplantısı olmuştu. Ecevit'in canı çok sıkıldı.

Aynı günlerde Milliyet ve özellikle Abdi İpekçi'ye gelen tehdit mektuplarında da büyük bir artış olmuştu. Genel Yönetmen bu mektuplara aldırmıyordu. Arkadaşları ise bunları ciddiye almak gerektiğini, en azından bir koruma polisi almasını, gazeteye onunla gidip gelmesi için ısrar ediyorlardı. Abdi İpekçi bu önerileri kabul etmiyordu.

«— Aman Sibel'in yanında sakın ağzınızdan kaçırmayın. Çok evhamlıdır, üzüldür.»

«— Ama Abdi Bey ortamı görüyorsun. Biraz yazılarını yumuşat. Kimin kimi vurduğu belli değil. Bak, o kadar tehdit ediliyorsun, bir serseri çıkar, bir halt etmeğe kalkar. Ne olur, bir koruma polisi alıp onunla gidip gelsen. Emniyet ne kadar ısrar ediyor. Niçin kabul etmiyorsun?»

«— Yahu, adamlar beni öldürmeye karar verdilerse koruma polisinin yanında da vururlar. Korkunun ecele faydası yoktur.»

Hem gazete içinden, hem de gazete dışından yapılan bu uyarılara inatla karşı koyuyor, koruma po-

lisi almamakta direniyordu. Yazılarını yumuşatma konusundaki telkinlere ise kızılıyordu. Onun yapamıyacağı tek şey, inançlarından ne pahasına olursa olsun ödün vermektir. Mesleğinde de, özel yaşamında da..

Bu tehditler Sibel İpekçi'ye duyurulmuyor ama o bunları tahmin ediyordu. Biraz gecikse, karısı sokaklara çıkıyordu. Abdi İpekçi, karısını sürekli yatıştırmak için çaba harcamak zorunda kalıyordu.

Olayların önlenebilmesi için CHP'nin hazırladığı anarşi paketi ancak Ekim'de bitirilebildi. Rötuşları bizzat Ecevit tarafından yapılan paket, Kasım başında partilere dağıtıldı. Ecevit, Süleyman Demirel ile daha önce yaptığı görüşmede paketten söz etti ve bu yasaların çıkarılması için hükümete yardımcı olunmasını istedi. Demirel «İnsan haklarına dokunmayacak ne kanun istiyorsanız hazırlayın gelin» dedi.

Anarşi paketine sadece MHP karşı çıktı ve Ülkücüleri hedef aldığını açıkladı. Gerçi bu yasalar meclislerden çıkarılamayacaktı ama yine de öteki partiler bunlara karşı oldukları gösteren bir tavır içine girmediler.

BODRUM'DAKİ ARSA

Bir gün Milliyet yöneticisi Ülkü Tamer yazı işlerine açılan kapıdan Abdi İpekçi'nin odasına başını uzattı.

«— Abdi Bey, yalnızsanız size bir şey söylemek istiyorum.»

«— Gel Ülkü. Ne var?»

«— Abdi Bey, Bodrum'da çok güzel bir arsa var-

mış. Bunu bazı arkadaşlarla birlikte topluca almak istiyoruz. Hemen deniz kenarında, Bodrum'un da en güzel yerinde. Engin Cezzar'la Gülriz de var. Arkadaşlar sizin de mutlaka aramıza girmenizi istiyorlar.»

«— Ben hiç böyle bir şey düşünmemiştim. Bilmem ki. Onu alsak bile nasıl değerlendireceğiz. Bizim buradan oraya gitmemiz oldukça zor.»

«— Abdi Bey, biz burayı ilerisi için düşünüyoruz. Bir kooperatif kurup ev yaptırılabilir. Bodrum'da bir daha bu fiyata ve böyle bir arsa bulmak olanağı yok. Ben sizin adınızı da yazdım ama bir de onayınızı alayım dedim.»

«— Peki Ülkü. Sen benim adıma da yetkili ol.»

Ülkü Tamer ona haritada yerini de göstermişti. Gerçekten de çok güzel bir yerdeydi. Hemen Nurettin Demirkol'u aradı:

«— Nurettin, Ülkü Tamer'i bul da bir konuşuver; sana Bodrum'da bir arsa hakkında bilgi verecek, sonra beni ara.»

Akşamüstü Nurettin Demirkol odasına geldi:

«— Abdi, Ülkü ile konuştum. Senin de bu arsa işine girmene karar verdik. Sen karışma.»

«— Nurettin, ben bu kadar borcu nasıl öderim?»

«— Abdi'cim sen karışma, biz veririz. Sen sonra yavaş yavaş ödersin, farkına bile varılmaz. Hepimiz kooperatiflere girdik, hep böyle ödedik.»

«— Peki, ne yaparsan yap.»

«— Tamam, ben hallederim. Sen hiç düşünme.»

Akşam eve gittiğinde karısına müjdeyi verdi:

«— Sibel, kat alamadık ama Bodrum'da bir arsa aldık. Bana anlatılana göre çok güzel bir yerde. Bir kooperatif kurulup topluca yazlık evler yapılacak. Yazları gidip bir süre kalınabilir.»

«— Çok iyi, çok sevindim, uygun bir zamanda gidip görmek isterim.»

«— Dur bakalım, acele etme, hele iş bir kesinleşsin, gider bakarız.»

Arsa işi kısa sürede gerçekleşti. Hatta alanlar küçük bir toplantı bile yaptılar ve nasıl hareket edeceklerini konuştular. Herkesin en kısa zamanda Bodrum'a gidip tapu işlemlerini yaptırmayı kararlaştırıldı. Bu arsa işi Abdi İpekçi'yi çok sevindirmişti. Yaşamında ilk kez bir arsası oluyordu.

Üç dört gün sonra İsmail Sivri'yi aradı ve bu günlerde İzmir'e geleceğini, oradan da Bodrum'a geçeceğini söyledi. İsmail Sivri bu habere çok sevindi;

«— Abdi Bey, bana uçağı bildirsinler, ben sizi karşılarım.»

«— Hayır İsmail, sen bizi karşılamak için katiyyen zahmet etmeyeceksin. Ben büroya gelirim. Yalnız sen bize bir araba gönder.»

«— Abdi Bey, ben sizi dört gözle bekliyorum. Ne olur izin verin de karşılayayım.»

İsmail Sivri İstanbul uçağını beklerken hayatında ilk kez Abdi İpekçi'nin sözünü dinlemediğini düşünüyordu. Uçaktan inen Genel Yönetmen'e sarılırken şaka yollu azarı da işitiyordu:

«— Ben sana karşılamayacaksın demedim mi? Neden büroyu bırakıp geldin? Ya haber atlarsan ne olacak? Hesabını nasıl vereceksin?»

«— Sizi görmek her şeye değer. Eğer haber atlasak artık cezasına katlanacağız.»

İsmail Sivri gerçekten Abdi İpekçi'yi taparcasına severdi. Onun yanında otur demeden oturmaz, konuşmaya bile çekinirdi. Son zamanlarda yirmi yıla yakın bir süredir götürdüğü İzmir temsilciliğinden

yorulmuş ve emekli olmak istediğini Abdi İpekçi'ye duygusal bir mektupla bildirmişti. Abdi İpekçi mektubu alıp okuyunca gözleri yaşarmış ve derhal İzmir'i arayıp çıkmıştı.

«— Kesinlikle emekli olma isteğini kabul etmiyorum. Bunu aklından çıkar.»

«— Abdi Bey, ben sizin emrinizden şimdiye kadar hiç çıktım mı? Ama bu kez çok ciddiylim. Çünkü gerçekten yoruldum.»

«— Neyse.. Sen şimdilik dur bakalım, sonra bir şey düşünürüz.»

Ondan sonra da bir daha Abdi İpekçi'ye son zamanlara kadar bu konuda bir şey söylemeye cesaret edememişti. Bundan on beş gün önce telefonla arayıp sıkılarak artık emekli olmak istediğini tekrarlamıştı. O zaman Abdi İpekçi yakında İzmir'e geleceğini söylemiş ve gelince konuşacaklarını bildirmişti.

Büroya geldiler. Bir süre oturdular. İsmail Sivri kendi konusunu açmak istedi ama bir türlü cesaret edemedi. Ancak Bodrum'a giderken yolda konuya değinebildi:

«— Abdi Bey.. Biliyorsunuz.. İzmir'e geldiğimde konuşuruz demiştiniz. Şu benim emekliliğim...»

«— Bak İsmail, ben senin emekli olmanı erken buluyorum ve kabul etmiyorum. Ama illa olucam dersen o zaman yerine birini bul. Yine de ayrılmak yok... Sürekli gelmezsin ama büronun ağabeyi olursun.»

«— Çok teşekkür ederim. Ben elimden geldiği kadar büroya sahip çıkarım. Siz hiç merak etmeyin.»

«— Bak, sana tekrar söylüyorum İsmail, yerine

adam bulmadan emekli olmak yok. Aksi taktirde bana kapattırırsın bu büroyu.»

«— Söz Abdi Bey. Yerime sizin de onaylayacağınız birini bulana kadar emekli olmam.»

Bodrum'da arsaların olduğu yere geldiklerinde arabadan inip araziye gezdiler. Orada durumu bilenlerden bilgi aldılar. Abdi İpekçi arsasının yerini çok beğenmişti. O gece Bodrum'da kaldılar, ertesi gün tapu işlemini bitirdikten sonra tekrar İzmir'e döndüler. Abdi İpekçi dönüşte çok sevinçliydi. Arsanın yerini Sibel İpekçi'nin de beğenmesi onu ayrıca mutlu etmişti. Bodrum'la ilgili sürekli sorular soruyordu:

«— İsmail, buradan Bodrum dört saat filan değil mi?»

«— Özel otomobille giderseniz o kadar.»

«— Yani İstanbul'dan uçakla gelinirse beş saatte bizim arsalarda olunabilir, değil mi?»

«— Tabii Abdi Bey.. Aslında Dalaman'a bir alan yapılacak. O zaman iki saatte Bodrum'da olunabilecek. Dalaman Havaalanı sanıyorum üç dört sene içinde bitirilecek. Çünkü bütün planları hazır.»

«— Sahi mi söylüyorsun. Bu çok güzel bir şey, insan o zaman iki günlüğüne bile gelebilir. Çok sevindim buna. Bak Sibel, duydun değil mi?»

Bu sevinci, İstanbul'a gelinceye kadar sürdü. Çocuklar gibi uçuyordu.

Gazeteye gelip ne var yok diye baktığı zaman ruhunun sıkıldığını hissetti. Oysa Bodrum ne kadar güzeldi. Orada yaşamak insanın ömrünü uzatırdı kuşkusuz.

TÜRK - YUNAN DOSTLUĞU

1967 yılında Abdi İpekçi'nin temelini atmaya çalıştığı Türk ve Yunan gazetecilerinin dostluğu uzun süre askıda kalmıştı. Bu onu çok üzmüştü. Tekrar girişimde bulunmaya karar verdi ve Atina'da bir toplantı yapılmasını sağladı. Toplantıya Abdi İpekçi'den başka Nadir Nadi, Metin Toker, Nazlı Ilıcak gibi gazeteciler katıldı. Toplantı dostluk havası içinde geçti ve bundan sonraki toplantının Şubat içinde Ankara'da yapılması kararlaştırıldı.

Şubat ayı yaklaştıkça içi içini yiyordu. Sık sık Sami Kohen'i çağırıyor ve ondan yardım istiyordu.

«— Aman Sami bu işle sen bizzat ilgilen. Biz orada çok iyi ağırladılar. Biz de burada aynen karşılık vermeliyiz. Yoksa çok ayıp olur. Ben zaten önümüzdeki günlerde Ankara'ya gideceğim. Ecevit'le de konuyu görüşüp Yunanlı gazetecileri kabul etmesini rica edeceğim.»

«— Merak etme Abdi. Her şeyi ayarlarız ve onları en iyi şekilde ağırlarız. Yalnız sen Ankara'yı hallet.»

KAHRAMANMARAŞ OLAYLARI

1978 tüyler ürperten bir olayla sona erdi. 23 Aralık'ta Kahramanmaraş'ta öldürülen iki öğretmenin cenaze töreninde Alevilerle Sünniler arasında çıkan ve çeşitli güçler tarafından körüklenen olayların önü alınamadı. Olaylar iki gün sürdü ve ölü sayısı 76'ya çıktı. Sağ militanların kışkırttığı halk, Alevilerin oturduğu mahalleleri basarak katliama gi-

rişti. Askeri birliklerin yetişmesi sonunda facianın daha da büyümesini önledi.

Oysa, CHP Kahramanmaraş milletvekilleri günlerden beri hükümeti ve İçişleri Bakanı'nı uyarıyorlardı. Kentte bazı grupların halkı kışkırtmak için her türlü yola başvurduklarını, çok seri şekilde önlem alınması gerektiği, aksi takdirde çok büyük olayların çıkabileceğini ve bir facia yaşanacağını söylüyorlar, ancak kimseye dertlerini anlatamıyorlardı. İçişleri Bakanı İrfan Özaydınlı milletvekillerine, hiçbir şekilde endişe etmemelerini, her türlü önlemin alındığını, Kahramanmaraş'ta kuş uçsa haberleri olduğunu söylemişti.

Ancak ne acıdır ki, birkaç gün sonra çıkan olaylar harfiyen milletvekillerinin dediği gibi geliyor ve yüze yakın masum insan yaşamını yitiriyordu

Olay hükümette şok etkisi yaptı. 26 Aralık'ta 13 ilde sıkıyönetim ilan ediliyordu. Muhalefetteyken sıkıyönetime karşı çıkan CHP, olayların altında ezilerek sıkıyönetimi getirmek zorunda kalıyordu.

Cumhuriyet tarihine kanlı bir sayfa olarak geçen Kahramanmaraş olayları İçişleri Bakanı İrfan Özaydınlı'nın başını yiyordu. Özaydınlı 3 Ocak'ta görevinden istifa ediyor, yerine kısa bir süre Orhan Eyüboğlu bakıyordu. 13 Ocak'ta da Sakarya Senatörü Hasan Fehmi Güneş İçişleri Bakanlığı'na getiriliyordu.

VE SON...

Ülkenin içinde bulunduğu ortam feciydi. Halk artık her şeyden umudunu kesmiş, bir kurtarıcı bekliyordu. Anarşi denetimden tamamen çıkmış, ekonomi tam bir başıboşluk içinde uçuruma doğru yuvarlanıyordu. Batı, bütün çıkış yollarını deneyen Ecevit'e Nuh diyor, peygamber demiyor, kredi musluklarını biraz olsun açmaya yanaşmıyordu. Ülkenin önünde tek bir yol kalıyordu: IMF'ye teslim olmak.

Abdi İpekçi zaman zaman yaptığı gibi odasına kapanmış, kendi mantığı içinde bir durum değerlendirmesi yapıyordu. İş adamlarından arkadaşlarını arayıp konuşuyor, ekonomik çıkmazı onların cephesinden de dinliyordu. Çeşitli sorular soruyor ve durumun düşündüğünden, gördüğünden daha kötü olduğunu anlıyordu.

Ecevit'le son günlerde yaptığı konuşmalarda Başbakan'ın hâlâ umutlu olduğu izlenimini ediniyor ve hayretler içinde kalıyordu. Gazetedeki arkadaşları da hemen hemen aynı noktada birleşiyordu. Ecevit bekleneni verememiş, ülke gittikçe nefes alamaz duruma gelmişti. Şubat ayı içinde Yunanlı gazeteciler gelecekti. Onları çok kötü bir ortamda ağırlamak zorunda kalacakları için canı sıkılıyordu. Aynı denizi paylaşmak zorunda olan iki ülkenin, birbirlerinin boğazına sarılmak için fırsat bekleyerek yaşamalarını bir türlü akli almıyordu. Oysa iki ülke güç-

lerini birleştirseler ne büyük engeller aşarlardı. Bu konuyu Ecevit'e götürmeye kararlıydı. Başbakan'ın Yunanlı gazetecileri kabul etmesini ve Türkiye'nin görüşlerini onlara anlatmasını isteyecekti. Bunun büyük yararı olacağına inanıyordu.

Bütün amacı Yunanlı gazetecileri eksiksiz ağırlayabilmektir. Onlara Türklerin barışsever insanlar olduklarını göstermek istiyordu.

* * *

Abdi İpekçi'yi bütün bu olumsuzlukların ortasında yıkan, perişan eden bir de dram yaşıyordu Milliyet'te. Yıllardan beri beraber çalıştığı, gazeteciliğe hemen hemen aynı dönemlerde başladığı arkadaş Ali Başarel amansız bir hastalığa tutulmuştu. Dış Haberler Servisi'nde çalışan Ali Başarel kısa bir süre önce hastalanmış ve yapılan muayenesinde kansere yakalandığı anlaşılmıştı.

Genel Yönetmen haberi duyunca perişan olmuş, hemen Sami Kohen'i çağırarak tedavi için Milliyet'in hiçbir özveriden kaçınmayacağını, ne yapmak gerekiyorsa yerine getirilmesini söylemişti.

«— Sami, sen doktorlarıyla konuş.. Gerekirse Avrupa'ya gönderelim.»

Ancak doktorlar artık yapılabilecek pek bir şey olmadığını, bundan sonra hastayı rahat ettirmekten başka çare bulunmadığını söylediler.

Ocak ayının son günleriydi. Sami Kohen'le birlikte durumu iyice ağırlaşan Ali Başarel'i hastaneye ziyarete gittiler. Otuz yıllık arkadaşı erimiş, bitmişti. Onları görünce yatağında doğrulmak istedi, engel oldular. Odada fazla kalamadılar ve yanaklarından öperek kendilerini dışarı attılar. Doktorlardan,

arkadaşlarının birkaç günlük ömrü kaldığını öğrendiler.

Abdi İpekçi gazeteye gelene kadar ağzını açmadı. Odasına kapanıp içindeki acıyı bastırmaya çalıştı. O canlı, esprili, çalışkan arkadaşının eriyişi, tanınmayacak hale gelişi ve dünyadan kopuşu onu yıkmıştı. Gitti yüzünü yıkadı, kendine gelmeye çalıştı. Sonra Turhan Aytul'u çağırdı. Haberlerde bir gelişme olup olmadığını sordu. Turhan Aytul bilgi verirken dinlemiyordu. Daha doğrusu dinleyemiyordu.

«— Abdi Bey, siz iyi değilsiniz. Beni de dinlemiyorsunuz.»

«— Ali Başarel'e gittik. Çok kötü. Biz de bir şey yapamıyoruz.»

«— Yapılacak bir şey yok benim bildiğim kadarıyla.»

«— Evet, Turhan.. Yaşlandık herhalde... Bu tip olaylara dayanamıyoruz.»

«— Durun bakalım Abdi Bey, daha genciz, çok şeyler yapacağız. Ali'nin hastalığı ise kuşkusuz üzücü.»

«— Kötü bir şans.. İnsanların sonu bu olmamalı. Bilmiyorum, dedim ya yaşlandık, biraz da fazla duygusalız.»

Turhan Aytul çıktıktan sonra eşi Sibel'i aradı. Ona bir şey belli etmemeğe çalışarak konuştu.

«— Sibel, nasılsın? Eğer senin bir itirazın yoksa bu akşam bir yerlere gidelim. Ben Enginleri, Uygunları arayıp bir şey ayarlarım. Union Francaise'de yeni bir lokanta açılmış, istersen oraya bir bakalım.»

«— Olur, ben hazırlanır seni beklerim. Kaçta gelebilirsin?»

«— Pek geç kalmak istemiyorum. Evde biraz oturur, dokuza doğru gideriz.»

«— Peki, ne zaman istersen gel. Yalnız senin canın biraz sıkkın gibi.»

«— Yok, yok. Bir şeyim yok. Sen merak etme. Yorgunum biraz herhalde. Akşam kendime gelirim.»

O Salı gecesi yemekte çok durgundu. Gecelerin neşeli Abdi'sinin yerinde yeller esiyordu. Sessiz sedasız içkisini yudumluyordu. Masadakiler şaşırmışlardı. Kimse bir şey sormaya cesaret edemiyordu. Sonunda arkadaşları dayanamadılar:

«— Yahu Abdi, neyin var? Hadi anlat. Belki elimizden bir şey gelir. Belki sıkıntını biraz olsun hafifletecek bir önerimiz olur.»

«— Bugün Ali Başarel'i ziyarete gittik. Durumu çok kötüydü. Doktorlar bir iki günlük ömrü kaldığını söylediler. Biliyorum hepimiz öleceğiz ama, ben böyle ölmek istemem.»

Duygularını kimseye belli etmeyen, dertleriyle çevresini üzmekten kaçınan Abdi İpekçi yaşamında hiç yapmadığı şeyi yaptı ve gözyaşlarını tutamamaya başlandı. Herkes donup kalmıştı. Karısı ve arkadaşları yıllardan beri tanıdıkları Abdi'yi ilk kez bu halde görüyorlardı.

«— Yaşlanıyorum galiba. Kusura bakmayın sizin de neşenizi kaçırdım ama inanın bu olay beni çok üzdü.»

Herkes havayı değiştirmek için başka konulardan söz etmeye başladı. Saatler ilerledikçe Abdi İpekçi'nin havası değişti, içkinin de yardımıyla eski kişiliğine büründü. Union Francaise'den erken kalkıp bir gece kulübüne gittiler. Abdi İpekçi'nin isteğine eş dahil kimse karşı çıkmadı. Dans etti, eğlendi ve morali tamamen düzeldi. Sibel İpekçi ertesi gün Ankara'ya gitmek için kocasının erken kalkması ge-

rektiğini bilmesine rağmen gecenin uzamasına ses çıkarmadı.

Eve sabaha karşı geldiler. Abdi İpekçi ancak üç saat uyuyabildi. Sonra kalkıp banyo yaptı ve giyindi. Karısına veda ederken belki o gün dönemeyeceğini; ama ertesi gün mutlaka geleceğini söyledi. Sibel İpekçi son kez gördüğü kocasına geç uçakla dönmemesini tembih etti.

SON GÖRÜŞMELER

Ankara temsilcisi Orhan Tokatlı tarafından Eşepboğa'da karşılanan Abdi İpekçi her zamanki gibi kafasındaki programı söyledi.

— Ne dersin Orhan, bütün bunları iki güne sığdırabilecek miyiz?»

— Merak etmeyin Abdi Bey, her zamanki gibi sığdırırız. İsterseniz bugün bakanlarla yapmak istediğiniz görüşmeleri tamamlayalım. Ecevit'le ise yarın sabaha randevu alalım. Akşamüstüne doğru da işleri bitirmiş olursunuz.»

— Evet, böyle yapalım. O zaman hemen büroya gidip durumu ayarlayalım.»

31 Ocak Çarşamba günü çeşitli bakanlarla olan görüşmelerini tamamlayan Milliyet'in genel Yönetmeni 1 Şubat Perşembe günü sabah saat 10 sularında Başbakanlık'ta Ecevit'le buluştu.

Başbakan çok sıcak bir ilgi ile karşıladı Abdi İpekçi'yi.

— Hoşgeldiniz Sayın İpekçi.»

— Hoş bulduk Bülent Bey. Sizi çok iyi gördüm.»

«— Sağolun. Ben de sizi çok iyi gördüm.»

Bir süre havadan sudan konuştular sonra Abdi İpekçi Yunanlı gazetecilerin yapacakları ziyaretle ilgili bilgi verdi:

«— Efendim, biliyorsunuz biz Türk gazetecileri Yunanistan'a gittik. Gerçekten de bizi orada çok iyi karşıladılar. Yapılan toplantılarda onların da bizim kadar barıştan yana olduklarını sevinerek gördük ve Türkiye'ye davet ettik. Konuklarımızı iyi ağırlayıp sorunları anlatabilirse ve iki ülkenin barış içinde yaşamasını içtenlikle istediğimize inandırabilirsek çok yararlı olur. Sizin de bildiğiniz gibi Yunan basını, Türk-Yunan düşmanlığını sürekli körükler çünkü bu, ellerindeki en iyi tiraj malzemesidir.»

«— Evet, bu açıdan ziyaret, belirttiğiniz gibi büyük yarar sağlar.»

«— Bu arada küçük de olsa bir vakit ayırabilir, kendileriyle görüşürseniz...»

«— Tabi Sayın İpekçi, sevinerek yaparım bunu.. Ayrıca hükümet olarak da konukların ağırlanmasına her türlü katkıda bulunabiliriz.»

«— Çok teşekkür ederim. Eğer sorunumuz çıkarsa sizden rica ederiz.»

Abdi İpekçi Başbakan'dan olumlu yanıt alınca rahatlamıştı. Daha sonra Ecevit, son yaptığı Libya gezisi ve alınması planlanan ekonomik önlemlerle ilgili bilgiler verdi. Görüşme bitince en kısa zamanda buluşmak umuduyla vedalaştılar. Bu, İpekçi-Ecevit arasındaki son görüşme oluyordu. Yıllardan beri sürdürülen, saygıya, sevgiye ve güvene dayanan bir dostluk kurmuş olan iki insan o gün son kez el sıkıştıklarını bilmiyorlardı.

SON YOLCULUK

Ankara'dan 16.40'da İstanbul'a havalanan THY uçağında kamuoyunun çok yakından tanıdığı iki ünlüadam vardı ve yanyana oturmuş, ülke sorunlarını tartışıyorlardı.

Ülkenin en büyük sanayicilerinden Sakıp Sabancı, ünlü gazeteci Abdi İpekçi'yi yakalamışken sorunlarını aralıksız anlatmaya çalışıyordu:

«— Abdi Bey, siz de çok iyi bilirsiniz ki, bir ülkeyi çıkmaza sokmak istiyorsan döviz darboğazını getir, güçsüz dispoñtibiliteyi koy ve her şeyi altüst et. Bugün işsizlik büyük problem. Elektrik sıkıntısı, sendikacı-işveren anlaşmazlıkları yüzünden çözölmeyen grevler, üretimin düşmesine neden oluyor. Üretimi artırmak için yeni işyerleri açmak gerek. Buna mecburuz.»

«— Evet, bütün bunlar doğru, ama nasıl başarılacak. Sizin bir öneriniz var mı bu konuda?»

«— Var tabii gardaşım. Bakın Abdi Bey, bazı işkolları var ki hammaddesi memlekette. Mesela pamuk. Biz pamuğu iplik veya kumaş olarak ihraç edebilirsek sıkıntılarımızın bir bölümünü giderebiliriz.»

«— Peki ama bunun için yeni fabrikalar yapmak, ya da üretimi artırmak gerekmez mi? Bunu, bugünkü ortamda nasıl gerçekleştireceğiz?»

«— Bak Abdi Bey, biz bunu katma değer üzerinden üretip ihraç ederiz. Yalnız bunu başarabilmek için sendikacı-işveren olarak birbirimizin nasırına basmamamız gerekir. Hepimiz oturup iyi niyetilen gafa gafaya versek ve yılda 278 işgünü yapılan çalışmayı 300'e çıkarırsak.. Madem tezgâh elimizde, bunu daha çok çalıştıralım ve üretimi arttıralım. Yani senin anlayacağın üç vardiya çalışan

fabrikaları dört vardiyaya çıkaralım. Bu, beş bin kişi çalışan bir fabrikada bin beş yüz kişilik iş demektir. Üstelik ek yatırıma da ihtiyaç yok. Hatta sendikacı - işveren anlaşabilse de Cumartesi Pazarı da devreye sokarak yıllık çalışma gününü 360'a çıkar-sak Türkiye'nin darboğazları atlatmasını sağlayabiliriz.»

«— Bu anlatıklarınız gerçekten çok ilginç ve ciddiyetle düşünebilecek bir öneri. Bunları izin verirseniz yazalım da kamuoyu öğrensın.»

«— Yaz gardaşım, yaz... Zaten size, basına çok büyük görev düşüyor. Bunları hükümete anlatın. Çünkü Ecevit, işçi - işveren anlaşmazlıklarını çözmek için Demirel'den daha şanslı. Eğer hükümet bunu iyi anlatabilirse başarılı olabilir.»

«— Sakıp Bey, sizinle en kısa zamanda bir araya gelip bunları tekrar konuşalım ve yayımlayalım.»

«— Abdi Bey, ikimiz de zaman fukarasıyız. Onun için bu işi bizim Halkla İlişkiler Müdürü Babür Ardahan'a bırakalım, o bizim boş saatlerimizi yakalsın ve buluştursun.»

Abdi İpekçi bunun üzerine not defterini çıkardı ve Babür Ardahan'ın telefonunu aldı. İki ünlü adam Yeşilköy'de vedalaşıp ayrıldı.

* * *

Gazeteye gelince önce Turhan Aytul'u sonra da Sami Kohen'i çağırttı. Kohen dışarda çok önemli bir gelişme olduğunu, Hümeyni'nin o gün İran'a döndüğünü söyledi.

«— Ben genel bir yorum yazdım. Sen belki Türkiye açısından ele alabilirsin.»

«— Evet Sami, çok önemli bir konu. Yalnız za-

manım yok, Ercüment Bey'le konuştum, ona gitmem lazım.»

«— İstersen ben sana yararlanman için uzun bir not yazayım.»

«— Hayır, hayır.. Not değil bayağı bir şeyler yaz. Ankara'daki hava fazla endişeli değil. Sadece hükümette bazı kuşkular var. Bunu da belirtiver.»

«— Peki, ben bir şeyler yazayım da konuşalım.»

Abdi İpekçi zaman zaman bu yöntemi kullanır, yazısını başkalarına yazdırırdı. Hiçbir kompleksi yoktu, çünkü kendisini gazeteciliğin hemen her dalında kanıtlamıştı. Özellikle bugün olduğu gibi zaman bulamadığı günlerde dış konulu yorumlarını Sami Kohen'e yazdırır, bir iki yeriyle oynadıktan sonra altına imzasını rahatlıkla atardı.

Bir süre sonra Sami Kohen yazıyla birlikte odaya girdi.

«— Bir şeyler karaladım.»

Abdi İpekçi yazıyı okudu, bir iki yerini değiştirdi.

«— Eline sağlık Sami.. Yalnız ne başlık koyalım?»

Olay çok yeniydi, gelişmeler hakkında net bilgiler yoktu. Bu nedenle çok klasik bir başlık koymaya karar verdiler. «İran'da Beklenenler» başlıklı Durum, Abdi İpekçi'nin imzasını attığı son yazısıydı. Bunu da yazmak otuz beş yıllık arkadaşı Sami Kohen'e nasip olmuştu.

Turhan Aytul Durum'u hemen mürettiphaneye dizilmeye gönderdi. Abdi İpekçi masasından kalktı.

«— Benim hemen çıkmam gerekiyor. Daha Sibel'i alacağım, oradan da Ercüment Bey'e gideceğim.»

Aceleyle çantasını topladı, ceketini giydi ve

merdivenlere yöneldi. Gazetenin kapısından çıkarken saat 19.30'du. Çocukları kadar sevdiği, bütün varlığı ile her şeyini vererek yarattığı gazetesinden son çıkışıydı bu... Bir daha da canı kadar sevdiği Milliyet'e dönemeyecekti.

* * *

Sibel İpekçi son yıllarda kocasının eve geleceği saatlerde hemen her gün cehennem hayatı yaşıyordu. Abdi İpekçi'nin arabası görünene kadar pencerenin başından ayrılamazdı. Çocukları da yurt dışında olduğu için evde tek başınaydı ve saatler geçmek bilmiyordu.

Saat 19.35 sıralarında gazetenin santralı aradı ve kocasının bir iki dakika önce çıktığını bildirdi. Genellikle Abdi İpekçi gazeteden ayrılır ayrılmaz eve bildirilmesini isterdi. Sibel İpekçi tam o sırada akşam çayına gelen arkadaşı Leyla Umar'a döndü.

«— Abdi şimdi çıkmış.. Ben de hazırlanmaya başlayayım. Ancak yetişebilirim. Hemen çıkmamız lâzım, çünkü Ercüment Beyler bekliyor. Sen kusura bakmazsın değil mi?»

«— A, tabii Sibel'cim, sen işine bak. Ben zaten birkaç yere telefon edeceğim. Sen hazırlanırken ben de o işleri hallederim.»

Sibel İpekçi odasına geçti ve hazırlanmaya başladı. Yine içi sıkılıyordu bugün. Abdi'nin bir an önce gelmesi için dua ediyordu. Bu saatleri hiç sevmiyordu. Duramadı, ön tarafa geldi, pencereden dışarı baktı. Sokak zifiri karanlıktı. İçi daha da daraldı.

«Hay Allah... Her taraf simsiyah. Bir uğursuzluk var..»

Leyla Umar telefonu bıraktı.

«— Sen delisin.. Yine deliliğin tuttu. Bugün niye uğursuz olsun. Hadi, hadi hazırlanmaya bak. Yine kurup durma..»

«— Bilmiyorum Leyla Sıkılıyorum. Bir uğursuzluk olacak diye ödüm kopuyor. Abdi bir an önce gelse.»

«— Canım, şimdi neredeyse gelir. Hazır olmadığını görünce kızar. Sen bırak bu saçmalıkları da hemen giyin.»

Tekrar arka odaya geçti.. Elbisesini giydi, saçlarını alelacele taradı, yarım yamalak bir makyaj yaptı. Yüreği patlayacakmış gibi sıkılıyordu.

O anda üç patlama sesi duydu. Deli gibi geldi salona.. Pencereye atladı, kolu koparırcasına çevirdi ve yarı beline kadar dışarı sarktı. Ortalık kapkaranlıktı. Bir şey göremedi, pencereyi kapattı.

«— Bir şey oldu Leyla, birini vurdular..»

«— Aman Sibel, yine evhamlanıyorsun. Lastik patlamıştır.»

«— Yok yok, kötü bir şey oldu.. Yine birinin canına kıydılar.»

Pencereyi açtı. Bir şeyler görebilirim diye karanlığa uzattı başını. Karakol Sokağın bütün lambaları sönmüştü. İn cin top oynuyordu. Hiç bu kadar boş görmemişti sokağı. Başını iyice uzatıp, köşeyi görmeye çalıştı. Işıklar yanıp sönüyordu. Trafik durmuştu. İnsanlar bir otomobilin etrafına birikmişlerdi. Kafasında birden korkunç bir olasılık belirdi. Deli gibi kapıya yöneldi. Kendisine engel olmaya çalışan Leyla Umar'ı itti... Merdivenleri koşarak indi ve kendini sokağa attı. Köşeye yaklaşınca korkunç gerçeği anladı. Kocasının otomobili direğe dayanmış du-

ruyordu.. Sinyal ışıkları yanıp sönüyordu. Çılgına döndü..

Ve ardından bütün ciğerlerini boşaltan feryadı
Karakol Sokak'ta yankılandı...

«Tanrım, Abdi'yi vurdularrrrrrrrrrrrrrrrr...»

* * *

Arnavutköy'ün sırtlarındaki villada sofraya hazırlanmış, Ercüment Karacan'la oğlu Ali Karacan konukları Abdi İpekçi'yi bekliyorlardı. Saat 21.00'e geliyordu. Abdi İpekçi gecikmişti.

Ali Karacan babasına döndü.

«— Abdi ağabey nerede kaldı acaba, karnım çok acıktı.»

«— Herhalde bir haber çıktı, ona takıldı. Şimdi neredeyse gelir.»

Ali Karacan telefona gitti ve gazeteyi aradı.

«— Çok olmuş çikalı.. Gelmeliydi şimdiye kadar.»

Bir iki dakika sonra telefon çaldı. Ercüment Karacan açtı. Perişan bir sesle karşılaştı.

«Ercüment Bey, ben Hasan Pulur... Abdi Bey'i vurdular.»

«— Ne diyorsun Hasan? Nerede şimdi?»

«Etfal Hastanesi'nde..»

Telefon Ercüment Karacan'ın elinden düştü. İç buz gibi oldu bir anda.. Konuşamadı.. Neden sonra, kendisine şaşkınlıkla bakan oğluna fısıltıyla seslenebildi.

«— Ali, Abdi'yi vurmuşlar..»

Hemen otomobile atladılar ve uçarcasına hastahöye gittiler..

* * *

Etfal Hastanesi'nni bahçesi tam bir ana baba günüydü. Yakınları, arkadaşları ve okurları umutsuzluk içinde bekliyorlardı. Herkes ağlıyordu. Ölümü kimse kabul edemiyordu. Sibel İpekçi önüne gelene yalvarıyordu.

«— Ne olur bir kez göreyim. Bana gösterin onu. Ne olur.. Yalvarırım.»

HemenERCÜMENT Karacan'ın otomobiline bindiriler ve eve gönderdiler.

Her şey bitmişti. Ölüm doktorlar tarafından doğrulanmıştı. Bahçede biriken insanlar bitkin ve yıkık bir halde hastaneyi terketmeye başladılar. Sevgili Abdi İpekçi'lerini Etfal Hastanesi'nin acil servisinin masasının üzerinde kanlar içinde hareketsiz ve tek başına bırakıp dağılmak zorunda kaldılar.

* * *

4 Şubat Pazar günü Milliyet gazetesinin önünde binlerce insan birikmiş bekleyordu. Saat 12.00'ye doğru Abdi İpekçi'nin Türk bayrağına sarılı tabutu getirildi ve gazetenin önünde hazırlanan katafalka konuldu. Meslektaşları, okurları sessiz bir saygı içinde tabutun etrafını sardılar.

Kalabalık gittikçe büyüyordu.

Yazı İşleri katında Süleyman Demirel ve arkadaşları ile Deniz Baykal ve CHP'liler birlikte oturuyorlardı. İki partinin milletvekillerini Abdi İpekçi'nin ölümü bir araya getirmişti. Kimse konuşmıyordu. Süleyman Demirel zaman zaman cebinden çıkardığı mendille akmasına engel olamadığı gözyaşlarını siliyordu.

Gazete önündeki küçük törenden sonra cenaze Gazeteciler Cemiyeti'nin önüne getirildi. Orada da

küçük bir tören yapıldı. Daha sonra omuzlara alınan tabut binlerce insanın ellerinde taşınarak cenaze arabasına kondu ve insan seli Cağaloğlu yokuşundan akmaya başladı. Abdi İpekçi, cenaze arabasının içinden uğruna canını verdiği Bab-ı Âli'yi son kez selâmlıyordu...

Binlerce insan Teşvikiye Camii'nin avlusuna sığamadı. Camii çevreleyen tüm sokaklar tıklım tıklımdı. Musalla taşındaki tabutun başında genç gazeteciler nöbet tutuyordu. Bahçenin bir köşesinde İpekçi ailesi ve yakınları, bir başka köşesinde Başbakan ve hükümet üyeleri, onların yanında da Süleyman Demirel ve AP milletvekilleri duruyordu.

Birleşmeleri için büyük çaba harcayan Abdi İpekçi'nin cenazesinde, iki lider uzaktan birbirlerine soğuk bir selam vermekle yetindiler. Büyük gazeteci ülkesinin tek kurtuluşu olarak gördüğü birleşmeyi hayatını yitirmekle de sağlayamamıştı.

Namazdan sonra eller üzerine alınan tabut Nişantaşı'na kadar taşındı. Kalabalık o kadar büyüktü ki caddelere sığamıyordu. İzdihamdan dükkânların vitrin camları kırıldı. Büyük güvenlik önlemleri alınmıştı. Yüzlerce polis son derece dikkatle etrafı denetliyorlardı.

Al bayrağa sarılı tabut binlerce el üzerinden kayarak Nişantaşı'na kadar geldi ve burada cenaze arabasına kondu. Artık son yolculuk başlamıştı.

* * *

Zincirlikuyu'da yapılan duayı binlerce insan «Amin» diyerek noktalarken, ünlü gazetecinin tabutu yeni kazılmış mezara indiriliyordu. Önce yakınları sonra da arkadaşları tarafından üstü taze top-

rakla örtüldü. Sevgi dolu yüzlerce el saygıyla toprağı okşarcasına düzeltti.

Mezar görevlisi, üzerinde «Abdi İpekçi - 1929 - 1979 Ruhuna fatiha» yazılı geçici bir taşı toprağı gömdü.

Abdi İpekçi, elli yıllık onurlu bir yaşamdan sonra hiç bitmeyecek, uzun uykusuna dalıyordu.

Ve binlerce insan, sanki onu uyandırmaya korkuyormuşcasına, sessizlik içinde dağıldı..

BİTTİ

**ABDİ
İPEKÇİ'NİN
ALBÜMÜNDEN**

Abdi İpekçi 1.5 yaşında... Ana okulunda bakıcı öğretmenin kucagında... Okulun en küçük çocuğu... Evde iki ablasının verem olması yüzünden ailesi küçük Abdi'yi yuvaya vermek zorunda kaldı.

İlkokulu bitirdiği yıl çektiirdiği bir artistik fotoğraf... Abdi İpekçi Galatasaray'da... Çok bedbaht bir çocukluğu olan Abdi İpekçi okul süresince zayıllar, iğne ipliğe dönerdi. Yazları Ağabeyine Ada'ya giden Abdi İpekçi kendini toplar ve kilo alırdı. Yaz boyunca sürekli kitap okur, bol bol resim yapardı.

Abdi İpekçi Galatasaray'ı bitirdiği yıl ve Kore'de askerliği sırasında... Kore dönüşünde Milliyet'in teklifini kabul eden Abdi İpekçi'nin meslek yaşamında büyük bir patlama oluyor

Sibel ve Abdi İpekçi'nin en mutlu günü... Yeni evliler balayı da lezzetli dakikasında... Mutluk unanması bilmediği için...

Gazetede ki ciddi
görünümünden uzak
haba Abdi İpekçi... Oğlu
Sedat'ı sevgiyle
kucaklıyor. Eşine ve
çocuklarına çok bağlı
olan Abdi İpekçi işinden
kopabildiği zamanlarda
soluğu ailesinin yanında
alırdı.

Ünlü gazeteci hayatı
boyunca çok seyrekle
yaptığı tatillerden birinde
eşi Sibel İpekçi ve oğlu
Sedat'la...

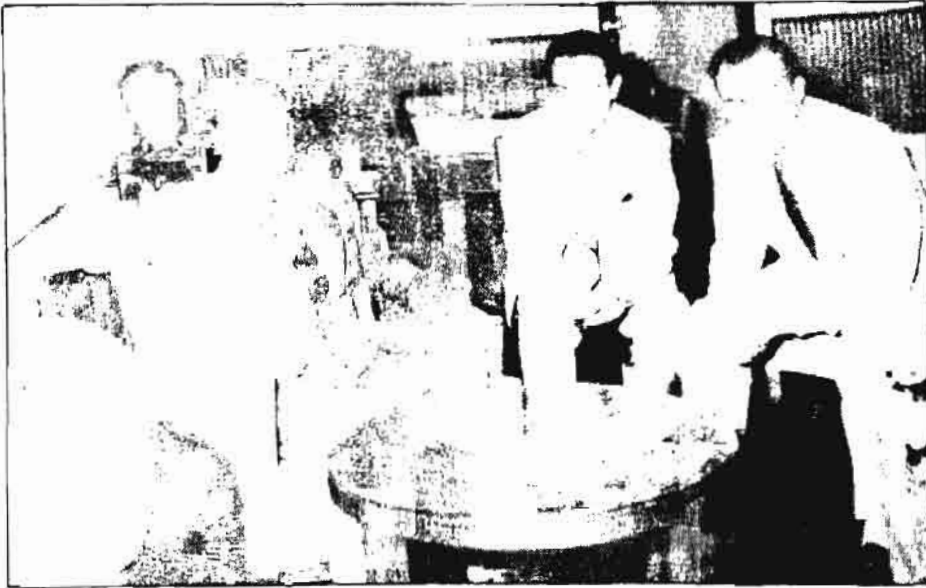
İşte Abdi İpekçi'nin yaşamının en değerli üç parçası. Eşi Sibel İpekçi, oğlu Sedat İpekçi ve kızı Nükhet İpekçi. Ünlü gazeteci zaman zaman işlerinin yoğunluğu nedeniyle çocuklarıyla yeterince ilgilenemediğini söyler, bundan büyük üzüntü duyardı.

Abdi İpekçi yirmi yaşında...
İstanbul Ekspres'in yazı
işleri müdürü... Genç,
heyecanlı... Yaptığı gazete
Bab-ı Ali'de ilgi çekiyor
(yanda).
İşte Gün Gazetesi'nin ünlü
kadrosu... Soldan sağa,
Turhan Aytul, Abdi İpekçi,
Altınur Kılıç, Ruhan Önal,
İlhan Demirel ve Dinçer
Güner...

İpekçi'nin İnönü'ye büyük saygısı vardı. İnönü-Ecevit kavgasında Ecevit'i tuttu. O dönemlerde gönlü İnönü'den, aklı ise Ecevit'ten yanaydı.

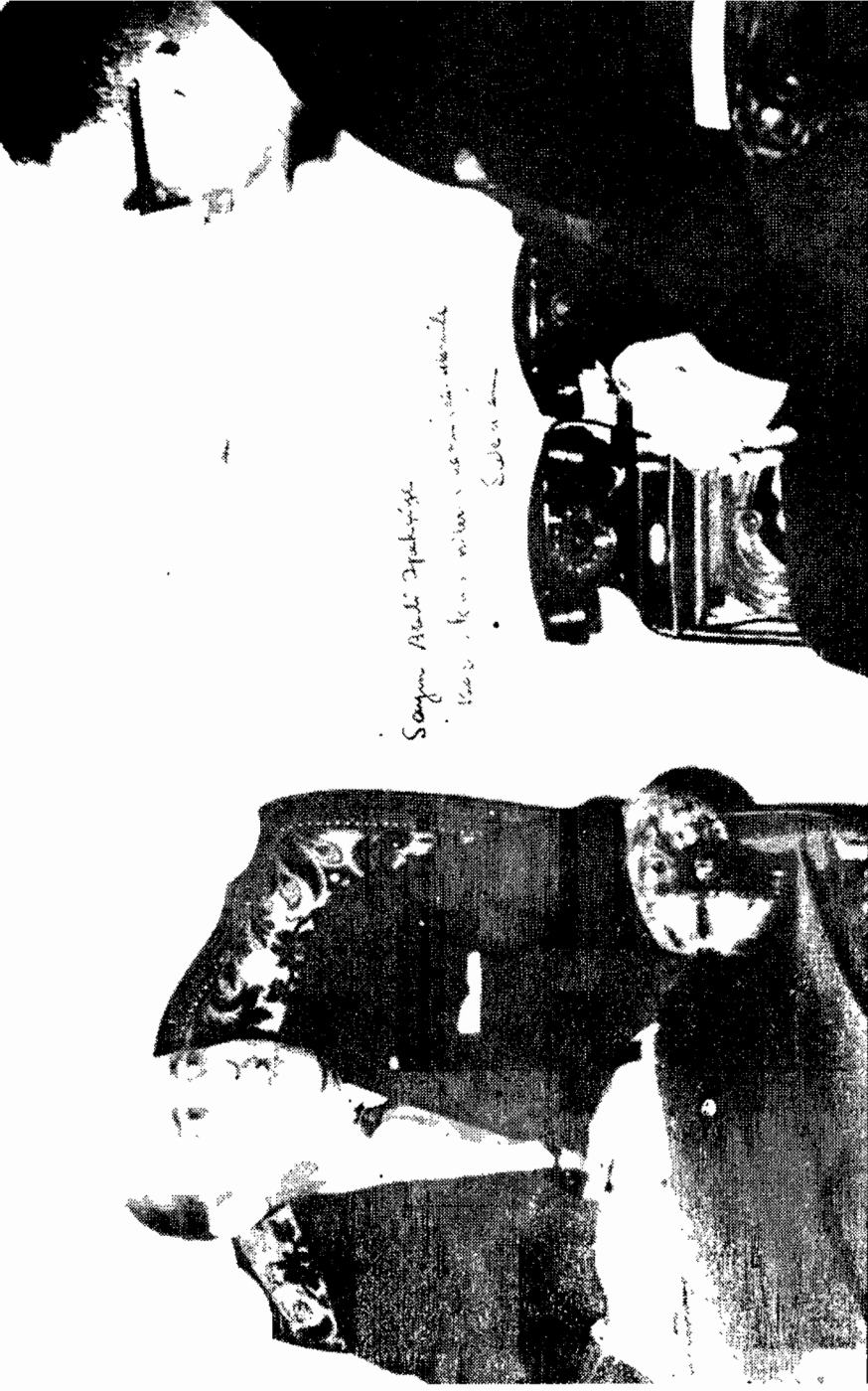
Yıl 1955... Devrin Başbakan'ı Menderes... Ortada genç yönetmen Abdi İpekçi sağda Milliyet'in patronu Ercüment Karacan gazeteyi ziyarete gelen Menderes ile...

İpekçi ünlü haftalık
sohbetlerinden birini
Celal Bayar'la yapıyor.
Bayar ödün vermeyen
kişiliği ile ünlü
gazeteciye o günkü
olayların
değerlendirmesini
yapıyor. Bayar o
sohbette eski
Cumhurbaşkanı olarak
Senato'ya girmesi
gerektiğini savunuyor ve
bu hakkından
vazgeçmeyeceğini
söylüyor.

Ecevit-Ipekçi yakınlığı son dakikaya kadar sürdü. Ünlü gazeteci son zamanlarda Ecevit'e fazla angaje olmakla suçlanmasına rağmen tutumunu değiştirmede ve Başbakan'ı sonuna kadar destekledi. Sık sık Ankara'ya giden Ipekçi hemen her seferinde Ecevit'le görüşürdü. Bu görüşmeler bazen sabah yürüyüşlerinde olurdu.

Sayın Abdi İpekçi'ye
Kendisini AP Genel Başkanı olarak gördüğünde
Süleyman

Yıl 1965... Süleyman Demirel Başbakan olmuş... Kendisini AP Genel Başkanlığı için destekleyen Abdi İpekçi ile görüşüyor. Düşünce ayrılıklarına ve İpekçi'nin sık sık yaptığı sert eleştirilere rağmen iki adam arasındaki dostluk hiçbir zaman bozulmadı.

İşte hemen hemen
aynı acı yazgıyı
paylaşan iki insan...
Yıl 1971... İpekçi ve
Allende... Seçimle
iktidara gelen ilk
marksist başkan
nasıl bir düzen
kuracağını ünlü Türk
gazetecisine
anlatıyor. Ancak bu
iki insan da
demokrasi
düşmanlarının hedefi
oldu. Allende intihar
etmek zorunda kaldı,
İpekçi ise
kurşunlandı...

Papa Abdi İpekçi'ye emzirdi ve öldürdü
12.11.71

Fransızca ve İngilizceyi çok iyi bilen Abdi İpekçi bu avantajını her fırsatta kullanırdı. İpekçi Başbakan Brandt'la yaptığı görüşmede Alman Sosyal Demokrat iktidarı hakkında çok ilginç bilgiler almış ve bunların yayınlamıştı.

Ünlü gazetecinin dış ülkelerde de büyük saygınlığı vardı. Gittiği her ülkede devlet adamları tarafından kabul edilir ve büyük ilgi görürdü. Bunda Abdi İpekçi'nin kişiliğine duyulan güven kadar yönettiği gazetenin ciddiliği ve tarafsız politikası da rol oynardı. Moskova'ya yaptığı geziden Kosigin'le de görüşmüş daha sonra yazdığı yazılar büyük ilgi uyandırmış ve Sovyet Rusya'nın bir cezaevi olduğunu savunan kişilerin tepkilerine neden olmuştu. Çünkü İpekçi Sovyetler'deki günlük yaşamı son derece tarafsız bir gözle anlatmıştı.

İsvet Başbakanı
Pamir de, İpekçi
ın İslamınay
ikemli bir
laboratuardı. Sosyal
Demokrat sistemi sık
sık inceler ayrıntıları
en yetkili kişilerden
öğrenirdi. İşte
İran Şahı ın parlak
dönemleri
İpekçi'nin İran gezisi
sırasında her
geçtiği yere kolay
kolay kabul ettiren
Şah'ın ınla uzun
süre görüşmüş
İpekçi Şah'ın rejimine
hoşgör zaman
İmparator duymadı. U,
sarıklı olarak
demokratik olmayan
rejimleri uzun
ömürün olmayacağını

Ünlü gazetecinin en büyük düşlerinden biri deTürk-Yunan dostluğunun kurulmasıydı. Abdi İpekçi, herkesin artık iki ülkenin dost olamayacağına inandığı günlerde Yunanlı meslektaşlarıyla bunu gerçekleştirmek için girişimlerde bulundu. İpekçi'nin bu çabaları 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ile bir süre etkisiz kaldı. Ama ölümünden kısa bir süre önce büyük çabalarla iki ülke gazetecilerini biraraya getirmeyi başardı. İpekçi iki ülkenin gazetecilerinin bu dostluğun kurulmasına büyük katkılar sağlayacağına inanıyordu. Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra yaptığı Yunanistan gezisinde Başbakan Karamanlis'le biraraya geldi. İpekçi iki ülkenin dost olmasının Türk - Yunan halklarına büyük yararlar sağlayacağına olan inancını Karamanlis'e anlattı. Öldürüldüğü gün Başbakan Ecevit'le aynı konuyu görüşmüştü. Bu çabaları sonuçsuz kalmadı. O'nun ölümünden sonra bir Yunanlı Abdi İpekçi adına barış ve dostluk ödülü koydu. Bu anlamlı girişim bugün de sürdürülüyor.

Abdi İpekçi meslek
yaşamı boyunca
dünyanın hemen
her tarafını gezdi
reportajlar yapı
Gittiği ülkelerin
yaşamını, sosyal ve
ekonomik durumunu
içeren bu küçük
yazılar yayımlandığı
dönemlerde büyük
yankılar uyandırdı.
Dünyadan üç yıl
kadar önce gittiği
Japonya'da yerel
görsellerle ve
seslerle tanıştı.
1958 yılında yaptığı
Afrika gezisinde bu
kötünün en ilginç
yerlerini gördü ve bu
ilginç gözlemlerini
akılları şaşırttı.

Abdi İpekçi'nin Romanı

TUFAN TÜREÑÇ

1945 yılında Bursa'nın Yenicehisar ilçesinde doğdu. İlkokulu Afyon'da, İhtisap İhtisap'ta bitirdi. Eczacılık Fakültesi'ne girdi, ancak bir yıl sonra ayrıldı. Öğrenimini Gazetecilik Yüksek Okulu'nda sürdürdü ve buradan mezun oldu. Gazeteciliğe 1970 yılında Abdi İpekçi'nin önerisiyle çalışmaya başladı. İlk önce muhabir olarak Milliyet gazetesinde çalıştı. Bir süre idari olarak çalıştı. Tufan Türeñç halen Milliyet gazetesinin Yazar İşleri Müdürlüğü görevini sürdürüyor.

ERHAN AKYILDIZ

1947 yılında Eskişehir'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini aynı kuruma tamamladı ve Edirne Fakültesi'ni bitirdi. 1970 yılında Milliyet gazetesinde muhabir olarak gazeteciliğe başladı. Bir süre idari olarak çalıştı. 1979 ve 1980 yıllarında açılan yarışmalarda birinci olarak iki kez yazar gazetecisi seçildi. 1982'de Abdi İpekçi Ödülü ve 1983'te Başbakanlık Ödülü ile ödüllendirildi. "Yaz Çay" adlı romanı "Yazın Anıları" adlı bir kitapla yayımlanan Akyıldız, halen Cumhuriyet gazetesinde çalışıyor.